

DINO BUZZATI

YEDİ ULAK

Türkçeleştiren: Özge Parlak Temel

Deli Dolu

DINO BUZZATI

YEDİ ULAK

1942 yılında yayımlandığında okurlar ve edebiyat eleştirmenleri tarafından beğeniyle karşılanan *Yedi Ulak*, Dino Buzzati'nin kendi öykülerinden derlediği ilk seçki.

Buzzati *Yedi Ulak*'ta edebiyatının en tipik unsurlarını açığa çıkarırken, sıradan insanların dünyasını, yabancılaşmayı, melankoliyi ve bürokrasiyi ele alıyor, bu motifler üzerine söylenmiş her şeyi başka türlü dile getiriyor. Her öyküde yarattığı fantastik atmosferle zamandan bağımsız bir gerçekçiliğe ulaşan yazar, kendine özgü mizah anlayışıyla insanın çağlar boyu süregelen ahmaklığına dikkat çekerken, yaşamı yeniden sorgulama gereği uyandırıyor.

"Gelecek kuşaklar tarafından asla unutulmayacak isimler vardır. Ve bu isimlerden biri elbette Dino Buzzati'dir."

JORGE LUIS BORGES

Deli Dolu
delidolu.com.tr
delidolukitap

Farnesina
Ministero degli Affari Esteri e della Cooperazione Internazionale

Istituto italiano di Cultura

ISBN: 978-605-2349-05-2

Dino Buzzati

İtalyan yazar, ressam, şair, gazeteci Dino Buzzati Venedikli bir ailenin ikinci çocuğu olarak Belluno'da doğdu. Varlıklı bir ailede yetişti. Daha sonra Milano'ya taşındı ve eğitimine burada devam etti. Milano Üniversitesi'nde hukuk okuduktan sonra *Corriere della Sera* gazetesinde çalışmaya başladı, hayatının sonuna dek burada görev yaptı. Çok yönlü bir insan olan Buzzati birçok edebiyat metni kaleme aldı ve eserleri pek çok farklı dile çevrildi. En önemli yapıtı sayılan *Tatar Çölü*'yle (1940) dünya edebiyatında önemli bir yer edindi. Roman, *Le Monde*'un "Yüzyılın Yüz Romanı" listesine girdi. *Dağların Adamı Bàrnabo, Yaşlı Ormanın Gizemi, Tatar Çölü* ve *Bir Aşk* adlı romanları filme uyarlandı. 1958 yılında, toplu öykülerinin yer aldığı kitapla, İtalya'nın en önemli edebiyat ödülü Strega'yı; 1970 yılında ise Ay'a ilk ayak basan insan hakkında kaleme aldığı makalesiyle Mario Massai Gazetecilik Ödülü'nü aldı. Ressam kişiliğiyle de öne çıkan Buzzati çeşitli sergiler düzenleyip illüstrasyonlar yaptı.

Özge Parlak Temel

1981 yılında Ankara'da doğdu. Ankara Üniversitesi İtalyan Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nı birincilikle bitirdi. Siena ve Perugia Yabancılar Üniversitesi ile Milano Katolik Üniversitesi'nde İtalyan Dili ve Kültürü üzerine eğitim gördü. Yüksek lisans ve doktora eğitimini Ankara Üniversitesi İtalyan Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda tamamladı. Dante Alighieri'nin *İlahi Komedya*'sı ile Giuseppe Tomasi di Lampedusa'nın *Leopar*'ı üzerine makaleler yayımladı. Ankara Üniversitesi Türkçe ve Yabancı Dil Araştırma ve Uygulama Merkezi'nde başladığı çalışma hayatına, 2005 yılından bu yana Hacettepe Üniversitesi'nde devam etmektedir.

© 2016, Tudem Yayın Grubu
1476/1 Sok. No:10/51 Alsancak-Konak/İZMİR

metin hakları © 1984, Dino Buzzati Estate

İlk baskı 1984 yılında, İtalya'da *I Sette Messaggeri* adı ile Mondadori Libri tarafından gerçekleştirilmiştir.

Bu kitabın telif hakları The Italian Literary Agency ile anlaşmalı olarak Anatolialit Telif Ajansı aracılığıyla alınmıştır.

Questo libro è stato tradotto grazie ad un contributo per la traduzione assegnato dal Ministero degli Affari Esteri e della Cooperazione Internazionale Italiano.

Bu kitap, İtalya Dışişleri ve Uluslararası İşbirliği Bakanlığı tarafından tahsis edilen tercüme katkısı sayesinde basılmıştır.

YAZAR: Dino Buzzati
TÜRKÇELEŞTİREN: Özge Parlak Temel
EDİTÖR: Şirin Etik
DÜZELTİ: Mehmet Barış Albayrak
KAPAK GÖRSELİ: Dino Buzzati
KAPAK TASARIMI: Burak Tuna
GRAFİK UYGULAMA: Aynur Sarıbüyük

BASKI VE CİLT: Ertem Basım Yayın Dağıtım San. Tic. Ltd. Şti.
Eskişehir Yolu 40. Km. Başkent OSB 22. Cadde No:6 Malıköy/Ankara
Tel: 0 312 284 18 14

Birinci Baskı: Kasım 2017 (2000 adet)

ISBN: **978-605-2349-05-2**
Yayınevi sertifika no: **11945**
Matbaa sertifika no: **16031**

Tüm hakları saklıdır. Bu yayının hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin önceden yazılı izni olmaksızın tekrar üretilemez, bir erişim sisteminde tutulamaz, herhangi bir biçimde elektronik, mekanik, fotokopi, kayıt ya da diğer yollarla iletilemez.

DELİDOLU, Tudem Eğitim Hizmetleri San. Tic. A.Ş.nin tescilli markasıdır.

delidolu.com.tr

DINO BUZZATI

YEDİ ULAK

Türkçeleştiren: Özge Parlak Temel

Deli Dolu

İÇİNDEKİLER

Önsöz 7
Yedi Ulak 21
Büyük Kervana Baskın 27
Yedi Kat 46
Güneyin Gölgesi 66
Yine de Kapıyı Çalıyorlar 74
Askeri Zarafet 91
Nehirde Fırtına 99
Havaya Giren Adam 103
Tebligat 113
Cèvere 132
Pelerin 138
Ejderhanın Öldürülmesi 145
C ile Başlayan Bir Şey 165
Gece Sancısı 177
Acı Yalan 192
Gece Bastırdığında 203
Yaşlı Yabandomuzu 216
Ölümcül Günah 222
Her Gece 271
Kronoloji 276
Kaynakça 300

ÖNSÖZ

Buzzati'nin Yazını Üzerine

Dino Buzzati'yi romantik bir çerçeveye yerleştirmemek gerekir; çünkü "dâhilik ve delilik" onda başka formlarda yer bulmuştur. Buzzati'nin hayal dünyası ne kadar canlı ve verimliyse, hayatı da, en azından dış görünüşü itibariyle, bir o kadar uyumlu ve istikrarlıdır. 16 Ekim 1906'da, Belluno'da dünyaya gelen Buzzati, köklü ahlaki ve sosyal geleneklerin hâkim olduğu bir çevrede yetişir. Milano'daki klasik lise eğitiminin ardından, hukukçu babasını memnun etmek için üniversitede hukuk eğitimi alır ve buradan mezun olur. 1928'de *Corriere della Sera*'da çalışmaya başlar ve 28 Ocak 1972'deki ölümüne dek, bu yayıncı kuruluşu hiç terk etmez. Bu yüzden, Milano onun daimi ikametgâhı haline gelir. Savaş muhabiri olarak Matapan Burnu ve 2. Sirte Muharebeleri'ne katılır. Edebi kariyerine ise 1933'te *Dağların Adamı Bàrnabo*[1] ile başlar; ikinci romanı *Yaşlı Ormanın Gizemi*'ni[2] ise 1935'te kaleme alır. Edebi alandaki en büyük başarısını 1940'ta, üçüncü kitabı *Tatar Çölü*'yle[3]

1 *Dağların Adamı Bàrnabo*, Çev. Elçin Kumru, Timaş Yayınları, 2010.
2 *Yaşlı Ormanın Gizemi*, Çev. Yelda Gürlek, Timaş Yayınları, 2014.
3 *Tatar Çölü*, Çev. Hülya Uğur Tanrıöver, İletişim Yayınları, 2015.

yakalar. Yazarın en ünlü romanı olan bu eser eleştirmenlerin beğenisini kazanır ve birçok dile çevrilir.

Kaleme aldığı tüm metinler –hikâyeler, günlükler, romanlar, komediler, şiirler ve opera librettolarından oluşan derlemeler– Buzzati'nin tabiatında var olan ketumluğa, mesafeli tutuma, kültürel dünyadan yalıtılmış duruşuna ve herhangi bir akıma, gruba ya da alt gruplara ait olmayı reddetmesine rağmen, yazarın halkın gözündeki değerini güçlendirmiştir. Belki de bu sebeplerden dolayı Buzzati, tanınırlığına rağmen, eserlerindeki özgünlük ve hak ettiği değer konusunda hayattayken hiçbir zaman eleştirmenlerden tam anlamıyla onay görmemiştir. Buna karşılık ölümünden sonra, hem eleştirmenlerin hem de okurların ona olan ilgisi gün geçtikçe artmıştır.

O halde, Buzzati'nin eserleri geçmişte neden büyük ölçüde anlaşılamamış ve günümüzdeki başarısıyla bir bütünlük sergilememiştir? Çünkü Buzzati, içinde bulunduğu çağın çok daha ilerisinde yaşayan bir sanatçıdır.

Buzzati kitaplarını, İtalyan kültür tarihinin belki de en çok ideolojikleştirildiği yıllarda kaleme almıştır. Buna rağmen, yazarın eserlerinde bu tür bir eğilimin izlerine rastlanmaz. Onun eserlerinde siyaset her şeye burnunu sokmaz, cinsiyetçilik yer almaz, dünya ekonomisi ya da sınıf bilincine ilişkin bir görüş sunulmaz. Buzzati'nin eserlerinin antropolojik özünü, bireyin sorumluluklarına dair çarpıcı duyguları, tarihe mal edilmemiş ve edilemeyecek iyi ve kötü kavramlarının değişmez algısı ve ödül ya da ceza beklentisi oluşturur. Bu durum, büyük modernizm mitinin tam aksini ortaya koymaktadır.

Buzzati'yi bir kategoriye dahil etme çabasına girişen eleştirmenlerin huzursuzlukları ve pek de gizlemedikleri rahatsızlıkları tam da buradan kaynaklanmaktadır. Buzzati ile ilgili en çok merak uyandıran ve onun yanlış anlaşılmasına neden olan konulardan biri de yazarın ilham aldığı, kendinden önceki yazarlar ve edebi türlerle ilgilidir. Bu soruya gönülsüzce cevap veren Buzzati, Kafka'dan, masallardan, yeni gotik tarzdan ve Orta Avrupa kültüründen ilham almış olduğundan bahseder. Günümüzde artık yazarın hedef şaşırtan bir taktikle dile getirdiği bu sözlerinin gerçekte ne anlama geldiğini kavramak ve yazarın orijinalliğini bütünüyle keşfetmek mümkündür. Bunda elbette, her şeyi tarihe mal eden, insan ruhunun başından geçen her olayı tarihte yaşanan bir önceki olayla bağdaştıran ve daha da gelişmek için eski ve yeninin bir arada yol alması gerektiğine inanan tarihsel ideolojinin artık krizde olmasının payı hayli büyüktür. Bu bakış açısının dokunulmazlığı ortadan kalkarsa, yazarın ilham kaynaklarıyla ilgili konuşması farklı bir açıdan yorumlanabilir. Buzzati'nin birçok sayfasında Kafka'nın, yeni gotik tarzın, Orta Avrupa kültürünün etkileri elbette vardır; ne var ki bu etkiler, doğrudan yazılmış imalarla değil, tam aksine dolaylı yazılmış, paralel imalar aracılığıyla gözlemlenebilir. Gerek Buzzati gerekse onun kendini yakın hissettiği diğer yazarların her biri, kendi orijinalliklerinin yanı sıra, kaçınılmaz olarak bir parça da tarihsel-kültürel etkilerle o büyük, evrensel yazarlık bilgisi düşüne, modernizmin oyun dışı bıraktığı, ancak yine de insanların kalplerine sözünü etmeyi hiç bırakmadıkları o yüksek metaforlara ulaşmışlardır.

Diğer yandan, Buzzati sayfalarının çoğunda zaman kavramını karmaşıklaştırıp belirsiz bir zaman dilimi oluşturmuş, anlatımın gücünü ön plana taşıyarak tarihe bağlılık gösteren yaklaşıma dolaylı bir biçimde karşı çıkmıştır. Yazarın ölümünden on yıl sonra, Kasım 1982'de Milano'da düzenlenen bir konferansta Fransız araştırmacı Robert Baudry şu gözlemlerde bulunur: "Buzzati'nin sanatı, hiçlikten ortaya çıkan bir oluşum ya da radikal derecede yeni hikâyeler bütününün ortaya çıkışı değildir. Onun sanat anlayışı, bilinçli olsun ya da olmasın, özellikle köklerini derinlere salmış olan antik çağın geleneksel toprağı İtalya'da, hayal gücünü daima ayakta tutmuş olan efsanelerin günümüze uzanmış halidir." Buzzati'yi bir kategoriye yerleştirme beceriksizliğini gösteren ve eserlerinde İtalya dışındaki ilham kaynaklarını araştıran İtalyan eleştirmenler karşısında yabancı bir araştırmacının, yazarın İtalyanlığını köklerine kadar ön plana taşıması oldukça dikkate değer bir noktadır.

Geleneksel olarak benimsemiş olduğum postmodernizm tanımı bile birkaç satırla sınırlıdır. İdeolojilerin son bulmasıyla birlikte, ilerlemenin ve Marksizmin neden olduğu krizden kaynaklanan hayal kırıklığının bir sonucu olarak, kültürde istikrarlı bir şekilde nihilizme dönüş eğilimi baş göstermektedir. Bir zamanlar, ilerleme ve Marksizm değiştirilemez değerler olarak görülüyor ve bu değerler yok olursa her şeyin yok olacağına inanılıyordu. Buzzati bu tarz bir kriz hiç yaşamadı, çünkü onun sanatında bahsi geçen bu değerler yer almıyordu. Şahsi ölçütlerden daha doğru, daha üstün bir yasa olduğu gerekçesiyle bireyi inatla benzersiz olmaya iten değerlerden bahsedilir-

ken, Buzzati için farklı değerler söz konusuydu, bunlar yaşamla iç içe, yaratıcı değerlerdi.

Buzzati, bir bakıma, kendini nihilizmle, edebi anlamda nihilizmden önce gelen altmışlı yılların o tuhaf neo-avangard tarzıyla kıyaslamıştır. O yıllarda ortaya atılan, insanlara dayatılmaya çalışılan ve birçok insanı etkisi altına alan değerlerden bu kadar bahsettiğim yeter, şimdi konuyu değiştirme vakti. Sonuç olarak kendi tarzına sadık kalan Buzzati, bu dönemi burnu kanamadan atlatmayı başarmıştır. Zaten bu yüzden, o dönem çok "ileri" seviyede görülen eleştiri dünyasında şüpheyle karşılanmış ya da görmezden gelinmiştir.

Ne var ki, Buzzati'nin biçemsel sorunları pek de az sayılmaz. Her şeyden önce, o bir düzyazı ustası değildir, ancak yazı tarzını dile getirdiği durumlara göre ayarlayabilen, biçemsel bir kabiliyete sahiptir. Buzzati yazınının sorunu, hiçbir sorun taşımıyor gibi görünmesinden kaynaklanır; onun biçemi herhangi bir akımı takip etmez, bununla birlikte orijinalliğiyle ön plana geçmek gibi bir çaba içine de girmez. Buzzati'nin yazını, anlatılan konuyla bağlantılı olarak şekillenir; böylelikle aynı hikâye içinde, hatta az sayıdaki bazı satırbaşlarında bile yanardöner bir ton göze çarpabilir. Buzzati'nin yazınını daha öz bir kategoriye yerleştirmek gerektiğinde, karşılıklı olarak birbirlerini etki altında bırakan dikkat çekici iki ana kutuptan bahsetmek yerinde olur: Bu kutuplar, bir yanda benzetmelerin, imgelerin, hatta barok tarzı bir şatafatın da sık sık yer aldığı günlük konuşma dilindeki anlatım ve diğer yanda, metaforların kullanıldığı mecazi anlatım şeklinde tanımlanabilir. Kimi zaman her iki anlatım tarzının da çıkmaza girdiği, kimi zamansa ifade

edilen olaylarla uyumlu bir nitelik sergiledikleri görülür. Bir başka ifadeyle metaforlar anlatımda, yazarın okura kurduğu bir pusu gibi genel çerçeveye hiç beklenmedik bir derinlik kazandırmak için şimşek gibi aniden parlayabilir. Bu bağlamda soğuk ve nesnel bir tasvirin tam aksine, edebi anlamda uyumsuzluktan uzak, ahenkli ve gizemli bir boyutun kapıları aralanır. Burada söz konusu olan, bir umudun yansıması olarak yeryüzündeki canlılara duyulan aşk ve merhametle katı bir ahlaki anlayışı, olağandışı bir şeyin beklentisiyle harmanlayan bir yazının biçemsel değişimleridir. Ancak Buzzati'nin edebi üretiminde, kendi fikirlerini ve duygularını dünyaya aşılamak için başvurduğu tipik yöntemlere ilişkin bazı gözlemlerde bulunulmadığı takdirde, mutlak kavramların egemenliğinde kalma riskiyle karşı karşıya kalınabilir. Yazarın sayfalarında sıklıkla başvurduğu yapısal özellik, alışılmadık bir stilin ortaya koyulmasıdır. Ne var ki bu stilin, (sürrealizmde olduğu gibi) asla temelden yoksun bir dış görünümü yoktur ya da (Kafka'da olduğu gibi) umutsuz bir biçimde tartışmaya kapalı ve anlaşılmaz değildir. Tam tersine onun tarzı, bir şeyleri anlamaya yardımcı olan, bir tecrübeye, maceraya yaklaşma anlayışını tamamlayan dördüncü bir boyut değerini taşımaktadır. Tıpkı, oldukça eski bir topluluğu araştırırken –bizim zihinsel yapımıza göre olasılık dışı göründüğünden– bazı şeylerin vizyonunu değiştirmeye ve geliştirmeye yatkınlıklarının olduğunu fark eden etnologların başına geldiği gibi.

Buzzati, kendi keşifleri ya da hünerleriyle okuru yüzeysel bir biçimde şaşırtma yolunu seçmez; buluşlarını ve sanatını oldukça canlı bir hayal dünyasıyla harmanlar ve bizleri hemen

bu dünyanın içine alır. Amacı, sanatı ve yaratıcılığı aracılığıyla bu dünyanın iç mekanizmasını göstermek, kalbimizin derinliklerinde çalan alarmı duymamızı sağlamak ve her olayın içinde hemen anlaşılamayan, ancak gerçek ve anlamlı, gizli bir yan bulunduğu şüphesini açığa kavuşturmaktır. Bilgi arzusundan doğan Buzzati'nin hayal dünyası, salt vicdanla ya da gerçek dışı durumlarla şekillenmez; onun hayal dünyası basit bir biçimde anlam ötesinin arayışı içindedir. Buzzati daima herkesin bildiği gerçek olaylardan yola çıkar; okurdaki şaşkınlık yavaş yavaş, neredeyse hiç farkına bile varmadan, psikolojik olarak kabul edilebilir varsayımlarla kendini gösterir. Hikâyelerindeki kahramanlar sıradan insanlardır; onları saran dünya fantastik bir boyut kazandığındaysa, karakterler de varoluşun arka planındaki gizli olaylarla karşılaşıp kendilerini oldukları gibi bu dünyaya bırakırlar. Nasıl ki sayfalarına yazılıp çizilenlerle bir kitap kendinden bir şey kaybetmezse, insan hayatı da başa gelen olaylarla tükenip son bulmaz; bu durum tarihte de böyledir, tıpkı doğa olaylarında da olduğu gibi.

Kâinatın büyük kitabını geleneksel olarak doğru okumanın yolu budur; semboller ya da metaforlar artık salt bireysel aklın yansımaları değil, hemen görülmesi ya da dokunulması mümkün olmayan, ancak er ya da geç ortaya çıkacak olan gerçeğin kendisidir. Bir başka deyişle gerçek, simgesel bir değer kazanmaktadır.

Yaratıcı hayal gücü ve bireysel sezgi aracılığıyla Buzzati bizlere, çöküş içindeki modernitenin bireyi aşağı çeken darbeleri karşısında, varoluş sonsuzluğunun yeniden kazanılmasını sağlayabilecek ruhsal özgürlük patikalarını işaret etmektedir.

Yedi Ulak

Buzzati tarafından 1942'de yayımlanan *Yedi Ulak*, yazarın hikâyelerden oluşan ilk derleme kitabıdır. *Dağların Adamı Bàrnabo* ve *Yaşlı Ormanın Gizemi* adlı gençlik romanları fazla ilgi uyandırmamış olsa da, Buzzati efsanesi 1940 yılında yazarın başyapıtı *Tatar Çölü* ile başlar. Dolayısıyla, bu derleme kitap Buzzati efsanesini çoktan tanıyan bir okur kitlesine sunulur ve aynı yıl içinde ikinci baskısını yapar. Bellunolu yazarın edebi hayatında oldukça anlamlı bir boyutu temsil eden derlenmiş hikâyeler dizisi de yolculuğuna başlamış olur.

Derlemeye adını veren ilk hikâye, içeriğindeki belirgin sembollerle *Tatar Çölü*'nün yankılarını devam ettirir. Hikâyenin başkahramanı, krallığının sınırlarını genişletmek için yolculuğa çıkan genç bir prenstir. Ülkesinin başkentiyle, hiç durmaksızın gidip gelen yedi ulak aracılığıyla haberleşir; prens uzaklaştıkça her bir ulağın kat ettiği yol uzar ve bir ulağın gelişiyle bir diğerinin gelişi arasındaki süre de gittikçe artar. Prensin yolculuğunun sonu gelmez, sınırlar gittikçe daha da uzakta görünür, kim bilir belki de prens bilinmezliklerin ortasında kaybolmuştur. Hesap ortadadır: Henüz yola çıkmış son ulak yeni haberlerle öyle uzun yıllar sonra dönebilecektir ki, prens o zamana kadar çoktan ölmüş olacaktır. Geçip giden yılların tuhaf geometrisiyle, prensin, –tıpkı *Tatar Çölü*'nün başkahramanı Drogo gibi– bilinmeyen ve karşı koyulamayan bir güç tarafından anılarından ve hayatının köklerinden daha da uzaklaşması, sanki kaderin buyruğuymuşçasına, daha inandırıcı ve gizemli bir hale gelir. Yani hikâyedeki metafora göre, kalbimizin gizli

ulakları, şu anki biz ile varlığımızın canlı ve asıl parçası olarak kalacak eski halimiz arasında gidip gelmekte ve ne birine ne de ötekine ayak uydurabilmektedir.

Yedi Ulak, Buzzati'nin 1940'larda henüz tanımadığı bir yazarla, Jorge Luis Borges'le kıyaslanmasına zemin hazırlar. Özünde bütünüyle birbirine *paralel* olan bu benzerlik, Kafka örneğinde Buzzati'de ya da Borges örneğinde Hoffmannsthal'da olduğu gibi, çağdaşlarla birlikte tüm hayalperest büyük yazarların birbirlerini hiç tanımadan kaleme aldıkları efsanelerin, imgelerin ve benzer kurguların, yerin derinliklerindeki ortak köklerine dikkat çekilmesini sağlar. Borges'in sayılara ve matematiksel dizilimlere tutkusu *Yedi Ulak*'ta da göze çarpar; bununla birlikte iki yazar arasındaki muhtemel bağlantılar, sanatlarının en verimli çağında birbirlerini tanımıyor olsalar dahi, daha da öteye gider. Bu bağlantılara hızlıca değinmek gerekirse: her iki yazar için de dünyanın labirenti andıran görüntüsü; olaylar ve kişiler arasındaki tesadüflere ve gizli bağlantılara dikkat çekme; görünüşte farklı ve birbirlerinden tamamen bağımsız olaylar arasında aslında önemli bir simetrinin var olduğu düşüncesi; zaman ve mekân olarak eserlerinde çoğunlukla egzotik ve çok eski bir zaman dilimini tercih etmeleri ve her iki yazarın da doğu masallarının cazibesine duydukları tutku söz konusuydu. Elbette, iki yazar arasında önemli biçemsel farklar da yok değildir; Borges mantıkla desteklediği bilgece oyunlarında çok daha keskin ve ironiktir; gizli kalmış kültürel öğeleri araştıran şık bir entelektüel olmaktan ziyade, bir anlatıcı kimliği taşıyan Buzzati ise keşiflerinde kalbini ve cesaretini ortaya koyar. Bununla birlikte ikisi arasında benzerlikler de

mevcuttur ve bu benzerlikler Buzzati'yi, her bir yazarın çok daha geniş bir ufukta karşı karşıya gelebileceği imaların esaretinden kurtarmaktadır; bununla birlikte bu yargı, tıpkı diğerleri gibi, kesintisiz süregelen bir geleneğin sadece bir parçasını oluşturmaktadır.

Bu derlemenin ortasında yer alan "Ejderhanın Öldürülmesi" adlı öykü, Buzzati'nin edebi geleneğinin anlaşılması için anahtar-öykü niteliğindedir. Hikâyede, hayli detaylı bir biçimde, dağdaki bir av sahnesi tasvir edilir; tek başına olan av, kayalıklardan oluşan bir amfiteatr içinde belki de binlerce yıl kapalı kalmış mitolojik bir yaratık, bir ejderhadır. İnsanlar, tunçtan topları ve tahta saplı baltalarıyla oldukça iyi silahlanmışlardır, ne var ki mücadelenin sonu bir türlü gelmek bilmez, çünkü sıradışı hayvanın sanki hiç bitmeyen bir yaşam enerjisi var gibidir. Cellatları ona işkence ederlerken gökyüzüne doğru vücudundan yoğun bir duman çıkar ve tüyler ürperten bir çığlık duyulur. Sanki o anda evrensel bir kıyım gerçekleşmiş gibidir. Bu kıyım iki dünya arasındaki bir mücadelenin, üstünlüklerini teknolojiye borçlu olan insanlarla, hayatta kalmaya çalışan ejderhanın mücadelesinin son perdesidir. Kanlar içinde kalan yaratık nihayet son nefesini verir, ancak avcılarda neşeden eser yoktur, tam aksine, kutsal bir şeye saygısızlık etmiş gibi hissederler. Grubun lideri, kurbanın son nefesinde yaydığı dumandan zehirlenerek ölür. Geri kalan herkes üzerlerine bir lanetin çöktüğünü hisseder.

Buzzati'nin birçok eseri için son derece sembolik ve anlamlı bir değer taşıyan "Ejderhanın Öldürülmesi" hikâyenin geçtiği

dönemden başlayarak anahtar bir anlatı niteliği taşır. Her ne kadar genel anlamda Buzzati'nin öykülerindeki zaman dilimi belirsiz olsa da, bu belirsizliğin simgesel bir anlamı vardır. *Tatar Çölü*'nde yer alan birçok unsur, (Zurlini'nin romanı sinemaya uyarlarken Habsburg birliklerinin olduğu sahnelerde mükemmel bir biçimde öngördüğü üzere) atlara binilen, 1800'lerle 1900'ler arasında tarihi bir dönemi akla getirmektedir. *Dağların Adamı Bàrnabo* diğer hikâyelere kadar, yazarın başka birçok eserinde de aynı kronolojik belirsizlik mevcuttur. "Ejderhanın Öldürülmesi" adlı öyküde ise ilk satırda, "1902 yılının Mayıs ayında..." ifadesiyle olayların tarihi tam manasıyla açık bir biçimde verilir; bu imanın açıklığı diğer hikâyelerin bıraktığı izlenimi doğrular bir nitelik taşımaktadır. Tarih, tıpkı ideal bir dönem gibi, anlatıda bir tür merkeze işaret eder. Çünkü içinde yaşadığımız zamanla, gizliden gizliye var olmaya devam eden, romanlara özgü masalsı dünya arasındaki (Buzzati kahramanlarıyla burada karşılaşır ve onları eserlerine dahil eder) zaman belirsizdir. Efsanevi bir boyut ile çağdaş, saldırgan ancak geçen yılların bıraktığı vasiyet ve uyarıların ağırlaştığını hissettiği için hâlâ kendine güvensiz bireyin pragmatizmi arasındaki zaman belirsizdir. Hikâyedeki 1902 tarihi de, ejderha türünün son örneğine kadar süregelen mitolojik dünya ile canavarların içimizde yaşamaya devam ettiği günümüz dünyasının kesiştiği zaman kadar, tıpkı bir hiyeroglif gibi, okunaksız ve belirsizdir. Dolayısıyla bu tarih, Buzzati'nin farklı mekânlarda geçen diğer eserleri için de geçerli ve metaforik bir anlama sahiptir, tıpkı çok eski zamanlarda geçen bir olayın günümüz diliyle ifade edilebilen, anlaşılır bir tınlamaya sahip olması gibi. Böylece

şimdiki zaman, ancak geçmişin anaforlarıyla geleceğin öngörülemez, bir o kadar muhtemel değişimlerinin kesişmesi olarak algılandığı sürece anlamını ve canlılığını koruyabilecektir. Bu bağlamda gelecek zaman (*Il grande ritratro* adlı romanda ve birçok hikâyede olduğu gibi) bizim aynadaki yansımamız olacaktır.

Hikâyelerden oluşan bu ilk derlemede, Buzzati'nin yazınına dair diğer tipik özellikleri de bulmak mümkün. "Askeri Zarafet" adlı öykü, yazarın milli değerlerle ilgili hassasiyetinin başarılı bir ifadesidir. Bu hikâyede olağanüstü kahramanlıklar sadece yüzeysel olarak değil, tam aksine, ortaya koydukları içsel başkalaşım etkisiyle de yüceltilmektedir. Hakikaten, anlatının en can alıcı bölümünü, Buzzati'nin eserde görülebilir kıldığı sihirli başkalaşım oluşturur: Harekâta çıkmak için özenle hazırlanmış subay ve askerlerin ilerleyişi gitgide tehlikeli ve sonu gelmeyen bir savaşa dönüşür, görüntüleri perişan haldedir, birlikleri dağılır, fakat yine de, masallara özgü dekorlarda olduğu gibi, zamanla olağanüstü bir güzelliğe kavuşurlar.

"Yedi Kat," Buzzati'nin *Un caso clinico* adıyla muhteşem bir şekilde tiyatroya uyarladığı, hafızalarda yer etmiş bir diğer öyküsüdür. Kısa zamanda tamamen iyileşip oradan ayrılacağı inancıyla bir kliniğe giren, ancak burada durdurulamaz şekilde bir kattan ötekine inen hasta, eserde, içinden sağ çıkılamayan hayat macerasının korkunç bir metaforu olarak belirir. Buzzati'nin diğer eserlerinde olduğu gibi, "Yedi Kat" öyküsünde ölüm, insan varoluşuna aynı anda hem anlam hem de anlamsızlık katan bir olgu niteliğindedir.

Eserin sondan bir önceki hikâyesi "Ölümcül Günah" ise çok büyük bir günah işlediği düşüncesiyle öteki dünyaya giden ve bu sebepten Tanrı'nın huzuruna çıkan çocuk kahramanın yer aldığı saf bir masal havasındadır. Fakat öyküdeki masumiyet, Buzzati'nin bilindik maskelerinden yalnızca biridir. Öyle ki yazar, belki de alçakgönüllülükten, eserlerinde sürekli ortaya çıkan konulardan birine ilk kez değinerek, bu satırlarda saflık maskesini takacaktır. Seçme özgürlüğüyle yaratılmış olmasından dolayı insanın kaçınamadığı iyi ve kötü arasındaki hassas ilişkinin gittikçe daha köklü bir hal aldığı düşüncesiyle bütünleşen derin bir dinsel duygu, yazarın eserlerinde sürekli yer verdiği, ancak eleştirmenlerin çok fazla dikkate almadıkları bir konudur. Buzzati'ye göre suçluluk duygusu bir sorun değil, tam aksine, insanlık onurunu tamamlayan önemli bir parçadır.

Fausto Gianfranceschi

yedi ulak

Babamın krallığının sınırlarını keşfetmek için yollara düşmüş, günden güne yaşadığım şehirden uzaklaşırken oradakilerden daha az haber almaya başlamıştım.

Yolculuğa başladığımda otuzlu yaşlarımın başındaydım. O zamanın üzerinden sekiz yıl geçti. Tam sekiz yıl, altı ay, on beş gün hiç durmadan yürüdüm. Yola çıktığımda, birkaç haftaya kadar krallığın sınırlarına kolaylıkla ulaşmış olacağımı sanıyordum, oysa sürekli yeni insanlar ve yeni kasabalarla karşılaşmaya devam ettim; her yerde benimle aynı dili konuşan, bana tabi olduğunu söyleyen insanlar vardı.

Kimi zaman coğrafyacımın pusulasının çıldırdığını düşündüm, çünkü güneye doğru ilerlediğimizi zannederken belki de sadece kendi etrafımızda daireler çizip duruyor, başkentle aramızdaki mesafeyi bir türlü açamıyorduk; en uç sınır noktasına hâlâ gelmemiş olmamızın en iyi açıklaması buydu.

Yine de zaman zaman kafamı en çok kurcalayan şey böyle bir sınırın var olmadığı, krallığın uçsuz bucaksız olduğu ve ne kadar ilerlersem ilerleyeyim asla sona ulaşamayacağım şüphesiydi.

Belki de çok geç bir zamanda yola koyulmuştum, otuzumu geçmiştim. Arkadaşlarım, ailem, herkes hayatımın en güzel

yıllarını böyle boş bir amaç uğruna harcadığım için bana kahkahalarla gülüyordu. İçlerinden gerçekten çok azı yola çıkmam konusunda benimle hemfikir oldu.

Her ne kadar kaygılardan –şimdikinden çok daha fazla!– arınmış olsam da yolculuk sırasında sevdiklerimle nasıl haberleşeceğim konusunda endişeye kapıldım ve şövalyelerim arasından en iyi yedi tanesini haber getirip götürmeleri için ulak tayin ettim.

Henüz durumun farkında olmadığımdan, yedi ulak seçerek büsbütün abarttığıma inanıyordum. Fakat zamanla tam tersini, yani bu sayının gülünç bir şekilde az olduğunu anladım; üstelik bu ulaklardan hiçbiri ne hastalanmış, ne eşkıyaların tuzaklarına düşmüş ne de at üstünde gidip gelmekten yorulmuştu. Seçtiğim yedi ulağın yedisi de karşılığını asla ödeyemeyeceğim bir azim ve bağlılıkla hizmet etti.

Ulakları kolaylıkla ayırt edebilmek için onlara alfabetik sıraya göre isimler verdim: Alessandro, Bartolomeo, Caio, Domenico, Ettore, Federico, Gregorio.

Evden uzak kalmaya alışkın olmadığım için, ulaklardan ilkini yani Alessandro'yu daha seksen fersah kadar yol kat etmişken yolculuğumuzun ikinci gününün akşamında eve gönderdim. Ertesi akşam, iletişimin sürekliliğini sağlamak için ikinci ulağı, sonra üçüncüsünü, daha sonra da dördüncüsünü gönderdim. Yolculuğun sekizinci gününde de Gregorio yola çıktı. İlk ulak hâlâ dönmemişti.

Gecelemek için ıssız bir vadide hazırlık yaptığımız sırada, Alessandro geldi. Umduğu kadar hızlı gidememiş olduğunu öğrendim, oysa oldukça iyi bir atın sırtında, tek başına yolcu-

luk ettiğinden, aynı süre içinde, bizim kat ettiğimizden iki kat fazla yol alabileceğini düşünmüştüm; ne var ki bizden sadece bir buçuk kat fazla yol kat edebilmişti; aynı gün içinde biz kırk fersah ilerlerken, o ancak altmış fersah ilerlemiş, daha fazla yol alamamıştı.

Diğer ulakların da başına aynısı geldi. Yolculuğun üçüncü günü şehre doğru yola çıkan Bartolomeo, on beşinci gün dönebildi; dördüncü gün yola çıkan Caio ancak yirminci gün geri gelebildi. Çok geçmeden, ulağın dönüşünü hesaplamak için o zamana kadar geçen günleri beşle çarpmanın yeterli olacağını anladım.

Başkentten sürekli uzaklaştığımız için, ulakların kat edeceği yol her seferinde artıyordu. Elli günlük bir yürüyüşün ardından, bir ulağın gelişiyle bir sonraki arasındaki süre apaçık biçimde uzamaya başladı; önceden konakladığımız yere beş günde bir ulak geldiğini görüyordum, daha sonra bu süre yirmi beş güne çıktı; böylece kentimin sesini gitgide daha az duyar oldum; kimseden tek bir haber almadan haftalar birbirini kovalıyordu.

Yolculuğumuzun altıncı ayında –bu sırada Fasani Dağları'na varmıştık– bir ulağın gelişiyle öbürü arasındaki süre tam dört aya çıktı. Ulaklar artık eskimiş haberler getiriyorlardı; verdikleri zarflar hep buruşuktu, hatta getiren kişinin açık havada geçirdiği geceler yüzünden, bazen üstlerinde nemden lekeler oluyordu.

Yol almaya devam ediyorduk. Üstümden geçen bulutların çocukluğumda gördüğüm bulutların tıpkısı olduğuna; uzaklardaki kentin gökyüzünün tepemdeki mavi gökkubbeden

farklı olmadığına; havanın, esen rüzgârın, kuş cıvıltılarının aynı olduğuna boşu boşuna inandırmaya çalışıyordum kendimi. Doğrusu gökyüzü, hava, kuşlar, bulutlar, rüzgâr bana yeni ve farklı geliyordu ve ben kendimi yabancı gibi hissediyordum.

İleri, daha ileri! Ovalarda karşılaştığımız göçebe bana sınırın fazla uzakta olmadığını söylüyordu. Beraberimdeki adamları cesaretlendiriyor, dudaklarında beliren yılgınlık ifadelerini siliyordum. Yola çıkalı tam dört yıl olmuştu, ne uzun bir yorgunluktu. Başkent, evim, babam benden öyle uzakta kalmıştı ki buna neredeyse inanamıyordum. Ulakların peş peşe tekrar ortaya çıkmaları için sessizlik ve yalnızlık içinde artık tam tamına yirmi ay geçiyordu. Zamanla sararmış, ilginç mektuplar getiriyorlardı bana, bu mektuplarda artık anımsamadığım adlar, hiç duymadığım deyimler, anlayamadığım duygular oluyordu. Ulak sadece bir gecelik dinlenmenin ardından ertesi sabah tekrar yola koyularak bizim aksi istikametimize doğru yola çıkıyor ve benim çok önceden hazırlamış olduğum mektupları kente götürüyordu.

Böylece sekiz buçuk yıl geçti. Çadırımda tek başıma yemeğimi yediğim bir akşam Domenico içeri girdi, yorgunluktan bitkin olmasına rağmen yine de gülümsüyordu. Neredeyse yedi yıldır onu hiç görmemiştim. Fazlasıyla uzun olan bütün bu süre boyunca, hiç açmak istemediğim mektup tomarını bana getirebilmek için sürekli çayırlar, ormanlar ve çöller aşmış, kim bilir kaç kez at değiştirmişti. Şimdi uyumaya gitti, yarın şafak sökerken tekrar yola çıkacak.

Son kez yola çıkacak. Hesapladım, her şey yolunda giderse, şimdiye kadarki hızımla yola devam edebilirsem, o da kendi

hızıyla ilerlerse, Domenico'yu otuz dört yıldan önce göremeyeceğim. O zaman yetmiş iki yaşında olacağım. Ne var ki, kendimi şimdiden yorgun hissetmeye başladım, muhtemelen ölüm çok daha önce gelip beni bulacak. Yani, onu bir daha hiç göremeyeceğim.

Otuz dört yıl sonra (daha doğrusu çok daha önce), Domenico hiç beklemediği bir anda benim konaklama yerimdeki ateşi görecek ve bu süre boyunca neden bu kadar az ilerlediğimi kendi kendine soracak. Tıpkı bu akşam olduğu gibi, cesur ulak, elinde yılların sararttığı, artık eski bir zamana ait anlamsız haberlerle dolu mektuplarla çadıra girecek ama başucumda, ellerinde meşalelerle bekleyen iki asker, yer yatağında kıpırtısız, ölü bedenimi görünce eşikte duraklayacak.

Yine de git yoluna Domenico, sakın bana acımasız olduğumu söyleme! Son selamımı götür doğduğum kente. Sen, bir zamanlar benim de ait olduğum o dünyayla aramda kalan tek bağsın. Son gelen haberlerden birçok şeyin değiştiğini, babamın öldüğünü, tahta ağabeyimin geçtiğini, benim kaybolduğuma inandıklarını, eskiden altında oynadığım meşe ağaçlarının olduğu yere yüksek taş saraylar yapıldığını öğrendim. Yine de orası hâlâ benim eski vatanım.

Sen benim onlarla son bağımsın, Domenico. Bir yıl sekiz ay sonra, Tanrı izin verirse, bana ulaşacak olan beşinci ulak Ettore bir daha yola çıkmayacak, çünkü artık dönebilecek zamanı olmayacak. Senden sonrası sessizlik, ey Domenico, yeter ki arzuladığım o sınıra sonunda ulaşayım. Fakat ne kadar ilerlersem, sınırın aslında hiç var olmadığına inancım o kadar artıyor.

En azından, bizim düşünmeye alışkın olduğumuz anlamda bir sınırın varlığından şüphe ediyorum. Ne iki yeri birbirinden ayıran surlar ve vadiler ne de geçitleri kapatan dağlar var. Büyük ihtimalle, hiç farkına bile varmadan sınırdan geçip gidecek, bilinçsizce yol almaya devam edeceğim.

Bu yüzden Ettore ve ondan sonraki ulakların, bana ulaştıklarında tekrar başkent yollarına düşmeyip beni nelerin beklediğini bildirmeleri için, önden gitmelerini istiyorum.

Uzun zamandır akşamları alışkın olmadığım bir kaygı kaplıyor içimi, ama yola ilk çıktığım zamanlardaki gibi geride bıraktığım sevinçlerin acısından kaynaklanmıyor bu; hissettiğim daha çok, adım adım yöneldiğim o toprakları tanıma sabırsızlığı.

Bunu şimdiye kadar kimseye söylemesem de, günden güne, imkânsız bir hedefe doğru ilerlerken gökyüzünde daha önce hiç görmediğim, düşlerimde bile rastlamadığım sıradışı bir ışığın parladığını fark ediyorum: tıpkı yanından geçtiğimiz bitkilerin, dağların, ırmakların bizimkilerden çok daha farklı bir öze sahip görünmeleri, havanın ne olduğunu bilmediğim şeyler taşıması gibi.

Yarın sabah, yeni bir umut beni daha ileriye, gecenin gölgeleriyle karartmaya başladığı o henüz keşfedilmemiş dağlara doğru sürükleyecek. Domenico artık çok uzaktaki kente benim anlamsız mektubumu götürmek için ufukta kaybolurken, ben bir kez daha yola koyulacağım.

büyük kervana baskın

Köyün bir sokağında yakalanan ve kimse onu tanımadığı için yalnızca kaçakçılıktan hüküm giyen eşkıya lideri Gaspare Planetta üç yıl hapis yattı.

Dışarı çıktığında değişmişti. Hastalıktan zayıf düşmüş, sakal bırakmıştı; hedefini hiç ıskalamamış keskin bir nişancıdan, bir eşkıya liderinden çok, zavallı, yaşlı bir adama benziyordu.

Elinde eşyalarını koyduğu bir torbayla hapisten çıkınca bir zamanlar tozu dumana kattığı, arkadaşlarının kaldığı Fumo Dağı'na doğru yola koyuldu.

En son kısmında evlerinin bulunduğu vadiye vardığında, haziran ayının bir pazar günüydü. Ormandaki patikalar hiç değişmemişti: Şurada filizlenmiş bir kök, ilerideyse çok iyi hatırladığı o değişik taş... Her şey eskisi gibiydi.

Tatil günü olduğundan eşkıyaların hepsi evde toplanmıştı. Planetta eve yaklaşınca onların seslerini, kahkahalarını duydu. Kapı, alışık olduğunun aksine kapalıydı.

İki üç kez vurdu kapıya. İçeride bir sessizlik oldu. Sonra sordular: "Kim o?"

"Şehirden geliyorum," diye yanıt verdi. "Planetta'nın yanından."

Onları şaşırtmak istemişti ama kapıyı açtıklarında kimsenin kendisini tanımadığını hemen anladı. Yalnızca çetenin ihtiyar köpeği, bir deri bir kemik Tromba, sevinç gösterileriyle üstüne atlamıştı.

Başta Cosimo, Marco, Felpa ve üç dört yeni adam etrafını sarıp Planetta'dan haber sordular. O da Planetta'yla hapiste nasıl tanıştığını anlattı; bir ay sonra salıverileceğini, bu sırada işlerin nasıl gittiğini öğrenmek için kendisini yolladığını söyledi.

Bir süre sonra eşkıyalar yeni gelenle daha fazla ilgilenmeyip bir bahane bularak ondan uzaklaştılar. Kim olduğunu anlamadığı halde, sadece Cosimo yanında kalıp onunla konuştu.

Hapishanedeki eski liderlerini kastederek, "Döndüğünde ne yapmak istiyor?" diye sordu.

"Ne mi yapmak istiyor?" dedi Planetta. "Buraya dönmeyecek mi?"

"Yok hayır, öyle bir şey demedim. Onu düşündüm sadece. Burada her şey değişti. İpleri yeniden ele almak isteyecek elbette, ama bilmem ki..."

"Neyi bilmezsin?"

"Andrea bunu kabul eder mi bilmem... Tabii ki zorluk çıkarır... Bana göre hava hoş, dönsün hatta, bizim aramız hep iyiydi..."

Gaspare Planetta böylece çetenin yeni liderinin eski arkadaşlarından biri, hatta o zamanlar en sevimsiz görünen Andrea olduğunu anladı.

O sırada kapının aralanmasıyla Andrea içeri girdi ve odanın orta yerinde durdu. Planetta'nın hatırladığı cılız, uyuşuk bir

tipti. Oysa şimdi karşısında sert bakışları ve göz alıcı bıyıklarıyla dört dörtlük bir eşkıya duruyordu.

Yeni geleni fark ettiğinde, kim olduğunu o da tanımadı: "Demek öyle?" dedi Planetta hakkında, "niye kaçmayı başaramadı peki? O kadar da zor olmamalı. Marco'yu da içeriye aldılar ama o sadece altı gün kaldı. Stella da çok geçmeden kaçtı. Reis olduğu halde, bir tek o beceremedi kaçmayı."

Eşkıya lideri kurnaz bir tebessümle, "İşler eskisi gibi değil," dedi. "Artık çok fazla nöbetçi var, parmaklıkları değiştirdiler, bizi hiç yalnız bırakmıyorlar. Üstelik Planetta bir de hastalık geçirdi."

Böyle dedi; bu sırada dışlanmış olduğunu çoktan anlamıştı, bir çete liderinin tutuklanmaması gerektiğini, hatta sıradan bir zavallı gibi üç yıl içerde kalmaması gerektiğini anlamıştı, yaşlandığını ve artık burada kendisine yer olmadığını, devrinin geçtiğini anlamıştı.

"Planetta bana dedi ki," diye devam etti yorgunlukla, oysa her zaman neşeli ve sevinç dolu olurdu sesi, "burada atını bırakmış, beyaz bir at, adı Polak, bir dizinin altında şişlik varmış galiba."

"Eskiden varmış, demek istiyorsun," dedi Andrea küstahça, karşısında duranın Planetta olduğundan şüphelenmeye başlamıştı.

"At öldüyse bizim suçumuz ne?"

"Bana dedi ki," diye devam etti Planetta sakince, "burada giysileriyle birlikte, bir fener ve bir de saat bırakmış." Bu sırada hafifçe gülümsüyor, herkes onu iyice görebilsin diye pencereye doğru yaklaşıyordu.

Gerçekten hepsi iyice gördü onu ve bu zayıf ihtiyarda, liderlerinden, bilinen en keskin nişancıdan, o ünlü Gaspare Planetta'dan geriye kalanları tanıdılar.

Yine de herkes soluğunu tutmuştu. Cosimo bile bir şey söylemeye cesaret edemiyordu. Herkes onu tanımamış gibi davrandı, çünkü çok korktukları yeni liderleri Andrea oradaydı. Andrea da hiçbir şey olmamış gibi davranmıştı.

"Onun eşyalarına kimse dokunmadı," dedi Andrea, "şuradaki çekmecede olması lazım hepsinin. Giysilerden haberim yok. Muhtemelen birisi alıp gitmiştir."

"Bana dedi ki," diye devam etti Planetta, yeni reise aldırmadan, "bana dedi ki tüfeğini, uzun menzilli tüfeğini de bırakmış burada."

"Tüfeği burada," dedi Andrea, "gelip alabilir."

"Bana hep derdi ki," diye sürdürdü Planetta, "bana hep derdi ki, 'Kim bilir tüfeğimi nasıl kullanıyorlardır, döndüğümde hurdasını bulurum kesin.' Çok düşkündü tüfeğine."

"Birkaç kez kullandım," diye kabul etti Andrea, hafiften meydan okuyarak, "ama yemedim herhalde."

Gaspare Planetta bir kanepeye oturdu. Her zamanki gibi ateş bastığını hissediyordu, ciddi bir şey değilse de kafasını ağırlaştırmaya yetiyordu.

"Baksana," diye Andrea'ya yöneldi, "tüfeği gösterebilir misin bana?"

"Hadi," dedi Andrea, Planetta'nın tanımadığı yeni adamlarından birine işaret ederek, "git getir şuradan tüfeği."

Tüfeği getirdiler. Planetta onu endişeyle uzun uzun inceledi, yavaş yavaş içi rahatlamış gibiydi. Eliyle namluyu okşadı.

Uzun bir aradan sonra "Pekâlâ" dedi, "bir de burada cephane bıraktığını söylemişti. Çok iyi hatırlıyorum söylediklerini: altı ölçek barutla seksen beş mermi."

Andrea soğuk bir ifadeyle, "Gidin getirin söylediklerini," dedi. "Başka bir şey var mı?"

"Bir şey daha," dedi Planetta. Sonra serinkanlılıkla oturduğu yerden kalkıp Andrea'ya yaklaştı ve kemerindeki kılıftan uzun bir hançer çıkardı. "Bir de bu var," diye ekledi, "onun av bıçağı." Ardından gidip yerine oturdu.

Uzun, ağır bir sessizlik oldu. En sonunda Andrea konuştu.

"O halde iyi geceler," dedi Planetta'ya, kapıya doğru yönelerek.

Gaspare Planetta başını kaldırıp Andrea'nın güçlü vücudunu şöyle bir süzdü. Kendini böylesine harap ve bitap hissederken ona nasıl meydan okuyabilirdi? Yavaşça kalktı, eşyalarını vermelerini bekledi, hepsini bir torbaya koydu, tüfeği de omzuna astı.

Kapıya doğru ilerlerken, "O zaman hepinize iyi akşamlar, baylar," dedi.

Eşkıyalardan çıt çıkmıyordu, hepsi şaşkınlıktan öylece kalakalmıştı, çünkü Gaspare Planetta'nın, o ünlü çete liderinin bu şekilde çıkıp gidebileceği, kendisini böylesine küçük düşürebileceği kimin aklına gelirdi ki. Sadece Cosimo'nun sesi çıktı; tuhaf, boğuk bir sesti.

"Hoşça kal, Planetta!" diye haykırdı, rol yapmayı bir yana bırakıp. "Hoşça kal, iyi şanslar!"

Planetta akşamın karanlığında, ıslıkla neşeli bir şarkı tuttura ormanda gözden kayboldu.

Planetta artık eşkıya lideri değildi; merhum Severino'dan olma, kırk sekiz yaşında, yersiz yurtsuz Gaspare Planetta idi sadece. Yine de Fumo Dağı'nda, ormanın ortasında yarı ahşap yarı taş bir barakası vardı, bir zamanlar etrafta çok jandarma dolaştığında gelip buraya sığınırdı.

Barakasına girip ateş yaktı, yanındaki parayı saydı (birkaç ay yeterdi) ve tek başına burada yaşamaya başladı.

Ne var ki bir akşam, ateşin yanı başında otururken birden kapı açıldı ve tüfekli bir genç göründü. On yedi yaşlarındaydı.

Planetta ayağa bile kalkmadan, "Ne oluyor?" diye sordu. Genç delikanlının kendinden emin bir havası vardı, ona benziyordu, otuz yıl önceki Planetta'ya.

"Fumo Dağı'na çıkanlar burada mı? Üç gündür onları arıyorum."

Çocuğun adı Pietro'ydu. Hiç tereddüt etmeden, eşkıyalara katılmak istediğini anlattı. Hep avare yaşamıştı ve yıllardır bunu düşünüyordu, gelgelelim eşkıya olmak için en azından bir tüfek gerekliydi, bu yüzden beklemek zorunda kalmıştı, en sonunda bir tane çalmıştı, ayrıca hiç de kötü bir tüfek sayılmazdı.

"Talihin varmış," dedi Planetta neşeyle, "benim adım Planetta."

"Eşkıya lideri Planetta mı demek istiyorsun?"

"Evet, ta kendisiyim."

"Ama sen hapiste değil miydin?"

"Öyle denebilir, tabii" diye kurnazca açıkladı Planetta, "üç gün yattım. Daha fazla tutamadılar beni içeride."

Çocuk hayranlıkla baktı ona.

"O halde beni yanına alır mısın?"

"Seni yanıma almak mı?" dedi Planetta. "Sen şimdilik akşamı burada geçir, gerisini yarın düşünürüz."

Böylece ikisi birlikte yaşamaya başladı. Planetta çocuğun hayallerini yıkmadı, kendisinin hâlâ çete lideri olduğuna inanmasına ses etmedi, tek başına yaşamayı tercih ettiğini ve adamlarıyla sadece gerektiğinde görüştüğünü söyledi. Çocuk onun güçlü biri olduğuna inandı ve ondan daima büyük şeyler bekledi.

Ne var ki günler geçiyor, Planetta yerinden kımıldamıyordu. Yaptığı tek şey avlanmaya çıkmaktı, o kadar. Geri kalan zamanda ateşin başında oturuyordu.

"Reis," diyordu Pietro, "ne zaman bir şeyler yapmak için çıkacağız?"

"Eh," diye karşılık veriyordu Planetta, "bugünlerde bir şeyler ayarlarız. Bütün adamları çağıracağım, çok hoşuna gidecek."

Ancak günler gelip geçiyordu.

"Reis," diyordu çocuk, "yarın vadinin aşağısındaki yoldan bir tüccarın arabası geçecekmiş, Francesco diye biri, cepleri para doludur kesin."

"Francesco mu?" diyordu Planetta, hiç ilgi göstermeden. "Yazık, ne zamandır çok iyi tanırım onu. Tilki gibi kurnazdır, ne zaman yola çıksa eşkıya korkusundan tek kuruş almaz yanına, üstünde giysileri varsa ne âlâ."

"Reis," diyordu çocuk, "aldığım haberlere göre yarın epeyce yiyecek yüklü iki araba geçecekmiş, ne dersin?"

"Gerçekten mi?" diyordu Planetta, "demek yiyecek yüklü." Sonra, kendisine layık bir iş değilmiş gibi konuyu değiştiriyordu.

"Reis," diyordu çocuk, "yarın köyde kutlama var, etrafta bir sürü insan olacak, arabalar gelip geçecek, çoğu da gece dönecek. Bir şey çıkmaz mı?"

"Etraf kalabalık olunca," diye cevap veriyordu Planetta, "boş vermek daha iyi. Eğlence olduğu zaman jandarmalar hep devriye dolaşır. Güvenmeye gelmez. Beni de tam böyle bir günde yakaladılar."

"Reis," diyordu çocuk birkaç gün sonra, "neyin var, doğruyu söyle. Hiç yerinden kıpırdamıyorsun. Ava bile gitmek istemiyorsun artık. Arkadaşlarını görmek istemiyorsun. Hastasın galiba, dün de ateşin vardı, sürekli ateşin yanında oturuyorsun. Neden açık konuşmuyorsun benimle?"

Planetta gülümseyerek, "Belki de kendimi iyi hissetmiyorumdur," diyordu, "ama senin düşündüğün gibi değil. Madem istiyorsun söyleyeyim de rahat bırak beni, üç kuruş için zahmete girmek aptallık. Ben bir iş yaparsam buna değecek bir iş yapmak isterim. İşte bu yüzden, Büyük Kervan'ı beklemeye karar verdim."

Yılda bir kez, tam 12 Eylül'de, başkente güney şehirlerinden toplanan vergilerin tamamıyla birlikte altın götüren Büyük Kervan'ı kastediyordu. Borazan sesleri, silahlı muhafız alayı atlarının nal sesleri arasında anayoldan geçip giderdi bu kervan. Krallığa ait Büyük Kervan'daki büyük demir araba, torbaların içine yerleştirilmiş paralarla dolu olurdu. Eşkıyaların en büyük hayaliydi bu kervan, fakat yüz yıldır kimse bu

konvoya saldırıp da cezasız kurtulmayı başaramamıştı. On üç eşkıya ölmüş, yirmisi hapse girmişti. Artık kimse böyle bir şeyi aklından geçirmeye cesaret edemiyordu; üstelik her yıl vergiden sağlanan gelir çoğalıyor, silahlı muhafız sayısı da artıyordu. Kervanı çevreleyen atlıların yanı sıra, yan birlikler, arabacılar, sürücüler ve hizmetkârlar da silahlıydı.

En önde borazanlı ve bayraklı bir haberci ilerlerdi. Onu, belirli bir mesafeden tüfekli, tabancalı ve kılıçlı yirmi dört piyade takip ediyordu. Sonra üzerinde imparatorluğun armasını taşıyan, on altı atın çektiği demir araba geliyordu. Arkasında yirmi dört, iki yanında da on iki piyade ilerliyordu. Böylece yüz bin duka altın, bin gümüş sikke kraliyet hazinesine taşınıyordu.

Masallara özgü kervan, dörtnala geçiyordu vadilerin içinden. Luca Toro, yüz yıl önce kervana saldırma cesareti göstermiş ve mucizevi şekilde şansı yaver gitmişti. Konvoya ilk kez saldırılmıştı, askerler korkuya kapılmıştı. Luca Toro, sonradan doğuya kaçmış ve zengin olmuştu.

Yıllar sonra başka eşkıyalar da denemişti konvoya saldırmayı: Bunlardan bazıları Giovanni Borso, Alman, Sıçan Sergio, Kont ve Otuzsekizler'in reisiydi. Ertesi sabah, başları gövdelerinden ayrılmış halde hepsi yol kenarına boylu boyunca uzanmıştı.

"Büyük Kervan mı? Gerçekten bu riski alacak mısın?" diye şaşkınlıkla sordu çocuk.

"Evet, elbette bu riski alacağım. Başarırsam, sırtım hiç yere gelmez."

Gaspare Planetta böyle söyledi, ama aslında böyle bir şeye kalkışmayı aklının ucundan geçirmiyordu. Büyük Kervan'a

saldırmak tam bir delilik olurdu, yirmi kişiyle bile. Kaldı ki o tek başınaydı.

Sadece şaka yapmak için söylemişti tüm bunları, ama çocuk ciddiye almıştı, Planetta'ya hayranlıkla bakıyordu.

"Peki," dedi çocuk, "kaç kişi olacaksınız?"

"En az on beş kişi oluruz."

"Ne zaman saldıracaksınız?"

"Daha vakit var," diye cevap verdi Planetta, "arkadaşlara sormam lazım. Şakaya gelmez bu iş."

Ancak günler her zamanki gibi geçip gidiyordu, ormandaki ağaçlar çok geçmeden kızıla çalmaya başlamıştı. Çocuk sabırsızlıkla bekliyordu. Planetta, çocuğun böyle bir şeye inanmasına ses etmiyordu, ateşin başında geçen uzun geceler boyunca büyük planı tartışıyor, kendi de eğleniyordu. Bazen tüm bunların gerçek olabileceğini bile düşünüyordu üstelik.

11 Eylül'den bir önceki gün, çocuk gece yarısına kadar etrafta dolaştı. Eve döndüğünde suratı asıktı.

"Neyin var?" diye sordu Planetta, her zamanki gibi ateşin başında otururken.

"En sonunda arkadaşlarınla tanıştım."

Uzun bir sessizlik oldu, ateşin çıtırtıları duyuluyordu. Hatta dışarıda, ormanda esen rüzgârın sesi bile.

"Neler oldu peki?" dedi sonunda Planetta, şakacı olmaya çalışan bir tonla. "Sana her şeyi anlattılar yani? Öyle mi?"

"Aynen öyle," diye yanıt verdi çocuk. "Her şeyi anlattılar."

"İyi o halde," diye ekledi Planetta. Sadece şöminedeki ateşin aydınlattığı duman dolu odada tekrar uzun bir sessizlik oldu.

"Kendilerine katılmamı söylediler bana," diyebildi en sonunda çocuk. "Yapılacak çok şey var dediler."

"Tabii ki vardır," diye onayladı Planetta, "gitmezsen aptallık edersin."

"Reis," diye sordu çocuk, ağlamaklı bir sesle, "neden bana gerçeği söylemedin, neden bu yalanları söyledin?"

"Hangi yalanları?" diye karşılık verdi Planetta, her zamanki gibi neşeli görünmek için elinden geleni yapıyordu. "Sana hangi yalanı söyledim ben? Sadece inanmana ses etmedim, hepsi bu. Hayallerin yıkılsın istemedim, o kadar. Gerçek bu."

"Hayır, bu doğru değil," dedi çocuk. "Bana verdiğin sözlerle burada kalmamı sağladın, benimle dalga geçtin. Yarın, gayet iyi biliyorsun ki..."

"Yarın ne var?" diye sordu Planetta, yeniden sakinleşmişti. "Büyük Kervan mı demek istiyorsun?"

"Evet, ben de keriz gibi inandım sana," diye öfkeyle söylendi çocuk. "Aslında, anlamalıydım bunda bir iş olduğunu, bu hasta halinle ne yapabilirdin ki..." Birkaç saniye sustu, sonra alçak sesle ekledi: "O halde yarın gidiyorum ben."

Ne var ki, ertesi sabah ilk kalkan Planetta oldu. Çocuğu uyandırmadan kalktı, aceleyle üstünü giydi ve tüfeğini aldı. Ancak kapının eşiğine vardığında Pietro uyanmıştı.

"Reis," diye sordu her zamanki alışkanlığıyla, "söylesene, bu saatte nereye gidiyorsun?"

"Söylerim elbette, genç adam," diye gülümseyerek karşılık verdi Planetta. "Büyük Kervan'ı beklemeye gidiyorum."

Çocuk bir şey demeden, sanki bu saçma yalanlardan sıkıldığını söylemek ister gibi yatağın diğer tarafına döndü.

Ancak bu bir yalan değildi. Planetta şaka da olsa verdiği sözü tutmak için tek başına Büyük Kervan'a saldırmaya gitti.

Arkadaşları yeterince alay etmişlerdi onunla. Hiç değilse bu çocuk öğrenmeliydi, Gaspare Planetta'nın kim olduğunu. Aslında çocuk da umurunda değildi. Kendisi için yapıyordu bunu, son bir kez de olsa kendini eskisi gibi hissedebilmek içindi her şey. Kimse görmeyecekti onu, hatta hemen vurulursa belki de kimsenin haberi bile olmayacaktı; ama bunun bir önemi yoktu. Eski, kudretli Planetta'yla arasında kişisel bir mevzuydu bu, bir tür bahis, umutsuz bir çabaydı.

Pietro, Planetta'nın gitmesine bir şey demedi. Fakat sonra içinde bir kuşku belirdi: Ya Planetta gerçekten konvoya saldırmaya gittiyse? Bu, zayıf ve saçma bir kuşkuydu ama yine de Pietro yerinden kalkıp bir bakmak için dışarı çıktı. Planetta, kervanı beklemek için en uygun yeri birçok kez göstermişti Pietro'ya. Şimdi de oraya gitmiş olmalıydı.

Gün yeni doğuyordu, ancak uzun fırtına bulutları çoktan gökyüzüne yayılmaya başlamıştı. Işık parlak ve griydi. Zaman zaman bir kuş ötüyordu. Aralarda da sessizliğin sesi hâkimdi.

Pietro, ormandaki ağaçlardan aşağıya, anayolun geçtiği vadinin en sonuna doğru koştu. Etrafı kolaçan ederek, Planetta'nın bulunması gereken kestane ağaçlarına doğru ilerliyordu.

Planetta gerçekten de oradaydı, bir ağaç gövdesinin arkasına gizlenmiş, görünmemek için çalılardan ve dallardan kendine küçük bir siper yapmıştı. Yolun keskin virajına hâkim yüksek bir yerdeydi, hayli dik bir yokuş olduğundan atlar geçerken yavaşlamak zorunda kalıyordu. Bu yüzden oradan çok iyi ateş edilebilirdi.

Çocuk, yolun ikiye ayırdığı, sonsuzlukta kaybolan, güney düzlüğüne baktı. En geride, hareket eden devasa bir toz bulutu gördü.

Yol boyunca ilerleyen bu toz bulutu Büyük Kervan'dan geliyordu.

Planetta büyük bir itinayla tüfeği tam omzuna yerleştirmişti ki, yakınlarında bir şey kıpırdadığını duydu. O tarafa döndü ve çocuğun, tüfeğiyle yandaki ağaca konuşlandığını gördü.

"Reis," dedi çocuk nefes nefese, "haydi gidelim buradan. Çıldırdın mı sen?"

"Sessiz ol," diye karşılık verdi Planetta gülümseyerek, "henüz çıldırmadım. Hemen eve dön sen."

"Planetta, sen aklını kaçırmışsın, arkadaşlarının gelmesini bekliyorsun ama gelmeyecekler, bana öyle söylediler, buraya gelmek akıllarının ucundan bile geçmiyor."

"Gelirlerse gelirler, gelmezlerse gelmezler, biraz beklerim hepsi bu. Zaten hep geç kalırlar."

"Planetta," diye yalvardı çocuk, "lütfen beni dinle, gidelim buradan. Dün akşam şaka yapmıştım, seni bırakmak istemiyorum."

Planetta babacan bir şekilde gülerek, "Biliyorum, anlamıştım zaten," diye karşılık verdi. "Ama yeter artık, hemen eve dön diyorum, burası sana göre bir yer değil."

"Planetta," diye ısrar etti çocuk, "bunun çılgınlık olduğunu görmüyor musun? Kaç kişi olduklarını görmüyor musun? Tek başına ne yapabilirsin ki?"

"Haydi, git buradan!" diye haykırdı öfkeli bir sesle, sonunda sabrı taşmıştı. "Beni rahatsız ettiğinin farkında değil misin?"

O sırada anayolun dibinde, Büyük Kervan'a ait atlılar, demir araba ve bayrak seçilmeye başlamıştı.

"Son kez diyorum sana, git buradan," diye tekrar etti Planetta öfkeyle. Bunun üzerine çocuk kıpırdadı, çalıların arasında sürünerek gözden kayboldu.

Planetta o anda nal seslerini duydu, kurşuni renkteki büyük yağmur bulutlarına göz attı, gökyüzünde üç dört karga gördü. Büyük Kervan yokuşa gelmiş ve yavaşlamıştı.

Planetta'nın parmağı tetikteydi, işte tam o sırada çocuğun sürünerek geri geldiğini ve yeniden ağacın arkasına yerleştiğini fark etti.

"Gördün mü," diye fısıldadı Pietro, "gelmediler, gördün mü?"

Planetta başını bile çevirmeden, "Serseri," diye mırıldandı, zorla bastırdığı bir tebessümle. "Serseri, kal olduğun yerde, hareket etmek için artık çok geç, olacakları iyi seyret."

Üç yüz metre, iki yüz metre... Büyük Kervan yaklaşıyordu. Değerli yükler taşıyan arabanın her iki yanındaki büyük, kabartma arma artık seçilmeye başlamıştı, kendi aralarında konuşan atlıların sesleri de duyuluyordu.

Tam bu noktada, çocuk korkuya kapıldı. Bunun, içinden çıkmanın olanaksız, çılgınca bir girişim olduğunu açıkça görmüştü.

"Gelmediler işte, değil mi?" diye fısıldadı umutsuzca. "Tanrı aşkına, ateş etme."

Fakat Planetta ona aldırış etmedi.

Söylenenleri hiç duymamış gibi neşeyle, "Dikkat et," diye mırıldandı. "İşte başlıyoruz."

Planetta nişan aldı, hiç ıskalamazdı hedefi. Ancak tam o sırada vadinin karşı tarafından bir silah sesi duyuldu.

"Avcılar!" diye yorumladı Planetta alayla, etrafa korkunç bir yankı yayılıyordu. "Avcılar! Korkacak bir şey yok. Hatta karışıklık yaratır, ne güzel."

Gelgelelim ateşi açan avcılar değildi. Gaspare Planetta yanı başında bir inleme duydu. Yüzünü çevirdiğinde çocuğun tüfeğini bırakmış, boylu boyunca yere serilmiş olduğunu gördü.

"Vurdular beni!" diye sızlanıyordu, "Of, anacım!"

Ateş eden avcılar değil, arabanın önünden giderek vadi boyunca yayılan, tuzakları ortaya çıkarmakla görevli kervan muhafızlarıydı. Hepsi müsabakalarla seçilmiş, keskin nişancılardan oluşuyordu. Hedefi on ikiden vuran silahları vardı.

Atlı askerlerden biri dikkatle ormana bakarken, çocuğun yaprakların arasında kıpırdadığını seçmişti. Sonra onun yere serildiğini görmüş, o anda yaşlı eşkıyayı da fark etmişti.

Planetta bir küfür savurdu. Çocuğun yardımına gitmek için dikkatlice dizlerinin üstünde doğruldu. O sırada ikinci kez ateş açıldı.

Mermi dümdüz fırladı, fırtına bulutlarının altından küçük vadiyi aşarak yörünge yasalarına uygun biçimde alçalmaya başladı. Aslında tam kafaya nişan alınmıştı, fakat göğse isabet etti, kalbin yanından geçti.

Planetta birden yere devrildi. O zamana kadar hiç duymadığı bir sessizlik oldu. Büyük Kervan durmuştu. Fırtına, kopup kopmamak arasında kararsızdı. Kargalar orada, gökyüzünde uçuşuyorlardı. Her şey beklemedeydi.

Çocuk başını çevirip gülümsedi: "Sen haklıydın," diye kekeledi. "Arkadaşların geldi. Gördün mü, Reis?"

Planetta cevap vermeyi başaramadı ama çabalayarak çocuğun gösterdiği tarafa baktı.

Arkalarında, ormanın ağaçlıklı olmayan bir tarafında tüfeklerini çaprazlamasına asmış, otuz kadar atlı belirmişti. Bir bulut gibi saydam görünseler de ormanın karanlık derinliklerinde açıkça seçilebiliyorlardı. Tuhaf giysilerine, kibirli suratlarına bakılacak olursa eşkıya olmalıydılar.

Gerçekten de tanımıştı onları Planetta. Eski arkadaşlarıydı onlar, ölmüş eşkıyalardı ve şimdi onu almaya gelmişlerdi. Güneşten yanmış yüzleri, uzun, çapraz yara izleri, generalleri andıran kocaman bıyıkları, rüzgârın savurduğu sakalları, sert, açık renk gözleri vardı, elleri bellerindeydi, mahmuzları olağandışıydı, kocaman, yaldızlı düğmeleri vardı, savaşmaktan tozlanmış yüzleri dürüst ve samimiydi.

İşte değirmen saldırısında ölen, geç anlayan, iyi kalpli Paolo. İşte ata binmeyi bir türlü öğrenemeyen Pietro del Ferro, işte Giorgio Pertica, işte soğuktan telef olan Frediano, birer birer öldüklerini gördüğü eski, iyi dostları. Şuradaki zayıf, beyaz atın üzerindeki, kocaman bıyıklı, onunki gibi uzun tüfekli, iriyarı adam, Büyük Kervan için canını vermiş Dehşet Salan Kont değil miydi? Evet, ta kendisiydi. Işıltılı bir içtenlik, olağanüstü bir kararlılık okunan yüzüyle orada duruyordu. Planetta mı yanılıyordu yoksa solda, en sonda duran, o dimdik ve kendinden emin görünüşlü adam eski reislerin en ünlüsü Koca Marco muydu, yoksa yanılıyor muydu Planetta? Başkentte, İmparator'un ve silahlı dört birliğin önünde asılan o Koca Marco. Elli yıl sonra bile adı ancak

alçak sesle söylenen Koca Marco. Ta kendisiydi, yiğit ama talihsiz reislerin sonuncusu Planetta'yı onurlandırmak için o da gelmişti.

Ölü eşkıyalar sessizce duruyorlardı, duygulandıkları çok belliydi, yine de ortak bir sevinci paylaşıyorlardı. Planetta'nın hareket etmesini bekliyorlardı.

Planetta çocuk misali dimdik doğruldu yerden, fakat önceki gibi etten kemikten değildi artık, diğerleri gibi saydam ama yine de eski görünümündeydi.

Gaspare Planetta, yerde büzülüp kalmış zavallı bedenine şöyle bir baktıktan sonra, kendi kendine artık umurumda değil der gibi omuz silkti ve vurulmaktan korkmayıp açığa çıktı. Eski dostlarına doğru ilerledi, içini bir mutluluk kapladığını hissediyordu.

Tam herkesle birer birer selamlaşmaya başlayacaktı ki en önde binicisi olmayan, eyerli bir at gördü. İçgüdüsel olarak ona doğru ilerledi gülümseyerek.

"Yoksa bu!" diye haykırdı, yeni sesinin tuhaf tonuna kendi de şaşırmıştı. "Yoksa bu benim sevgili Polak'ım mı? Hiç olmadığı kadar gürbüz."

Gerçekten de Polak'tı, onun sevgili atıydı, sahibini tanıyınca kişner gibi bir ses çıkarmıştı, kişner gibi demek gerekiyor, çünkü ölü atların sesi bildiğimiz at kişnemesinden çok daha yumuşaktı.

Planetta, atını iki üç kez şefkatle okşadı. Sadık dostlarıyla birlikte, ölü eşkıyalar krallığına doğru atını sürmenin güzelliğini şimdiden hissetmeye başlamıştı. Bu krallığı tanımıyordu ama onu güneşli bir bahar havasında, mucizevi maceralara açılan tozsuz, uzun, beyaz bir yol gibi hayal etmesi yanlış olmazdı.

Atın terkisine atlayacak gibi sol tarafını eyerin üst kısmına dayayan Gaspare Planetta, "Dostlarım, hepinize teşekkür ederim," dedi, heyecanını bastırmaya çalışarak. "Size yemin ederim..."

Burada durakladı, çünkü çocuğu hatırlamıştı, o da saydamlaşmıştı, yeni girilen bir ortamda duyulan çekingenlikle bir köşede bekliyordu.

"Ah, özür dilerim. İşte size gözüpek bir arkadaş," dedi Planetta, ölü eşkıyalara dönerek. "On yedi yaşına henüz girmişti, çok cesur bir eşkıya olacaktı."

Bütün eşkıyalar, kimi biraz kimi epey tebessüm ederek hoş geldin dercesine başlarını eğdi.

Planetta sustu ve kararsızca etrafına bakındı. Ne yapması gerekiyordu? Çocuğu burada tek başına bırakarak atına atlayıp arkadaşlarıyla mı gitmeliydi? Planetta atını iki üç kez daha okşadı, sonra sinsice öksürerek çocuğa şöyle dedi:

"Haydi, sen bin ata. Eğlenmek senin de hakkın." Çocuğun cesaret edemediğini görünce, "Haydi, haydi, uzatma," diye ekledi yapmacık bir öfkeyle.

"Sen öyle istiyorsan..." diye seslendi en sonunda çocuk, gururlandığı çok belliydi. O zamana dek ata binme konusunda pek tecrübeli olmadığı için kendisini de şaşırtan bir çeviklikle, bir anda atın eyerine atladı.

Eşkıyalar şapkalarını kaldırarak Gaspare Planetta'yı selamladı, içlerinden birisi hoşça kal der gibi iyi niyetle göz kırptı. Hepsi atını mahmuzladı ve dörtnala yola çıktı.

Kurşun gibi fırlayıp ağaçların arasında gözden kayboldular. Ormanın dolambaçlı yolları arasına atılıp hiç yavaşlamadan

gidişleri muhteşemdi. Atlar yumuşak, hoş bir ritim tutturmuşlardı. Eşkıyalardan biri ve çocuk uzaktan tekrar selamladı Planetta'yı.

Yalnız kalan Planetta vadiye şöyle bir göz gezdirdi. Ağacın dibinde yatan ve artık hiçbir işe yaramayan bedenine göz ucuyla şöyle bir baktı. Sonra da bakışını yola çevirdi.

Kervan hâlâ dönemecin ötesinde olduğundan görünmüyordu. Yolda sadece altı ya da yedi atlı muhafız vardı; durmuş Planetta'ya doğru bakıyorlardı. İnanılmaz gelebilir belki ama olup biten her şeyi onlar da görmüştü: ölü eşkıyaların gölgelerini, selamlaşmalarını, atlarıyla uzaklaşmalarını. Eylülün bazı günlerinde, fırtına bulutlarının altında, pekâlâ bazı şeyler olabilirdi.

Yalnız kalan Planetta başını o tarafa doğru çevirince, kendisine bakıldığını fark etti. Bunun üzerine bedenini dikleştirdi ve tıpkı askerlerin birbirini selamladığı gibi, onlara bir asker selamı verdi.

Planetta şapkasının kenarına dokundu ve dudaklarını belli belirsiz yayıp gülümseyerek içten bir selam verdi.

Sonra, aynı gün içinde ikinci kez omuzlarını silkti. Sol ayağının üzerinde dönüp muhafızlara sırtını çevirdi, ellerini ceplerine soktu ve ıslık çalarak uzaklaştı, evet ıslık çalarak, hem de bir asker türküsü çalarak uzaklaştı. Arkadaşlarının gözden kayboldukları istikamette, bilmediği ama bulunduğu yerden daha iyi olacağını düşündüğü ölü eşkıyalar krallığına doğru yol aldı.

Muhafızlar onun giderek küçülüp saydamlaştığını gördüler; o yaşlı görünümüyle çelişen hafif, hızlı adımlarla, sadece yirmi yaşlarındaki mutlu insanlara özgü bir neşeyle ilerliyordu.

yedi kat

Giuseppe Corte bir günlük tren yolculuğunun ardından, bir mart sabahı, ünlü sağlık merkezinin bulunduğu şehre geldi. Biraz ateşi olmasına rağmen, istasyonla hastane arasındaki yolu elinde küçük valiziyle yürüyerek gitmek istedi.

Hastalığı henüz başlangıç aşamasında olmasına rağmen, sadece o hastalığın tedavi edildiği ünlü sağlık merkezine başvurması tavsiye edilmişti. Hastanede tek bir hastalığın tedavi ediliyor olması, doktorlara bu konuda olağanüstü bir yetkinlik veriyor ve kurumdaki işleyişin oldukça akılcı ve etkili bir şekilde gerçekleşmesini garanti ediyordu.

Giuseppe Corte hastaneyi uzaktan fark edince –bir broşürde fotoğrafını gördüğü için orası olduğunu hemen anlamıştı– çok iyi bir izlenime kapıldı. Yedi kattan oluşan beyaz bina, biraz otel izlenimi uyandıran, düzenli girinti ve çıkıntılarla bezenmişti. Etrafıysa yüksek ağaçlarla çevriliydi.

Giuseppe Corte, kısa bir muayenenin ardından daha ayrıntılı tetkikler için yedinci, yani en üst kattaki ferah bir odaya yerleştirildi. Mobilyalar, tıpkı halılar gibi açık renkli ve temizdi, koltuklar ahşaptı, yastıklar rengârenk kılıflarla kaplanmıştı. Odanın penceresi şehrin en güzel mahallelerinden birine bakıyordu. Her şey sakin, rahat ve iç ferahlatıcıydı.

Giuseppe Corte hemen yatağına girdi, başucundaki gece lambasını yaktı ve yanında getirdiği kitabı okumaya başladı. Kısa süre sonra bir hastabakıcı gelip bir şey isteyip istemediğini sordu.

Giuseppe Corte'nin bir isteği yoktu, ama yine de sağlık merkeziyle ilgili şeyler sorarak genç kızla muhabbet etmek istedi. Böylece hastanenin tuhaf bir özelliğini öğrendi. Hastalar, durumlarının ağırlığına göre binadaki katlara yerleştiriliyorlardı. Yedinci, yani en üst kat, durumu en hafif olanlar içindi. Altıncı kat ağır olmayan, ancak yine de ihmal edilmemesi gereken hastalara ayrılmıştı. Beşinci katta durumları ciddi olan hastalar tedavi ediliyor ve böylece en alt kata kadar gidiliyordu. İkinci katta ağır hastalar vardı. Birinci katta ise artık ümidin kesildiği hastalar yatıyordu.

Eşi benzeri görülmemiş bu sistem, verilen hizmeti hayli kolaylaştırmasının ötesinde, durumu hafif olan hastanın, can çekişen birinin yakınlığından rahatsız olmasını engelliyor ve her kata eşit bir havanın hâkim olmasını sağlıyordu. Diğer taraftan, tedavi de kusursuz bir şekilde derecelendirilmiş oluyordu.

Yani hastalar, aşağı indikçe hastalık derecesinin gittikçe arttığı yedi bölüme ayrılmıştı. Her kat, kendi kuralları ve gelenekleriyle kendine has küçük bir dünya gibiydi. Her bölüm farklı bir doktora verildiğinden, genel müdür enstitüyü tek yöntemde birleştirmiş olsa da, tedavi yöntemleri birbirinden farklılaşabiliyordu.

Hastabakıcı odadan çıkınca ateşinin düştüğünü sanan Giuseppe Corte, pencereye gidip dışarı baktı; ilk kez gördüğü kenti seyretmek için değil, alt katlardaki diğer hastaları görebilme

umuduyla bakmak istemişti dışarı. Binanın girintili çıkıntılı yapısı böyle bir gözlem için elverişliydi. Giuseppe Corte bilhassa, çok uzakta izlenimi veren ve sadece yan taraftan görülebilen birinci katın pencerelerine gözlerini dikti. Ancak ilgisini çeken hiçbir şey göremedi. Bu pencerelerin çoğu gri panjurlarla sımsıkı kapatılmıştı.

Corte, yandaki pencereden birinin kendisine baktığını fark etti. İkisi de artan bir sempatiyle uzun uzadıya baktılar birbirlerine, sessizliği nasıl bozacaklarını bilmiyorlardı. En sonunda Giuseppe Corte cesaretini topladı ve "Siz de mi yeni geldiniz?" diye sordu.

"Ah, hayır," diye yanıt verdi öteki, "iki aydır buradayım ben..." Bir süre sustu, sonra konuşmayı nasıl devam ettireceğini bilemeyerek ekledi: "Aşağıya, kardeşime bakıyordum."

"Kardeşinize mi?"

"Evet," diye cevap verdi yabancı. "Hastaneye birlikte yattık, ama tuhaf bir şekilde onun durumu hızla ağırlaştı, düşünsenize şimdiden dördüncüde."

"Ne dördüncüsü?"

"Dördüncü kat," diye açıkladı adam. Bu iki kelimeyi öyle bir acıma ve dehşet içinde söylemişti ki, Giuseppe Corte neredeyse korkuya kapılmıştı.

"Dördüncü kattakilerin durumu o kadar ağır mı?" diye sordu çekinerek.

Öteki, başını yavaşça sallayarak, "Ah Tanrım," diye karşılık verdi, "henüz o kadar umutsuz değiller, ama sevinilecek bir durumları da yok."

"Peki, o halde," diye yine sordu Corte, kendileriyle ilgisi ol-

mayan üzücü olaylardan bahseden kişilerin umursamazlığıyla, "dördüncü kattakilerin durumu bu kadar ciddiyse, o zaman birinci kata kimleri yerleştiriyorlar?"

"Ah, birinci katta sadece can çekişenler var. Doktorların artık orada yapabileceği bir şey yok. O katta çalışan tek kişi papaz. Doğal olarak..."

Giuseppe Corte, sanki bir an önce söylediklerinin onaylanmasını ister gibi, "Birinci katta az hasta var, değil mi?" diyerek araya girdi. "Pencerelerin hemen hemen hepsi kapalı."

"Şu an az hasta var, ama sabah kalabalıktı," diye cevap verdi yabancı adam, hafif bir tebessümle. "Panjurların kapalı olduğu yerde, az önce biri ölmüştür. Geri kalan her katta panjurların açık olduğunu görmüyor musun?" Ardından, "Özür dilerim," diye ekledi, yavaşça geri çekilerek, "sanırım hava biraz soğumaya başladı. Ben gidip yatayım. Görüşmek üzere, görüşmek üzere..."

Adam pencerenin önünden kayboldu, pencere sertçe kapandı, sonra içeride bir ışığın yandığı görüldü. Giuseppe Corte hâlâ pencerenin önünde durmuş, dikkatle birinci kattaki kapalı panjurlara bakıyordu. Pür dikkat panjurlara bakıyor, insanların ölümle pençeleştiği bu korkunç birinci katın kasvetli sırlarını hayal etmeye çalışıyordu; o kattan böylesine uzak olduğunu bilmek içini rahatlatıyordu. Bu sırada, akşamın gölgeleri iniyordu kentin üzerine. Sağlık merkezinin binlerce penceresi teker teker aydınlanıyordu, uzaktan bakıldığında kutlama yapılan bir saray sanmak mümkündü burayı. Sadece birinci kattaki, boşluğun dibindeki onlarca pencere kör karanlıktı.

Yapılan genel sağlık taramasının sonuçları Giuseppe Corte'nin içini rahatlatmıştı. Genellikle kötümserliğe yatkın olduğundan ciddi bir karara içten içe kendini hazırlamıştı, doktor onu birinci kata göndereceğini söylese buna şaşırmayacaktı. Ancak genel sağlık durumu iyi olmasına rağmen ateşi düşmüyordu. Oysa doktor samimi, cesaretlendirici şeyler söylemişti. Söylediğine göre, bir hastalık başlangıcı vardı ama çok hafifti; iki ya da üç haftaya kadar tamamen geçmiş olacaktı.

Bunun üzerine Giuseppe Corte, "Yani yedinci katta kalmaya devam edecek miyim?" diye sormuştu, endişeli şekilde.

"Elbette!" diye karşılık vermişti doktor, eliyle dostça sırtına vurarak. "Nereye gideceğinizi düşünüyordunuz? Yoksa dördüncü kata mı?" diye gülmüştü, sanki en saçma ihtimali ima edercesine.

"Böylesi daha iyi, böylesi daha iyi," dedi Corte. "Biliyor musunuz, insan hastalanınca aklına hep kötü şeyler geliyor..."

Giuseppe Corte gerçekten de kendisine ilk başta verilen odada kaldı. Yerinden kalkmasına izin verilen nadir öğle sonralarında hastane arkadaşlarının bazılarıyla tanışma fırsatı yakaladı. Tedavinin gereklerini titizlikle yerine getirdi, bir an önce iyileşmek için elinden geleni yaptı, ama yine de durumu hep aynı gibiydi.

Yaklaşık on gün geçmişti ki yedinci katın başhemşiresi Giuseppe Corte'nin yanına geldi. Gayet arkadaşça bir ricada bulundu: Ertesi gün hastaneye iki çocuklu bir kadın gelecekti. Corte'nin yanındaki iki oda boştu, ancak üçüncü bir oda yoktu. Acaba Bay Corte, aynı ferahlıkta başka bir odaya geçmeye razı olur muydu?

Elbette Giuseppe Corte hiç zorluk çıkarmadı; bu oda ya da başka bir oda, hepsi aynıydı onun için; hem belki bu sefer daha hoş bir hastabakıcıya düşebilirdi.

Başhemşire hafifçe eğilerek, "Size gönülden teşekkür ederim," dedi. "İtiraf ediyorum, sizin gibi birinin soylulara özgü nazik davranışı beni hiç şaşırtmadı. Bir itirazınız olmazsa bir saate kadar odanızı değiştireceğiz. Şimdi alt kata inmem gerekli," diye ekledi alçak bir tonla, sanki çok önemsiz bir ayrıntıdan bahseder gibi. "Maalesef bu katta hiç boş oda yok. Ama kesinlikle geçici bir süre için," diye alelacele açıkladı, Corte'nin birden yerinden doğrulup itiraz etmek için ağzını açtığını görünce, "kesinlikle geçici bir çözüm. Burada bir oda boşalır boşalmaz, sanırım iki ya da üç güne kadar, tekrar üst kata dönebilirsiniz."

Giuseppe Corte küçük bir çocuk olmadığını göstermek için gülümseyerek, "Aslına bakılırsa," dedi, "bu değişiklik pek hoşuma gitmedi."

"Ama bu değişikliğin herhangi bir tıbbi gerekçesi yok; neyi kastettiğinizi çok iyi anlıyorum, iki çocuğundan ayrı kalmak istemeyen bir kadının ricası söz konusu sadece... Lütfen," diye ekledi gülümseyerek, "aklınıza başka hiçbir sebep gelmesin."

"Pekâlâ," dedi Giuseppe Corte, "ama bu durum yine de iyiye alamet değil gibi geliyor bana."

Böylece Corte altıncı kata geçti, bu taşınmanın sağlık durumuyla herhangi bir ilgisinin olmadığını bilmesine rağmen, kendisiyle sağlıklı insanların normal dünyası arasına artık net bir engelin girdiği düşüncesiyle huzursuz hissediyordu. İlk sığındığı yer olan yedinci katta, insanlarla bir şekilde iletişimde

kalınabiliyordu; hatta o kat, alışkın olduğu dünyanın bir uzantısı sayılabilirdi. Buna karşılık, altıncı katta hastanenin kendine özgü yapısına dahil olacaktı: Burada doktorların, hemşirelerin ve hastaların bile düşünce yapıları hafiften değişiyordu. Buraya, durumları ciddi olmasa da gerçek hastaların alındığı kabul ediliyordu. Giuseppe Corte, yan odalardaki komşularıyla, hastane personeliyle ve bakıcılarla yaptığı ilk konuşmalardan, yedinci katın hasta olmayanların, başka bir ifadeyle hastalık hastalarının eğlenmesi için ayrılmış bir yer olarak görüldüğünü öğrenmişti; fakat altıncı kata geldiğinizde, deyim yerindeyse, gerçekten başlıyordunuz.

Kısacası Giuseppe Corte, üst kata, hastalığının durumuna bakıldığında olması gereken yere dönebilmek için hiç şüphesiz bazı zorluklarla karşılaşacağını anladı; yedinci kata dönebilmek için, çok çaba sarf etmeyecek olsa da, karmaşık bir düzeneği devreye sokması gerekiyordu; sesini çıkarmazsa, kuşkusuz kimse onu yeniden üst kata, "neredeyse sağlıklı olanlar" katına çıkarmayacaktı.

Giuseppe Corte bu yüzden sahip olduğu hakları göz ardı etmemeye, alışkanlığın cazibesine kapılmamaya karar verdi. Aynı kattaki arkadaşlarına, onlarla sadece birkaç günlüğüne bir arada olacağını, bir kadın hastanın ricası üzerine kendi rızasıyla bir kat aşağı indiğini ve bir oda boşalır boşalmaz tekrar üst kata çıkacağını vurgulamaya özen gösteriyordu. Diğer hastalar onu ilgisizce dinliyorlar, sıkılıyorlar ve söylediklerine pek inanmıyorlardı.

Giuseppe Corte'nin inancı, yeni doktorun da onayıyla iyice pekişmiş oldu. Bu doktor da Giuseppe Corte'nin pekâlâ yedin-

ci katta kalabileceğini kabul ediyordu; hastalığının seyri ke-sin-lik-le ha-fif-ti (durumun önemini belirtmek için bu sözcükleri heceliyordu) ancak yine de onun altıncı katta daha iyi tedavi edilebileceğini düşünüyordu.

Ne var ki hasta, "Yine aynı hikâyeleri anlatmayın bana," diye araya giriyordu kararlıca. "Benim yerimin yedinci kat olduğunu söylediniz, ben de yedinci kata dönmek istiyorum."

"Kimse aksini söylemiyor zaten," diye yanıt veriyordu doktor, "benimki sadece bir öneri, o kadar, hem de dok-tor olarak değil, ger-çek bir ar-ka-daş olarak! Durumunuz, tekrar ediyorum, çok hafif, hatta öyle ki hasta olmadığınızı söylemek abartı olmaz, fakat bana göre sizinkini benzer durumlardan ayıran nokta hastalığın yayılması. Şöyle açıklayayım: Hastalığınız kötü huylu değil, ancak çok geniş bir alana yayılmış; hücrelerin bozulma süreci," Giuseppe Corte hastaneye yattığından beri bu uğursuz ifadeyi ilk kez duyuyordu, "hücrelerin bozulma süreci, eş zamanlı olarak organizmanın geniş bir bölümünü etkileyebilmesi için, kesinlikle henüz başlangıç aşamasında, hatta daha başlamamış bile olabilir, yine de bir eğilim söz konusu elbette, ama yalnızca bir *eğilim*. İşte sadece bu nedenden dolayı bana göre burada tedavi yöntemlerinin daha özgün ve yoğun olduğu altıncı katta daha etkili bir tedavi görebilirsiniz."

Günlerden bir gün, sağlık merkezinin genel müdürünün meslektaşlarıyla süren uzun çalışmaların ardından hastaların sınıflandırılmasında bir değişiklik yapılmasına karar verdiği haberi iletildi Corte'ye. Hastaların her birinin derecesi, deyim yerindeyse, yarım derece kadar düşürülmüştü. Her katta hastaların, durumlarının ağırlığına göre iki kategoriye ayrıldığı

kabul edilerek (bu sınıflama sadece ilgili katın doktorları tarafından yapılıyordu) bu iki grubun alt bölümü bir kat aşağı aktarılacaktı. Örneğin, altıncı kattaki hastaların yarısı, yani durumları biraz daha ağır olanlar beşinci kata inmek zorunda kalacaklardı; yedinci katta bulunan durumu daha az hafif olanlarsa altıncı kata geçecekti. Bu haber Giuseppe Corte'nin hoşuna gitmişti, çünkü böyle bir genel taşınma esnasında, yedinci kata dönmesi epey kolay olacaktı.

Ne var ki, bu beklentisini hemşireye açtığında acı bir sürprizle karşılaştı. Yeri değişecekti, ancak yedinci kata çıkmayacak bir alt kata inecekti. Hemşirenin nasıl açıklayacağını bilmediği nedenlerden dolayı Corte, altıncı katın "ağır" hastaları arasında sayılmıştı, bu yüzden beşinci kata inmek zorundaydı.

İlk şaşkınlığını üzerinden attıktan sonra Giuseppe Corte öfkeden deliye döndü; kendisini kandırdıklarını, alt katlara taşınmaktan bahsedilmesine bile tahammül edemediğini, evine döneceğini, hakları olduğunu ve hastane yönetiminin doktorların koyduğu teşhisleri böyle görmezden gelemeyeceğini haykırdı.

Giuseppe Corte bağırmaya devam ederken onu sakinleştirmek için bir doktor geldi. Ateşinin yükselmesini istemiyorsa sakinleşmesi gerektiğini söyledi, sonra en azından kısmen de olsa bir yanlış anlaşılma olduğunu açıkladı. Giuseppe Corte yedinci kata yerleştirilirse yerini bulmuş olacaktı, bunu bir kez daha teyit etti ancak bu konuda, çok şahsi de olsa, biraz farklı bir görüşü olduğunu da ekledi. Aslına bakılırsa hastalığının yayılmacı seyri dikkate alındığında, Corte, bir bakıma altıncı derece de sayılabilirdi. Bununla birlikte, Corte'nin nasıl

altıncı katın ağır hastaları arasına yerleştirildiğine doktor da bir açıklama getiremiyordu. Büyük ihtimalle, o sabah kendisine telefon edip Corte'nin durumunu soran hastane sekreteri söylediklerini yanlış yazmıştı. Belki de hastane yönetimi, onu alanında uzman ancak fazla hoşgörülü bir doktor olarak gördüğünden, bu hususdaki kararını azıcık "kötüleştirmişti." Sonuç olarak doktor, Corte'ye sakin olmasını, daha fazla karşı çıkmadan yer değiştirmeyi kabul etmesini önerdi; önemli olan hastalıktı, hastanın nerede yattığı değildi.

Tedaviye gelince –diye ekledi doktor– Giuseppe Corte'nin yakınmasına hiç gerek yoktu. Alt kattaki doktor şüphesiz daha deneyimliydi; aşağı doğru inildikçe doktorların hünerlerinin arttığı, en azından hastane yönetimine göre, su götürmez bir gerçekti. Dahası oda yine böyle rahat ve şıktı. Geniş bir manzaraya bakıyordu, fakat üçüncü kattan aşağısı, çevredeki ağaçlar nedeniyle görünmüyordu.

Akşam olunca ateşi yükselen Giuseppe Corte, doktorun özenli gerekçelerini gitgide artan bir yorgunlukla dinliyordu. En sonunda, bu çirkin taşınma kararına karşı gelme gücünün ve özellikle de isteğinin tükendiğini fark etti. Ve karşı çıkmadan, kendisini bir alt kata taşımalarına izin verdi.

Beşinci kata geldiğinde, Giuseppe Corte'nin zavallıca olsa da tek tesellisi doktorların, hemşirelerin ve hastaların ortak görüşüyle durumunun buradaki herkesten daha hafif olduğunu öğrenmekti. Bu katta yatarken kendini açık ara en şanslı kişi sayabilirdi. Ancak diğer taraftan, kendisiyle normal insanların dünyası arasına tam olarak iki engelin girmiş olduğu düşüncesi onu için için huzursuz ediyordu.

Bahar devam ederken hava da gitgide ısınmıştı, fakat Giuseppe Corte ilk günlerdeki gibi pencereden dışarı bakmaktan hoşlanmıyordu artık; böylesi bir korku tamamen saçmalık olsa da, artık iyice yaklaştığı, pencereleri sımsıkı kapalı birinci katı görünce tuhaf bir ürpertinin birden tüm bedenini sardığını hissediyordu.

Hastalığında herhangi bir değişiklik yok gibiydi. Ancak beşinci katta üç gün kaldıktan sonra, sağ bacağında egzama çıktı, ilerleyen günlerde de iyileşmedi. Önceki hastalığından –dedi doktor– tamamen farklı bir illetti bu; dünyadaki en sağlıklı insanda bile görülebilirdi. Hastalığı birkaç gün içinde alt edebilmesi için yoğun bir gama ışını tedavisi görmesi gerekiyordu.

"Gama ışını tedavisi burada yapılamaz mı?" diye sordu Giuseppe Corte.

"Elbette," diye karşılık verdi doktor, gayet memnun halde, "hastanemizde her şey mevcut. Fakat tek bir sıkıntı olabilir..."

"Nedir?" diye sordu Corte, belirsiz bir önseziyle.

"Sıkıntıyı lafın gelişi söyledim," diye düzeltti doktor, "söylemeye çalıştığım, ışın tedavisi cihazları sadece dördüncü katta var, günde üç kez oraya inip çıkmanızı hiç tavsiye etmem."

"O zaman tedavi göremeyecek miyim?"

"Bu durumda yapılacak en iyi şey, egzamanız geçinceye kadar dördüncü kata inmeyi kabul etmeniz."

"Yeter!" diye öfkeyle haykırdı Giuseppe Corte. "Yeterince indim zaten aşağıya! Gebersem de dördüncü kata gitmeyeceğim!"

Doktor, onu daha fazla sinirlendirmemek için sakin bir

sesle, "Nasıl isterseniz," dedi, "ama tedavinizi üstlenen doktor olarak, günde üç kez aşağı inip çıkmanızı korkarım yasaklamak zorundayım."

İşin kötü tarafı, iyileşmek şöyle dursun egzama gittikçe yayılıyordu. Giuseppe Corte rahat edemiyor, yatağında sürekli dönüp duruyordu. Bu şekilde öfkeyle üç gün geçirdikten sonra, sonunda söylenenlere razı oldu. Kendiliğinden gidip doktordan ışın tedavisinin uygulamasını ve alt kata götürülmesini talep etti.

Aşağı katta Corte, dışarı yansıtamadığı bir zevkle, herkesten farklı olduğunu gördü. Bölümdeki diğer hastaların durumu kesinlikle çok daha ciddiydi, yataklarından bir dakikalığına bile çıkamıyorlardı. Oysa Corte, hemşirelerin iltifatları ve şaşkınlıkları arasında, kendi odasından çıkıp ışın odasına kadar yürüyerek gitme lüksüne sahipti.

Durumunun son derece özel olduğunu yeni doktora ısrarla vurguladı. Sonuçta yedinci katı hak eden ama dördüncü katta yatan bir hastaydı. Yara geçer geçmez de tekrar üst kata çıkmak istiyordu. Başka hiçbir yeni bahaneyi kabul etmeyecekti asla. Kurallar gereği yedinci katta bulunması gerekiyordu.

O sırada muayenesini bitiren doktor, "Demek yedinci kat," dedi gülümseyerek. "Siz hastalar hep abartırsınız zaten! Halinize şükretmenizi ilk ben söyleyeyim o zaman; klinik çizelgeden anlaşıldığına göre hastalığınızın seyrinde büyük bir kötüleme olmamış. Ancak bu durumunuzla, yedinci kattan söz etmek arasında –samimiyetimden dolayı beni bağışlayın– oldukça büyük bir fark var! Sağlığı en az kaygı verici olanlardan birisiniz, bunu kabul ediyorum, ama yine de hastasınız!"

"Tamam, peki," dedi Giuseppe Corte, "o zaman siz beni hangi kata koyardınız?"

"Bunu söylemek o kadar kolay değil, çok kısa muayene ettim, karar verebilmek için en az bir hafta sizi izlemem gerekli."

"Yine de," diye ısrar etti Corte, "az çok bir fikriniz vardır."

Doktor onu rahatlatmak için dikkatle düşünüyormuş gibi yaptı bir an, sonra başını sallayarak yavaşça şöyle dedi: "Doğrusu, sizi memnun etmek için bir şey söylüyorum, pekâlâ, sizi altıncı kata koyabiliriz! Evet, aynen öyle!" diye ekledi, kendini de ikna etmek istercesine. "Altıncı kat gayet uygun olabilir."

Böylece doktor, hastayı rahatlattığını sandı. Oysa Giuseppe Corte'nin yüzünde bir şaşkınlık ifadesi belirmişti; son katlardaki doktorların kendisini kandırdıklarını anlamıştı; daha yetenekli ve daha dürüst olduğu anlaşılan bu yeni doktor içinden –belli ki– onu yedinci kata değil, beşinci kata ve hatta belki bu katın da alt bölümlerine yerleştiriyordu! Bu beklenmedik hayal kırıklığı Corte'yi afallatmış, o gece ateşi hayli yükselmişti.

Giuseppe Corte, hastaneye yattığından beri en rahat dönemini dördüncü katta geçirdi. Doktoru son derece içten, titiz ve kibardı; saatlerce sadece havadan sudan konuşmak için bile sık sık yanına uğruyordu. Giuseppe Corte de onunla seve seve gevezelik ediyor, avukatlık yaptığı yıllardan ve hayatından bahsediyordu. Hâlâ sağlıklı insanlardan biri olduğuna, iş dünyasıyla bağını koruduğuna ve gerçekten toplumsal olaylarla ilgilendiğine ikna etmeye çalışıyordu kendini. Ne var ki, başaramıyordu. Konuşulan konu dönüp dolaşıp yine hastalığına geliyordu.

Küçük de olsa iyileşme arzusu Giuseppe Corte'de neredeyse saplantıya dönüşmüştü. Gama ışınları her ne kadar egzama-

nın yayılmasını engellemiş olsa da, hastalığı tamamen ortadan kaldırmaya yeterli olmamıştı. Giuseppe Corte bunu doktorla her sabah uzun uzadıya konuşuyordu. Bu sohbetler sırasında güçlü durmaya, hatta alaycı bir tavır takınmaya çalışıyor, fakat başaramıyordu.

"Söyleyin bana, doktor," dedi bir gün, "hücrelerimin bozulma süreci ne durumda?"

Doktor, "Ah, ne biçim sözler bunlar!" diyerek şakacı bir tavırla azarladı onu. "Nereden öğrendiniz bunları? Hiç yakışmıyor, hiç yakışmıyor, hele bir hastaya hiç! Bir daha sizden böyle sözler duymak istemiyorum."

Corte, "Tamam, ama," diye direndi, "soruma cevap vermediniz."

"Peki, hemen vereyim," dedi doktor kibarca. "Sizin ürkütücü ifadenizle yanıt vermek gerekirse, hücrelerinizin bozulma süreci en az düzeyde. Ancak belirtmeliyim ki inatçı."

"İnatçı mı? Yani kronik mi demek istiyorsunuz?"

"Söylemediğim şeyleri söyletmeye çalışmayın bana. Sadece inatçı demek istiyorum. Zaten hastaların çoğu bu durumda. Oldukça hafif vakalar bile genellikle etkin ve uzun bir tedavi süreci gerektirir."

"Peki, ne zaman kendimi daha iyi hissedeceğim, doktor?"

"Ne zaman mı? Bu tür vakalarda bir öngörüde bulunmak epey güç... Ama dinleyin," diye ekledi, biraz düşündükten sonra, "görüyorum ki iyileşme konusunu tam bir saplantı haline getirmişsiniz... Sizi kızdırmayacağımı bilsem ne öneririm biliyor musunuz?"

"Söyleyin lütfen doktor..."

"Durumu gayet açık ifade edeceğim, o halde. Ben bu hastalığın en hafif haline bile yakalanmış olsaydım ve bu alandaki belki de en iyi yere, bu sağlık merkezine gelseydim, daha ilk günden itibaren, anlıyor musunuz, ilk günden itibaren en alt katlardan birine yatmaya çalışırdım. Hatta direkt olarak..."

"Birinci kata mı yatardınız?" dedi Corte, zoraki bir tebessümle.

"Ah, hayır," diye alaycı bir yanıt verdi doktor, "birinci kata yatmazdım! Ama üçüncü hatta ikinci kata yatardım. İnanın bana, alt katlarda tedavi çok daha iyi, oradaki sağlık teçhizatı neredeyse eksiksiz ve modern, personel daha uzman. Bu hastane kimin, biliyor musunuz?"

"Profesör Dati'nin değil mi?"

"Aynen öyle, Profesör Dati'nin. Burada uygulanan tedavinin mucidi odur, bütün tesisi o tasarladı. Buna rağmen, kendisi, yani hepimizin üstadı Dati, birinci katla ikinci kat arasında ikamet eder. Yönetici gücünü oradan gösterir. Ancak size garanti ederim, etkisi üçüncü katın ötesine ulaşmaz, oradan ötesinde emirleri sanki un ufak olur, etkisini yitirir, yön değiştirir; hastanenin kalbi alttadır ve en iyi tedavi için de alt katta olmak gerekir.

"O halde," dedi Corte, titreyen bir sesle, "bana tavsiye ettiğiniz şey..."

"Eklemek istediğim bir şey daha var," diye devam etti doktor, aldırmadan, "sizin özel bir durumunuz olduğunu ve hatta taburcu bile edilebileceğinizi eklemek istiyorum. Gayet önemsiz bir şey, ama elbette can sıkıcı, hatta zamanla 'moralinizi'

de bozabilir; biliyorsunuz ki iyileşmek için ruh sağlığı oldukça önemli. Size uyguladığım ışın tedavisi yarı yarıya başarılı oldu. Neden? Belki tamamen tesadüf eseri böyle olmuştur, belki de ışınlar yeterince yoğun olmadığı için. Buna karşın, üçüncü katın ışın teçhizatı çok daha güçlü. Egzamanızın o teçhizatla iyileşme ihtimali çok daha yüksek. İyileşmeye başladığınız anda, en zor süreci atlattınız demektir. Yukarıya doğru çıkmaya başlayınca artık geri dönmek zorlaşır. Kendinizi gerçekten iyi hissettiğinizde, buradan yukarıya çıkmanıza kimse engel olamayacak, 'hak ettiğiniz' şekilde beşinci, hatta altıncı ve yedinci kata bile çıkabileceksiniz..."

"Sizce bu iyileşmemi hızlandırır mı?"

"Hiç şüphe yok. Sizin yerinizde olsam ne yapacağımı söyledim sadece."

Doktor her gün gelip Giuseppe Corte'ye bu tür konuşmalar yapıyordu. En sonunda egzamanın verdiği sıkıntılardan yorgun düşen hasta, içgüdüsel olarak isteksiz de olsa doktorun tavsiyesine uymaya karar verdi ve bir alt kata taşındı.

Corte üçüncü kata inince, burada durumu daha endişe verici hastaların tedavi ediliyor olmasına karşın, hem bölümdeki doktorların hem de hemşirelerin çok daha neşeli olduklarını fark etti hemen. Hatta bu neşenin her geçen gün daha da arttığını gördü; meraklandı ve hemşireyle biraz arkadaşlık kurunca herkesin nasıl bu kadar neşeli olabildiğini sordu.

"Ah, siz bilmiyor musunuz?" diye cevap verdi hemşire, "üç gün sonra izne çıkıyoruz."

"İzne mi çıkıyorsunuz?"

"Evet. Üçüncü kat on beş günlüğüne kapatılacak, personel de gidecek. Her kat sırayla izne gider."

"Peki ya hastalar? Onları ne yapıyorsunuz?"

"Hasta sayısı az olduğu için iki katı birleştiriyoruz."

"Nasıl yani? Üçüncü katla dördüncü katın hastalarını mı birleştiriyorsunuz?"

"Hayır, hayır," diye düzeltti hemşire, "üçüncü katla ikinci katı birleştiriyoruz. Buradakiler bir alt kata inecekler."

"İkinci kata inilecek yani?" dedi Giuseppe Corte, yüzü ölü gibi bembeyaz kesilmişti. "Ben de mi ikinci kata inmek zorundayım?"

"Elbette. Bunda tuhaf olan ne var ki? On beş gün sonra döndüğümüzde, tekrar bu odaya geleceksiniz. Bence bunda korkacak hiçbir şey yok."

Oysa Giuseppe Corte'yi –gizemli bir önsezi onu uyarıyordu– acımasız bir korku almıştı. Madem personelin izne çıkmasını engelleyemezdi, bu durumda daha yoğun ışın tedavisinin iyi geleceğine inanarak –egzaması neredeyse tamamen geçmişti– taşınma işine karşı çıkmaya cesaret edemedi. Gelgelelim, hemşirelerin dalga geçmesine aldırış etmeyerek yeni odasının kapısına, "Giuseppe Corte, üçüncü kat hastası, geçici oda," yazılı bir levha asılmasını istedi. Sağlık merkezinde daha önce böyle bir şey yapılmamıştı, fakat doktorlar, Corte gibi sinirli biri için küçücük bir engellemenin bile büyük sarsıntılara yol açabileceğini düşünerek bu duruma itiraz etmedi.

Aslında sadece on beş gün beklemek söz konusuydu, ne bir gün fazla ne bir gün eksik. Giuseppe Corte, saatlerce hareketsiz yatarak, gözlerini eşyalara dikip inatçı bir açgözlülükle sayıyor-

du günleri; ikinci katın eşyaları üst kattaki gibi modern ve sevimli değildi, buradaki her şeyin boyutu daha büyük, çizgileri daha ciddi ve keskindi. Ara sıra kulak kesiliyordu, çünkü bir alt kattan, can çekişenlerin katından, ölüme "mahkûmlar"ın bölümünden, belli belirsiz can çekişme hırıltıları duyar gibi oluyordu.

Elbette tüm bunlar cesaretini kırıyordu. İç huzurunun azalması adeta hastalığını artırıyor, ateşi yükseliyor, günden güne bitkin hissediyordu. Pencereden –yazın ortasına gelindiğinden artık pencereler hep açık tutuluyordu– şehrin ne çatıları ne de evleri görülebiliyordu, sadece hastaneyi çevreleyen ağaçlardan oluşan yeşil duvar vardı.

Yedi gün sonra, bir öğleden sonra saat ikiye doğru, ansızın başhemşire ve üç hastabakıcı girdi içeri. Yanlarında getirdikleri sedyeyi iterek, "Gitmeye hazır mıyız bakalım?" diye sordu başhemşire, neşeli bir tavırla.

"Gitmeye mi?" dedi Giuseppe Corte, boğuk bir sesle, "şaka mı yine bu? Üçüncü kattakiler haftaya dönmüyor mu?"

"Ne üçüncü katı?" dedi başhemşire, anlamamış gibi. "Sizi birinci kata götürmem söylendi bana, bakın işte." Alt kata götürülmesiyle ilgili, bizzat Profesör Dati tarafından imzalanmış bir belge gösterdi.

Bunun üzerine Giuseppe Corte'nin cehennemi andıran korkusu, öfkesi açığa çıktı; hiddetli haykırışları bütün bölümü çınlattı. Hemşireler, "Sakin olun, lütfen sakin olun!" diye yalvardılar, "burada durumu iyi olmayan hastalar var!" Ancak Corte'nin öfkesi bir türlü yatışmıyordu.

En sonunda o bölümü yöneten doktor koşup geldi, son derece kibar ve saygılı biriydi. Durumu öğrendi, belgeye baktı ve Corte'yi dinledi. Sonra kızarak başhemşireye döndü, bir yanlışlık yaptıklarını, kendisinin böyle bir emir vermediğini söyledi, bir süreden beri hastanede inanılmaz bir karışıklık vardı zaten, hiçbir konu hakkında bilgi verilmiyordu kendisine... Personele gerekli şeyleri söyledikten sonra, nazikçe hastaya dönüp yürekten özür diledi.

"Ancak maalesef," diye ekledi doktor, "maalesef Profesör Dati bir saat önce kısa süreliğine buradan ayrıldı, iki gün sonra dönecek. Son derece üzgünüm, ama onun emirlerini göz ardı edemeyiz. Eminim, bu işe en çok o üzülecek... Olacak hata değil! Nasıl olmuş, anlamıyorum!"

Giuseppe Corte acınacak bir şekilde titremeye başlamıştı. Kendine hâkim olma yeteneğini büsbütün yitirmişti. Bir çocuk gibi korkuya yenik düşmüştü. Ağır, umutsuz hıçkırıkları odada çınlıyordu.

Corte böylece, o uğursuz yanlışlık sonucu son durağa gelmiş oldu. Hastalığının seyrine göre, en sert doktorların bile yedinci olmasa da rahatlıkla altıncı kata verilebileceği kanısında olmalarına rağmen, şimdi can çekişenlerin katındaydı! Durum o kadar gülünçtü ki bazen Giuseppe Corte'nin içinden kahkahalara boğulmak geliyordu.

Sıcak öğleden sonra yavaş yavaş şehri terk ederken, Corte yatağına uzanmış, sterilize edilmiş absürd levhalardan, cehennemi andıran buz gibi koridorlardan ve ruhsuz bembeyaz insan suretlerinden oluşan gerçekdışı bir dünyaya geldiğini düşünerek, pencereden ağaçların yeşilliğini izliyordu. Pencereden

gördüğünü sandığı ağaçların bile gerçek olmayabileceği geldi aklına; hatta yaprakların hiç kıpırdamadığını görünce buna iyice ikna oldu.

Bu düşünce onu öyle rahatsız etmişti ki, zili çalıp hemşireyi çağırdı, yatarken kullanmadığı miyop gözlüklerini istedi ve ancak o zaman biraz sakinleşebildi: Merceklerin yardımıyla, dışarıdakilerin gerçek ağaçlar olduğunu ve yapraklarının hafif de olsa ara sıra rüzgârdan kıpırdadığını gördü.

Hemşire odadan çıkınca on beş dakika boyunca sessizlik oldu. Altı kat, altı korkunç duvar, resmi bir yanlışlık sonucu da olsa, acımasız ağırlığıyla Giuseppe Corte'ye hükmediyordu şimdi. Kim bilir kaç yılda, evet artık yılları hesaba katmak gerekiyordu şimdi, kaç yılda bu dik ve sarp kayalığın tepesine tırmanmayı başarabilecekti?

Ama oda neden böyle birdenbire kararmıştı? Daha öğle sonrasıydı. Tuhaf bir halsizliğin tüm bedenini sardığını hisseden Giuseppe Corte, büyük bir gayretle yatağın başucunda duran komodinin üzerindeki saate baktı. Üç buçuğu gösteriyordu. Başını diğer yana çevirdi ve panjurların, gizemli bir emre itaat ederek yavaş yavaş indiğini, ışığın yolunu kapattığını gördü.

güneyin gölgesi

Port Said'deki derme çatma evlerin, yol yol tozlanmış balkonların, berbat kokan geçitlerin, yanmış duvarların, mesken tuttuğu her çatlaktan yayılan iç çekişlerin arasında, caddenin tam ortasında tuhaf bir siluet gördüm. Evlerin yamacından mahallenin yoksul insanları gelip geçiyordu; dikkat edildiğinde her ne kadar sayıları çok fazla olmasa da, sokak insan kaynıyor gibi görünüyordu; kalabalık tekdüze ve kesintisizdi. İnce bir toz bulutu ve güneşin göz kamaştıran yansımaları yüzünden, tıpkı rüyalarda olduğu gibi, dikkatimi toplamayı başaramıyordum. Ne var ki, bir süre sonra caddenin tam ortasında (belirli bir açıdan bakıldığında şatafatlı, yıkık dökük gecekondularla gözden kaybolan, birbirinin aynı binlerce caddeden sadece biriydi), tamamen güneşin esiri olmuş caddenin hem de tam ortasında bir adam fark ettim. Arap'tı sanırım; beyaz, geniş bir entari giymiş, kafasına da giysisiyle aynı renk –ya da bana öyle geldi– bir başlık takmıştı. Sokağın ortasında sallanır gibi yavaşça yürüyordu, sanki tereddütle bir şey arıyordu. Ayılara özgü adımlarıyla tozlu çukurların arasından geçiyor, kimse onu fark etmeden uzaklaşıyordu; o sokakta ve tam da o saatte etrafını saran dünyaya olağanüstü biçimde yoğunlaşmış gibiydi.

Tüm bunlar sadece birkaç saniye sürdü. O adamın, özellikle de onun sıradışı yürüyüşünün, nedenini bile açıklayamadığım şekilde içime işlediğini ancak bakışlarımı ondan çektikten sonra fark ettim. "Şurada duran gülünç tipe bak!" dedim arkadaşa, her şeyin normale dönmesini sağlayacak sıradan bir kelime söylemesini bekliyordum ondan çünkü içimde bir huzursuzluk doğduğunu hissediyordum. Konuşurken, tekrar adama bakmak için bakışlarımı sokağın sonuna doğru çevirdim.

"Gülünç olan kim?" dedi arkadaşım. "Şurada, caddenin ortasında yalpalayan şu adam," diye cevap verdim.

Ben bunları söylerken adam birden kayboldu. Evin birine mi girdi, bir ara sokağa mı saptı, evler boyunca kıvrılıp giden kalabalığa mı karıştı, yoksa güneyin yakıcı ışıkları arasında yanıp hiçliğin içinde yok mu oldu, bilmiyorum. "Hani? Nerede?" diye sordu arkadaşım, "Oradaydı, ama şimdi yok," dedim.

Sonra arabaya bindik, saatin daha ikiyi göstermesine ve havanın sıcak olmasına rağmen gezinmeye başladık. İçimdeki huzursuzluk yok olup gitmişti, aptalca şeylere kolaylıkla gülebiliyordum. Ta ki kir pas içindeki toplu konutlar, yerini önce kumsala, sonra güneşe direnen birkaç berbat barakaya bırakana dek. Acıdığım için orada kimsenin yaşamadığını umut ediyordum. Oysa daha dikkatle bakınca o derme çatma evlerden birinin bacasından yorgun.argın göğe yükselen ve yakıcı güneşin arasından zar zor görünen incecik bir duman çıktığını fark ettim. Beyaz giysimin cebinden bir sigara çıkarırken, "O halde bu barakalarda insanlar yaşıyor," diye üzüntüyle iç geçirdim.

Gezginlere özgü merhamet duygularıyla oyalanırken birden nefesim tutuldu. "Ne insanlar!" diyordum yanımdakine. "Elinde çömlek taşıyan şu oğlana bak, onunla ne yapmayı umut edi..." Cümlemi tamamlayamadım çünkü güneşten hiçbir şeye yoğunlaşamayan, huzursuzca etrafı tarayan bakışlarım beyaz entari giymiş bir adama odaklandı. Kumsalın tam orta yerinde, derme çatma evlerin arasında salınarak bir lagünün kıyısına doğru gidiyordu.

"Ne gülünç," dedim yüksek sesle kendimi rahatlatmak için. "Yarım saattir burada dolaşıyoruz ve yine başa döndük! İşte sana az önce sözünü ettiğim tip!" Gerçekten oydu; bir şey arar gibi, tereddütlü hatta az biraz mahcup, yalpalayan yürüyüşüyle o olduğuna hiç şüphe yoktu. Sabırlı ve inatçı bir yazgıya son verip –bana öyle geliyordu– şimdi de arkasını dönmüş, uzaklaşıyordu.

Oydu. İçimdeki huzursuzluk daha da güçlenmişti, çünkü bulunduğumuz yerin adamı ilk gördüğüm yer olmadığını biliyordum, keskin dönüşler yapsa da araba oradan birkaç kilometre uzaklaşmıştı, insan yürüyerek o kadar yol alamazdı. Sonuç olarak, anlaşılması mümkün olmayan adam oradaydı, ne arıyor olabileceğini anlayamadığım bir lagünün kıyısına doğru yürüyordu. Hayır, hiçbir şey aramıyordu, bunu çok iyi biliyordum. Etten kemikten ya da sadece hayal biçiminde bana görünmüş, beni bulabilmek için mucizevi bir şekilde kentin bir başından ötekine gitmişti ve ben (çok derinlerden gelen bir sesin bana söylediklerinden dolayı), beni ona bağlayan karanlık bir suç ortaklığının bilincindeydim.

"Hangisi?" diye sordu dalgın arkadaş. "Elinde tabak olan çocuk mu, onu mu diyorsun?"

"Hayır tabii ki!" dedim öfkeyle. "İlerideki adamı görmüyor musun? Şurada, tam şurada... tam..."

Belki bir ışık etkisi ya da sıradan bir göz yanılsaması, ama adam yine hiçliğin içinde yitip gitmişti. Gerçekten sözcükler boğazımda düğümleniyordu. Boş kumlara bakarak, kaybolmuş halde kekeliyordum. "Sen hiç iyi değilsin," dedi arkadaşım. "Gemiye dönelim." O an gülümsemeye çalışıp, "Şaka yapıyordum, anlamadın mı?" dedim.

Akşam yola çıktık, gemi kanaldan Kızıldeniz'e doğru indi. Gece bastırdığında, ben lüzumsuz yere gündelik işleri düşünmeye çalışırken, Arap adamın imgesi beynime çakılıp kalmıştı. Hatta her nasılsa, bana ait olmayan düşüncelerin izini gizli kapaklı takip ediyor gibiydim. Üstelik Port Said'de gördüğüm adamın yabancı olmadığını, bana sanki güneyin sokaklarını gösterme arzusunda olduğunu, yalpalayarak yürümesinin, ayılara özgü tereddütünün sadece, bazı büyücülerdeki gibi, dikkat çekme emareleri olduğunu düşündüm.

Gemi ilerledikçe, kendimi yavaş yavaş hata yaptığıma inandırdım: Arapların hemen hemen hepsi aynı giyinir, şüphe uyandıran kurgumun suç ortağını besbelli karıştırmıştım. Ne var ki Massaua'ya vardığımız sabah, o başıboş huzursuzluğun geri döndüğünü hissettim. O gün dolaşmaya tek başıma çıktım, günün en sıcak saatleriydi, etrafı keşfetmek için bir kavşakta durdum. Adeta bir sınavdan geçiyordum, tıpkı tehlikeli, küçük bir köprüden geçmek gibi. Port Said'deki adam tekrar ortaya çıkacak mıydı? Adam ya da hayalet, her neyse işte.

Bir buçuk saat dolaştım, güneş (Massaua'nın meşhur güneşi) bana acı vermiyordu çünkü sınavım ümit ettiğim şekilde

geçiyordu sanki. Taulud'dan yürüyerek ilerledim ve kente şöyle bir bakınmak için durdum. Araplar, Eritreliler, Sudanlılar, berbat yüzler gördüm ama onu görmedim. Kendimi sevinçle sıcaktan erimeye bıraktım, bir işkenceden kurtulmuş gibiydim.

Derken akşam oldu ve gemi güneye doğru tekrar yola koyuldu. Birlikte yolculuk ettiğim arkadaşlar inmişti, gemi neredeyse boştu, kendimi yalnız ve yabancı hissediyordum, diğerlerinin dünyasında bir yabancı gibiydim. Halatlar çözülmüştü, gemi kimselerin olmadığı rıhtımdan yavaşça uzaklaşmaya başladı, el sallayacak kimse yoktu. Birden, Port Said'deki hayaletin boş durmaktansa sırf endişeleneyim diye bir şekilde benimle ilgilenmiş olduğu düşüncesi geldi aklıma. Evet, sihirli kayboluşlarıyla beni korkutmuştu, ancak bunda aynı zamanda gurur duyulacak bir yan da vardı. Aslına bakılırsa, adam benim için gelmişti; birlikte gezdiğim arkadaşım onu fark etmemişti bile) Şimdi uzaklaşıp düşündüğümde, o insan bana, kendi sırrını içinde taşıyan Afrika'nın vücut bulmuş hali gibi görünüyordu. O halde bu topraklarla benim aramda, bundan hiç şüphelenmemişken bile bir bağ vardı. Yoksa Güney'in masalsı krallıklarından bana yol göstermek için bir haberci miydi o?

Gemi henüz iki yüz metre uzaklaşmıştı ki iskelenin en uç noktasında hareket eden beyaz bir imge gördüm. Gri beton çizginin üzerinde yapayalnız, tereddüt eder ya da sanki bir şeyler ararcasına yalpalayarak –bana öyle geliyordu– yavaşça uzaklaşıyordu. Kalbim hızla çarpmaya başladı. Oydu, bundan emindim, insan mı hayalet mi kim bilir, muhtemelen (uzaklıktan dolayı tam net göremiyordum) bana arkasını dönüyor,

güneye doğru gidiyordu. Benim de ait olabileceğim bir dünyanın sıradışı elçisiydi.

Ve bugün, Harar'da onunla nihayet tekrar karşılaştım. Burada, bir arkadaşımın hayli ıssız bir yerdeki evinden yazıyorum, gaz lambasının cızırtısı başımı ağrıttı, belki yorgunluktan belki de arabada hava çarptığından düşüncelerim dalga misali gidip geliyor. Hayır, Port Said'deki lagünde hissettiğim korkuyu duymuyorum artık, bizi bekleyen şey karşısında zayıf, ezik hissetmek gibi bir şey bu.

Bugün, kente özgü labirentleri dikkatle incelediğim sırada onu yeniden gördüm. Birbirine benzeyen ya da birbirinden farklı dar sokaklar arasında yürümeye çıkalı yarım saat olmuştu, fırtınanın ardından parlak bir güneş belirmişti. Nadiren gördüğüm, masallara özgü güzellikte avlulara açılan deliklerden, taşlardan ve çamurdan yapılmış kızıl duvarlarla çevrili, minyatür kaleler gibi kapalı yerlere göz gezdirerek iyi vakit geçiriyordum. Dar sokaklar hemen hemen boş sayılırdı, evler sessizdi (öyle denebilir), kimi zaman, veba salgınında nüfusunun tamamını kaybetmiş, hiçbir şekilde içinden çıkmanın mümkün olmadığı, ölü bir kent olduğu düşüncesi geliyordu insanın aklına; yorucu kurtuluş arayışına insanı ancak gece ulaştırabilirdi.

Önüme çıktığında tam da bunları düşünüyordum. İnmekte olduğum sarp yamaç öbürleri kadar dolambaçlı olmasa da hayli dikti. Taşların arasından yürüyor, tıpkı bir ayı gibi, şimdiye dek hiç olmadığı kadar sendeleyerek, arkasını dönmüş uzaklaşıyordu, fazlasıyla anlamlıydı: Tam olarak trajik ya da grotesk sayılmazdı, nasıl anlatmalıyım bilemiyorum. Ama oydu, Port

Said'deki o adam, beni bundan böyle bırakmayacak olan masalsı krallıklardan gelen haberci.

Mümkün olduğunca büyük bir hızla sarp kayalıklardan aşağı doğru koştum. Bu sefer benden kaçamayacaktı, aynı biçimdeki iki kızıl duvar geçişi engelliyordu ve kapı yoktu. Dar sokak iyice daralana dek koştum, köşeyi döndüğümde adamı en fazla üç metre ötemde bulmayı bekliyordum. Ancak adam orada değildi. Daha önceden olduğu gibi, yine hiçliğin içinde kaybolup gitmişti.

Onu daha sonraları tekrar gördüm, hep aynıydı. Ara sokaklardan birinde, denize değil, daha iç taraflara doğru uzaklaşıyordu. Bir daha arkasından koşmadım. Ara sokakların birinde gözden kaybolana dek, büyük bir üzüntüyle, olduğum yerde bakakaldım. Benden ne istiyordu? Beni nereye götürmek istiyordu? Kim olduğunu bilmiyorum, insan mısın, hayalet mi, yoksa mucize mi, ama korkarım ki yanıldın. Ben, senin aradığın kişi değilim. Durum çok net olmasa da, anladığım kadarıyla beni daha ileriye, her seferinde daha da ileriye, meçhul krallığının sınırlarına götürmek istiyorsun.

Bunu anlıyorum, güzel de olurdu. Sen sabırlısın, ıssız yol ayrımlarında bana yol göstermek için bekliyorsun, gerçekten dikkatlisin, hatta doğululara özgü bir ustalıkla benden kaçıyor ve yüzünü bile açığa çıkarmıyorsun. Çölün ortasında, sihirli pınarların şarkı söylediği, aslanların koruduğu, beyaz, görkemli sarayda kralın beni beklediğini anlatmaya çalışıyorsun yani bana öyle geliyor. Güzel olurdu, biliyorum, çok isterdim. Ne var ki acınacak kadar utangaç bir ruhum var, onu azarlamam faydasız, büyük maceraların eşiğine geldiğinde kanatları tit-

riyor, yarı saydam dişleri birbirine çarpıyor. Ben ne yazık ki böyleyim ve gerçekten korkarım Kralın, içinde mutlu olacağım, çölün ortasındaki beyaz sarayında beni bekleyerek büyük olasılıkla vaktini boşa harcıyor.

Hayır, hayır, Tanrı aşkına. Ne olursa olsun, bana gelmem için haberler getir haberci, gerek bile yok kendini tekrar göstermene. Her ne kadar düşüncelerim biraz gelip gitse de bu akşam gerçekten iyi hissediyorum, karar verdim yola çıkmaya. (Fakat daha sonra bunu yapabilecek miyim? Ruhum yine en can alıcı anda titremeye koyulup bahaneler üretmeyecek mi, daha fazla ileri gidemeyeceğini söyleyerek başını korkak kanatlarının arasına gizlemeyecek mi?)

yine de kapıyı çalıyorlar

Bayan Maria Gron, dikiş sepetiyle villanın bahçe katındaki salona girdi. Evdeki her şeyin yerli yerinde olup olmadığını kontrol etmek için etrafa şöyle bir bakındı, elindeki sepeti masanın üzerine koydu, güllerle dolu bir vazoya yaklaşıp usulca kokladı. Salonda kocası Stefano ve Fedri dedikleri oğlu Federico şöminenin başında oturuyor, kızı Giorgina kitap okuyor, aile dostları Doktor Eugenio Martora ise purosunu yakmaya çalışıyordu.

Maria Gron, "Hepsi *fanées*[1], gitmiş hepsi," diye mırıldandı kendi kendine, sonra eliyle şöyle bir okşadı çiçekleri. Bir sürü yaprak kopup yere düştü.

Kitap okuduğu koltuktan, "Anne!" diye seslendi Giorgina.

Çoktan gece olmuş, yüksek pencerelerin sürgüleri her zamanki gibi çekilmişti. Yine de dışarıdan, kesintisiz yağan yağmurun sesi geliyordu. Salonun en uç tarafındaki görkemli, kırmızı bir perde, antreye bakan kemerli, geniş açıklığı örtüyordu: Bu saatte oraya az ışık düştüğünden perde siyah gibi görünüyordu.

Giorgina, "Anne!" dedi tekrar. "Parkta, meşeli yolun en sonunda, taştan iki köpek heykeli vardı ya!"

1 (Fr.) Solmuş. [Ç.N.]

Dikiş sepetini alıp her zamanki yerine, abajurun yanı başına oturan annesi, "Nereden geldi şimdi aklına taştan köpekler, canım?" diye karşılık verdi, nazik bir umursamazlıkla.

"Bu sabah," diye anlatmaya koyuldu tatlı kız, "arabayla dönerken, taştan köpek heykellerini köprünün yakınlarında bir köylünün arabasında gördüm."

Salonun sessizliğinde, Giorgina'nın ince sesi her yere dağılmıştı. O sırada, gazetenin birine göz gezdiren Bayan Gron, ihtiyatlı bir tebessümle dudaklarını büktü, söylenenleri duymamış olmasını umarak kocasına kaçamak bir bakış attı.

"Ne güzel!" diye haykırdı Doktor Martora. "Bir tek heykel çalan köylüler eksikti. Sanat koleksiyoncusu oldular artık!"

"Sonra ne oldu peki?" diye sordu baba, kızının anlatmaya devam etmesini isteyerek.

"Berto'ya arabayı durdurmasını ve gidip neler olup bittiğini sormasını söyledim..."

Bayan Gron hafifçe burnunu çekti, ne zaman birisi hoş olmayan bir konudan bahsetse ve acilen durumu toparlamak gerekse böyle yapardı. İki heykelin çalınmasının arkasında başka bir şeyler vardı, anlamıştı; tatsız bir şeydi, bu yüzden susmak daha isabetli olacaktı.

Konuyu kapatmaya çalışarak, "Tabii ya, heykelleri alıp götürmelerini ben söyledim onlara," dedi, "çok sevimsiz geliyordu bana o köpek heykelleri."

Şöminenin tarafından babanın sesi geldi, belki yaşlılıktan belki de huzursuzluktan, derin, titrek bir sesti: "Ama nasıl olur? Nasıl olur? Niye alıp götürmelerine izin verdin, hayatım? Yeraltından çıkarılmış, antika heykellerdi onlar..."

"Tam anlatamadım," dedi kadın, daha kibar bir tonla (Ne kadar aptallık ettim, diye düşünüyordu kendi kendine, daha iyi bir şey bulamaz mıydım?). "Evet, alıp götürmelerini söyledim, ama öylesine demiştim, şaka olduğu çok belliydi..."

"Anneciğim, dur da beni dinle," diye üsteledi kız. "Berto köylüye ne olup bittiğini sorunca, o da köpek heykelini nehrin kıyısında bulduğunu söylemiş..."

Kız o sırada durdu, çünkü yağmur dinmiş gibi gelmişti. Oysa sessizlik olunca, kimse fark etmese de ruhları huzursuz eden yağmurun yine o derin şırıltısı duyulmaya başlamıştı.

"Neden 'köpek heykeli' dedin?" diye sordu genç Federico, başını bile çevirmeden. "İki köpek heykeli dememiş miydin en başta?"

Giorgina gülerek, "Of Tanrım, ne kadar da ukalasın," diye karşılık verdi, "sadece birini gördüm, ama muhtemelen diğeri de oradadır."

Federico, "Bu gerekçeyi pek anlamadım, gerçekten anlamadım," dedi. Doktor Martora bunun üzerine güldü.

Sessizlikten faydalanan Bayan Gron, "Giorgina, söylesene," diye araya girdi. "Hangi kitabı okuyorsun? Yoksa Massin'in son romanını mı, hani şu bana sözünü ettiğin? Sen bitirince ben de okumak istiyorum. Önceden söylemezsem, arkadaşlarına veriyorsun hemen. Sonra kitap bir daha geri gelmiyor. Massin'i çok severim, çok özgün, çok farklı... Frida bugün bana söz vermişti..."

Kocası o anda sözünü keserek, "Giorgina, peki sen ne yaptın?" diye sordu kızına. "Hiç olmazsa adını öğrenseydin! Maria, kusura bakma," diye ekledi, karısının sözünü kestiği için.

"Sokağın ortasında kavga etmemi beklemiyordun herhalde?" diye yanıt verdi kız. "Dall'Oca ailesindenmiş. Hiçbir şey bilmediğini, heykeli de nehrin aşağısında bulduğunu söyledi."

"Bizim köpek heykellerinden biri olduğuna emin misin?"

"Çok eminim. Fedri'yle kulaklarını yeşile boyamıştık, hatırlamıyor musun?"

"Peki, senin gördüğün heykelin kulakları yeşil miydi?" diye sordu babası, anlatılanları genelde biraz geç anlardı.

"Evet, yeşildi," dedi Giorgina. "Rengi biraz solmuştu tabii."

O sırada annesi tekrar araya girdi ve biraz abartılı bir nezaketle, "Baksanıza," dedi, "köpek heykelleri meğer ne kadar da ilginizi çekiyormuş! Kusura bakma ama Stefano, bu kadar büyütülecek bir şey görmüyorum bu olayda..."

Dışarıdan –hatta sanki perdenin hemen arkasından– yağmurun sesine karışan uzun, boğuk bir gürleme duyuldu.

"Siz de duydunuz mu?" diye haykırdı derhal Bay Gron. "Duydunuz mu?"

"Gök gürültüsü, öyle değil mi? Sadece gök gürültüsü. Yağmurlu günlerde hep böyle gergin oluyorsun, Stefano," diye açıklamaya girişti hemen karısı.

Herkes sustu, ama bu sessizlik uzun sürmedi. Sanki bu zengin, soylu eve yabancı, uygunsuz bir düşünce girmiş ve büyük salonun alacakaranlığına çöreklenmişti.

"Demek, nehrin aşağısında bulmuşlar!" diyerek, tekrar köpek heykeli konusuna döndü baba. "Peki, heykel nehrin kıyısına nasıl gitmiş? Uçmadı ya!"

Doktor Martora, "Niye olmasın?" dedi neşeyle.

"Ne, niye olmasın doktor?" diye sordu Maria, eski dostları Martora'nın yaptığı şakalardan pek hoşlanmazdı.

"Yani heykelin uçmuş olma ihtimali hiç mi yok? Nehir biraz aşağıdan geçiyor. Sadece yirmi metrelik bir sıçrayış gerekiyor, o kadar."

"Ne günlere kaldık! Ne günlere kaldık!" dedi Maria Gron. Sanki uygunsuz bir şeymiş gibi köpek konusunu tekrar kapatmaya çalışıyordu. "Burada köpekler uçarken gazetede ne yazıyor, biliyor musunuz? Cava sularında konuşan bir balık türü bulunmuş."

Elinde gazete olan Federico da aptalca ekledi: "Gazetede, 'Zamanınızı iyi hesaplayın!' diye de yazıyor."

Her zamanki gibi söyleneni hemen idrak edemeyen babası, "Ne, ne dedin?" diye sordu.

"Gazetede, 'Zamanınızı iyi hesaplayın! İş yapan birinin dünyasında bazen aktif bazen pasif şekilde, duruma göre zaman da etkin bir rol oynamalı,' yazıyor."

"O halde, bu pasif bir durum... Bu yağmurda!" dedi Martora eğlenerek.

O sırada, büyük perdenin arkasında çalan zilin sesi duyuldu. Demek ki hain gecenin içinden gelen birileri, etrafı kasıp kavuran, çatıları döven, nehrin kıyılarını parça parça eden yağmuru aşmayı başarmıştı; soylu ağaçlar toprağa gömülü kökleriyle birlikte çatırdayarak suya düşüyor, yüz metre ileride bir an yüzeye çıktıktan sonra yeniden girdaba kapılıp gözden kayboluyorlardı; nehir, eski bahçenin sınırlarını, on sekizinci yüzyıldan kalma demir parmaklıkları, bankları ve iki köpek heykelini silip süpürmüştü.

Yaşlı Gron altın çerçeveli gözlüğünü çıkararak, "Kim geldi acaba?" dedi. "Hem de bu saatte? Bahse girerim, bağış toplamak için kilisedeki görevli gelmiştir, kaç gündür dolaşıp duruyor. Sel mağdurları için! Hem, nerede bu selden zarar görenler! Sürekli para istiyorlar, ama ben hâlâ birini bile göremedim bu sel mağdurlarının! Sanki... Kimmiş? Kimmiş?" diye sordu alçak sesle, perdenin oradan gelen uşağa.

"Bay Massigher, efendim," diye haber verdi uşak.

Doktor Martora memnun olmuştu: "Ah, demek sevimli dostumuz gelmiş! Geçen gün bir tartışma yaşadık... Delikanlının neyi savunduğunu bir bilseniz!"

"İstediğiniz kadar akıllı olsun, sevgili Martora," dedi kadın, "beni hiç etkilemeyen bir özellik bu. Tartışmaktan başka bir şey yapmaz öyleleri zaten. İtiraf etmeliyim ki tartışmalardan hiç hoşlanmam. Gerçi Massigher'e sözüm yok, iyi çocuktur o. Giorgina sen," diye ekledi alçak sesle, "merhaba dedikten sonra gidip yatsan iyi olur. Geç oldu artık canım, biliyorsun."

"Massigher'i daha sevimli bulsaydın eğer," diye korkusuzca karşılık verdi kızı şakacı bir tavırla, "daha sevimli bulsaydın onu, bahse girerim şu an geç olduğunu düşünmezdin."

"Giorgina, yeter, saçmalama, biliyorsun ki... Ah, iyi akşamlar Massigher. Sizi bu saatte beklemiyorduk hiç. Genelde daha erken gelirsiniz."

Saçları biraz dağılmış olan delikanlı eşikte durup Gronlara şaşkınlıkla baktı. "Nasıl olur, yoksa bilmiyorlar mı?" Sonra, belli belirsiz bir sıkıntıyla ilerledi.

"İyi akşamlar, Bayan Maria," dedi, kadının az önceki azarlamasına aldırmayarak. "İyi akşamlar Bay Gron, merhaba

Giorgina, merhaba Fedri, ah bağışlayın beni doktor, karanlıkta sizi görmemişim..."

Heyecanlı görünüyordu, sağa sola gidip selam veriyordu, önemli bir haber verecekmişçesine kaygılıydı.

Kimsenin bir şey sormadığını görünce, "Duydunuz değil mi?" demeye karar verdi en sonunda. "Duydunuz mu, nehrin bendi..."

"Ah, evet," diye araya girdi Maria Gron, son derece rahat bir şekilde. "Tam bir fırtına, öyle değil mi?" Sonra gözlerini kısarak gülümsedi, konuğundan anlayışlı olmasını ister gibi bir hali vardı ("olamaz" diye geçiriyordu içinden, "fırsattan istifade edemeyecek.")

Ne var ki, baba Gron çoktan oturduğu koltuktan kalkmıştı. "Söylesenize, Massigher, ne duydunuz? Yeni bir haber mi var yoksa?"

"Ne yeni haberi?" diye birden araya girdi karısı. "Bu akşam neden böyle gergin olduğunu bir türlü anlamıyorum, hayatım..."

Massigher şaşırmıştı.

"Aynen öyle," diye kaçamak bir yanıt verdi, "bildiğim kadarıyla yeni bir haber yok. Sadece köprüden görünen..."

"Kesin nehrin yükseldiği," dedi Bayan Gron, işin içinden sıyrılmasına yardım etmek için. "Kim bilir ne kadar olağanüstü bir manzaradır... Niagara'yı hatırlıyor musun, Stefano? Kaç yıl geçti o zamandan bu yana..."

Massigher, Giorgina ve Federico'nun kendi aralarında konuşmaya başlamalarından faydalanarak, o sırada ev sahibi kadına yaklaştı ve alçak sesle mırıldandı: "Ama hanımefendi," gözleri

çakmak çakmaktı, "ama nehir buraya, evinizin altına kadar geldi, burada kalmak akıl kârı değil, anlamıyor musunuz?"

"Hatırlıyor musun, Stefano?" diye devam etti kadın, söylenenleri sanki hiç duymamış gibi, "hatırlıyor musun, o iki Hollandalı nasıl da korkmuştu? Yaklaşmak bile istememişlerdi, 'İnsan düşebilir, bu gereksiz riski neden alalım ki?' demişlerdi."

"Evet," diye karşılık verdi kocası, "ama bazen düşenler oluyormuş. Çok fazla aşağı sarkınca, bir de başın dönerse..."

Adam tekrar sakinleşmiş gibiydi. Gözlüklerini takıp yeniden şöminenin başına oturmuş ve ısıtmak için ellerini uzatmıştı.

Ne var ki, o sırada ürkütücü ses ikinci kez duyuldu. Sanki şimdi gerçekten de aşağıdan, toprağın derinliklerinden, bodrumdaki şarap mahzenlerinin dibinden geliyor gibiydi. Bayan Gron da istemeye istemeye bu sese dikkat kesilmişti.

"Duydunuz mu?" dedi baba, biraz alnını kırıştırarak. "Giorgina, sen de duydun mu?"

"Evet, duydum, anlayamıyorum," diye karşılık verdi, bembeyaz kesilen kız.

"Gök gürlemesi sadece!" diye sert bir şekilde araya girdi annesi. "Sıradan bir gök gürlemesi, hepsi bu... Başka ne olmasını bekliyorsunuz ki? Ruhlar gelmedi ya!"

"Gök gürültüsü böyle ses çıkarmaz Maria," dedi kocası, başını sallayarak. "Sanki buradan, evin altından geliyor bu ses."

"Biliyorsun hayatım, ne zaman fırtına kopsa yıkılacak gibi olur bu ev," diye üsteledi kadın. "Fırtına çıkınca her türden ses duyulur bu evde... Siz de sıradan bir gök gürültüsü duydunuz, değil mi Massigher?" diye bitirdi sözünü. Konuğunun kendisini yalanlamaya cüret edemeyeceğinden emindi.

Massigher, çaresizce boyun eğerek kaçamak bir yanıt verdi: "Ruhlar demişken Bayan Gron... Tam da bu akşam bahçeden geçerken ilginç bir şey oldu... Sanki peşimden biri geliyor gibiydi... Ayak seslerini duydum... Sokakta yankılanan ayak seslerinin tıpa tıp aynısıydı..."

"Kemik sesleri, inlemeler falan da duydun tabii, değil mi?" diye üsteledi Bayan Gron.

"Kemik sesi değil, sadece ayak sesleri duydum, muhtemelen kendi ayak seslerimdi," diye ekledi, "bazen çok tuhaf yankılanır ya hani."

"Bravo Massigher, demek öyle... Farelerdir, dostum, farelerdir. Sizin gibi romantik olmamalı insan, yoksa kim bilir neler duyar..."

"Hanımefendi," diye alçak sesle yeniden tekrarladı, kadına doğru eğilerek. "Duymuyor musunuz? Nehir tam altımızda, sesini duymuyor musunuz?"

"Hayır, ben hiçbir şey duymuyorum," diye karşılık verdi kadın, alçak sesle. Sonra sesini yükselterek, "Anlattıklarınız pek de eğlenceli şeyler değil, biliyor musunuz?" dedi.

Delikanlı, verecek bir cevap bulamamıştı. Kadının inatçılığı ona öyle aptalca geliyordu ki sadece gülmeyi denedi. Demek inanmak istemiyorsunuz, diye düşündü acıyla; kendi kendine düşünürken bile içgüdüsel olarak ona siz diye hitap ediyordu. Tatsız şeyler size göre değil, öyle değil mi? Böyle şeylerden bahsetmek size kabalık gibi mi geliyor? Sizin o değerli dünyanız bunları hep görmezden geldi, değil mi? O küstah dokunulmazlığınızın sonunu görmek istiyorum!

Kadın bu sırada salona dönmüş, "Stefano, bak," diyordu

coşkuyla, "Massigher dışarıda, bahçede ruhlarla karşılaştığını iddia ediyor, ciddi ciddi hem de... Ah bu gençler..."

"İnanmayın, Bay Gron," dedi Massigher zorla gülmeye çalışarak, kızarmıştı, "öyle demedim, ben sadece..."

Birden susup etrafı dinledi. Bu sessizliğin içinde, sanki yağmuru bastıran ve gittikçe yükselen, tehditkâr, derin bir ses var gibi geldi ona. Mavimsi bir ışıkta, ayakta duruyordu. Dudakları aralanmıştı, korkmamıştı aslında ama etrafındaki her şeyden, insanlardan ve nesnelerden tuhaf bir şekilde farklıydı. Giorgina arzuyla bakıyordu ona.

Anlamıyor musun, genç Massigher? Yoksa Gronların antik villasında kendini yeterince emniyette hissetmiyor musun? Nasıl kuşku duyabilirsin? Bu eski, kalın duvarlar, bu kontrollü huzur, bu telaşsız yüzler yetmiyor mu sana? Saçma sapan gençlik korkularınla böyle bir saygınlığı çiğnemeyi nasıl göze alabiliyorsun?

"Kendinden geçti sanırım," dedi arkadaşı Fedri. "Tıpkı bir ressama benziyorsun... Keşke bu akşam saçını tarasaydın. Bir dahaki sefere mutlaka tara... Biliyorsun, annem için önemlidir böyle şeyler," diye ekleyip sonra da kahkahalara boğuldu.

O sırada babası girdi araya, sızlanan bir ifadeyle: "Pekâlâ, bir el oyun oynamaya ne dersiniz? Biliyorsunuz, vakit var daha. Sadece bir el oynar, sonra gidip yatarız. Giorgina, lütfen iskambil destesini getirir misin?"

O anda uşak girdi içeriye, yüzünde tuhaf bir ifade vardı. "Şimdi ne oldu?" diye sordu kadın, huzursuzluğunu gizleyemeyerek. "Yoksa biri mi geldi?"

"Antonio geldi, postacı... Sizlerden biriyle konuşmak istiyor, önemliymiş."

"Geliyorum, geliyorum," dedi hemen Stefano, yetişememekten korkarcasına alelacele ayağa kalktı.

Ve karısının engeliyle karşılaştı: "Hayır, hayır, sen burada kal, gitme. Dışarısı çok nemli... Gayet iyi biliyorsun, romatizman var. Sen burada kal, hayatım. Fedri gidip bakar."

"Her zamanki şeylerden biridir kesin," dedi delikanlı, kapıya doğru ilerlerken. O sırada belli belirsiz sesler duyuldu uzaktan.

"Burada mı oynayacaksınız?" diye sordu kadın, o arada. "Giorgina, lütfen şu vazoyu kaldır... Sonra da git yat, tatlım, vakit epey geç oldu. Doktor Martora ne yapıyorsunuz? Uyuyor musunuz, yoksa?"

Doktor birden toparladı kendini, utanmıştı: "Bana mı dediniz? Ah, evet sanırım biraz dalmışım," dedi ve güldü, "şöminenin sıcaklığı, yaşlılık..."

Genç kız, "Anne!" diye seslendi bir köşeden. "İskambil destesini bulamıyorum, dün şu çekmecedeydi."

"Tatlım, iyice bak oraya. Konsolun üstünde işte, görmüyor musun? Hiçbir şeyi bulamazsınız ki zaten..."

Massigher, masanın etrafına dört sandalye yerleştirdikten sonra iskambil kâğıtlarını karmaya başladı. Bu sırada, Federico tekrar içeri girmişti. Babası yorgun bir sesle, "Antonio ne istiyormuş?" diye sordu.

Oğlu neşeyle, "Hiçbir şey istemiyormuş," diye karşılık verdi. "Köylülerin her zamanki korkuları işte. Söylediklerine göre nehir tehlikeliymiş, bizim ev de tehlikedeymiş, olacak şey mi!

Gidip bakmamı istediler, hem de bu havada! Hepsi şu an orada, dua edip çanları çalıyorlar, duyuyor musunuz?"

Bunun üzerine Massigher, "Fedri," diye söze girdi ve bir öneride bulundu: "Birlikte gidip bakalım mı? Sadece beş dakikamızı alır. Ne dersin?"

"Peki, oyun ne olacak Massigher?" diye sordu kadın. "Doktor Martora'yı ekecek misiniz? Hem de yağmur altında civciv gibi sırılsıklam olmak için..."

Böylece oyuna başladılar, Giorgina yatmaya gitti, annesi de bir köşede elindeki nakışla uğraşmaya başladı.

Onlar kâğıt oynarken, dışarıdan gelen gürültüler sıklaşmaya başlamıştı. Sanki devasa bir şey çamur dolu, derin bir çukura gömülüyor gibiydi, gelen ses aynen böyleydi: Sanki toprağın bağrına acı bir darbe iniyordu. Her defasında, ardında bir keder bırakıyordu; eller kâğıtların üzerinde geziniyor, soluklar tutuluyor, ama sonra her şey yok olup gidiyordu.

Kimse –öyle söylenebilirdi– konuşmaya cesaret edemiyordu. Ancak bir ara Doktor Martora şöyle dedi: "Evin altındaki lağımdan geliyor olmalı. Aşağıda, nehre doğru akan çok eski bir lağım yolu var. Belki sızıntı yapıyordur biraz..." Ötekiler tek bir kelime dahi etmedi.

Şimdi soylu Bay Gron'un bakışlarını izlemenin tam sırasıydı. Aslında bakışları sol elinde tuttuğu, kâğıtlardan oluşan o küçük yelpazedeydi, fakat yine de bu bakışlar kâğıtları aşıp karşısında oturan Martora'nın başına ve omuzlarına doğru ilerliyor, en sonundaysa salonun ucuna, parlak zeminin perdenin etekleri altında kaybolduğu noktaya ulaşıyordu. Şimdiyse

Gron'un bakışları artık elindeki kâğıtlarda ya da dostunun içten yüzünde değildi, gözleri ısrarla salonun en ucunda, perdenin altında tuhaf bir ışıkla parlıyordu.

Sonunda yaşlı adam, "Şuraya bakın," diyebildi sadece, anlatılamayan, hüzün dolu ve donuk bir sesle. Bunu ne oğluna, ne doktora, ne de Massigher'e söylemişti aslında. Korku uyandıran bir ifadeyle, "Şuraya bakın," demişti, o kadar.

Gron bunu söyledikten sonra herkes dönüp o tarafa baktı, bir köşede oturmuş saygın bir biçimde elindeki nakışı işleyen karısı da baktı. Ve kalın perdenin altından, biçimsiz kara bir şeyin yerde kıvrılarak yavaşça ilerlediğini gördüler.

"Stefano, Stefano, Tanrı aşkına, sesin neden böyle?" diye bağırdı Bayan Gron, bu sırada ayağa kalkmış perdeye doğru ilerliyordu: "Sadece su girmiş içeri, görmüyor musun?" Oyun oynayanlardan hiçbiri henüz ayağa kalkmamıştı.

Gerçekten de suydu. Bir yarıktan ya da delikten sonunda eve sızmış, salona ulaşmadan önce tıpkı bir yılan gibi oraya buraya kıvrılarak koridorlardan geçmişti; yarı karanlıkta simsiyah görünüyordu. Aslında gülünecek bir şeydi. Ama bu zayıf su akıntısının, lavabo sızıntısının ardında başka bir şey yok muydu? Bütün karmaşanın buradan kaynaklandığı kesin miydi? Duvarların altından su şırıltısı gelmiyor muydu, kitaplığın en üst rafları ıslanmamış mıydı, bitişikteki salondan yağmur damlalarının tıpırtısı duyulmuyor muydu (yıllar önce, prensin düğün hediyesi olarak verdiği büyük gümüş tepsiye vurmuyor muydu su damlaları)?

Genç Federico haykırdı: "Bu aptallar kesin pencerelerden birini açık bırakmışlardır!" Babası, "Haydi gidip kapat!" dedi.

Fakat annesi karşı çıktı: "Lafını bile etmeyin, burada kalın, şimdi biri gelir kapatmaya!"

Sinirle zilin ipini çekti ve uzaktan bir zil sesi duyuldu. Bu sırada gizemli gürültüler uğursuz bir şekilde artıyor, evin dört bir köşesini sarsıyordu. Yaşlı Gron kaşlarını kaldırmış yerdeki su birikintisine bakıyordu: Yavaş yavaş kabarıyor, birkaç santimetre yayılıp duruyor, sonra tekrar kabarıyor, ilerliyor ve böyle devam edip gidiyordu. Massigher heyecanını gizlemek için kâğıtları karıyordu, her zamankinden farklı bir heyecan içindeydi. Doktor Martora da yavaşça başını sallıyordu ki bu hareket şu anlama geliyor olabilirdi: Ne günlere kaldık, bu uşaklara nasıl güvenilir! Ya da kayıtsız bir şekilde: Yapacak hiçbir şey yok, artık çok geç, siz de farkındasınız, diye düşünüyordu.

Birkaç saniye beklediler, diğer salonlarda hayat belirtisi yok gibiydi. Massigher cesaretini toplayıp, "Bayan Gron," dedi, "ben size söylemiştim..."

"Ah, Tanrı aşkına, yine mi siz Massigher!" diye karşılık verdi Maria Gron. Delikanlının lafını bitirmesine bile izin vermemişti. "Sadece biraz su birikintisi var yerde, hepsi bu. Şimdi Ettore gelip kurular. Hep o kahrolasıca camlar yüzünden, her defasında su sızdırıyorlar, hepsine yeniden tadilat yaptırmak gerek!"

Ne var ki, Ettore adındaki uşak bir türlü gelmiyordu, diğer uşaklar da öyle. Gece, tehlikeli ve bunaltıcı bir hal almıştı. Bu sırada, sebebi açıklanamayan gürültüler evin temellerinde, tıpkı fıçı yuvarlanmasını andıran sürekli bir uğultuya dönüşmüştü. Artık dışarıdaki yağmurun sesi duyulmuyordu, evdeki uğultu yağmurun sesini bastırmıştı.

Massigher, son derece kararlı bir şekilde ayağa fırlayarak, "Bayan Gron!" diye haykırdı. "Giorgina nereye gitti? Gidip onu çağırmama izin verin."

"Ne oldu yine Massigher?" Maria Gron tekrar şaşkın bir ifade takınmıştı. "Bu akşam hepiniz fevkalade gerginsiniz. Giorgina'dan ne istiyorsunuz? Bırakın rahat rahat uyusun."

"Uyumak mı?" diye tekrarladı delikanlı, alayla. "Uyumak! Evet, doğru ya..."

Perdenin kapattığı koridordan salona doğru, dondurucu bir mağaradan esercesine güçlü bir rüzgâr geldi. Perde bir yelken gibi şişti, kenarları havalanınca salondaki ışık yere yayılan suya yansıdı.

"Fedri, Tanrı aşkına koş kapat," diye yalvardı babası, "lütfen uşakları çağır, hepsi buraya gelsin!"

Gelgelelim, delikanlı bu ani olaydan keyif almış gibiydi. Karanlık koridora doğru koşarken bağırıyordu, "Ettore! Ettore! Berto! Berto! Sofia!" Bütün hizmetkârların adını sayıyordu, ama sesi ıssız boşlukta yankılanmadan kaybolup gidiyordu.

Federico'nun sesi tekrar duyuldu. "Baba, burada ışık yok. Hiçbir şey göremiyorum... Tanrı aşkına, burada ne olmuş böyle!"

Ani bir şaşkınlıkla salondaki herkes ayağa fırlamıştı. Şimdi villanın tamamı, açıklanamayan bir şekilde suyun üzerinde yüzüyor gibiydi. Rüzgâr da sanki duvarlar ardına dek açılmışçasına, tüm azametiyle evin dört bir yanında esiyor, lambaları sallıyor, kâğıtları, gazeteleri savuruyor, çiçekleri deviriyordu.

Federico geri gelmişti. Yüzü kar gibi bembeyazdı, biraz titriyordu. "Tanrı aşkına!" diye tekrarlıyordu sürekli. "Tanrı aşkına, neler olmuş!"

Nehrin kıyıyı oyarak, acımasız, sağır öfkesiyle oraya kadar ulaştığını illa açıklamak mı gerekiyordu? Bu taraftaki duvarların yıkılmak üzere olduklarını? Uşakların çoktan kaçıp gittiklerini ve az sonra muhtemelen ışıksız kalacaklarını? Federico'nun bembeyaz kesilen yüzü, kesik kesik konuşması (oysa daima kendinden emin ve şıktı), toprağın derinlerinden gelen ve gittikçe yükselen korkunç uğultu yeterli değil miydi olanları açıklamaya?

"Gidelim buradan, hemen gidelim, arabam dışarıda, içeride kalmak çılgınlık olur..." diyordu, hepsinden daha sakin olan Doktor Martora. Sonra Massigher'in eşliğinde, kalın bir pelerine sarınmış Giorgina belirdi salonda; kimseye fark ettirmeden sessizce hıçkırıyordu. Babası, çekmeceninin birini karıştırarak senetlerini topluyordu.

"Ah hayır! Hayır! Hayır!" diye haykırdı sonunda öfkeden deliye dönen Bayan Maria. "Bunu istemiyorum! Çiçeklerim, benim güzel eşyalarım, istemiyorum, istemiyorum!" Dudakları titredi, pes etmek üzereydi. Sonra olağanüstü bir çabayla gülümsedi. Soylulara özgü maskesini takındı, büyüleyici seçkinliğine büründü.

Massigher, "Bunu hiç unutmayacağım, Bayan Gron," dedi acımasızca, ondan nefret ediyordu. "Bu villayı hiç unutmayacağım. Ay ışığıyla dolu gecelerde ne kadar da güzeldi!"

"Hemen bir pelerin alın," diye ısrar ediyordu Martora, Bayan Gron'a. "Sen de Stefano, üstüne bir şey al. Işıklar kesilmeden önce gidelim buradan."

Aslında, Stefano Gron'un hiç korkuya kapılmadığı söylenebilirdi. Sersemlemiş gibiydi, senetleri koyduğu deri torbayı

sıkı sıkı tutuyordu. Federico suyun içindeki salonda dönüp duruyor, artık kendine hâkim olamıyordu. "Bitti, her şey bitti," diye tekrarlayıp duruyordu. Işık zayıflamaya başlamıştı.

Tam o sırada, öncekilerden daha tuhaf ve daha yakın bir yıkılma sesi geldi uzun uzun. Gronların kalbine buzdan bir kapan kapanmıştı.

"Ah hayır, hayır!" diye haykırmaya başladı kadın yine. "İstemiyorum, istemiyorum!" O da ölü gibi bembeyazdı, yüzünde derin kırışıklar vardı, sallanan perdeye doğru endişeli adımlarla ilerledi. Hayır dercesine başını sallıyordu durmadan: Buna izin vermediğini, bizzat orada beklediğini ve suyun oradan geçmeye cesaret edemeyeceğini anlatmak istiyordu.

Kadının, perdenin havalanan kenarlarını öfkeyle araladığını ve uşakların bir türlü uzaklaştırmayı başaramadıkları bir dilenci sürüsünü kovmaya gider gibi karanlığın öte tarafında gözden kaybolup gittiğini gördüler. Aristokratlara özgü kibriyle şimdi de yıkıma karşı gelebileceğini, fırtınayı korkutacağını mı sanıyordu?

Kadın perdenin arkasında yitip gitmişti, cehennemi andıran gürültünün artmasına rağmen sessizlik çökmüş gibiydi.

Ta ki Massigher, "Biri kapıyı çalıyor," deyinceye dek.

"Biri kapıyı mı çalıyor?" diye sordu Martora. "Kim olabilir ki?"

"Hiç kimse," diye yanıt verdi Massigher. "Kimse yoktur herhalde artık. Yine de kapıyı çalıyorlar, iyi bir şey bu. Belki de bir ulak, haber vermeye gelen bir ruh, bir varlık. Burası bir soylu evi. Öbür dünyadan gelenler, buna göre davranır çoğu zaman."

askeri zarafet

Yola çıkma vakti geldiğinde hepimiz solgun ve kötü görünüyorduk, tıraş olmaya zaman yoktu, orman sisle kaplıydı, hava soğuktu ve tam kahve içme vaktiydi. Ticaretle uğraşan Carlo Custoza ile onunla aynı sosyal sınıftan gelen teğmen Beppe Molo önümden gidiyorlardı. Askeri nizamda yürümüyorlar, kuralları hiçe sayıyorlardı, elleri ceplerindeydi. "Kafamı bozuyorsun," diyordu biri ve öteki cevap veriyordu: "Komisyon umurumda değil, umurumda değil, ben kendime çalışırım!" Kentin merkezindeki depoda yere serilmiş kumaşlardan, raflarda üst üste yığılmış, çeşitli renklerdeki devasa parçalardan bahsediyorlardı. Biz arkalarından yürürken onlar bizden gittikçe uzaklaşıyordu.

Her ikisi de, yeterince dikkatli olmadığım için tekrar edemeyeceğim benzer şeyler söyleyip duruyordu. Ancak üç aşağı beş yukarı şunları söylüyorlardı: Sen ahmaksın, cehenneme kadar yolun var, korkak tavuğun tekisin, falan filan. Ve ben, aslında iyi insanlar olmalarına rağmen, hoşnutsuzca dik dik onlara bakıyordum.

Yanından geçtiğimiz kent surlarıyla birlikte biraz güneş ışığı, ağzımızdaki kötü tat ve kumaş deposu, attığımız her adımda bizden uzaklaşıyor, her şey Lorenzini sokak 14 numaradaki

barakada kalıyordu, bizse çamurlu yol boyunca mücadeleye doğru uygun adım ilerliyorduk.

Öndekiler gümrük muayenesi, sipariş belgesi, 10 Eylül nakliyesi gibi konular hakkında konuşmaya devam ediyordu. Burjuva sınıfından gelen teğmen Custoza ve teğmen Molo'nun birbirlerini çok iyi tanıdıkları belliydi. Fakat şu an hatalı davrandıklarının ve her geçen dakika birbirlerine daha da yabancılaştıklarının farkında değillerdi. Ne biri ne de öteki tıraş olmuştu, elleri ceplerinde ilerliyorlardı. Her halükarda çok yüksek meblağlar ödenmiş, askeriyeye uygun çizmeleri, iyi kesimli çorapları ve soylulara özgü askeri başlıkları olmasına rağmen, tam anlamıyla birbirlerinin sinirine dokunuyorlardı. İkisi de yolun başındaki enerjisini kaybetmişti, konuşmalarını zaman zaman ara vererek sürdürüyorlardı. Yağmur da başlamıştı, hatta öyle yağıyordu ki herkes pelerinini giymişti.

Yeni çizmelerini yere sürterek ilerleyen askerlerin başlıklarının altından boğuk sesler duyuluyordu; tüfeklerini, 37 model güzel tüfeklerini tıpkı heybe gibi yana sarkıtmışlardı. Hemen hemen herkesin bakışları yerde, önünde yürüyen arkadaşının yukarı doğru kocaman çamur yığını fırlatan topuklarındaydı. Hükümet elbette bu genç birlik için elinden geleni yapmıştı. Tıpkı fişek çantalarındaki gibi, ayakkabıların üstündeki yumuşak tüyün de birinci kalite olması memnuniyet vericiydi. Yağmurda bile formunu kaybetmeyen klasik model başlıklarda hâlâ fabrika kokusu vardı; İtalyan bayrağının üç rengini taşıyan, el yapımı kuşakları göz alıcıydı. Tüm bunlara rağmen hepsi de kader denen o şeyin varlığına duyarsız bir halde yürümeyi sürdürüyordu. Kader yola çıkmadan evvel bana görünmüştü:

Kışlanın karşısındaki meydandan dörtnala gelen gizemli bir at kılığındaydı.

Dolayısıyla benim dışımda hiç kimse, birliğin sıradan bir operasyona gitmediğini biliyor gibi görünmüyordu. Bununla birlikte, dağlık bölgenin yamacına, hatta belki daha da ötesine, taşların tıpkı kızarmış kestane gibi sıcak olduğu, doğunun en uzak yerlerine dek ilerleyecektik.

Custoza ve Molo artık susmuştu. İçinde bulundukları askeri koşulları unutmuşlardı; huzursuzca, albayın dur emri verip onlara dinlenebilecekleri bir süre bahşettikten sonra, dönüş emri vermesini bekliyorlardı sadece. Bu arada yağmur dinmişti, pelerinlerini çıkardıklarında muhteşem kemerlerinin halkaları, tokaları ve kancaları ışıl ışıl parlıyordu.

Bütün gün sürekli doğuya doğru yürüdük. Gece kamp kurmak kaçınılmaz bir hal aldığında, herkesin yüzünde hoşnutsuz bir ifade belirmişti. Akşam ateşin etrafında ne şarkılar duyuluyordu ne de kahkahalar.

Ertesi sabah, teğmen Custoza ve Molo da dahil, hiç kimse tıraş olmadı; onlar da muhtemelen benim gibi, uyumaktan çirkinleşmişti. Geri dönmek yerine doğuya doğru ilerlemeye devam etme emri geldiğinde, ikisi de tek kelime dahi etmedi. Ne var ki birlik yola koyulduktan bir süre sonra, içlerinden birinin (hangisi bilmiyorum, çünkü uzaktaydım) uzun uzadıya küfrettiğini duydum. Sonra yine işten güçten bahsettiler, ama bu sefer çok az. Kumaşların, raflara yığılmış koca parçaların, kısacası dünyevi kazançlarının, attıkları her yeni adımda gittikçe kendilerinden uzaklaştığını, her şeyin ilerleyen birliğin gerisinde kaldığını anlamaya başlamışlardı belli ki. Hiç

bulutun olmadığı, güneşin hareketsiz, oldukça dik ve bir o kadar sonsuz biçimde parladığı dağlık bölgenin yamaçlarına varmıştık. Burada ağaçlar yüksek ve yapraklı değil, aksine çok eski parkların fazlasıyla korku saçan kapılarının ötesindeki manzaralar gibi eğri büğrü, yapraksız ve hayli güzeldi.

Belki artan sıcaklıktan, belki yorgunluktan, ben kader adını verdiğimiz o şeyin varlığını artık idrak edemiyordum. Bir zamanlar acaba yanıldım mı diye soruyordum kendime, meydanda gördüğüm at şu anda öylesine ahırına kapatılmış olamazdı. Custoza ve Molo –çok daha önceden tahmin ettiğim gibi– askeri kuralları bir tarafa bırakarak, sabretmeye tenezzül dahi etmeden üniformalarının yakalarını çözmüşlerdi. Askerler elbette onların yaptıklarını yapıyorlardı, ayaklarını sürükleyerek yürüyorlar ve kaldırdıkları toz bulutlarıyla kendilerine zarar veriyorlardı, bu sırada askeri başlıklarının daha önce sudan sırılsıklam olmuş ön kıvrımı, şimdi güneşin altında buruş buruş olmak üzereydi.

Bu şekilde karanlık hedefimize doğru iki kez mola vererek, on yedi gün yol aldık. Dağların yamaçları, geride kalan ve neredeyse sisten görünmeyen, uzak, anlamsız bir çizgiden başka bir şey değildi artık. Teğmen Custoza ve teğmen Molo alışık oldukları iş konuşmalarını bir tarafa bırakmışlardı, artık buna önem vermiyorlardı. Belki de diğerleri gibi, uygun adım ilerleyen bir birliğin, en son ne zaman tam olarak banyo yaptıklarını bile hatırlamayan basit erleri gibi olmaya çalışıyorlardı sadece.

Çayır çimenin tam orta yerinde, görünmeyen vahşi hayvanların sesleri arasında ilerliyorduk. Ufukta (dağlık bölgenin titrek çizgisi dışında), tek bir yaratığın dahi yaşamadığı ovanın

orasında burasında yükselen koni şeklinde kayalar ve sarıya çalan topraklar haricinde gözümüze bir şey ilişmiyordu. Orta yükseklikte olmalarına rağmen bu koniler, ne kadar dikkatli bakarsak bakalım ne olduğunu bir türlü anlayamadığımız, karanlık ve huzursuzluk verici şeyleri anımsatıyordu. Bakışlar artık yerde, önde yürüyen arkadaşın topuklarında değildi. Dikenli çalıların arkasından ne olduğu belli olmayan gölgeler çıkıp gelecekmişçesine, herkes huzursuzca etrafı süzüyordu.

Tıpkı yanından geçtiğimiz yerlerin manzarası gibi, fazlasıyla bir öncekine benzeyen günler artık birbirine karışıyordu. Bu karışıklık, epey geniş, taşlık bir vadinin kıyısına geldiğimizde nihayet son buldu. Sabah ona doğru, birliğe burada dur emri verilmişti. Burası çok eskiden akarsu yatağıydı, ne var ki artık suyu azalmıştı ve çoğunlukla bizim güzergâhımızdan geçiyordu. En az beş kilometre uzaklıkta görünen karşı kıyıda, kayalardan, beton levhalardan ve ufak, sarı kubbelerden oluşan, karmaşık yapıda bir bariyer yükseliyor, gözden kaybolana dek uzayıp gidiyordu.

Yüksek rütbeli albay, atından inmeden, vadinin nasıl bir yer olduğunu anlayabilmek için elindeki haritayı dikkatle inceledi. "İşte," dedi, "şimdi burayı geçmemiz lazım." Söylediği sadece buydu ama ses tonunda tuhaf bir değişiklik vardı, sanki bize söyleyemeyeceği bir sürü şey gizliydi bu tonda. O an, herkesin kader diye tanımladığı o şey yeniden etrafımızdaki havayı kapladı, bu defa istisnasız herkes durumu fark edip homurdanmayı bıraktı ve bütün dikkatini vererek geçişi kapatır gibi görünen kayalara, ıssız vadinin karşı kıyısına doğru baktı. Dikkatle onlara döndüm ve o kadar günden sonra, sadece o

an, hiç konuşmadıklarını gördüm. Ne kadar kaliteli olurlarsa olsun, ayakkabılarındaki tüyler tel tel açılmış, üniformalarının kumaşı dikenlere karşı koyamayıp lime lime olmuş, başlıkları biçimlerini kaybedip tuhaf şekiller almış, tüfeklerinin cilası, fişekliklerinin derisi, sırt çantalarının askıları güneşten mahvolmuştu. Yine de her şeye rağmen, o meçhul vadinin kıyısında, kamburlaşmış sırtlar, öfkeli ya da isteksiz yüzler, ağırlaşmış bacaklar göremiyordum. Askerler, sanki karanlıkta ruhlarının derinliklerine bir ses sızmış gibi, yakıcı güneşin altında onurlu bir biçimde dimdik ve sessiz duruyorlardı. Albay küçük bir işaret verdi. Bunun üzerine birlik, sefer taslarının çıkardığı metalik seslerle vadinin diplerine doğru inmeye başladı. Çayırlar yerini tam bir çoraklığa bırakmıştı artık ve çoğu kişi için – benim için değil, çünkü ben olup biteni hemen anlamıştım– şarkı söyleyen bir askerin sesini duymak şaşkınlık vericiydi: Sesin sahibi 1916 sınıfından, nişancı er Stefano Caposso'ydu. Başlığını kaybetmişti ve kafasını, eski gömleğinden yaptığı bir çeşit sarıkla korumaya çalışıyordu. Geçtiğimiz dikenli çalılıklar yüzünden pantolonunda üç kocaman delik vardı. Ayağındakiler artık ayakkabı olmaktan çıkıp tanımlanması mümkün olmayan tuhaf bir şeye dönüşmüştü. Birlikteki çoğu askerin durumu, Stefano Capasso gibi, gerçekten kötüydü; buna rağmen hepsi birbiri ardına şarkı söylüyordu, belki de kader denen o şeyin saatinin yaklaştığını anlamışlardı.

Vadinin en derin noktasına vardıklarında suları tükenmişti. Ayakları ateş gibi yakıcı taşlara basıyordu. Teğmen Custoza ve teğmen Molo'nun sakin bir tonla konuştuklarını, birbirlerine anlamlı, insancıl şeyler söylediklerini duydum. "Biraz konyak

ister misin?" diyordu biri. "Mataramda hâlâ biraz var." Diğeri cevap veriyordu: "Teşekkürler, ama belki biraz beklesek daha iyi olacak." Artık ellerini ceplerinden çıkarmışlar, yavaş adımlarla, fakat askeri nizamda ilerliyorlardı, omuzları dimdik ve genişti. Custoza'nın sol çizmesinin arkası tamamen yırtılmış, üniformasının bir kolu boydan boya sökülmüştü. Custoza bu haliyle de yakışıklı görünmeseydi, bu sökük kola sadece sallanıp duran bir bez parçası demek mümkündü. Kayalıkların oluşturduğu labirente doğru yavaş yavaş ilerlerken, teğmen gitgide daha yakışıklı görünüyor, olumlu ve bana göre kesinlikle insanın gözüne çarpan nitelikler kazanıyordu. Öğle vaktinin sarı toz bulutları arasında, açıklanamayan bir neşeyle, hepimizin az çok aynı kaderi paylaştığını fark ediyordum.

İlerideki yokuşların birinden, kızıla çalan bir tür mağaradan tüfek sesine benzeyen belirgin bir atış sesi duyuldu. Aynı anda Custoza elini karnına koyup hafifçe öne doğru eğildi. Ancak hemen yeniden doğruldu ve kısa boylu olmasına rağmen, her zaman yaptığı gibi, arkadaşlarının önüne geçti. Başında göz alıcı, kırmızı, ipek bir başlık, alnının tam ortasındaysa bir zümrüt vardı, tıpkı eski masallardaki gibi, yürürken kar beyazı kaftanının etekleri dalgalanıyordu.

Doğuya doğru ilerlemeyi sürdürdük, bitkin ve susuz halde tuzaklarla dolu çölü aştık. Çoğu zaman şarkılar söylüyor ya da sevdiğimiz güzel şeylerden, uzaklardaki evimizden, denizden ve bahçelerden bahsediyorduk. Sefer taslarının çıkardığı metalik ses nihayet kesilmişti, artık sadece adımların ritmik sesi duyuluyordu. Birçoğunun gözleri ateş gibi yanıyordu, bazılarınınsa yaraları bezlerle sarılmıştı; geçtiğimiz topraklarda bez ve

deri parçaları bırakıyorduk. Ama ben etrafımda, altın işlemeli üniformalar giymiş, rengârenk şeritli, saf gümüşten okunu ve kılıcını kuşanmış dev gibi askerler görüyordum. Hepsi gülümseyerek ileriye bakıyordu ve sakalları güneşte göz kamaştırıyordu.

nehirde fırtına

Su kamışları, kıyı bitkileri, küçük söğüt dalları ve büyük ağaçlar, beyazlar içindeki yaşlı adamın, eylül ayının o pazar günü de oraya geldiğini gördüler.

Yıllar önce –bunu ancak daha yaşlı ağaç gövdeleri hayal meyal hatırlar– bir yabancı, suyun sakin ve derin olduğu nehrin o küçük ıssız koyunda balık tutmaya başlamıştı. Her bayram, havanın iyi olduğu her mevsim hiç aksatmadan orada olurdu.

Bir gün, geldiğinde yalnız değildi: Yanında, ağaçların arasında oynayan, yumuşak sesli küçük bir erkek çocuğu vardı. Derken yıllar geçti, adam gittikçe yorgun düşüyor, çocuksa gitgide gençleşiyordu. Ve nihayet, ilkbahar geldiğinde bir pazar günü, yaşlı adam ortalarda görünmedi. Sadece delikanlı gelmiş ve balık tutmaya koyulmuştu, tek başınaydı.

Sonra zaman geçmeye devam etti. Ara sıra uğrayan delikanlı, o yumuşak sesini kaybetti ve yaşlanmaya başladı. Fakat o da günün birinde yanında başkasıyla çıkageldi.

Bütün ormanın sevgiyle bağlı olduğu uzun bir hikâye bu. İkinci çocuk da büyüdü ve gün geldi, onun da babası ortalarda görünmedi. Tüm bunlar, sonraları oradaki bitkilerin kafasını karıştırmaya başladı. Birkaç yıldan bu yana, balık tutanlar hâlâ

iki kişi. Erkek çocuğu, beyaz giysili, yaşlı adamla geçen ay tekrar geldi ve oturup küçük oltasıyla balık tutmaya koyuldu.

Bitkiler, onları yeniden görmekten her zaman mutlu olurlardı, hatta nehrin verdiği büyük sıkıntı karşısında, bütün hafta onların gelmesini beklerlerdi. Onları seyredip çocuğun konuşmalarını dinlerler, oğlanın ağaç yaprakları arasında hoşça çınlayan ince sesine kulak verirler, üzerlerinden geçen bulutların altında, tıpkı durgun nehir gibi, hareketsiz ve sakin bir şekilde nehir kıyısında oturuşlarına bakarak güzelce vakit geçirirlerdi.

Birkaç böcek, babayla oğlunun yakınlarda bir tepede, büyük bir evde yaşadıklarını söyledi. Ancak orman, onların kim olduklarını kesinlikle bilmiyordu. Bildiği tek şey, her şeyin bir sonu olduğu, o yaşlı adamın da er ya da geç bir daha dönemeyeceği ve delikanlının tek başına gelmek zorunda kalacağıydı, o kadar.

Bugün, yine aynı saatte, yaprakların hışırtıları duyuldu. Birileri yaklaşıyordu. Ama adam bu sefer tek başınaydı; biraz kamburlaşmış, zayıflamış ve bitkindi. Dalların arasında hafifçe gizlenmiş küçük kulübeye yöneldi, olta takımlarını uzun zamandır buraya koyuyorlardı. Adam bu kez orada her zamankinden daha fazla kaldı, sessiz kulübedeki eski şeylere bakıyordu.

Şimdi her şey durgun ve sakin; yakınlardaki kiliseden gelen çan sesleri de kesildi. Balıkçı ceketini çıkardı, bir kavağın dibine oturdu; elinde oltası, misinayı suya bıraktı, yeşilliklerin ortasında beyaz bir nokta gibiydi. Gökyüzünde iki büyük bulut vardı, biri köpek burnuna, diğeri de şişeye benziyordu.

Çocuk gelmediğinden orman öfkelenmişti. Eskiden, su kamışları, balıkları korkutup onları küçük balıkçıya doğru

yönlendirmek için aksi yöne doğru huzursuzca kıpırdanırdı. Şimdiyse tam tersine onları öfkelendiren şey, yıpranmış ve solgun yüzüyle yapayalnız duran o adamdı. Balıklar ona doğru gelmese de adam bundan rahatsızlık duymuyor. Elinde sabit tuttuğu oltasıyla yavaşça etrafına bakınıyor.

Nehrin kıyısındaki su kamışları şimdi etrafı yontulmuş devasa bir keresteye bakıyor. Kereste, bitkilere sıkıca tutunmuş ve hikâyesini anlatmak için bu durumdan faydalanıyor; anlattığına göre, bir zamanlar bir köprünün parçasıymış, köprü zamanla o ağırlığı taşımaktan bitkin düşmüş ve öfkeyle tüm yükünü bırakmış, üzerinde ne var ne yoksa yerle bir olmuş. Bunları dinleyen su kamışları kendi aralarında bir şeyler mırıldanıyor, fısıltılar tüm çayırda ağaç dallarına kadar ilerliyor, rüzgârla her yere yayılıyor.

İşte o an, balıkçı başını kaldırıp bir şeyler duymuş gibi etrafına bakınıyor. Yakınlardaki kulübeden iki üç tok ses işitiliyor, oldukça gizemli. Yaşlı bir sinek muhtemelen içeride kalmış. Kaybolmuş halde odada uçup duruyor. Arada bir durup etrafı dinliyor. Arkadaşları artık ortalıkta yok. Kim bilir neredeler. Bu ağır hava ne kadar da tuhaf.

Sinek sonbaharın geldiğinin farkına varmıyor, evin bir tarafından öbür tarafına çarpıp duruyor. Pencereye çarpan tombul bedeninin çıkardığı, minik pat küt sesleri duyuluyor. Aslına bakılırsa, diğerlerinin çekip gitmiş olmaları mantıksız. Camlardan, büyük bir fırtına bulutunun yaklaştığı görülüyor.

Adam bir sigara yakıyor. Ara sıra, yukarıdaki dallardan açık mavi bir esinti geliyor. Küçük çocuk artık gelmeyecek, öğle

vakti geçti bile. Sinek nihayet kulübeden çıkmayı başardı. Güneş, bulutların arkasında kayboldu. Az önce rüzgâr keresteyi salladı ve onu, su kamışlarının olduğu yerden ayırarak nehrin açıklarına doğru sürükledi. Hikâye yarım kaldı. Tahta parçası, çürümeye mahkûm, uzaklaştı.

Fırtına kopmak üzere, ama balıkçı yerinden kıpırdamadı bile, sırtını ağaca yaslamış, hareketsiz duruyor. Rüzgârla birlikte çimlere düşmek üzere olan sigaradan bir duman yükseliyor. Kararmış bulutlar, biraz yağmur indiriyor yeryüzüne. Suyun üzerinde, orada burada, yavaş yavaş genişleyen halkalar oluşuyor. Yakınlardaki kulübeden gelen o açıklanamayan sesler ısrarla devam ediyor. Adam bir türlü kalkıp gitmiyor, kim bilir neden? Bir yağmur damlası az önce sigarasının izmaritine düştü ve ince bir ses çıkararak onu söndürdü.

Gökyüzündeki bir aralıktan, batı yönünden, soğuk ve beyaz bir ışık sızıyor yeryüzüne doğru. Rüzgâr gürültüyle ağaçlara çarpıyor ve adamın bir dala asılı ceketini de sürüklüyor beraberinde. Büyük ağaçlar, küçük söğüt dalları, nehrin kıyısındaki çalılar ve su kamışları artık anlamaya başlıyor. Gök gürültüsü, ufkun derinliklerinden o tarafa doğru ilerliyor, ama balıkçı sanki uyuyor. Başı öne eğilmiş, çenesi göğsüne yaslanmış.

O sırada suya gömülmüş bitkiler, tıpkı eskiden yaptıkları gibi, balıkları korkutup onları oltanın ucuna doğru göndermek için kıpırdanıyor. Ne var ki, balıkçının artık tutmadığı oltası yavaşça suya doğru eğilmiş; hatta en tepesi çoktan suya batmış. Oltaya çarpan durgun su biraz dalgalanıyor.

havaya giren adam

Doktor Antonio Deroz'un alçakgönüllülüğü, yıl sonuna doğru, kocaman güneşin eşlik ettiği sert mevsim alçak düzlüklerde kendini hissettirdiğinde azalmaya başladı. Antonio Deroz hastanenin yeni doktorlarından biriydi ve şubat ayının sonunda deneme süresi dolacaktı. Azimli ve dakik birisiydi ancak kimse onu ciddiye almazdı, belki de bu durum genellikle hakir görülen mütevazı tavırlarından kaynaklanıyordu, her zaman hizmet etmeye hazırdı, biri ayaktaysa asla oturmazdı. Birkaç kez onu şehrin caddelerinde dolaşırken gördüm, ama kendimi ne kadar zorlarsam zorlayayım, artık yüzünü hatırlayamıyorum.

Doktorun alçakgönüllülüğü birkaç gün içinde yavaş yavaş yok oldu, bu süre zarfında yüzü iyice zayıflamış, çökmüştü. Cılız, orta boylu bir adamdı. Parazitoloji profesörü Dominici, bazı tıbbi konularda konuşmak için onu çağırttığında, Deroz vaktinin olmadığını söylemişti. Verdiği cevap aynen böyleydi ve inanılmazdı, çünkü o zamana kadar Profesör Dominici'nin bir tebessümü bile Deroz'u mutluluktan uçurmaya yetiyordu. Hastanede daimi bir göreve sahip olabilmesi için Dominici'nin görüşü oldukça önemliydi; bu yüzden kendini sevdirmek adına ona sık sık sivrisinek, kene, bit gibi şeyler götürüyordu. Ne var ki, bu girişimleri genelde başarısızlıkla sonuçlanıyordu.

Profesör kendisine getirilen bu materyalleri sadece görevi gereği kabul ediyor, dahası Deroz'la inceden inceye dalga geçiyor ve onun boşu boşuna vakit kaybettiğini ima ediyordu. Böceklere şöyle bir göz attıktan sonra, cam tüpü alaşağı edip onları yere düşürüyor ve sonra hepsini ayağıyla eziyordu.

Haberi alan Dominici, önce bir yanlış anlaşılma olduğunu düşündü ve Deroz'u çağırması için tekrar hademeyi yolladı. Kendisine cevaben gönderilen kartta bu sefer şunlar yazılıydı: "Sevgili Profesör, talep ettiğiniz küçük ilaç şişelerinden kalmadı. Odanıza gelemeyeceğim için üzgünüm, yapacak başka işlerim var. Hoşça kalın." Bilimadamı, kimse onu görmese de zar zor gülümsedi ve kartı yırtıp attı. Deroz talihsizi yoksa aklını mı kaçırmıştı? Kuru bir "hoşça kalın", hem de Profesör Dominici'ye? Aralarındaki ilişkiyi, ilk fırsatta kesinlikle düzeltmeye çalışacaktı. Hele genç doktorun kariyerinin profesörün iki dudağı arasında olduğu düşünülecek olursa. Sağlık Bakanlığı'ndan gelen müfettişe tesadüfen söylenecek küçücük bir söz yeterdi. Yoksa Deroz kendini kötü mü hissediyordu? Ya ateşi çıktıysa?

Hayır, ateşi falan çıkmamıştı. Akşama doğru, güneş ıssız tepelerin ardında, ufukta kaybolurken Doktor Deroz, Kafe Antinea'da görüldü, tamamen beyazlar içindeydi, ipek gömlek giymiş, kravat takmıştı, daha önce hiç böyle giyinmemişti. Küçük bir masaya geçip bacak bacak üstüne attı ve bir sigara yakıp panjurları kapalı olan karşı evin duvarına dikkatle bakmaya koyuldu, kendi kendine güzel şeyler düşünüyor gibiydi. Tebessümü yorgun yüzünü aydınlatıyordu aslında.

"Deroz! Neden seni çağırttığımda gelmedin?" diye birden haykırdı Profesör. İçeriye iki arkadaşıyla birlikte girmişti.

Deroz, ayağa kalkmaya bile tenezzül etmeden, şöyle bir başını çevirdi ve kısaca yanıt verdi: "Gelemedim, Profesör. Gerçekten gelemedim." Sonra, o âna dek onu büyüleyen, karşısındaki o evi tekrar seyretmeye koyuldu.

"Aklınızdan neler geçiyor, Deroz?" diye sordu bilimadamı sert bir tonla. "Bu şekilde cevap vermeniz doğru mu? Ne yaptığınızın farkında mısınız? Söyleyin: Farkında mısınız?" Profesörün arkadaşları, genç doktora hiç iyi gözlerle bakmıyordu, düşeceği kötü durumu çoktan sezmişlerdi.

Deroz ancak o zaman ayağa kalktı, üzerinde "Bitter Leopardi İçiniz" yazan kırmızı vernikli masadan destek alarak ayağa kalkarken hiç acele etmemişti. Sonra gülmeye başladı, fakat bu kaba bir gülüş değildi, tam aksine, espriden anlayan birinin berrak ve neşeli gülüşüydü. Enerjik bir biçimde, bilimadamının omzuna eliyle hafifçe vurdu: "Muhteşem!" diye haykırdı. "Bazen bilerek yaptığınıza inanıyordum, biliyor musunuz? Haydi, oturun, oturun, size içecek bir şeyler ısmarlayabilir miyim?"

"Ama ben, diyorum ki... ben... hayır... ben..." diye kekeledi Dominici, ardından mekanik bir hareketle iki arkadaşının yanına oturdu. Deroz'un böyle davranmayı göze alabilmesi için kesin bir şeyler olmuş olmalıydı. Ona başka bir görev verilmiş olabilir miydi? Deroz'a bir ders vermenin zamanı gelmemiş miydi? Yoksa beklemek daha tedbirli bir davranış mı olurdu?

Hiçbir şey olmamış gibi davrandı: "Size haber vermek istemiştim, Deroz." Her zamanki akademik ses tonuyla konuşuyordu ve bu ton daima etkiliydi. "Bana karşı saygılı olmak zorundasınız, on beş gün sonra dalak arteri için..."

"On beş gün sonra ben burada olmayacağım," diye profesörün sözünü kesti Deroz. "Ya da daha açık konuşmak gerekirse, çok uzaklarda olacağım."

"Buralardan gidiyor musunuz?" diye sordu profesör, gitgide şaşkınlık içinde kalıyordu. "İtalya'ya mı gidiyorsunuz? O halde bizi bırakıyorsunuz, öyle mi?"

Genç doktor acı acı gülümsedi: "Ah, hayır, İtalya'ya gitmiyorum! Sadece yolculuğa çıkıyorum, epey uzun bir yolculuğa." Sonra masaya yaslandığı elini diğeriyle değiştirdi, bitkin bir hali vardı.

Dominici'nin aklı yeniden karışmıştı. Bu durumda başka bir ülkeye gitme, ceza alma ya da işten kovulma söz konusu değildi; belki de resmi bir görev, ciddi ve ona özel bir görev için gidiyordu.

"Devlet görevlisi olarak mı gidiyorsunuz? Bana bundan hiç bahsetmemiştiniz, Deroz," dedi, tatlı sert bir azarlamayla. Genç doktorun sırrını öğrenmek için neredeyse arkadaşlık ilişkilerini öne sürüyordu.

Deroz, "Evet, görev dolayısıyla," dedi kaçamak bir cevapla. "Buna görev de denebilir tabii. En üst yetkilinin emirleri..."

Gökyüzünde, güneşin hâlâ aydınlattığı iki büyük bulut vardı, yeryüzü ise gölgelerle karanlığa bürünmeye başlamıştı çoktan. Bulutların şekli gayet sıradandı, ama alt kenarlarından simsiyah saçaklar sarkıyor ve arada bir kendilerini yeryüzüne doğru bırakıyorlardı.

"Ne olduğunu bilmek dahi istemem," dedi Dominici alınmış bir ifadeyle. "Peki, ne tarafta? En azından görevinizin nerede olduğunu söyleyebilir misiniz?"

Deroz, profesöre neredeyse küstah bir ifadeyle dik dik bakarak, "Henüz ben de tam olarak bilmiyorum," diye cevap verdi. "Ama uzakta bir yerlerde olacağımı sanıyorum."

Üçünün de ağzı şaşkınlıktan açılmıştı. Deroz, sanki evler görüşünü engellemiyormuş gibi ayağa kalktı ve parmağıyla yavaşça kuzey topraklarını, çölü ve geçit vermeyen ovaları işaret etti. Sağ işaretparmağı havada, öylece kaldı bir süre, Kafe Antinea'nın lambasının soluk ışığında alışılmadık bir beyazlıktaydı parmağı.

"Ah, çölde bir görev öyleyse?" diye ısrarını sürdürdü Dominici, kelimenin tam anlamıyla, mutsuz ruhuyla ayakları üzerinde sürükleniyor gibiydi. "Her zamanki teftiş görevlerinden biri, öyle değil mi? Sizinle birlikte, Denetleme'den bir müfettiş de gelecek mi?"

Deroz başını salladı: "Hayır, hayır. Sanırım tek başıma gitmem gerekecek."

Bu sözleri söyledikten sonra, sanki görünmeyen bir yaratık yolda koşarken ona çarpmış gibi, birden sendeledi. Az kalsın yere düşüyordu, fakat sonradan kendini toparladı ve gidip tekrar masaya oturdu.

Ertesi gün, Dominici hükümet binasına gidip Deroz'un görevlendirildiği yeri öğrenmek için küçük çaplı bir araştırma yaptı. Ne var ki, genç doktorun yapacağı yolcukla ilgili kimsenin bilgisi yoktu. Üstüne üstlük Sağlık Bakanlığı müfettişi, "Bana öyle geliyor ki, o delikanlının kafası karışmış. Korkarım buralara dayanamıyor. Bu sıcaklara tahammül edebilen çok kişi yoktur," dedi. Bunlar Dominici'nin hoşuna giden, önemli sözcüklerdi. O küstah, hak ettiği dersi çok yakında alacak, diye düşündü.

Ancak bu sırada Deroz'un davranışları gittikçe kötüleşiyor, daha da küstah bir hal alıyordu. Asla ilk selam veren o olmuyordu, biri onunla konuştuğunda duymazlıktan geliyordu, akşamları evde kalıp karavan yolculuklarında kullanılan ahşap çekmecelere bir şeyler yerleştiriyordu.

En sonunda, sıcak bir öğleden sonra, vedalaşmak için Profesör Dominici'nin odasına geldi. Daha önce hiç olmadığı kadar beyaz giyinmişti ve bir bastona dayanarak yürüyordu. Ayakları yerde sümüklü böcek gibi sürükleniyordu, gerçi Dominici'ye göre sadece rol yapıyor gibiydi.

"Profesör, sizinle vedalaşmaya geldim," dedi. "Henüz emir gelmedi fakat bu gece, şafak sökmeden hemen önce, saat beş buçuk gibi yola çıkacağımı düşünüyorum."

Dominici soğukça, "Hiçbir şey bilmek istemiyorum," dedi. "Sırlarınızı kendinize saklayın. Ayrıca iyi yolculuklar..." diye ekledi. Yüzünde alaycı bir tebessüm belirmişti, o ünlü yolculuğun aptal bir şakadan başka bir şey olmadığından artık emindi.

Çizelgeler ve türlü alet edevatla dolu çalışma odasından, önce kısa bir öksürük, ardından da Antonio Deroz'un sakin sesi duyuldu: "Profesör, neden alaycı bir şekilde gülümsüyorsunuz? Lütfen bunu yapmayın."

Arkasını döndü ve tamamen elindeki bastona dayanarak kapıya doğru yürüdü; ya rol yapıyordu ya da ayakta durmak için gerçekten o bastona ihtiyacı vardı. Dominici duyulmamasına özen göstererek, "Lanet olası düzenbaz!" diye söylendi, dişlerinin arasından.

Deroz kapının eşiğinde durup, "Bir şey mi söylediniz, Profesör?" diye sordu.

"Yerinizde olsam beklerdim," diye cevap verdi öteki, acımasızca. "Sizi temin ederim ki hiç iyi değilsiniz. Bugün suratınız ölü gibi, tam anlamıyla bir ölü."

"Gerçekten öyle mi, Profesör? Yerimde olsanız yola çıkmak için bekler miydiniz? Ah, siz başarılı birisiniz Profesör, çok şey biliyorsunuz," dedi Deroz, yaptığı yorumda hiçbir öfke belirtisi yoktu. Ardından, kapının eşiğinden çıkıp gözden kayboldu, bir süre sonra belli belirsiz adımları da duyulmaz oldu.

İşte böyle başlamıştı gece. Dünyanın katettiği yolla kıyaslandığında nispeten daha kısa süren loş saatlerin, gecenin vaktiydi artık. Mevcut durum için oldukça manidar bir zamanlamaydı; ay ışığıyla değil, ancak gök kubbeye dağılmış sayısız yıldızın parıltısıyla teselli bulan geceydi bu. Huzurla geçiyordu küçük kentin üzerinden, yakınlardaki çöllerden, dağlardaki gizemli mezarlıklardan (her ne kadar Doktor Deroz'un evinin bir penceresinin ışığı açık olsa da). Yeni şeylere tanıklık etmek için sabahın beş buçuğunu beklemek gerekiyordu; aslına bakılırsa, tam o saatte eve yaklaşmak üzere olan adımların sesi duyuldu ve işte, sokak lambalarının sarı ışıkları arasında Profesör Dominici'nin uzun silueti belirdi.

Ama yalnız değildi, yanında iki arkadaşı da gelmişti. Havalara girerek büyük bir yolculuğa çıkacakmış gibi yapan, oysa o saatte olsa olsa hayatındaki mutsuzlukları unutabilmek için içkiyi fazla kaçırıp kanepede uyuyakalmış bir adamın arkasından gülmeye hazırlanıyorlardı.

Adımları, uyuyan duvarlar arasında korkunç bir yankıyla çınlasa da hep birlikte eve yaklaştılar. Her şey hareketsiz ve sakindi. Kapının önünde bir sokak köpeği uyuyordu. Etrafta ne

bekleyen bir araba ne de çöldeki bir yolculuk için gerekli olan eşya, kasa ya da ilaç yüklü bir araç vardı. Deroz'un yolculuğunun gülünç bir fanteziden, sonradan büyük utanç duyacağı bir senaryodan ibaret olduğuna hiç şüphe yoktu.

Sokak boyunca pencereler ve ışıklar kapalıydı; karşı taraftaysa ışığın açık olduğu bir pencere vardı. Evin hemen arkasından ormanlık alanın başladığını göz ardı etmemek lazımdı, öyle ki o yöne doğru ilerlendiği vakit, er ya da geç, uçsuz bucaksız çöllerin ıssızlığına ulaşmak mümkündü. Yani çöllerin gizemi, bir bakıma, sadece o binaya kadardı, tıpkı falezlere kadar gelen dalgalar gibi.

Işığın açık olduğu pencereyi fark eden Profesör Dominici evin arkasından dolaştı ve ayaklarının ucunda yükselerek pencereden içeri baktı. İzin istemeden evin içine bakma cesareti gösteriyor, muhteşem adımlarıyla çok uzaklardan gelmiş ve genç doktora özel, orada, içeride oturan geceyi kirletiyordu.

Ne var ki gecenin varlığı, Dominici'nin fark etmesi için fazla hassas bir unsurdu. Tıpkı önceden tahmin ettiği gibi, pencereden bakınca karşıdaki koltuğa uzanmış olan Deroz'u gördü. Görünüşe bakılırsa uyuyordu. Başının üstündeki duvarda mumyalanmış ve doldurulmuş bir antilop başı vardı, ancak gözlerinin yerinde, gözbebeklerinin boş boş baktığı, sevimsiz, düşünceli görünen o alışılageldik cam küreler yoktu. Genç doktor ipek bir geceliğe sarınmıştı, başının etrafında hiç durmadan bir sürü sivrisinek dolaşıyor, fakat ona dokunmayı göze alamıyorlardı: Son saatlerde saygınlığı ne kadar da artmıştı.

Sivrisineklerin bu özel tutumu Dominici'nin gözünden elbette kaçmıştı, zevkten dört köşe olmuş, kahkahalara boğul-

muştu. Deroz'un sadece sarhoş olduğundan adı gibi emindi, "Nasıl bir soytarılıktır bu!" diye haykırdı alçak sesle. Sonra yere eğilip odadan içeri atmak için bir taş aldı. O sırada arkadaşlarından biri endişeyle kolunu tuttu.

Aslına bakılırsa evin arka kapısı açıktı ve Doktor Deroz de bizzat o kapıdan çıkıp gitmişti, ama nasıl, kimse bilmiyordu. Tıpkı son günlerde olduğu gibi yine tamamen beyaz giyinmişti, ancak tuhaf bir göz yanılsamasının etkisiyle silueti her zamankinden farklı ve eşsizdi. Vücudunun dış hatları bir tür fosfor ışığının etkisiyle, neredeyse duman gibi belli belirsizdi.

Dominici ilk başta, bu istenmedik ziyareti fark eden Deroz'un alaya alınmamak için kaçmaya çalıştığını düşündü. Bu yüzden kendini dizginleme ihtiyacı hissetmeksizin, gecenin köründe avazı çıktığı kadar bağırmaya başladı: "Deroz! Deroz! Nereye kaçıyorsunuz?" Fakat profesörün sesi acınası şekilde kesildi, çünkü genç doktor sesin geldiği yöne dönüp bakmak yerine o yeni, mağrur adımlarıyla ormana doğru ilerliyordu; bu kez ne ayaklarını sürüyor ne de baston kullanıyordu; bedeninden açıklanamayan bir duygu yayılıyor gibiydi. Dominici ona boyun eğdi, çünkü o ünlü yolculuğun tam da bu olduğunu, Deroz'un bir daha asla geri dönmeyeceğini, yürüyerek tıpkı bir dilenci ya da bir Tanrı gibi en uzağa, belirsizce kuzeye doğru yol alacağını nihayet anlamıştı.

Dikenli akasyaların dallarından oluşan ağların arasından, solgun bir halde, bizim bilmediğimiz kentlere doğru tek başına gidiyordu. Hatta parlak bir iyilik haresi, nazikçe ve onurlandırıcı sözcükler fısıldayarak doktoru takip ediyordu: "Buradan, sağdan gidin lütfen, Ekselansları! Şuradaki çukura dikkat edin!

Gerçekten çok çeviksiniz, Ekselansları!" Profesör Dominici'ye gelince, o belirsiz siluetin gözden kaybolduğunu görür görmez dedektiflere özgü bir açgözlülükle hemen evin içine daldı. Düşünceli antilop başının altındaki kanepede Deroz'un bozulmaya yüz tutmuş bedeni duruyordu; hem fazlasıyla cılız hem de sahibine o uzun yolculukta eşlik etmek için fazlasıyla ağırdı.

tebligat

Çiftçi Teodoro Berti, kendisini işten kovan eski patronu Kont Andrea Petrojanni'den, bir aracı sayesinde Praloro adındaki yirmi bir hektarlık küçük çiftliği satın almayı başarmıştı. Berti, çok zengin olan Kont'a karşı en ufak bir nefret ya da intikam arzusu beslemiyordu. Onun için önemli olan tek şey, doğup büyüdüğü ve kırk beş yaşına kadar yaşadığı Praloro'ya dönebilmekti. Petrojanni ise bunun bir misilleme olduğunu kafasına koymuştu: Teodoro, toprakların ortasına mal sahibi olarak yerleşti, diye düşünüyordu. Tabii, bu durum sonu gelmeyen sıkıntıların başlangıcını oluşturacaktı; bu yüzden ondan nefret etmeye başladı ve emrindeki herkese onunla hiçbir şekilde iletişim kurmamaları talimatını verdi. Belki misilleme için çok daha yüksek miktarda para teklif edip Praloro'yu ondan geri alabilirdi, ancak Berti'nin istediğini yapmasına izin verdi ve bunu yaparken, o çiftçiyle gerek idare memurları gerekse noter aracılığıyla yeni iş ilişkileri kuracak olmanın getireceği rahatsızlıkları hiç hesaba katmadı. Böylece Petrojanni Malikânesi, Kont, aile üyeleri, hizmetçiler, onların etrafındaki tüm dünya, çiftçi Berti için daha önce hiç olmadığı kadar ulaşılmaz hale geldi ve belirsiz bir suçluluk duygusu çiftçinin içten içe tüm zihnini kaplamaya başladı. Sanki eski efendisine istemeden bir

hakarette bulunmuş ve bağışlanma umudunu tümden kaybetmiş gibiydi, er ya da geç, acımasız bir cezaya çarptırılmaktan korkuyordu.

Teodoro'nun küçük çiftliği ile Petrojanni'nin malikânesini kasabaya aynı yol bağlıyordu. Bu yolu, başında demiryolu görevlisinin bulunduğu bir hemzemin geçit bölüyordu. Trenin geçişi için bariyerlerin indirildiği sırada, Berti'nin basit, gösterişsiz, atlı yük arabasıyla, Kont ya da Kontes'i, çocukları veya misafirlerini yakındaki şehre taşıyan görkemli fayton sık sık yan yana durmak zorunda kalıyordu. İstisnasız her seferinde, yan arabadaki çiftçiler saygılarını ifade etmek için sessizce şapkalarını çıkarırlarken, görkemli faytonun perdeleri onları hor gördükleri için kapatılıyordu. Yine de, herhangi bir ortak çıkarları olmadığından, Petrojanni'nin uçsuz bucaksız topraklarıyla Teodoro'nun küçük çiftliği birbirlerinden tamamen bağımsız bir şekilde yaşayıp gidiyordu, böylelikle zıtlıklardan ve kavgalardan kaçınılmış oluyordu.

Bir gün beklenmedik bir haber geldi: İlk yirmi yıllık sürenin dolmasıyla birlikte Demiryolları, hemzemin geçidin idaresini iki yıl içinde bırakacağını açıkladı. Bu durumda, hemzemin geçidin kontrolü kim isterse ona kalacaktı. Bu haber Teodoro'yu çok düşündürdü. Hemzemin geçit bir tek Petrojanni ve Berti'nin işini görüyordu, yani iki seçenek vardı: Kont ya eski çalışanını yok sayarak hemzemin geçidin idaresini bizzat üstlenecek ve böylece, Praloro'nun ihtiyaçlarını tamamen göz ardı edip yük arabalarının ve Berti'nin hayvanlarının geçişinde türlü zorluklar çıkaracaktı ya da bu görev, karşılıklı anlaşma sağlanmasına gerek duyulmaksızın, yetkililerin emriy-

le eşit biçimde düzenlenecekti, böylesi bir durumda asıl tehlike şuydu: Ya Kont çok ciddi birkaç kaza yaşanmasına neden olur da bu kazalardan her ikisi de sorumlu tutulursa, o zaman ne olacaktı? Bu gibi kazalarda insan hayatı da dahil olmak üzere, tüm zararların karşılanması hemen hemen her zaman onlarca ya da yüzlerce lira tutardı. Kont için bu çok önemli bir kayıp olmayabilirdi, fakat Teodoro için yıkım demekti; meydana gelebilecek zararları telafi edebilmek için Praloro'yu, hayvanlarını, tüm alet edevatı, eşyaları satması gerekirdi, hatta belki bu bile yeterli olmazdı.

Bu konuyu kesinlikle dostça halletmek gerekiyordu, barış sağlanmayacak olsa dahi bir tür ateşkes ilan etmeliydiler. Teodoro'nun karısı Maria o kadar korkuyordu ki, çiftliği satıp başka bir yere taşınmaktan bahsetmeye başlamıştı. Bu sırada trenler neredeyse üç yüz metre ötelerinde, günler geceler boyunca, cehenneme özgü bir gürültü çıkararak demiryolundan geçip gidiyordu.

Kendisine cevap vermeye tenezzül bile etmeyecek olan Kont'un çiftçilerine ya da denetçilerine konuyu danışamayan Teodoro, gidip eski dostu demiryolu görevlisiyle konuştu ve ondan, Petrojannilerden birinin ağzını aramasını rica etti. Birkaç gün sonra, demiryolu görevlisi durumu Kont'un bütün mülkünü denetleyip yöneten Gervasi'ye sorabildiğini söyledi: Gervasi bu konuyu düşünmek için daha çok vakit olduğunu söylemiş ve sanki bu ricanın nereden geldiğini sezmiş gibi kahkahalarla gülmüştü. Hal böyle olunca, birkaç on lira harcamayı gözden çıkaran Teodoro, bir avukata fikir danışmak için şehre gitti. Ne var ki avukattan, ilgili yasalar olmasına rağmen, bu

davanın Petrojanni nezdinde belirsiz, düşmanca bir havayla son bulacağı bilgisini aldı. Sorun, bu konunun bir şekilde Kont'un çıkarlarını tehdit etmesi değildi, fakat avukat onun olası düşmanlığından mümkün mertebe kaçınmaya çalışıyordu. Bu durumda avukat böyle bir görevi üstlenmek istememiş, aksine, çiftçinin cüretinden dolayı ona neredeyse gücenmişti.

Felaketlerle dolu bir gelecek önsezisi, düşman, zengin ve eğitimli bir dünyada yalnız, cahil ve zayıf oldukları düşüncesi, Praloro'daki kâbus havasını, hatta umutsuzluğu yoğunlaştırarak artırıyordu. Geriye bir tek Gervasi'ye yazılı olarak başvurmak kalıyordu, hatta daha da iyisi –Teodoro, ailesindekilerin düşüncelerinin aksine bunu iddia ediyordu– yaşlı Kont Petrojanni'nin doğrudan kendisine danışmaktı. Onun adil biri olduğu, ancak zayıflığından dolayı kalleş karısının hemen gazına geldiği söyleniyordu. Fakat tahmin edildiği gibi ne şehrin avukatları, ne doktorları, ne papazı, ne öğretmenleri, hiç kimse Berti'nin ricasını kâğıda dökmek gibi nahoş bir görevi üstlenmeyecekti. Hiçbiri, bölgenin en güçlü insanı Kont'un öfkesini üzerine çekmek istemezdi: Kont mektubu yazanın kimliğini er ya da geç ortaya çıkarırdı.

Böylelikle, Berti ailesinin yemekten sonra mutfakta toplandıkları bir akşam, acınası sessizliğin tam ortasında, yedinci çocukları Piero, Petrojanni'ye kendisinin yazacağını açıkladı. Piero 17 yaşındaydı; bebekliğinde çocuk felci geçirmiş, sakat kalmıştı, ailenin çalışmayan tek üyesiydi. Neredeyse asalak bir yaşam sürmesine, dahası aptal biri olarak görülmesine rağmen –okulda aldığı iyi notları kimse önemsemiyordu– annesi, ba-

bası, kardeşleri herkes onu severdi. Hatta bu başıboşluk içinde Piero'nun şehirli öğrencilere özgü seçkin duruşu, aileyi biraz olsun efendilerin seviyesine yükseltiyormuşçasına, Teodoro'yu içten içe hep gururlandırırdı.

Piero, "Ona ben yazmak istiyorum," diye ikinci kez tekrarladı, çünkü kimse cevap vermemişti.

Yirmi beş yaşındaki ağabeyi Primo, "Başkasının yazması lazım, canım," dedi, ona kalsa böyle gülünç bir şeyi tartışmaya bile değmezdi. Atışma olsun, karşılıklı itham olsun, hemen her konuya genellikle açgözlüce atlayan anneleri de dahil olmak üzere, herkes susuyordu.

Gelgelelim, o akşam Piero'nun odasının ışığı (bir tek onun kendine ait bir odası vardı, diğer kardeşleri iki ya da üç kişi aynı odada uyurlardı) geç saatlere kadar açık kaldı. Teodoro yalnızca sakat oğlunun akşam dokuzdan sonra ışığı açık tutmasına izin verirdi, diğerleri bu türden bir haksızlığı doğal karşılardı. Buna rağmen Teodoro, Piero ışığı kapattığında daima uyanık olurdu ve ertesi sabah ona neden o saate kadar uyumadığını sorardı. Piero genellikle gece çektiği ağrılardan dolayı sık sık krize girdiğinden, babası yine, "Dün gece kötü mü hissetin?" diye sordu.

"Hayır," diye cevap verdi çocuk, "ama tebligatı yazmaya başladım."

"Ne tebligatı? Şimdi bir de tebligat mı yazacaksın?

"Bay Kont için bir tebligat," dedi Piero sakin bir tonla, "hemzemin geçit için."

Teodoro omzunu silkti, tam böyle aptallıkların canını ne kadar sıktığını söyleyecekti ki kalbinde bir umut ışığı doğdu.

Onu azarlayıp azarlamamak arasında kaldıktan sonra "Peki," dedi, "başka yapacak işin yoksa tamam... ama hiç olmazsa ağzını sıkı tut, milleti arkamızdan güldürmene gerek yok, zaten düşünecek yeterince şeyimiz var."

Sonra da çıkıp tarlaya gitti.

Ne var ki, cumartesi olup da ona hâlâ sadık birkaç arkadaşıyla (demiryolu görevlisi, değirmende çalışan bir adam, bekçi ve sürekli balık tutmaya giden garip bir tip) her zamanki gibi meyhanede bir araya geldiğinde, hemzemin geçit konusu açıldı ve Teodoro gizemli bir havaya bürünerek oğlu Piero'nun bir tebligat yazdığını söyledi.

"Piero, hani şu hasta olan mı?" diye sordu garip tipli adam, oynadığı iskambil kağıdından gözünü ayırmadan.

"Aynen öyle, hasta olan," dedi Teodoro.

"Ama o biraz şey değil mi?" diye sordu balıkçı. "O biraz budala değil mi?" diyecek cesareti olmadığından, nezaket gereği parmağını alnına dokundurup bir işaret yapmıştı.

"Doğru," diye araya girdi demiryolu görevlisi, "herkesin söylediği gibi, biraz geri zekâlı değil mi o? Hiçbir şeyden anlamıyor demiyor muydun sen?"

Teodoro bunları inkâr edemezdi, yine de şöyle dedi:

"Okulda gayet başarılıydı, hatta diğerlerinden çok daha iyiydi."

"Evet, tabii," dedi demiryolu görevlisi "ve şimdi üstüne üstlük bir tebligat yazmaya koyulmuş!"

O âna dek sessizliğini koruyan bekçi, "Ah evet, ben de korkuyorum," dedi, "tebligat tebligattır sonuçta!" Ne demek istediğini daha iyi anlatamazdı.

Oyunda Teodoro ile eşleşmiş olan balıkçı büyük bir tatmin duygusuyla elindeki iskambil kâğıtlarını masanın üzerine açtı, sonra da (o an hepsi her zamanki nükteli sözlerinden birini söylemesini bekliyordu) şöyle dedi: "Ona dikkatli olmasını söylemelisin!"

"Kime dikkatli olmasını söylemeliyim?" diye sordu Teodoro.

"Oğluna, diyorum, başına bela açmasın: O tebligat konusunda dikkatli olmalısın."

Teodoro haykırdı: "Peki nasıl yapacağım? Ne yazdığını bana göstermiyor bile!"

"Sana göstermiyor mu? Bir bu eksikti!" dedi demiryolu görevlisi, Piero'ya karşı olumsuz önyargıları olduğu aşikârdı. "Hem tebligat yazmak istiyor hem de sana göstermiyor! Tam bir eşek o halde!"

Teodoro hiç konuşmayıp oyuna devam etti. Bu konudan bahsetmekle hata ettiğini anlamıştı, ertesi sabah boşu boşuna Piero'dan ne yazdığını öğrenmeye çalıştı. Piero ona henüz başlamadığını, konu üzerinde çalıştığını, önce belediye kütüphanesinden birkaç kitaba göz atması gerektiğini söyledi.

Bu olaydan yaklaşık on beş gün sonra eve kapalı bir zarf ulaştı. Gönderen Trevo-Portonuovo Demiryolları Anonim Şirketi'ydi ve mektup tam olarak Sayın Bay Pietro Berti'ye gönderilmişti. Piero mektubu kardeşlerine göstermek istemeyince tartışma çıktı. "Sadece bilgilendirmek için!" demekle yetindi. Mektubu okuyabilmek söz konusu bile değildi.

Bu küçük olay, ağabey Primo'nun Piero'ya karşı kayıtsızlığını her açıdan sarsmıştı. Her şeyden öte, kim bilir belki de

Piero düşündükleri kadar aptal değildi. Neden ona izin vermesinlerdi ki?

Sakat çocuğun penceresinin ışığı her gece, en az on bire kadar açıktı. Kendini fiziken iyi hissettiği, dolayısıyla moralinin de iyi olduğu nadir günlerde güvendiği kişilere açılabiliyordu. Düşündüğüne göre –ki geri kalan herkes bunun çok iyi bir fikir olduğunu kabul etmişti– uygun bir meblağ karşılığında hemzemin geçidin kontrolünü bizzat Demiryolları sağlamalıydı. Petrojanni ve Berti aileleri belirlenecek bir orana göre harcamalara katkıda bulunacaklardı, böylece meydana gelebilecek zararlar konusunda herhangi bir adaletsizlik ya da sorumluluk tehlikesi de ortadan kalkmış olacaktı. Ancak her şey Kont'un onayına bağlıydı, bu yüzden tebligatın hayli özenle hazırlanıp yazılması gerekiyordu.

Piero'nun açıklamalarını dinleyen anne babası ve kardeşleri, onun böyle zor konularda fikir beyan etmesi karşısında derin bir şaşkınlığa uğramışlardı. Artık kimse ondan şüphe etmiyordu, hatta tam aksine, ailenin bütün ortak umutları yazılan tebligatta toplanıyordu. Hüzünlü düşünceler yavaş yavaş dağılmış, kadınlar evde yeniden şarkılar söylemeye başlamıştı.

Yaklaşık bir ay geçti ve Piero nihayet tebligatın ilk sayfasını bitirdiğini açıkladı, henüz nihai halini almamıştı, çünkü cümleler ona hâlâ biraz sert ve karman çorman görünüyordu, yine de en azından bir temeli vardı. Yazdığını okumayı reddedince aile üyeleri ısrar etmedi; hatta kız kardeşlerinden birisi "Ben olsam ben de aynısını yapardım," dedi açıkça.

Bu arada Teodoro, ilk seferkinden kaynaklanan utangaç bir

teslimiyetle, meyhanede bir daha tebligattan bahsetmemişti. Üstelik arkadaşları bu konuyu artık ciddiye almaya başlamıştı. Demiryolu görevlisi bile Piero'nun tarafını tutuyordu. Bu gayet anlaşılabilir bir şeydi, çünkü çocuğun önerdiği çözüm sayesinde büyük ihtimalle görevinde kalabilecekti.

Böylece Berti ailesinin tamamı uzunca bir süre, ünlü tebligata yoğunlaşmış halde yaşamayı sürdürdü. Öyle ki, Gervasi'nin sekreteri Bay Paoletto, Praloro'nun avlusunda belirip Piero'yu sorduğunda bile kimse buna şaşırmadı. İkili yaklaşık bir saat baş başa konuştu. Nihayet Bay Paoletto odadan çıktı, yüzünde bir gülümseme vardı, başıyla (olabildiğince) hafif şekilde Teodoro ve çocuklarının selamına karşılık verdi. Sıradışı konuk uzaklaşırken, ailedeki herkes Piero'nun odasına koştu, Piero üstünde defter ve kâğıt yığınlarının olduğu bir masanın önünde oturuyordu.

Çocuk hiç de heyecanlı değildi, ailesinin coşkusunu söndürmeye çalıştı: "Bay Paoletto sadece bir kitap almaya uğramış, belediye kütüphanesindekiler kitabın Piero Berti tarafından ödünç alındığını söylemiş, o da kitabı istemeye gelmiş."

"Hemzemin geçitten bahsettiniz mi?" diye sordu Teodoro.

"Üstü kapalı bir biçimde," diye cevap verdi Piero. "Hatta Bay Paoletto Kont'un kurduğu her türlü sisteme karşı gibi geldi bana, onun adamlarından biri değildi sanki."

Kimse görüşmenin ayrıntılarıyla ilgili bir şeyler öğrenmeyi tam olarak başaramadı, gelgelelim aile üyelerinin tamamına, aradaki buzların bir bakıma erimek üzere olduğuna dair bir kanı yerleşti: Hiç kimsenin hâlâ tek bir kelimesini bile okuyamadığı tebligat oldukça önemli bir belirleyici olacaktı. Berti

ailesinin umutlarını yeşerten bir diğer şey ise demiryolu görevlisinin anlattıklarıydı.

Demiryolu görevlisi, Bay Paoletto'nun kendisiyle hemzemin geçit, Berti ailesi ve bilhassa Piero'yla ilgili konuşmaya geldiğini söylemişti.

Teodora'ya dönüp, "Nasıl bir izlenim edindiğimi samimi bir şekilde öğrenmek ister misiniz?" diye sordu.

"Söyle, söyle haydi, lanet olası," dedi Teodoro.

"Pekâlâ," diye yanıtladı demiryolu görevlisi "edindiğim izlenim şu, korkuyorlar."

"Korkuyorlar mı? Niçin korkuyorlar?"

"Niçin korktuklarını bilemeyeceğim, ama korkuyorlar işte. Ben hiçbir şey bilmiyorum, Bay Paoletto tebligattan bahsediyordu, ne söylediğini tam olarak anlayamadım..."

Söz konusu Kont olunca korkudan bahsetmek çok saçmaydı. Tebligat, hemzemin geçit kontrolünün belirli bir sisteme oturtulması için saygı ve itaat içeren tekliften başka bir şey değildi. Hiç şüphesiz demiryolu görevlisi konuyu tam olarak bilmediği için yanlış anlamlar yüklüyordu; hatta Petrojanni yönetiminin temsilcisi Bay Paoletto'nun davranışında, bir zamanlar umut etmenin bile çılgınlık sayılacağı türden bir itaatkârlık sezmiş olmalıydı.

Piero kimseye aldırış etmeden yoğun bir şekilde çalışmaya devam etti; sıkıcı sorulardan uzak durmak için artık kasabada neredeyse hiç görünmüyordu, sık sık ya belediye kütüphanesine gidiyor, ya hemzemin geçidi inceliyor ya da demiryolu görevlisiyle işinin ince, teknik detaylarını konuşuyordu. Böylece aylar birbirini kovaladı. İlk alarmdan bu yana neredeyse

bir buçuk yıl geçmişti ki çocuk, temkinli imalarla tebligatın hemen hemen bittiği haberini ailesine verdi. İlk bölüm, en sonunda nihai halini almıştı fakat sonuç bölümünde kullandığı dille ilgili kafasında hâlâ bazı şüpheler vardı: Soğuk ya da kısa bir selam mı daha uygun olurdu yoksa asilzadelerin ruhuna yaranmak için bol keseden övgü sıralamak mı?

Bu müjdeden sonra, sorunun hallolacağına dair en ufak bir şüphe dahi kalmamıştı; tebligatın önemi gittikçe artıyordu, tebligat kelimenin tam anlamıyla, kendine has bir nitelik kazanmıştı, artık olay hemzemin geçit sorununun sınırlarını, kendi içinde ne kadar ciddi olsa da çoktan aşmış, Piero'nun annesi, babası ve kardeşleri için adeta bir gurur meselesine dönüşmüş ve neredeyse varoluş amaçlarından biri haline gelmişti.

Demiryollarının hemzemin geçitteki görev süresinin dolmasına daha yedi ay vardı ve işte bir akşam, karanlık çökmek üzereyken ve kimsenin aklında yokken, Praloro'nun avlusunda bir at arabası belirdi. Altmış yaşlarında yabancı bir adam arabadan inip aceleci bir tonla, orada Piero Berti adında birinin oturup oturmadığını sordu.

Piero oradaydı ve bir adım öne çıktı.

"Ben Demiryolları müdürüyüm," diye açıkladı adam tehditkâr bir ifadeyle. "Rica ederim, birkaç dakikalığına içeri girelim. Sizinle konuşmam gerekiyor."

Ziyaretçi, Piero ve ailenin bütün üyeleri mutfak masasının etrafına toplandı. En iyi sandalye Demiryolu müdürüne verildi, geri kalan herkes ayakta dinlemek için hazır bekliyordu.

Demiryolu müdürü söze başladı:

"Konu şöyle: Hemzemin geçitle ilgili burada, sizin tarafınızda büyük bir sorunun yaşandığına dair etrafta söylentiler dolaşıyor, hatta bir tebligattan bahsedildiğini bile duydum. Bay..." İsmi hatırlamak için elindeki küçük kâğıtlara baktı. "Bay Piero Berti, bana birçok kez mektup yazdınız, endişelerinizi anlıyorum. Şu an sizi rahatlatmak için buradayım."

Teodoro, neyden bahsediyor olabileceğini hayal dahi etmeden, "O halde haberler iyi," dedi safça.

"Sanırım çok iyi," dedi Demiryolu müdürü.

Herkes dinlemek için sessizce bekliyordu: Fakat her zamanki gibi solgun olan Piero'nun benzi gitgide daha da soluyordu. Kimsenin konuşmadığını gören Demiryolu müdürü devam etti:

"Artık rahat olabileceğinizi söylemek için geldim. Beş aya kadar hemzemin geçit kaldırılacak. Artık oradan tren geçmeyecek. Beş ay sonra, nehrin diğer yakasından geçen yeni demiryolu hattının açılışı yapılacak. Yani artık demiryolu bekçisine ihtiyaç kalmayacak, bu durumda hemzemin geçit de olmayacak," diye tekrarladı. Çünkü Berti ailesinde, memnun olduklarına dair en ufak bir işaret yoktu.

Doğrusu Teodoro, karısı ve çocukları gözlerini bile kırpmamışlardı. Onları bir buçuk yıl önce büyük bir kâbustan kurtaracak olan bu haber, artık kulağa son derece nahoş geliyordu. Eğer durum böyle olursa, Piero'nun yazdığı tebligatın hiçbir anlamı kalmayacak, buruşturulup atılan bir parça kâğıt gibi yalnızca külfete dönüşecekti. Diğer yandan ailedeki herkes, haklı ya da haksız, o umuda alışmıştı. Hemzemin geçidin kaldırılması sorunları basitçe yok edecekti, gelgelelim tebligat Kont'un daha çok hoşuna gidecekti; dolayısıyla bu tebligat

tren işinden bağımsız olarak, kontun gözüne girme ihtimali de sunuyordu. Fakat şimdi bu ihtimalden tamamen mahrum kalacaklardı.

Çiftçinin kayıtsızlığına şaşıran ziyaretçi, "Peki, ama neden?" diye sordu, "Nasıl olur? Yoksa memnun olmadınız mı?"

Teodoro donuk bir ifadeyle cevap verdi: "Memnun olmasına olduk, elbette. Ancak bu durum çok şeyi değiştiriyor."

"Ah, oğlunuzun yazdığı tebligattan mı bahsediyorsunuz? Tabii, anlıyorum. Boşu boşuna uğraştığı için üzgünüm. Siz ne söylemek istersiniz?" diye doğrudan Piero'ya sordu, onun yüksek zekâsına güveniyordu.

Piero'nun başı öne eğikti, hayatla hiçbir ilgisi kalmamış gibiydi. Güçbela konuştu:

"Ah evet," dedi, "her şey halloldu... ancak..."

"Söyleyin, lütfen aklınızdan geçeni rahatça söyleyin."

"Bakın, neredeyse bir buçuk yıldır buna çalışıyorum, her şeyi böyle kaldırıp atmak çok kötü; diğer taraftan şöyle bir şey de saçma olurdu..."

"Kesinlikle saçma olurdu," diye belirtti Demiryolu müdürü, küçük bir kahkahayla. "Tebligatın önemi ortadan kalkmasın diye yeni demiryolu hattından yararlanmamak saçma olurdu tabii ki! Ah, muhteşem bir fikir!" Sonra tekrar bir kahkaha patlattı, fakat etraftaki kimseden karşılık bulamadı. "Gerçekten parlak bir fikir!"

Piero bu noktada cesaretini yeniden toplayarak söze girdi: "Bakın, Sayın Mühendis, fikrinizi değiştirmeyi düşündüğümden değil, ama rica ediyorum beni mutlu edin, yazdığım tebligatı size okumama izin verin!"

"Elbette, seve seve, ancak, sevgili evladım, benim kaçmam gerekiyor; bir dahaki sefere, tekrar gelme fırsatım olacak nasıl olsa, lütfen hayranlığımdan şüphe etmeyin..."

Tam da böyle kaçamak bir yanıt vermeye yeltenmişti ki, delikanlının yüzünde son derece acı bir hayal kırıklığı gördü. "Pekâlâ, dinleyelim bakalım!" dedi isteksiz bir nezaketle, yeniden sandalyesine otururken.

Piero gidip belgeyi aldı, yeterince ışık gelsin diye pencerenin yanına oturdu ve biraz tereddütlü bir sesle yazdıklarını okumaya başladı:

"Çok Saygıdeğer Kont, yaklaşık sekiz yıldan bu yana..."

"Sekiz yıl mı?" diye araya girdi, ağabeyi Primo, "Daha yeni bir yıl olmadı mı?"

"Biliyorum, biliyorum," diye açıkladı Piero, kesintiye uğradığı için hoşnutsuz bir ifadeyle, "doğru olmadığını ben de biliyorum ama böyle daha etkili, bunu uzun süre düşündüm, sonuçta hassas bir konu, sekiz yerine üç yıl mı yazsam diye ben de tereddüt ettim, ama sonra sekizde karar kıldım. Şimdi bırak da devam edeyim."

Nefes aldı ve tekrar okumaya koyuldu:

"Çok Saygıdeğer Kont, yaklaşık sekiz yıldan bu yana Trevo-Portonuovo Demiryolu Anonim Şirketi yönetimiyle, bahsi geçen demir yolunun 39+127. kilometresinde yer alan Sant'Elpidio'daki (Trevo) hemzemin geçit (H.G.) konusunda, ortak çıkarlar dahilinde kalıcı bir çözüme ulaşmak için yazışmaktayız."

Piero'nun sesi okudukça cesaretleniyor, canlı ve tutkulu bir hal alıyordu. Yavaş yavaş etkisini kaybetmek üzere olan

akşamüstü ışığında yüzü, içindeki ateş ve neredeyse umutsuz inançla kor gibi parlıyordu.

"Fiili olarak (şu bir gerçek ki)," diye acele etmeden devam etti, "tavsiyelerini almak için sık sık mektuplaşma onuruna nail olduğum Sant'Elpidio Belediyesi Genel Sekreteri Sayın Martandrei'nin ifadesiyle, sorunu ana hatlarıyla aşağıdaki şekilde özetlemek mümkün:

a) Hemzemin geçidin bekçiliğini yürüten personelin giderlerinin müşterek ve müteselsil sorumluluk çerçevesinde her iki tarafça karşılanması (bkz. bir sonraki madde);

b) Herhangi bir kaza gerçekleşmesi durumunda, ferdi sorumluluk gereği –söz konusu durumun gerçekleşmesi son derece hızlı 'hafif raylı ulaşım' kullanımıyla birlikte artık çok da zor değil, bu trenlerden bazıları (örneğin yük taşımacılığında kullanılanlar) herhangi bir zaman tarifesi olmaksızın geçmekte; diğer yandan Marca Trevana'da çok sık ve yoğun görünen sis vakalarının da hesaba katılması gerekmekte– hemzemin geçit bariyerlerine ait anahtarlarının tarafımıza teslim edilmesi."

Tebligatın devamında, ilk çözüm yoluyla ilgili avantajlı durumlar sıralanıyor, iki taraf arasındaki anlaşmazlık durumunda yetkili mercilerin resmi olarak hiç kuşkusuz ikinci maddeyi onaylayacağı teorisi göz ardı ediliyordu. A maddesi temel alındığında tebligat, ödenecek borcun periyodik olarak düzenlenmesi için Demiryolları ile iletişimi sağlayacak birinin görevlendirilmesini öneriyor ve bu konuyla ilgili muhtemel uygulamaların altını çiziyordu. Piero'nun annesi, babası ve kardeşleri şaşkınlıktan donmuşlardı: Bu çocuğun tek başına

böyle derin ve mükemmel bir şey yazmış olması, onlara mucizevi bir dâhilik gibi geliyordu.

Tebligatın sonuç bölümü ise, "Saçma bir varsayıma göre," diye başlıyordu, "olur da iki taraftan biri üzerine düşen meblağı ödemezse, teknik mühendis Falcone'nin belirttiği üzere, Demiryolları, hemzemin geçidi kapatmak için başvurmaz çünkü bu hepimize zarar verir, aksine, ihtiyaca binaen mali suçlardan sorumlu başsavcıyı göreve çağırır ve itaatsizlik gösteren tarafa kusurunu gidermesi için belirli bir süre tanır! Ancak kimsenin böyle bir durumun yaşanmasına mahal vereceğini sanmam: Karşılıklı değerlerimiz bu konuya şüpheyle bakmamıza dahi müsaade etmez. Saygıdeğer Kont, eğer konuyu onayladığınıza dair bana bir işaret göndermek isterseniz size minnettar kalırım."

Piero okumayı bitirmişti, kâğıtları tuttuğu elini masaya koydu, pencerenin kenarına dayanmıştı, nefes nefeseydi, günün son ışıkları yüzünü aydınlatıyordu.

"Çok güzel, gerçekten çok güzel!" diye haykırdı Demiryolu müdürü. Hiç konuşmadan dikkatle onu süzen Berti ailesine baktı, sonra artık sönmekte olan közün şöminedeki küllerine, büyük su lekelerinin olduğu taş zemine, üzerinde mısır unu lapası artıkları kalmış masaya, bir zamanlar bembeyazken şimdi isten tamamen kabuk bağlayan duvarlara ve sakat çocuğa baktı. Kimse konuşmuyordu. Bu insanlar ondan ne istiyordu? Böyle bir şey mümkün müydü?

Mühendis, "Anlıyorum," dedi tekrar. "Size hayır demiyorum, harcanan tüm bu emeği hiçe saymak hoş değil, ancak ne yapabilirim? Yeni demiryolunun açılışı çoktan kararlaştırıldı, Bakanlığı durumdan haberdar etmek gerekir."

Çocuk, "Evet, ama bize şu da yeter..." diyebildi kekeleyerek, başka da bir söz söyleme cesaretini kendinde bulamadı.

"Haydi, söyleyin, söyleyin..."

"Eğer Kont yeni demiryolu yapılacağını öğrenmezse," dedi çocuk, "belki bu bize yeter, yani eğer siz bunu..."

Demiryolu müdürü sözünü kesti: "Yapacak bir şey yok, her şey Kont'un bilgisi dahilinde."

Herkes tekrar sustu. Mutfak artık karanlık olmaya başlamıştı. En sonunda mühendis derin bir soluk alıp ayağa kalktı.

"Pekâlâ," dedi, "ne yapacağım biliyor musunuz? Açılışın belirsiz bir zamana ertelenmesi emrini vereceğim. Bu iki yıl da olabilir on beş gün de, ki on beş gün olursa kimse bana mani olmasın, bu sırada hemzemin geçit meselesi askıda kalmış olur, siz de böylece tebligatı Kont'a gönderebilirsiniz. Petrojanni'yi durumdan haberdar etme konusunu bana bırakın. Bakın her şey yoluna girdi bile, memnun oldunuz mu?"

Müdür tam olarak bunları söylemişti; çiftçi ailesi aslına bakılırsa tepkisizdi: Yarı karanlıkta bir tek Piero gülümsemişti.

Böylece, Piero'nun sabırla, mükemmel bir şekilde temize çektiği tebligat Petrojanni Malikânesi'ne doğru yola çıktı. Ona öyle çok güveniyorlardı ki kimsenin gelecek cevaba dair şüphesi yoktu. Demiryolları müdürü de açılışı ertelediyse, bu demek oluyordu ki tebligat gerçekten önemli bir şeydi.

İlk gün kimse cevap beklemedi, ikinci gün beklemeye başlayabilirlerdi, üçüncü gün sadece yağmur yağdı, dördüncü gün avluda Bay Paoletto göründü, ama herhangi bir mektup ya da haber getirmemiş, sadece ava giderken yolunu kaybetmişti, beşinci gün de yağmur yağdı, altıncı gün umutlar hiç olmadığı

kadar büyüktü, yedinci gün pazara denk geliyordu ve tabii ki hiç haber gelmeyecekti, sekizinci gün ailedeki herkes tarlada çalışırken evde yalnız kalan Piero birden hıçkırıklara boğuldu, dokuzuncu gün Piero'nun ateşi çok yükseldi, yine dokuzuncu gün, birkaç saat sonra Gervasi'den bir mektup geldi: "Kont Andrea Petrojanni, ertesi sabah Piero Berti'yi malikânesine bekliyor, yazıyordu."

Ne var ki Piero hastaydı, yerinden bile kalkabilecek durumda değildi. Çocuğun hareket dahi edemediğini Kont'a bildirmek gerekiyordu, Kont buna kesin alınacaktı, ne de olsa bunu sık sık yapmıştı, Teodoro onu çok iyi tanıyordu. Yani her şey kötüye gidiyordu.

Ertesi sabah Teodoro, Piero'nun güçlükle yazdığı özür mesajını iletmek üzere, yıllar sonra ilk kez Petrojanni Malikânesi'ne gitti. Zarfı bir hizmetçiye teslim etti ve muhteşem bir ilkbahar günü olmasına rağmen hüzünle eve döndü.

Saat on bire doğru, Piero'nun kız kardeşlerinden Anetta, hasta ağabeyinin odasının penceresinden bakıyordu. Tepenin doruğundaki Petrojanni Malikânesi ve önünde uzanan beyaz yol oradan görülebiliyordu.

"Yaşlı adamın faytonunu dışarı çıkardılar," dedi kız, ağabeyinin dikkatini biraz olsun dağıtabilmek için.

Piero birden üzerindeki uyuşukluktan kurtuldu ve kafasını kaldırıp "Emin misin?" diye sordu. "Gerçekten Kont'un faytonu mu?"

"Evet, evet, onunki. Dört atı, iki arabacısı var. Çoktan binmiş olmalı, fayton hareket etti bile..."

Oğlan kendini tekrar yastıkların üzerine bıraktı.

"Baksana Piero!" diye haykırdı Anetta "Kont bu saatte asla evden çıkmaz. İster misin buraya, seni görmeye gelsin?"

Piero, "Saçmalık," demedi, tam tersine sustu, kalbi hızla çarpmaya başlamıştı. Sakinleşmek için yazdığı tebligatı düşünmeye çalıştı, muhtemelen şu anda Gervasi'nin ofisindeki binlerce başka belgenin arasında unutulmuş duruyordu. Yine de kalbi daha hızlı çarpıyordu.

Yaşlı Kont Petrojanni'nin faytonu yokuştan hızla indi ve çok geçmeden Praloro'ya ulaştı. Çitlerin üzerinden beyaz bir toz bulutu görünmeye başlamıştı bile, at nallarıyla koşum takımlarının sesleri duyuluyordu. "Birazdan yol ağzına varırlar!" diye haykırdı Anetta.

Fayton artık iyice yaklaşmıştı. Doğrudan hemzemin geçide yönelip şehre mi yol alacaktı, yoksa Praloro'ya giden, yandaki dar yola mı sapacaktı? Faytonun önünde sadece iki metre kalmıştı, sonra her şey açığa çıkacaktı.

cèvere

Cèvere, her yedi yılda bir, uzun kanosuyla büyük körfeze kadar nehri geçer ve ölüleri almak için Naer kasabasında durur. Bu bir efsane, bölgenin zencileri pek önemsemeden bu efsaneye inanıyorlar. Ne merak ediyorlar ne de ondan korkuyorlar, tıpkı yaşadığımız şehirlerin kurşuni şafağında çöpleri toplayan adamları merak etmediğimiz gibi. Hatta öyle ki, hiç kimse onun yedi yılda bir geldiğinin farkında değil, sürenin ne zaman dolduğunu kimse hesaplamıyor bile.

Cèvere uzun boylu, gece gibi siyah; ne genç ne yaşlı. Yüzünü görmeyi kimse başaramadı; kimileri arkasında gözleri olduğunu, kimileriyse yüzünü beyaz bir kumaşla kapattığını söylüyor. Kanosuyla sessizce gelir, ıssız kıyıya yanaşır ve ölüleri aramak için ormanda gözden kaybolur. Gece çökmeden yola çıkar, ölüler o büyük kanoda küreklere dayanarak ikişer ikişer oturur. Cèvere, elinde ara sıra suya daldırıp çıkardığı, gidilecek yönü belirleyen uzun bir sırıkla kanonun pruvasında ayakta durur. Sonra hepsi birden nehrin aşağısına doğru, güney yönünde karanlıklara gömülüp gözden kaybolur.

Kasabadaki yaşlıların birinden öğrendim, bu yıl o sözü edilen yedinci yılmış. Gelgelelim yaşlı adam, Cèvere'nin geleceği ay ya da günle ilgili hiçbir şey söylemedi. Belli belirsiz bir

umutla, kuşkucu arkadaşlarımı bir kenara bırakıp akşam saat altı gibi nehirdeki körfezin üzerinde yükselmiş, kızıl kayalıklı küçücük tepeye gittim. Etraftaki her şey göz alabildiğince güneşten yanmış, bodur ağaçların ıssızlığından ibaretti. Bu sarımtırak fundalıkta, bol yapraklı dev gibi ağaçlarla birlikte su yatağı benzersiz bir yeşil çizgi oluşturuyordu. Kıyının hemen yanında, bu ağaçların birinin altında, gölgede, hafifçe salınan boş bir kayık gördüm.

Naer'e gelişimin büyük bir önemi vardı, çünkü birkaç ay sonra, nihayet briç maçı organize edilebilecekti. Müdür vekili ve doktorun yanı sıra, maden uzmanı olduğu söylenen, ancak o ıssız sürgünde ne işi olduğunu hâlâ anlayamadığım tuhaf biri daha vardı. Bana erken gelmemi tembihlemişlerdi, muhtemelen gece geç vakitlere kadar sürecek oyuna bir an önce başlamak için sabırsızlanıyorlardı. Ne var ki, Şeytan'ın küçük cam şişeden nihayet çıktığını gören umutsuz büyücü gibi, kalbim hızla çarpmaya başlamıştı. Etrafta tam bir sessizlik hâkimdi, kuzgunlara, akbabalara, balıkçıl kartallara ait gelişigüzel çığlıkların hiçbir şekilde engelleyemediği bir sessizlik.

Hiçbir şey, kıyıda dalgalara çarpıp duran o terk edilmiş kanodan daha sakin, daha zararsız olamazdı. Tüm bedenimi, olağanüstü bir varlığın kanıtı gibi görünen keskin bir heyecan kaplamıştı. Sonra, neden bu Cèvere'nin kanosu olmasın? diye düşünerek kendimi yatıştırdım. Bölgedeki balıkçılar muhtemelen bu tür kanoları kullanmıyordu. Tepeden aşağı indim ve bütün cesaretimi toplayarak kayığın iki yüz metre ötesindeki bir sarmaşığın arasına gizlendim. Nehrin rengi sarımtıraktı ve

henüz keşfedilmemiş topraklara, Afrika'nın derinliklerine doğru kadim yolculuğunu sürdürüyordu.

Kendi kendime, yoksa korkuyor musun? diye sordum. Bu sinir de neyin nesi? Çocuktan betersin! "Hiç de korkmuyorum," diye cevap verdim ikiyüzlüce. "Arkadaşlarım beni bekliyor, çoktan masaya oturmuşlar ve sadece beni bekliyorlardır." "Hikâye!" dedim. "Hepsi hikâye; korkuyorsun, sorun bu, böyle işler için yaratılmadın sen, hepsi bu, hatta böyle bir şeye hiç girişmemeliydin!" Gölgeler azalmaya başlamıştı bile.

Tesadüfi bir dip akıntısının etkisiyle kano birdenbire sarsıldı ve değişik insan siluetleri kıyıdan kanonun içine döküldü. Uzakta olduğum için pek ayırt edemiyordum ancak bana bizden farklılar gibi geldi, hislerimin belirsizliğinden ve tutarsızlığından dolayı daha iyi açıklayamıyorum. İnsanlar endişeyle kanoda toplandı, ikişer ikişer düzgünce sıralanıp bütün kanoyu boydan boya doldurdu. Göğsümde tarifi imkânsız bir heyecan hissediyordum. Öyleyse anlatılanların hepsi doğruydu!

Ve işte nihayet belirdi. Kıyıdan indiğini görmedim. Çoktan kanonun pruvasına çıkmış, ayakta dikilirken fark ettim onu, çok uzun boylu ve olağanüstü güzellikteydi. Ne var ki yüzünü bir türlü göremiyordum; gece gibi simsiyah olan çıplak bedeniyle zıtlık yaratacak kadar parlak bir leke gibiydi yüzü. Onun, diğer insanlarla birlikte, kayıkla açılmak üzere olan sıradan biri olabileceği aklımın ucuna dahi gelmiyordu. O'ydu; dünyanın gizemli yerlerinden çıkıp gelen Cèvere'ydi ve şimdi Naer kasabasından topladığı son yedi yılın ölüleriyle birlikte çıkıp gitmek üzereydi. Ama nereye? Nereye?

Sekiz kürek dokundu suyun incecik akıntısına, kano ya-

vaşça hareket etti, ağaçların oluşturduğu iki duvar arasında Cèvere'nin sesinin yükseldiğini duydum; fevkalade derindi, ne neşeliydi ne de hüzünlü, yeryüzünün mutsuzluklarından azar azar uzaklaşmıştı sanki. "Benim adım Cèvere," diyordu (ah, elbette onun barbar dilini bilmiyordum, ama yine de anlayabiliyordum). "Benim adım Cèvere," diyordu, "yılların insanın neşesini hiç yitirmeden geçtiği, büyük nehirlerin olduğu topraklara gidiyoruz."

O an, ölüler de şarkı söylemeye koyuldu, fakat fazlasıyla hüzünlü bir koroydu bu, hayata dair pişmanlıklarını anlatıyorlardı: "İpek giysiler," diyorlardı, "yiyecekler, gece görülen düşler, sütler, şişman develer, esmer kızlar, savaş hayalleri, oğlak etinin tadı, ah ne kadar da az zaman geçirdik birlikte!"

"Büyük nehirlerin toprakları," diye tekrarladı Cèvere, yine tüm muhteşemliğiyle (kanonun gitgide büyüdüğünü görüyordum). "İzin vermez yasalar çılgınlıkların buraya girmesine, güzeldir soluyacağınız hava, arzular, insani arzular son bulmuştur artık burada!" O şarkısını söylerken, ölüler kaybettikleri dünyevi şeyler için hâlâ ağlamayı sürdürüyor, zamanında görmeyi başaramadıkları güzel şeyleri birer birer sayıp döküyordu: Deniz, beyaz adamların kentleri, küçük kuşlar gibi narin tenli yabancı prensesler, elveda, elveda. Cèvere zalim bir kararlılıkla onları duymazlıktan geliyor, şarkısında öteki dünyanın neredeyse durağan mutluluklarını saymaya devam ediyordu. Çok geçmeden, diğerleri de ona karşı gelmeyi bırakıp alçak sesle onun söylediklerini tekrar etmeye başladılar.

Artık onu yakından görebiliyordum. Üstünlük nişanesiyle, bir bacağı biraz önde, kanonun pruvasında dimdik duruyor,

elindeki uzun sırığı tıpkı kraliyet asası gibi soylulara özgü biçimde tutuyordu. Fakat yüzü görünmüyordu, malum büyücüleri anımsatan gümüş bir maskenin ardına gizlenmişti ve acı bir zafer edasıyla ışıldıyordu. Hemen birkaç metre ötemdeydi. O sırada kano, bulunduğum kıyıya kelimenin tam anlamıyla hafifçe dokundu, yavaşladı, sanki beni oraya davet eder gibiydi; Cèvere'nin bakışları, başındaki maskenin gözlerine denk gelen boşluğundan usulca bana odaklandı.

"Haydi cesaret," dedi bana, "kanoya gel! Dilediğinde inebilirsin, dünyada bunu deneyen ilk kişi olacaksın!" Titreyerek, "Saçmalık!" diye cevap verdim. "Diğer seremonilerinden biri değil mi bu? O maskenin arkasında bir fenalık olabilir. Hem arkadaşlarım beni yeterince bekledi." "Korku, iğrenç bir korku, işte senin hissettiğin sadece bu! Bu fırsatı geri tepme, bütün hayatın boyunca gurur duyacaksın, sadece kanoya atla, o kadar... Ah evet! Artık çok geç! Kano yola çıktı bile!"

Kanodakilerden yalnızca Cèvere bana bir bakış lütfetti ya da en azından bana öyle geldi. Gittikçe artan alacakaranlıktaki o belli belirsiz topluluğu oluşturan ölüler, kürek çekmeye devam ediyordu. Kanonun kayıp gittiğini gördüm, gitgide daha da küçüldü ve sonunda ormanın derinliklerinde, siyah ruhların meçhul cennetine doğru yitip gitti. Nehir tekrar ıssızlığa büründükten, Cèvere'nin endişe veren sesi uzaklarda yok olup gittikten sonra kendimi alçakça mutlu hissettim: Hâlâ buradaydım, bu aşk dolu bedenimle, eski gölgemle, coğrafî anlamda bu bilindik topraklardaydım, birazdan öbür insanlarla kâğıt oynayacak, şakalaşacaktım.

Gerçekten de arkadaşımın barakasına gittim ve diğerleriyle

briç oynamak üzere masaya oturdum. Onlara hiçbir şey görmediğimi söyledim, utançtan başımın terlediğini hissediyordum. Kâğıtlar dağıtıldı. İlk arkadaş pas dedi, ikincisi de. Bende as, kral ve kupa beşlisi vale, as ve karo papazı, maça ası, bolca beşlik vardı. Dünyevi şeylere karşı gizemli bir umursamazlıkla daima dimdik ayakta duran Cèvere artık çok uzaklarda olmalıydı, kürek çeken hayaletlere özgü tayfası da. Elimde beşlik vardı, ironik ve grotesk bir şanstı bu. Sağımda oturan doktor, başını sallayarak elindeki kartları açtı. Üçü de bana bakıp beklediler. Ben de onlara yanıt verdim: "Pas."

pelerin

Umutlar tam suya düşmek üzereyken, bitmek bilmeyen bir bekleyişin ardından Giovanni evine döndü. Saat henüz ikiyi göstermemişti, annesi sofrayı topluyordu, gri bir mart günüydü, kuzgunlar uçuşuyordu.

Birden eşikte belirince, "Şükürler olsun!" diye bağırarak koşup kucakladı onu annesi. Küçük kardeşleri Anna ve Pietro sevinç çığlıkları atıyordu. Aylardan beri bekledikleri, sabaha karşı tatlı düşlerinde gördükleri, kendilerine mutluluk getirecek o an nihayet gelip çatmıştı işte.

Gözyaşlarını tutmak için büyük çaba sarf ettiğinden tek bir sözcük söyleyemedi Giovanni. Ağır kılıcını sandalyenin birine koydu hemen, başında hâlâ kürk beresi vardı. "Bir bakayım sana," diyordu gözyaşları içindeki annesi, biraz geriye çekilerek, "bir bakayım ne kadar yakışıklı olduğuna. Ama solgunsun sen."

Gerçekten de biraz solgundu, bitap düşmüş gibiydi. Beresini çıkardı, odanın ortasına doğru ilerledi ve oturdu. O kadar yorgun, o kadar yorgundu ki sanki gülümsemek için bile çaba sarf ediyordu.

"Pelerinini çıkarsana oğlum," dedi annesi biraz çekinerek, olağanüstü bir şeye bakar gibi bakıyordu ona; biraz fazla sol-

gun olsa da nasıl da uzun boylu, yakışıklı, azametli biri olmuştu. "Pelerinini çıkar da bana ver, çok sıcak değil mi?"

Delikanlı, üzerinden çekip alırlar korkusuyla pelerinine sarılıp içgüdüsel bir savunma hareketi yaptı.

"Hayır, hayır bırakın," dedi kaçamak bir yanıtla, "böyle daha iyi, zaten birazdan gideceğim..."

"Gidecek misin? İki yıl sonra eve döndün ve hemen gitmek mi istiyorsun?" dedi kadın üzüntüyle, onca sevincin ardından annelerin o hiç dinmeyen hüznünün yeniden başladığını hissetmişti. "Hemen mi gideceksin? Hiçbir şey yemeyecek misin?"

"Yemek yedim anne," diye karşılık verdi oğlu, tebessümle, bir yandan etrafa bakıyor ve o çok sevdiği yarı karanlığın tadını çıkarıyordu. "Bir handa mola verdik, buradan birkaç kilometre ileride..."

"Ah, yalnız değil misin? Yanında başka kim var? Birlikten bir arkadaşın mı? Mena'nın oğlu mu yoksa?"

"Hayır, hayır, yolda karşılaştığım biri sadece. Şu an dışarıda beni bekliyor."

"Dışarıda mı bekliyor? Neden içeri getirmedin? Sokağın ortasında mı bıraktın onu?"

Koşup pencereye gitti, bostanın tahta parmaklıklarının ardında, sokakta ağır adımlarla bir aşağı bir yukarı yürüyen bir siluet gördü. O an kadının ruhunda, büyük sevinç girdabının tam ortasında anlaşılmaz bir şekilde gizemli, keskin bir acı doğdu.

"İçeri gelmemesi daha iyi oldu," diye keskin bir yanıt verdi oğlu. "Sıkılırdı burada, öyle biri o."

"Peki, bir kupa şarap? Bir kupa şarap götürebiliriz ona, değil mi?"

"Götürmesek daha iyi, anne. Tuhaf birisi, öfkelenebilir."

"O halde, kim o adam? Neden seninle geldi? Senden ne istiyor?"

"Onu tanımıyorum, aslına bakarsan," dedi yavaşça, oldukça ciddi bir ifade takınmıştı. "Yolculuk sırasında tanıştık. Benimle geldi, hepsi bu."

Konuyu değiştirmek ister gibiydi, utanıyordu sanki. Ona karşı gelmemek için annesi konuyu hemen değiştirdi, ne var ki sevimli yüzünde az önce beliren ışık çoktan sönmeye başlamıştı.

"Döndüğünü öğrenince Marietta kim bilir ne yapacak? Sevinçten havalara uçacak kesin. Yoksa onunla buluşmak için mi gitmek istiyorsun?"

Oğlu sadece gülümsedi, mutlu olmak isteyen fakat gizlediği sırrın ağırlığından dolayı bir türlü mutlu olamayan birinin ifadesiydi yüzünde beliren.

Annesi anlayamıyordu: Neden yola çıktığı günkü hüzünle oturuyordu orada öyle? Artık dönmüştü, önünde yeni bir hayat, tasasız geçireceği sayısız günler, birlikte geçirilecek güzel akşamlar, dağların ötesinde, gelecek yılların sonsuzluğunda kaybolup giden tükenmez bir gelecek vardı. Ufukta alevler yükseldiğinde, onun da orada, kanlı yıkıntılar arasında, göğsü parçalanmış şekilde kıpırtısız yatabileceğini düşündükleri kaygılı geceler artık sona ermişti. Daha da büyümüş, daha da yakışıklı olmuş ve sonunda dönmüştü, Marietta nasıl da sevinecekti. Yakında bahar gelecekti, bir pazar sabahı, çan sesleri

ve çiçeklerin arasında kilisede evleneceklerdi. O halde neden solgun, dalgın duruyor, neden gülümsemiyor, girdiği çatışmaları anlatmıyordu? Peki ya pelerini? Ev sıcak olduğu halde neden onu çıkarmıyordu? Yoksa altındaki üniforma yırtılmış, çamur mu olmuştu? Ama annelerden utanılır mıydı hiç? Tam acılar bitmiş gibi görünürken hemen yeni bir endişe başlamıştı.

Kadının hafifçe yana eğilmiş tatlı yüzü endişeyle bakıyordu ona, karşı çıkmamaya, isteklerini anlamaya dikkat kesilmişti. Yoksa hasta mıydı? Ya da sadece hırpalanmaktan bitkin mi düşmüştü? Neden konuşmuyor, neden annesine bir an olsun bakmıyordu?

Giovanni gerçekten de ona bakmıyordu, hatta bir şeylerden korkar gibi, göz göze gelmekten bile kaçınıyordu. Bu sırada iki küçük kardeşi hiç konuşmadan, tuhaf bir şaşkınlıkla ağabeylerine bakıyorlardı.

Kadın daha fazla kendini tutamayarak, "Giovanni," diye fısıldadı. "Sonunda döndün! Sonunda döndün! Bekle, sana bir kahve yapayım."

Alelacele mutfağa gitti. Giovanni kendisinden küçük iki kardeşiyle yalnız kalmıştı. Yolda karşılaşsalar birbirlerini tanıyamazlardı, iki yılda ne kadar da değişmişlerdi. Şimdi sessizce bakışıyorlar, söyleyecek bir şey bulamıyorlar, yine de sanki unutmadıkları eski bir anlaşma gereği ara sıra birbirlerine gülümsüyorlardı.

İşte anneleri dönmüştü tekrar, üzerinde dumanı tüten kahveyle kocaman bir dilim kek de getirmişti. Fincanı bir dikişte boşaltı Giovanni, keki güçlükle yedi. "Neden? Yoksa artık kek

sevmiyor musun? Eskiden çok severdin!" diye soracak oldu annesi, ama sonra oğlunun keyfini kaçırmamak için sustu.

"Giovanni," dedi onun yerine, "odanı görmek istemez misin? Yeni bir yatak var, biliyor musun? Duvarları boyadım, lamba da yeni, gel bak... Pelerinini çıkarmayacak mısın artık? Sıcak olmadı mı?"

Asker cevap vermese de sandalyesinden kalktı ve yan odaya gitti. Hareketlerinde büyük bir yavaşlık vardı, sanki yirmi yaşında değildi. Annesi önden koşup panjurları açtı ancak içeri giren herhangi bir neşeden yoksun, kül rengi bir ışıktı yalnızca.

Eşiğe gelip yeni eşyaları, tertemiz perdeleri, bembeyaz duvarları görünce, "Ne güzel!" dedi delikanlı, zayıf bir coşkuyla. Annesi, tıpkı diğer şeyler gibi, yatağın pırıl pırıl örtüsünü düzeltmek için eğildiğinde gözlerini oğlunun cılız omuzlarına çevirdi, kimsenin göremeyeceği, ifade edilemez bir hüzünle doluydu bakışları. Anna ve Pietro arkasındaydı, yüzleri ışıl ışıl, neşe ve şaşkınlıkla dolu bir sahne görmeyi bekliyorlardı.

Oysa öyle bir şey olmadı. "Çok güzel! Teşekkürler anne!" diye tekrar etti delikanlı, yaptığı tek şey bu oldu. Acı veren bir görüşmeyi sonlandırmak isteyen biri gibi endişeyle hareket ettiriyordu gözlerini. Belirgin bir endişeyle pencereden dışarıya, tahta parmaklığın ötesinde birinin ağır adımlarla gidip geldiği yere bakıyordu özellikle.

"Memnun oldun mu, Giovanni? Memnun oldun mu?" diye sordu annesi, onu mutlu görmek için sabırsızlanarak. "Ah evet, çok güzel," diye karşılık verdi oğlu ve büyük bir çaba har-

cayarak gülümsemeye devam etti. Ama neden inatla üzerindeki pelerini çıkarmıyordu?

"Giovanni," diye yalvardı kadın. "Neyin var? Neyin var Giovanni? Sen benden bir şey saklıyorsun, neden söylemek istemiyorsun?"

Giovanni dudağını ısırdı, boğazına bir şey takılmış gibiydi. Bir süre sonra, "Anne," dedi donuk bir sesle, "artık gitmek zorundayım."

"Gitmek zorunda mısın? Ama hemen döneceksin, değil mi? Marietta'ya gidiyorsun, değil mi?" Acı çekmeye başlamış olsa da şakacı davranmaya çalışıyordu.

"Bilmiyorum anne," diye cevapladı oğlu, yine boğuk ve buruk ses tonuyla; bu arada kapıya yönelmiş, kürk beresini çoktan almıştı, "bilmiyorum, ama şimdi gitmek zorundayım, oradaki adam beni bekliyor."

"Ama sonra döneceksin, değil mi? Dönecek misin? İki saate dönersin, değil mi? Giulio amcanla yengene haber göndereceğim, onlar da ne kadar sevinirler kim bilir, yemekten biraz önce gelmeye çalış..."

"Anne," diye tekrarladı oğlu, başka bir şey söylememesini, susmasını, çektiği bu acıyı daha da fazla artırmamasını ister gibi bir hali vardı. "Şimdi gitmek zorundayım, oradaki adam beni bekliyor, fazla bile sabretti." Sonra ruhuna işleyen bir ifadeyle annesine baktı.

Kapıya yaklaştı, hâlâ sevinç içindeki kardeşleri yanına sokuldu. Pietro ağabeyinin ne giydiğini görmek için pelerininin ucunu kaldırdı. "Pietro! Pietro! Ne yapıyorsun? Bırak Pietro!" diye bağırdı annesi. Giovanni'nin kızmasından çekiniyordu.

Asker, çocuğu engellemek için, "Hayır, hayır!" diye bağırdı. Ama çok geçti. Açık mavi kumaşın her iki yanı da bir anlığına açılmıştı.

"Ah Giovanni, canım benim, sana ne yaptılar böyle?" diye kekeledi annesi, yüzünü elleri arasına alarak. "Giovanni, kan bu!"

Oğlu, umutsuz bir kararlılıkla, "Gitmeliyim anne," diye tekrarladı ikinci kez. "Yeterince beklettim onu. Hoşça kal Anna, hoşça kal Pietro, elveda anne."

Kapıdaydı artık. Rüzgâr tarafından sürüklenir gibi çıkıp gitti. Neredeyse koşarak bostanı geçti, parmaklıkları açtı; gri gökyüzünün altında, iki at dörtnala yola koyuldu, ama kasabaya doğru değil, çayırların arasından kuzeye, dağlara doğru. Dörtnala gidiyor, uzaklaşıyorlardı.

Annesi, yüreğinde yüzyıllar boyunca hiçbir şeyin dolduramayacağı devasa bir boşluğun açıldığını anladı o an. Pelerinin hikâyesini, oğlunun hüznünü, sokakta bir aşağı bir yukarı dolaşarak bekleyen o gizemli kişinin, fazlasıyla sabırlı davranan o şeytani varlığın kim olduğunu anladı. Dünyanın efendisiydi o. Giovanni'yi sonsuza dek yanında götürmeden önce annesiyle vedalaşsın diye evine getirecek, parmaklığın ardında dakikalarca ayakta, tozun toprağın içinde, aç bir dilenci gibi bekleyecek kadar merhametli ve sabırlı dünyanın efendisi.

ejderhanın öldürülmesi

Sık sık dağlara avlanmaya giden Kont Gerol'un çiftçilerinden Giosuè Longo, 1902 yılının Mayıs ayında, Secca Vadisi'nde ejderhaya benzeyen devasa bir yaratık gördüğünü söylemişti. O canavarlardan birinin hâlâ oralardaki çorak kanyonlarda yaşadığı, vadinin son kasabası Palissano'da yüzyıllardır anlatılan bir efsaneydi. Ancak şimdiye kadar kimse bu efsaneyi ciddiye almamıştı. Oysa Longo'nun aklıselim biri oluşu, anlattığı hikâyenin tutarlılığı, olayı sayısız kez tekrarlamasına rağmen ayrıntılarında en ufak bir değişiklik olmayışı, bu sefer herkesi bu durumda bir gerçeklik payı olması gerektiğine ikna etmişti. Böylece Kont Martino Gerol, yaratığı görmeye bizzat kendi gitmeye karar verdi. Elbette onun bir ejderha olduğunu düşünmüyordu; olsa olsa o ıssız vadilerde yaşayan, nadir türden devasa bir yılan olabilirdi.

Vali Quinto Andronico ile gözü kara, güzel karısı Maria, doğabilimi profesörü Inghirami ve özel olarak mumyalama alanında uzmanlaşmış meslektaşı Fusti bu yolculukta ona eşlik edeceklerdi. Kılıbık ve şüpheci vali, uzun zamandan beri karısının Gerol'a epey sempati duyduğunu fark etmişti, ancak bu konu üstünde hiç durmuyordu. Hatta tam aksine, Maria Kont'la birlikte ejderha avına gitmeyi teklif ettiğinde ona seve

seve izin vermişti. Martino kendisinden çok daha genç, yakışıklı, güçlü, cesaretli ve zengin olmasına rağmen, ona karşı en ufak bir kıskançlığı bile yoktu.

Gece yarısını geçtikten kısa bir süre sonra, iki fayton, sekiz atlı avcı eşliğinde yola çıktılar, Palissano kasabasına geldiklerinde saat sabahın altısına geliyordu. Gerol, güzel Maria ve iki doğabilimci uyuyorlardı, sadece Andronico uyanıktı ve eski bir tanıdığının evinin önüne gelince faytonu durdurdu: Evin sahibi Doktor Taddei'ydi. Arabacılardan biri haber ettikten az sonra, uykudan gözünü açamayan doktor, başında uyurken taktığı beresiyle birinci kat pencerelerinden birinde belirdi. Aşağıdaki Andronico onu neşe içinde selamladıktan sonra çıktıkları keşif yolculuğunun amacını anlattı; ardından karşısındakinin ejderhalardan bahsedildiğini duyunca kahkahalara boğulmasını bekledi. Fakat Taddei, bu yolculuğu onaylamadığını gösterircesine başını salladı.

"Yerinizde olsam oraya gitmezdim," dedi kararlılıkla.

"Neden? Orada hiçbir şey olmadığına, bunun bir saçmalık olduğuna mı inanıyorsunuz?"

"Bilmiyorum," diye cevap verdi doktor. "Tam aksine, ben ejderhanın gerçekten var olduğuna inanıyorum, hem de onu hiç görmemiş olmama rağmen. Yine de böyle bir belaya asla bulaşmam. Uğursuzluk getirir."

"Uğursuzluk mu getirir? Buna gerçekten inandığınızı iddia edebilir misiniz, sevgili Taddei?"

"Ben yaşlı bir adamım, sevgili Vali," diye cevap verdi öteki, "ve çok şey yaşadım. Söylenenler uydurma da olabilir, gerçek de olabilir; yerinizde olsam bu işe bulaşmazdım. Diğer yandan, kulağınızı iyi açın: Yolu bulmak çok zor, o bölge tamamen dağ-

lık bir heyelan bölgesi, kıyametin kopması için rüzgârın hafifçe esmesi yeter de artar bile, ayrıca orada hiç su kaynağı yok. Boş verin, sayın Vali, biraz daha yukarılara, Crocetta'ya gidin (eliyle kasabanın yukarısındaki ağaçlıklı dağı işaret etti), orada istemeyeceğiniz kadar çok yabani tavşan var. Bir keresinde bazı şeyler duymuştum, ama neyse boş verin, gülersiniz..."

"Neden güleyim ki," diye haykırdı Andronico. "Söyleyin, haydi, söyleyin."

"Pekâlâ, kimileri ejderhanın ağzından duman çıktığını, bu dumanın zehirli olduğunu ve insanı hemen oracıkta öldürdüğünü söylüyor."

Andronico, vermiş olduğu sözün aksine katıla katıla gülmeye başladı:

"Sizin daima mantıklı bir insan olduğunuzu düşünürdüm," dedi, "tuhaf ve mantıklı. Ama bu kez sınırı aştınız. Fazlasıyla örümcek beyinlisiniz, sevgili Taddei. Akşama görüşürüz, hem de elimizde ejderhanın başıyla!"

Sonra, onu selamlayıp faytona bindi ve gitmeleri için emir verdi. Avcıların arasında yer alan ve yolu bilen Giosuè Longo, konvoyun başına geçmişti.

O sırada uyanan güzel Maria, "O yaşlı adam neden kafasını öyle salladı?" diye sordu.

"Hiç," diye cevap verdi Andronico, "bildiğin Taddei işte, yarı zamanlı veterinerlik de yapıyor. Aft hummasından bahsediyorduk."

"Ejderhadan bahsetmediniz mi hiç?" diye sordu önde oturan Kont Gerol. "Ejderhayla ilgili bildiği bir şey var mı diye sormadınız mı?"

"Doğruyu söylemek gerekirse, hayır," dedi Vali. "Arkamdan gülmelerini istemedim. Buralara avlanmaya geldiğimizi söyledim, başka da bir şey demedim."

Güneşin yükselmesiyle birlikte yolcuların uykuları açılmıştı, atlar adımlarını hızlandırıyor, arabacılar şarkı mırıldanıyordu.

"Taddei ailemizin doktoruydu," diye anlatmaya koyuldu Vali. "Bir zamanlar harika müşterileri vardı. Günün birinde, nasıl bir gönül kırıklığı oldu bilmiyorum ama her şeyden elini eteğini çekip köye yerleşti. Sonra başına başka talihsizlikler de gelmiş olmalı ki en sonunda buralara sığınmış. Bir talihsizlik daha yaşarsa artık kim bilir nereye gider; belki o da bir tür ejderhaya dönüşür!"

"Ne saçma!" dedi Maria biraz soğukça. "Sürekli ejderha hikâyesi, sürekli aynı nakarat artık sıkıcı olmaya başladı, yola çıktığımızdan beri başka bir şey konuşmadınız."

"İyi de, bizimle gelmek isteyen sendin!" diye tatlı sert çıkıştı kocası. "Hem uyurken konuşmalarımızı nasıl duymuş olabilirsin? Yoksa numara mı yapıyordun?"

Maria cevap vermedi, huzursuzca pencereden dışarıyı seyrediyordu. Gittikçe daha da yüksek görünen dağlara, çorak, sarp kayalıklara bakıyordu. Vadinin sonunda, art arda, karmaşık bir şekilde dizilmiş, koni biçimli, ormanın, çayırın olmadığı, sarımtırak, ıssız tepeler göze çarpıyordu. Güneşin altında, durağan ve oldukça güçlü bir ışığın etkisiyle parlıyordu hepsi.

Yol bitip de faytonlar durduğunda saat yaklaşık dokuzdu. Arabadan inen avcılar, bu tekin olmayan dağların tam orta yerine geldiklerini fark ettiler. Yakından bakınca, dağlar baştan

aşağı heyelandan kopan kayalardan oluşmuş gibi görünüyordu.

"İşte burada patika başlıyor," dedi Longo, vadinin girişine inen, insanlara ait ayak izleriyle oluşmuş yolu işaret ederek. O yoldan ilerleyerek ejderhanın görüldüğü yere, Burel'e kırk beş dakika içinde ulaşmak mümkündü.

Andronico, avcılara dönüp, "Yanımızda yeterince su var mı?" diye sordu.

"Dört küfe suyumuz var, iki küfe de şarabımız, ekselansları," diye cevap verdi avcılardan biri. "Yeterli sanırım..."

Çok tuhaftı. Şehirden uzakta, dağların arasında kapalı kalmış o yerde, ejderha fikri artık daha az saçma gelmeye başlamıştı. Yolcular etrafa bakınıyor, fakat onları rahatlatacak hiçbir şey göremiyorlardı. Tek bir canlının dahi yaşamadığı sarımtırak doruklar, alabildiğine uzanan ve sonra kıvrıla kıvrıla gözden kaybolan küçük vadiler: Devasa bir ıssızlık.

Ağızlarından tek bir sözcük bile çıkmadan yürüyorlardı. Avcılar ellerinde tüfekleri, topları ve diğer av malzemeleriyle en önden gidiyorlardı, arkalarından Maria, en arkadan da iki doğabilimci geliyordu. Neyse ki patika gölgelikti, yoksa o çorak sarı topraklarda, güneşin altında ilerlemek tam bir işkence olurdu.

Burel'e giden patika da dar ve kıvrımlıydı; ileride hiç akarsu yoktu, patikanın kenarlarında ne bir ağaç vardı ne de çalı çırpı, sadece taş ve kaya yıkıntıları. Kuş cıvıltısı ya da su sesi yerine duydukları tek şey, çakıl taşlarından gelen sesti.

Grup böyle ilerlemeyi sürdürürken, peşlerinde onlardan daha hızlı yürüyen genç bir çocuk gördüler, sırtında ölü bir keçi taşıyordu. "Şuradaki çocuk ejderhaya gidiyor," dedi

Longo. Bunu tamamen doğallıkla, en ufak bir ima gütmeden söylemişti. "Palissano halkı son derece batıl inançlıdır," diye açıkladı, "canavarı sakinleştirmek için her gün Burel'e bir keçi gönderirler. Halkın sunduğu bu kurban, kasabanın gençleri tarafından sırayla götürülür. Canavarın sesi duyulursa al başına belayı, işte o zaman tam bir felaket olur."

"Ejderha her gün keçi mi yiyormuş?" diye şakayla sordu Kont Gerol.

"Ertesi sabah kurbandan geriye hiçbir şey bulamıyorlarmış, bu iyi bir şey."

"Kemiklerini de mi bulamıyorlarmış?"

"Evet, kemiklerini de. Zaten mağarasına götürüp yiyormuş."

"Belki de kasabadan biri gelip yiyordur keçiyi, olamaz mı?" diye sordu Vali. "Sonuçta bu yolu herkes biliyor. Ejderhanın gerçekten keçiyi alıp götürdüğünü gören olmuş mu hiç?"

"Bilmiyorum, ekselansları," diye cevap verdi avcı.

Kont Gerol otoriter ses tonuyla, "Söyle bakalım delikanlı," dedi, "ne kadar para istiyorsun bu keçi için?"

"Onu size satamam, bayım," diye cevap verdi oğlan.

"On altına da mı satamazsın?"

"Ah, on altın..." dedi çocuk, razı olmuştu, "O halde tekrar kasabaya gidip bir keçi daha almam gerekecek," dedi ve sırtındaki keçiyi yere bıraktı.

Andronico, Kont Gerol'a dönüp, "Keçi senin ne işine yarayacak? Herhalde yemeyi düşünmüyorsundur?" diye sordu.

"Göreceksin ne işime yaradığını, daha sonra göreceksin," dedi Kont kurnazca.

Keçiyi avcılardan birinin sırtına yüklediler, Palissanolu delikanlı kasabaya doğru koşarak uzaklaştı (belli ki ejderha için bir keçi daha almaya gidiyordu), böylece heyet de yeniden yola koyuldu.

Henüz bir saat geçmeden nihayet oraya vardılar. Vadi birdenbire geniş, yabanıl bir alana açılıyordu. Burası Burel'di, etrafı kızıl-sarı renkteki kayalardan ve taş yığınlarından oluşan duvarlarla çevrili, bir tür amfiteatrdı. Alanın tam ortasında, koni şeklindeki taş yığınlarının tepesinde kara bir delik görünüyordu, burası ejderhanın mağarasıydı.

"İşte orada," dedi Longo. Biraz uzakta, mağaranın on metre kadar yukarısında, kendilerine mükemmel bir gözlem olanağı sunan, çakıl taşlarının oluşturduğu bir çıkıntının üzerinde durdular. Bu çıkıntının diğer bir avantajı ise buraya aşağıdan ulaşmanın mümkün olmayışıydı, çünkü aşağısı sarp kayalıklardan oluşuyordu. Maria'nın en güvende olacağı yer burasıydı.

Herkes susmuş dikkatle etrafı dinliyordu. Arada bir çakıl taşlarının çıkarttığı gıcırtı dışında, dağların uçsuz bucaksız sessizliğinden başka hiçbir şey duyulmuyordu. Toprak parçaları sağda solda aniden kopuyor, sonra küçük taşlar yağmaya başlıyor ve güçbela duruyorlardı. Tüm bunlar manzaraya sonsuz bir harabe izlenimi veriyordu; Tanrı'nın unuttuğu dağlardı bunlar ve sanki yavaş yavaş yerle bir olacak gibiydiler.

"Ejderha ya bugün dışarı çıkmazsa?" diye sordu Quinto Andronico.

"Keçi var," diye cevapladı Gerol. "Yanımda keçi olduğunu unutuyorsun!"

Ne demek istediğini anlamışlardı. Yanlarındaki hayvan, canavarı mağarasından çıkartmak içindi.

Hazırlıklar başladı: İki avcı mağaranın girişinden yirmi metre kadar yukarıya güçlükle tırmandılar, ihtiyaç halinde buradan aşağıya kaya parçaları fırlatacaklardı. Bir diğer avcı keçiyi, mağaradan çok uzak olmayan bir yere, çakıl taşlarının üzerine koydu. Diğerleri tüfekleri ve toplarıyla birlikte devasa kaya parçalarının arkasında, korunaklı bir biçimde siper aldılar. Andronico hiç yerinden kıpırdamadı, olan biteni bulunduğu yerden izlemek niyetindeydi.

Güzel Maria susuyordu. İçindeki tüm istek yok olmuştu. Şimdi geri dönebilmek için neler vermezdi. Ancak bunu kimseye söylemeyi göze alamıyordu. Bakışları etrafını saran duvarlarda dolaşıyor, her an yıkılacakmış gibi duran, eski ve yeni heyelanlarla kopup gelmiş kocaman, kızıl kaya parçalarına bakıyordu. Kocası, Kont Gerol, iki doğabilimci ve avcılar o uçsuz bucaksız ıssızlık karşısında bir elin parmakları kadar azdı.

Ölü keçiyi mağaranın önüne koyduktan sonra beklemeye koyuldular. Güneş inanılmaz yoğun bir sıcaklıkla Burel'i tamamen ele geçirdiğinde saat onu henüz geçmişti. Yakıcı hava dalgaları bir duvardan diğerine yansıyordu. Vali ve karısını güneşten korumak için avcılar faytonun örtülerini yukarı kaldırıp gölgelik yapmışlardı, Maria su içmekten bir an olsun bıkıp usanmıyordu.

"Dikkat edin!" diye haykırdı birdenbire Kont Gerol, aşağıdaki çakıllı alanda, iri bir kaya parçasının üzerinde duruyordu, elinde kısa bir tüfek vardı, yan tarafındaysa uzun saplı metal bir balta asılıydı.

Mağaranın ağzından canlı bir yaratık çıktığını gören herkes

ürpermiş, adeta nefeslerini tutmuşlardı. Avcılardan ikisi, "İşte ejderha! Ejderha!" diye bağırıyordu, fakat bunun sebebi mutluluk mu yoksa şaşkınlık mı anlaşılmıyordu.

Yaratık, tıpkı bir çayır yılanı gibi salınarak gün ışığına çıktı. Demek, sesiyle bile bütün kasabayı titreten efsanevi yaratık işte buydu!

"Ah, ne çirkin!" diye haykırdı Maria, daha kötüsünü beklediği için belirgin bir rahatlamayla.

Avcılardan biri şakayla, "Haydi gel bakalım!" diye bağırdı. Herkes kendini emniyete almıştı.

"Küçük bir *ceratosaurus*'a benziyor dedi Profesör Inghirami. Yeniden bilimsel sorunlara odaklanmak için yeterince rahatlamıştı.

Aslına bakılacak olursa canavar, iki metreden kısa boyu, daha küçük olmasına rağmen timsaha benzeyen kafası, kertenkeleyi andıran abartılı boynu, şişkin göğüs kafesi, kısa kuyruğu ve kuyruğuna kadar uzanan, yumuşak ibiğiyle hiç de korkunç görünmüyordu. Mütevazı boyutundan çok, hantal hareketleri, (üzerinde birkaç yeşilimsi çizginin olduğu) toprak tonlarındaki rengi ve vücudunun tepeden tırnağa çelimsiz görüntüsü korkuları yok ediyordu. Tüm bunlar baştan aşağı yaşlılık göstergesiydi. Eğer bu bir ejderhaysa, kesinlikle hayatının son demlerini yaşayan, elden ayaktan düşmüş bir ejderhaydı.

"Al sana," diye bağırdı mağaranın girişine kadar tırmanan avcılardan biri. Sonra da elindeki taşı yaratığa doğru fırlattı.

Taş kurşun gibi fırladı ve ejderhanın tam kafasına isabet etti. Oldukça net, donuk bir *tak* sesi duyuldu. Maria tiksintiyle titredi.

Taş etkili olsa da yetersizdi. Birkaç saniye sersemlemiş gibi hareketsiz kalan sürüngen, boynunu ve başını acıyla sağa sola çevirmeye başladı. Çenesi, ağzında kalmış bir dizi keskin dişini ortaya çıkararak sürekli açılıp kapanıyor, ancak hiç ses duyulmuyordu. Sonra, ejderha çakılların üzerindeki keçiye doğru hareket etti.

"Kafanı mı sersemlettiler senin?" diye seslendi Kont gülerek. Giriştikleri katliamın tadına önceden varmış, neşeli bir heyecanın etkisine girmiş gibiydi.

O sırada otuz metre kadar uzaktan atılan top atışı hedefini şaşırdı. Bu patlama sesi durgun havayı dağıtmış, sayısız küçük kaya parçasının, kasvetli gümbürtülerle devasa duvarlar arasından aşağı düşmesine neden olmuştu.

Neredeyse hiç vakit kaybetmeden ikinci kez ateş edildi. Canavarı arka pençelerinin birinden vurmuşlardı, hemen orada bir kan gölü oluştu.

"Şuna bakın, nasıl da dans ediyor!" diye haykırdı güzel Maria, o da bu zalim gösterinin heyecanına kapılmıştı. İşin aslı hayvan, aldığı yaranın acısıyla kendi etrafında dönmeye başlamıştı, güçlükle nefes alarak sıçrıyordu. Parçalanan pençesi arkasından sallanıyor, çakıl taşlarının üzerinde siyah, sıvı bir iz bırakıyordu.

Sürüngen en sonunda keçiye ulaşmayı başardı ve onu dişleriyle yakaladı. Tam mağarasına çekilmek üzereydi ki, Kont Gerol cesaretini sergilemek için neredeyse iki metre kadar yakınına gelip tüfeğindeki tüm kurşunları kafasına boşalttı.

Canavarın ağzından tiz bir ses duyuldu. Sanki üstünlük kurmaya çalışıyor, öfkesini bastırıyor, var gücüyle bağırmı-

yor gibiydi, sanki insanların bilmediği bir sebep onu sabırlı olmaya itiyordu. Tüfekten çıkan mermi tam gözüne isabet etmişti. Gerol atışını yaptıktan sonra koşarak gidip baktı, ejderhanın ölüp yere yığılmasını bekliyordu. Fakat yaratık yere yığılmamıştı, hayatı, tıpkı ateşteki katran gibi, söndürülemez görünüyordu. Canavar, gözündeki kurşunla, keçiyi sakince midesine indirdi, genişleyen boynundan yediği koca lokmanın yavaş yavaş geçtiği görünüyordu. Sonra geri dönüp kayalığın yamacına gitti, mağaranın yan tarafından güçlükle yukarı doğru tırmanmaya koyuldu. Endişeyle kaçarken nefes nefese kalıyor, pençelerinin altındaki toprak sürekli parça parça oluyordu. Yukarıdaki gökyüzü berrak ve donuktu, güneş kan izlerini hızla kurutuyordu.

Andronico, "Tıpkı lavabodaki hamamböceklerine benziyor," dedi alçak sesle.

"Bir şey mi dedin?" diye sordu karısı.

"Hayır, bir şey söylemedim," diye yanıt verdi.

"Kim bilir neden mağarasına girmiyor!" dedi Profesör Inghirami. İzlediği sahnenin bilimsel her safhasını içtenlikle takdir ediyordu.

"İçeride kapalı kalmaktan korkuyor," diye açıkladı Fusti. "Hayli sersemlemiş olmalı. Hem sen nasıl böyle bir yargıya vardın ki? Bir *Ceratosaurus*'muş... O bir *Ceratosaurus* değil," diye ekledi. "Bazı müzelerde var o dinozor türünden, ama bundan farklılar. Kuyruğundaki dikenli omurgalar nerede hani?"

"Onları gizliyor," diye cevap verdi Inghirami. "Baksana, ne kadar da şişkin bir karnı var, kuyruğunu oraya gizlediği için görünmüyor."

Bilimadamları kendi aralarında bunları konuşurken, ikinci kurşunu atan avcı koşarak Andronico'nun bulunduğu yere yöneldi, artık gitmek istediği her halinden belliydi.

"Hey sen! Nereye gidiyorsun?" diye haykırdı Gerol. "Henüz bitirmedik, yerinde kal."

"Ben artık gidiyorum," diye cevap verdi kararlı bir ses tonuyla avcı. "Bu hikâyeyi sevmedim. Bu av bana göre değil."

"Ne demek istiyorsun? Korkuyorsun yani. Söylemek istediğin bu mu?"

"Hayır bayım, korkmuyorum."

"Evet, korkuyorsun, aksi halde yerini terk etmezdin."

"Tekrar ediyorum, korkmuyorum. Asıl utanması gereken sizsiniz Kont."

"Ah, demek utanması gereken benim, öyle mi?" diye lanet okudu Martino Gerol. "Seni rezil, domuz herif! Bahse girerim, Palissano kasabasındansındır, seni ödlek. Ağzının payını vermeden önce defol git."

"Beppi, peki ya sen nereye gidiyorsun?" diye haykırdı yeniden Kont, avcılardan biri daha geri çekiliyordu.

"Ben de gidiyorum Kont. Bu kötü hadisede parmağım olsun istemiyorum."

Gerol, "Ah, sizi ödlekler!" diye bağırıyordu. "Korkaklar, bunu size ödeteceğim!"

"Korktuğumuz için gitmiyoruz Kont," diye cevap verdi ikinci avcı. "Korktuğumuz için değil. Ama göreceksiniz, bu macera kötü bitecek!"

"Size şimdi gösteririm ben!" Kont yerden kaptığı bir taşı tüm gücüyle avcıya fırlattı. Ancak ıskaladı.

Geçen bir iki dakikalık süre içinde, ejderha güçlükle kayalıklara tırmanmaya devam ediyordu. Pençelerinin altından yuvarlanan kayalar ve taşlar onu daha aşağılara, tırmanmaya başladığı ilk noktaya düşürüyordu. Yuvarlanan taşların gürültüsü dışında ortama sessizlik hâkimdi.

O sırada Andronico'nun sesi duyuldu. "Daha kalacak mıyız burada?" diye bağırdı Gerol'a. "Cehennem gibi sıcak. O yaratığı bu seferlik bırak. Ejderha da olsa, ona böyle işkence etmenin ne anlamı var?"

"Benim suçum ne?" diye cevap verdi Gerol, rahatsız olmuştu. "Ölmek istemediğini görmüyor musun? Kafatasına yediği o taştan sonra eskisinden bile daha canlı hale geldi..."

Birden sözü yarım kaldı. Daha önce yolda rastladıkları genç çocuk, omuzlarında başka bir keçiyle kayalığın başında belirmişti. Adamların varlığından, silahlardan, kan izlerinden ve özellikle de kayalıkların üzerindeki ejderhanın güçlükle soluk alıp verişinden şaşkına dönmüştü. Ejderhanın mağarasından çıktığını daha önce hiç görmeyen delikanlı, bu tuhaf sahne karşısında olduğu yerde kalakalmıştı.

"Hey, delikanlı," diye bağırdı Gerol. "O keçi için ne kadar para istersin?"

"Hiç," diye cevap verdi genç. "Karşılığında altın verseniz bile onu size satmam. Ona ne yaptınız?" diye sordu, kanlar içindeki canavara doğru gözlerini fal taşı gibi açarak.

"Ödeşmek için buradayız. Bundan memnuniyet duymalısın. Yarından itibaren artık keçi getirmeye son."

"Keçi getirmeye son mu?"

Kont gülümseyerek, "Yarın ejderha olmayacak çünkü," dedi.

"Bunu yapamazsınız, yapamazsınız diyorum size," diye haykırdı çocuk, korkmuştu.

"Bir sen eksiktin!" diye bağırdı Martino Gerol. "Derhal o keçiyi buraya getir."

Çocuk geri çekilerek, "Size hayır dedim," diye tekrarladı, kararlı bir tonla.

"Seni lanet olası!" Kont, genç çocuğun üzerine atlayıp yüzüne bir yumruk indirdikten sonra keçiyi elinden aldı ve çocuğu yere savurdu.

Çocuk cevap vermeye cesaret edemeden yerden kalkmaya çalıştı. Bu sırada, "Buna pişman olacaksınız diyorum size, pişman olacaksınız, pişman olacağınızı göreceksiniz!" diye alçak sesle lanet okuyordu.

Ne var ki Gerol, çoktan ona sırtını dönmüştü bile.

Güneş artık geniş vadiyi yakıyordu; sarı çakılların, kayaların, iri kumların ve taşların yansımasından kamaşan gözlerini zar zor açık tutabiliyorlardı. Hiçbir şey, bakışları dinlendirebilecek kesinlikle hiçbir şey yoktu etrafta.

Maria'nın susuzluğu gittikçe daha çok artıyordu ve su içmek artık bir işe yaramıyordu. "Tanrım, ne sıcak!" diye yakınıyordu. Kont Gerol'un görüntüsü de artık ona sıkıntı vermeye başlamıştı.

Bu sırada, sanki topraktan bitmiş gibi, yaklaşık on adam belirmişti. Muhtemelen yabancıların Burel'e tırmandığı haberi üzerine Palissano'dan gelmişlerdi, sarı toprakların oluşturduğu farklı tepelerin üzerinde durmuş, hareketsizce olup bitenleri izliyorlardı.

Andronico, iki avcıyla birlikte keçiyle uğraşan Gerol'a dönüp, "Artık seyircin de var!" dedi şakayla karışık.

Kont başını kaldırdı ve dikkatle onu seyreden tanımadığı adamları gördü. Sonra küçümseyerek dudağını büktü ve işine döndü.

Artık iyice yorgun düşen ejderha kayalıklardan aşağıya kaymıştı, yerde hareketsiz yatıyor, şişkin karnı hızla yükselip alçalıyordu.

"Hazırız!" diye bağırdı avcılardan biri, Gerol'la birlikte keçiyi yerden kaldırırken. Hayvanın karnını yarmışlar, içine de fünyeye bağladıkları patlayıcı maddeler yerleştirmişlerdi.

Ardından, Kont'un ejderhaya on metre kadar yaklaşmak için dağın taşlıklı yamacına korkusuzca ilerlediğini, sakince keçiyi yere bırakıp geri çekildiğini gördüler.

Yaratığın hareket etmesi için yarım saat kadar beklemeleri gerekti. Çakılların oluşturduğu tepelerdeki yabancı adamlar heykelleri andırıyorlardı: Kendi aralarında dahi konuşmuyorlardı, gördükleri sahneyi onaylamayan bir ifade vardı yüzlerinde. Tepelerinde gittikçe daha da güçlenen güneşe karşı adeta duyarsızlardı, gözlerini sürüngenden bir an olsun ayırmıyorlar, hareket etmemesi için neredeyse yalvarıyorlardı.

Ne var ki ejderha, sırtına ateş edilmesiyle birlikte aniden döndü ve keçiyi gördü, sonra yavaşça o yöne doğru sürünmeye başladı. Tam kafasını uzatıp avını yakalamak üzereydi ki kont fünyeyi ateşledi. Ateş, patlayıcı maddelere bağlı olan ip boyunca hızla ilerledi ve çok geçmeden keçiye ulaştı. Patlayıcı maddeler alev almıştı.

Patlama çok gürültülü olmadı, hatta tüfeğin çıkardığı sesten çok daha azı duyuldu, tok ama cansız bir sesti. Fakat ejderhanın bedeni ani bir acıyla yere savruldu, karnının yarıldığı

görülüyordu. Kafasını acı içinde bir o yana bir bu yana sallıyordu, sanki "Hayır, bu hiç doğru değil," diyordu, kendisine çok zalimce davrandıklarını ve artık yapacak hiçbir şey kalmadığını söylemek istiyor gibiydi.

Kont memnuniyetle güldü, ancak bu sefer gülen tek kişi oydu.

"Ah ne korkunç! Artık yeter!" diye haykırdı Maria, yüzünü elleriyle kapatmıştı.

Kocası yavaşça, "Kesinlikle," dedi, "ben de bunun kötü sonlanacağını düşünüyorum."

Ejderha yerde öylece yatıyordu, artık tükenmiş görünüyordu, üzerinde siyah bir kan gölü vardı. Biri sağ diğeri sol taraftan olmak üzere, her iki yanından yoğun, koyu renkte bir duman yükseliyordu.

"Gördün mü?" dedi Inghirami meslektaşına.

Diğeri, "evet gördüm," diye onayladı.

"Solungaç kapağı denilen iki akciğer hava deliği, tıpkı *Ceratosaurus*'larda olduğu gibi."

"Hayır," dedi Fusti. "Bu bir *Ceratosaurus* değil."

O sırada, dev bir kaya parçasının arkasında duran Kont Gerol, canavarın işini bitirmek için öne doğru ilerledi. Elinde metal saplı baltasıyla tam ortaya gelmişti ki, birden herkesin çığlık çığlığa bağırdığını duydu.

Gerol, bir an bunun ejderha öldürüldüğü için atılan zafer çığlığı olduğunu düşündü. Sonra birden arkasında bir şeylerin hareket ettiğini fark etti. Sıçrayarak arkasını döndü ve –ah ne gülünçtür!– iki acımasız yaratığın apar topar mağaralarından çıktığını ve hızla kendisine doğru yaklaştığını gördü. Yarım

metreden uzun olmayan aynı boydaki bu iki yaratık, ölen ejderhanın tıpatıp aynısıydı. İki küçük ejderha, ölen yaratığın yavruları, muhtemelen aç oldukları için mağaradan çıkmışlardı.

Her şey birkaç saniyede olup bitti. Kont mükemmel bir çeviklik örneği sergiliyor, elindeki baltayı havada çevirerek, "Al sana! Al sana!" diye coşkuyla bağırıyordu. Sadece iki darbe yetmişti. Büyük bir enerji ve kararlılıkla savrulan balta küçük canavarların başını arka arkaya iki fanus gibi gövdelerinden ayırdı. İkisi de cansız halde yere yığılmıştı, uzaktan iki gaydayı andırıyorlardı.

O an, tepelerde duran adamlar en ufak bir ses dahi çıkarmadan, kayalıkların arasındaki kanallardan koşarak oradan uzaklaştılar. Ani bir tehlikeden kaçıyor gibiydiler. Hiç gürültü yapmadan, taşları bile kımıldatmadan, bir an için bile dönüp ejderhanın mağarasına bakmadan, tıpkı geldikleri gibi gizemli bir biçimde gözden kayboldular.

Ejderha hareket etmeye başlamıştı, asla ama asla ölmeyi başaramayacakmış gibi görünüyordu. Salyangoz gibi sürünerek ölen yaratıkların yanına yaklaştı, her iki yanından dumanlar çıkmaya devam ediyordu. Yerdekilerin yavruları olduğunu görünce çakıl taşlarının üzerine yığıldı, başını güçlükle ileri doğru uzattı ve sanki onları tekrar hayata döndürmek ister gibi, ölmüş iki küçük canavarı yavaşça yalamaya koyuldu.

Ejderha, en sonunda, daha önce hiç olmadığı kadar gücünü toplayarak boynunu gökyüzüne doğru kaldırdı ve önce yavaşça, sonra da gittikçe artan bir güçle tarif edilemez bir şekilde haykırdı. Dünyada daha önce hiç duyulmamış bir sesti bu, ne

hayvana ne de insana özgüydü; o kadar nefret dolu bir sesti ki Kont Gerol bile dehşete kapılıp olduğu yerde donakaldı.

Şimdi insanlardan kaçmak için neden mağarasına girmek istemediği, neden hiç çığlık atmayıp yalnızca tiz bir ses çıkarmakla yetindiği anlaşılıyordu. Ejderha, iki yavrusunu düşünmüş ve onları korumak için kendi hayatını tehlikeye atmıştı; eğer mağaraya saklansaydı insanlar onu takip edecek ve içerideki yavrularını da bulacaklardı; eğer sesini yükseltmiş olsaydı iki küçük yaratık onu görmek için belki de dışarı koşacaklardı. Ama şimdi, onların öldüğünü gördükten sonra, canavar cehenneme özgü sesiyle haykırmıştı.

Ejderha yardım çağırıyor, yavrularının intikamının alınmasını istiyordu. Ama kimden yardım istiyordu? Dağlardan mı? Hani şu ıssız, çorak dağlardan? Tek bir kuşun uçmadığı, tek bir bulutun olmadığı gökyüzünden, yalvaran gözlerle onu seyreden adamlardan mı? Yoksa şeytandan mı? Çığlığı, kayalardan oluşan duvarları ve gökyüzünü deliyor, adeta bütün dünyayı kaplıyordu, (hiçbir mantıklı açıklaması olmamasına rağmen) birilerinin çıkıp ona cevap vermemesi imkânsız gibiydi.

"Kimi çağırıyor olabilir?" diye sordu Andronico, boşu boşuna şaka yapmaya çalışarak. "Kimi çağırıyor? Yardıma gelen kimse yok, öyle değil mi?"

Kadın, "Ah keşke bir an önce ölse!" dedi.

Ne var ki ejderha, öldürme arzusundan gözü dönmüş Kont Gerol'un ona ateş etmesine rağmen bir türlü ölmüyordu. *Dan! Dan!* Boşunaydı. Ejderha, diliyle ölmüş yavrularını okşuyor ve bunu gitgide daha yavaş hareketlerle yapıyordu, yaralanmamış gözünden beyaz bir sıvı akıyordu.

"Ejderha!" diye haykırdı Profesör Fusti. "Bakın, ağlıyor!"

Vali, "Geç oldu. Artık yeter Martino, şimdi gitme zamanı."

Canavarın sesi yedi kez gökyüzüne yükseldi, sarp kayalıklar ve gökyüzü yankılandı. Yedinci haykırış sanki hiç bitmeyecek gibiydi, sonra birden sustu, kurşun gibi yere yığıldı ve sessizce can verdi.

Ardından gelen ölümcül sessizlikte bir iki öksürük sesi duyuldu. Kont Martino tamamen toz içinde kalmış, yüzü yorgunluktan, heyecandan ve terden değişmişti; tüfeğini taşların arasına fırlatmış, öksürerek tepedeki kayalıktan geçiyor, bir elini göğsüne bastırıyordu.

"Neyin var?" diye sordu Andronico. Kötü bir şey olacak sezisiyle sesi ciddileşmişti. "Bir şey mi oldu?"

"Yok bir şey," dedi Gerol, neşeli olmaya çalışan bir tonla. "Biraz duman yuttum."

"Ne dumanı?"

Gerol cevap vermedi, ama eliyle ejderhayı işaret etti. Canavar hareketsiz, yerde yatıyordu, kafası taşların arasında cansızdı; yanlardan yükselen iki ince duman bulutu haricinde tamamen öldüğü söylenebilirdi.

Andronico, "Bana öyle geliyor ki artık ölmüş," dedi.

Gerçekten öyle görünüyordu. O çok inatçı yaşam, ejderhanın ağzından artık çıkıp gitmişti.

Çığlığına kimse karşılık vermemişti, kimse kılını bile kıpırdatmamıştı. Dağlar hareketsizdi, kaya parçaları bile sanki toprağın içine çekilmişti, gökyüzü berraktı, küçücük bir bulut bile yoktu ve güneş yavaşça alçalıyordu. Hiç kimse –herhangi bir hayvan ya da bir ruh– bu katliamın intikamı için koşup

gelmemişti. Dünyadaki o lekeden geriye kalanları temizleyen yine insanoğlu olmuştu, her yere uyulması gereken akıllıca yasalar getiren, kurnaz ve güçlü insanoğlu, ilerlemek için gayret eden ve kimsenin olmadığı o ıssız dağlarda bile ejderhaların yaşamasını hiçbir şekilde kabul edemeyen kusursuz insanoğlu. Öldüren insanoğlu olmuştu ve bundan yakınmak anlamsız olacaktı.

İnsanın yaptığı bu şey, doğru ve yasalara kesinlikle uygundu. Ejderhanın inanılmaz sesine kimsenin karşılık vermemesi imkânsız görünüyordu. Tıpkı karısı ve diğer avcılar gibi, Andronico'nun da tek isteği oradan kaçıp gitmekti; doğabilimciler bile bir an önce uzaklara gidebilmek için mumyalama işinden vazgeçmişlerdi.

Kasabalılar uğursuzluğu sezmişçesine ortadan kaybolmuştu. Ejderhanın buruşmuş gövdesinden hiç durmadan incecik iki duman yükseliyor ve yavaşça durgun havaya karışıyordu. Her şey sona ermiş gibiydi; unutulacak, üzücü bir şey, işte hepsi bu. Ancak Kont Gerol öksürmeye, gittikçe daha da çok öksürmeye devam ediyordu. Onunla konuşmaya cesaret edemeyen arkadaşlarının yanına gelmiş, büyükçe bir kaya parçasının üzerine oturmuştu, bitkindi. Maria bile ona uzaktan bakıyordu. Sessizlikte duyulan tek şey kısa öksürüklerdi. Kont Gerol öksürüklerini boşu boşuna bastırmaya çalışıyordu; göğsünün içinde, daha da derinlerde bir yere sanki yavaş yavaş bir tür ateş doluyordu.

"Hissediyordum," diye fısıldadı, hafifçe titreyen karısına Andronico. "Bu hikâyenin kötü biteceğini hissediyordum."

c ile başlayan bir şey

Kereste tüccarlığıyla uğraşan Cristoforo Schroder, yılda iki üç kez yolunun düştüğü Sisto kasabasına gelir gelmez yattı, çünkü kendini hiç iyi hissetmiyordu. Sonra, yıllardır tanıdığı Doktor Lugosi'yi çağırttı. Doktor geldi, afallamış gibiydi. Ciddi bir durum olmadığını söyledi, tahlil için bir şişe idrar aldı ve ertesi sabah tekrar geleceğine söz verdi.

Ertesi sabah Schroder kendini çok daha iyi hissediyordu, hatta doktoru beklemeden yerinden kalkmak istedi. Tam tıraş oluyordu ki kapı çalındı. Gelen doktordu. Schroder içeri girmesini söyledi.

Yüzünü bile çevirmeden, "Bu sabah çok iyiyim," dedi aynanın önünde tıraş olmaya devam eden tüccar. "Geldiğiniz için çok teşekkür ederim. Ama artık gidebilirsiniz."

"Bu ne acele böyle!" dedi doktor, ardından sıkıntısını belli edercesine öksürdü. "Bu sabah bir dostla birlikte geldim buraya."

Schroder arkasına döndü ve doktorun yanında, eşikte duran, kırk yaşlarında, kırmızı suratlı, pis pis sırıtan, kaba saba birini gördü. Kendinden daima hoşnut olan ve herkese sözünü geçirmeye alışkın tüccar canı sıkılmış halde, sorgulayan gözlerle doktora baktı.

"Bir arkadaşım," diye tekrarladı Lugosi, "Don Valerio Melito. Birazdan bir hastayı görmeye gideceğiz birlikte, bana eşlik etmesini istemiştim kendisinden."

Schroder soğuk bir ifadeyle, "Hoş geldiniz," dedi. "Oturun lütfen, buyurun."

Doktor kendini haklı çıkarmak için, "Zaten," dedi, "bugün muayeneye gerek yok. İdrar tahlilinizde herhangi bir sorun bulunmuyor. Sadece küçük bir sülük tedavisi uygulayacağım."

"Sülük mü? Ne sülüğü?"

"Çok iyi gelecek size," diye açıkladı doktor. "Bir süre sonra kendinizi yenilenmiş hissedeceksiniz. Hareketli insanlara daima iyi gelmiştir. Sadece iki dakikanızı alacak, o kadar."

Bunları söyledikten sonra, içinde üç tane sülük bulunan küçük bir cam kavanoz çıkardı pelerininin altından. Masanın üzerine koydu ve ekledi: "Bileklerinize birer tane koyun. Bir müddet hareketsiz durursanız hemen yapışırlar zaten. Kendi kendinize yapmanızı rica ediyorum. Ne yapayım? Yirmi yıldır doktorluk yapıyorum, ama elime sülük almaya bir türlü alışamadım."

"Verin," dedi Schroder, o itici küstahlığıyla. Kavanozu alıp yatağına oturdu ve iki sülüğü bileklerine koydu, tüm yaşamı boyunca sanki bundan başka bir iş yapmamış gibiydi.

Bu sırada yabancı ziyaretçi üstündeki geniş pelerinini çıkarmadan, masanın üzerine şapkasıyla birlikte dikdörtgen bir paket koymuştu. Schroder belli belirsiz bir can sıkıntısıyla, adamın kendisinden sanki uzak durmak istercesine eşiğe oturduğunu fark etti.

"Aklınıza bile gelmez ama Don Valerio sizi tanıyor," dedi

doktor, tüccara. Kim bilir neden, o da kapının yakınına oturmuştu.

"Bu onura nail olduğumu hatırlamıyorum," diye karşılık verdi Schroder, yatağa oturmuş, sülükler bileklerini emerken. Kollarını, avuç içleri yukarı gelecek biçimde serbest bırakmıştı. Ekledi: "Söylesene Lugosi, bu sabah yağmur yağıyor mu? Dışarı bakmadım henüz. Yağıyorsa ayvayı yedim, bütün gün oradan oraya koşuşturmam gerekiyor."

"Hayır, yağmıyor," dedi doktor, konuya önem vermeden. "Don Valerio gerçekten sizi tanıyor, hatta sizi göreceği için sabırsızlanıyordu."

"Şöyle anlatayım," dedi Melito, rahatsız edici, boğuk bir sesle. "Şöyle anlatayım: Sizinle bizzat tanışma onuruna hiç erişemedim, ama hakkınızda hayal dahi edemeyeceğiniz bir şey biliyorum."

"Ne acaba?" diye karşılık verdi tüccar, büsbütün bir ilgisizlikle.

"Üç ay önce," dedi Melito. "Hatırlamaya çalışın: Üç ay önce, arabanızla eski sınırın oradaki yoldan geçmediniz mi?"

"Olabilir," dedi Schroder. "Olabilir, ama tam olarak hatırlamıyorum."

"Tamam. Peki, bir dönemeçte kaydığınızı, arabanızın yoldan çıktığını da mı hatırlamıyorsunuz?"

Tüccar hiç hazzetmediği bu yeni kişiye buz gibi bakarak, "Evet, doğru," diye kabul etti.

"Tekerleğin biri yoldan çıkmıştı ve at bir türlü geri oturtamıyordu."

"Aynen öyle. Peki, siz neredeydiniz o an?"

Melito kahkahayla gülerek, "Ah, bunu size birazdan söyleyeceğim," diye cevap verdi, doktora göz kırparak. "O sırada arabadan indiniz, ama siz de arabayı doğrultmayı başaramadınız. Öyle olmadı mı yoksa, ne dersiniz?"

"Evet, aynen öyle oldu. Üstüne üstlük bardaktan boşanırcasına yağmur yağıyordu."

"Hem de ne biçim!" diye devam etti Don Valerio, kendinden hoşnut bir ifadeyle. "Siz o işlerle uğraşırken, yanınıza uzun boylu, kara suratlı, meraklı bir adam gelmedi mi?"

"Şu an pek hatırlayamıyorum," diye sözünü kesti Schroder. "Çok affedersiniz, doktor, bu sülükler daha kalacak mı burada? Kurbağa gibi şiştiler. Sıkıldım artık. Zaten çok işim olduğunu söylemiştim size."

"Birkaç dakika kaldı sadece!" diye cesaretlendirdi doktor. "Biraz sabırlı olun, sevgili Schroder! Sonra kendinizi ne kadar iyi hissettiğinizi göreceksiniz. Saat daha on bile değil, istemediğiniz kadar vaktiniz var!"

"Uzun boylu, kara suratlı, garip bir silindir şapkası vardı, değil mi?" diye üsteledi Valerio. "Elinde de çana benzer bir şey yok muydu? Sürekli onu çaldığını hatırlamıyor musunuz?"

"Evet, hatırlıyorum," diye kabaca yanıt verdi Schroder. "Çok affedersiniz ama neyin peşindesiniz?"

"Hiçbir şeyin tabii ki!" dedi Melito. "Sadece sizinle daha önce tanıştığımı anlatmaya çalışıyordum. Bir de hafızamın çok iyi olduğunu. Maalesef o gün uzaktaydım ben, bir çukurun öte tarafında, en az beş yüz metre kadar ilerideydim. Yağmurdan korunmak için bir ağacın altına sığınmıştım, bu sayede görebildim."

"Peki, o adam kimdi?" diye sordu Schroder, sertçe. Söyleyeceği bir şey varsa derhal söylemesinin kendisi için daha iyi olacağını anlatmak ister gibiydi Melito'ya.

"Kim olduğunu tam olarak bilmiyorum, uzaktan gördüm onu! Asıl siz, siz kim olduğunu düşünüyorsunuz onun?"

"Zavallının biri olmalı," dedi tüccar. "Sağır dilsiz gibiydi. Gelip bana yardım etmesini söyleyince inler gibi bir ses çıkardı, hiçbir şey anlamadım söylediklerinden."

"Siz de onun yanına gittiniz, o da geri çekildi, sonra onu bir kolundan tutup sizinle birlikte arabayı itmeye zorladınız. Öyle olmadı mı? Doğruyu söyleyin."

"Tüm bunlarla ne demek istiyorsunuz?" diye sordu, şüphelenen Schroder. "Ona kötülük yapmadım ki ben. Hatta iki liret para bile verdim."

"Duydunuz mu?" diye fısıldadı alçak sesle Melito, doktora. Ardından sesini biraz daha yükselterek tüccara döndü: "Bunda bir kötülük yok, bunu kim inkâr edebilir ki? Fakat her şeyi gördüğümü kabul edin."

"Bunda huzursuz olacak bir şey yok, sevgili Schroder," dedi doktor, tüccarın yüzünün değiştiğini görür görmez. "Güvenilir Don Valerio, çok şakacı biridir. Sadece sizi şaşırtmak istedi, o kadar."

Melito, doktora dönüp başıyla onayladı. Bunu yaparken pelerininin ucu biraz aralanmıştı. Schroder'un yüzü bir anda bembeyaz kesildi.

"Affedersiniz ama Don Valerio," dedi her zamankinden daha az saygılı bir tonla, "silah taşıyorsunuz. Sanırım, onu aşağıda bırakabilirdiniz. Burada da âdet böyle, yanılmıyorsam."

"Tanrı aşkına, bağışlayın beni!" diye haykırdı Melito, pişmanlığını belirtmek için eliyle alnına vurarak. "Nasıl özür dileyeceğimi bilemiyorum! Tamamen unutmuşum. Genelde yanımda silah taşımam, bu yüzden unutmuşum. Bugün atla araziye çıkmam gerekiyor da."

Söyledikleri samimi görünüyordu, ama yine de silahını belinde tutup başını sallamaya devam ediyordu. "Söyleyin lütfen," diye sordu tekrar Schroder'e, "o zavallı şey sizde nasıl bir izlenim bıraktı?"

"Nasıl bir izlenim bırakması gerekiyordu? Zavallının, düşkünün tekiydi, o kadar."

"Peki o zilin, sürekli çaldığı o şeyin ne olduğunu düşünmediniz mi hiç?"

Schroder, tuzağa düşme ihtimaline karşın sözcüklerini ölçüp tartıyordu, "Bilmem ki," diye cevap verdi. "Çingene olabilir, insanları bir araya toplamak için küçük çanlardan çaldıklarını gördüm kaç kez."

"Çingene demek!" diye haykırdı Melito, bu fikir çok hoşuna gitmiş gibi kahkahalara boğulmuştu. "Demek onu bir çingene sandınız, öyle mi?"

Schroder öfkeyle doktora döndü.

"Burada neler dönüyor?" diye sordu sertçe. "Bu sorgulama da neyin nesi? Sevgili Lugosi, bu olanlardan hiç hoşlanmadım! Benden bir şey istiyorsanız açıkça söyleyin!"

"Rica ederim, huzursuz olmayın..." diye karşılık verdi doktor.

"Bu aylağın başına bir şey geldiğini ve suçun da bende olduğunu söylemek istiyorsanız, açıkça söyleyin," diye devam etti

tüccar, sesini gittikçe yükselterek, "açık konuşun, sevgili beyler. Yoksa o adamın öldürüldüğünü mü söylemek istiyorsunuz?"

Konuya tamamen hâkim olan Melito, "Ne öldürülmesi!" dedi gülümseyerek, "nereden aklınıza geldi böyle bir şey? Sizi rahatsız ettiysem gerçekten üzgünüm. Doktor bana, 'Siz de gelin Don Valerio, Cavaliere[1] Schroder geldi,' dedi. Ben de onu tanıyorum diye yanıtladım. 'Eh öyleyse, siz de gelin, sizi görünce memnun olur,' dedi. Sıkıntı verdiysem gerçekten özür dilerim..."

Tüccar o an öfkesine yenik düştüğünü anladı.

"Sabrımı kaybettiğim için asıl ben özür dilerim. Sanki düpedüz sorguya çekiliyormuş gibi hissettim. Bir şey varsa, konuya gelin bir an önce."

"Aslında," diye araya girdi doktor, "aslında gerçekten bir şey var."

"Bir ihbar mı aldınız?" diye sordu Schroder, kendinden gayet emin. Diğer yandan, biraz önce öfkelendiği için yerinden oynayan sülükleri yeniden bileklerine yerleştirmeye çalışıyordu. "Benden şüphelenmelerini gerektirecek bir şey mi var?"

"Don Valerio," dedi doktor, "belki siz konuşsanız daha iyi olur."

"Pekâlâ," diye başladı Melito. "Arabayı çekmenize yardım eden o adamın kim olduğunu biliyor musunuz?"

"Bilmiyorum dedim size, daha kaç kez tekrarlamam gerekecek?"

"Size inanıyorum," dedi Melito. "Sadece kim olduğunu tahmin edebilir misiniz acaba, diye soruyorum."

1 Cavaliere nişanı verilen kimse. [Ç.N.]

"Bilmiyorum, çingenenin biri olabilir diye düşündüm ya da başıboş biri..."

"Hayır. Bir çingene değil. Ya da bir zamanlar çingeneydi belki de, ama artık değil. Açık konuşmak gerekirse, o adamın adı C ile başlayan bir şey."

"C ile başlayan bir şey mi?" diye mekanikçe tekrar etti Schroder, hafızasını yoklayarak. Yüzünde sanki bir endişe gölgesi belirmiş gibiydi.

"Aynen öyle. C ile başlıyor," diye doğruladı Melito, kurnaz bir tebessümle.

"Canavar mı demek istiyorsunuz yoksa?" dedi tüccar. Doğru tahmin ettiğini düşündüğünden yüzü bir anda aydınlanmıştı.

Don Valerio kahkahalara boğuldu: "Ah, demek bir canavar! Gerçekten iyiymiş! Haklısınız, doktor: Cavaliere Schroder çok şakacı biri!" Bu sırada, dışarıda yağan yağmurun sesi duyuldu.

Tüccar kararlı bir sesle, "Sizlere hoşça kalın diyorum," dedi ve sülükleri kaldırıp tekrar kavanoza koydu. "Yağmur yağıyor. Gitmek zorundayım, yoksa geç kalacağım."

"C ile başlayan bir şey," diye üsteledi Melito, o da ayağa kalkmıştı ve bol pelerininin altında bir şey yerleştiriyordu.

"Size bilmediğimi söyledim. Bilmeceler bana göre değil. Karar verin, bana söyleyecek bir şeyiniz var mı yok mu... C ile başlayan bir şey... Casus olabilir mi?" diye ekledi tüccar, alaycı bir tavırla.

Melito ve doktor ayakta, yan yana duruyorlardı, sırtlarını kapıya dayamışlardı. Artık ikisi de gülümsemiyordu.

"Ne canavar, ne de casus," dedi yavaşça Melito. "Cüzamlı olacaktı cevap."

Tüccar, karşısında duran iki adama baktı, yüzü ölü gibi bembeyaz kesilmişti.

"Yani? Cüzamlıysa ne olmuş?"

"Öyleydi zaten," diye karşılık verdi doktor, korkudan Don Valerio'nun arkasına saklanmaya çalışarak. "Artık siz de cüzamlısınız."

"Yeter!" diye haykırdı, öfkeden titreyen tüccar. "İkiniz de dışarı! Böyle şakaları sevmem ben. İkiniz de defolun buradan!"

Bunun üzerine Melito, pelerininin altından silahının namlusunu gösterdi.

"Ben bu kasabanın yöneticisiyim Sayın Schroder. Sakin olun."

"Ben de size kim olduğumu göstereceğim!" diye haykırdı Schroder. "Şimdi ne yapacaksınız bana ha?"

Melito, olası bir saldırıyı önlemek üzere dikkatle Schroder'e bakıyordu. "Bu pakette sizin için getirdiğim bir çan var," diye cevap verdi. "Buradan derhal çıkacak ve çanı çala çala önce bu kasabadan, sonra da ülkeden uzaklaşıp gideceksiniz."

"Size çanı gösteririm ben şimdi!" diye karşılık verdi Schroder, bağırmaya çalışmış ama duyduğu şeyler yüzünden dehşete kapılarak yüreği adeta buz kesmişti. Nihayet anlamıştı olanları: Önceki gün kendisini muayene eden doktor kuşkuya kapılmış ve gidip kasaba yöneticisine haber vermişti. Adam, üç ay önce karşılaştığı bir cüzamlının kolunu tutarken tesadüfen

görmüştü onu ve şimdi bu yüzden hüküm giymişti Schroder. Sülük olayı sadece zaman kazanmak içindi. Buna rağmen, "Emirlerinize ihtiyacım yok benim, alçaklar, size göstereceğim, size göstereceğim..." diyordu.

"Ceketinizi giyin," diye emretti Melito, yüzü şeytani bir sevinçle aydınlanmış gibiydi, "giyin ceketinizi, sonra derhal dışarı."

"Bekleyin de eşyalarımı alayım," dedi Schroder, o gururundan eser kalmamıştı. "Eşyalarımı toplar toplamaz giderim, merak etmeyin."

"Eşyalarınız yakılacak," diye uyardı kasaba yöneticisi. "Sadece çanı alın yanınıza, o kadar."

"En azından eşyalarımı alsaydım!" diye bağırdı o zamana dek gayet kendinden emin ve cesur görünen Schroder. Şimdiyse, çocuk gibi yalvarıyordu. "Giysilerimi, paralarımı bırakın bana en azından!"

"Sadece ceketle pelerin, o kadar. Geri kalan her şeyin yakılması gerek. Araba ve ata yapılması gerekenler çoktan yapıldı zaten."

"Nasıl? Ne demek istiyorsunuz?" diye kekeledi tüccar.

"Arabanız ve atınız, yasa gereği yakıldı," diye karşılık verdi kasaba yöneticisi, onun umutsuzluğunun keyfini çıkararak. "Cüzamlı birinin arabayla gezintiye çıkabileceğini düşünmezsiniz herhalde, değil mi?"

Ardından kaba saba bir kahkaha patlattı. Ve sonra, oldukça sert bir biçimde, "Defol buradan, derhal!" diye bağırdı Schroder'e. "Burada saatlerce seninle tartışacağımı mı sanıyorsun? Defol buradan, sefil köpek!"

Başı eğik, bakışları dehşet içindeki Schroder, kendisine doğrultulmuş namlunun altında odadan çıkarken iriyarı vücudu tir tir titriyordu.

Melito tekrar, "Çan!" diye bağırınca olduğu yerde sıçradı; önüne atılan dikdörtgen şeklindeki gizemli paket yere düşünce metalik bir ses çıkardı. "Çanı çıkar ve boynuna as."

Schroder güçten düşmüş bir yaşlının zorluğuyla yere eğilip paketi aldı, ipi yavaşça çözdü ve içinden kılıfa sarılmış, tahta saplı, yepyeni bir bakır çan çıkardı. "As onu boynuna!" diye bağırdı Melito. "Acele etmezsen, ateş ederim ona göre!"

Schroder'in elleri zangır zangır titriyordu, kasaba yöneticisinin emrini yerine getirmek kolay değildi. Yine de tüccar, çana bağlı kayışı boynuna geçirmeyi başardı, karnının üstüne inen çan, her hareket edişinde çalıyordu.

"Eline alıp doğru dürüst çal şu çanı! Akıllı olacaksın, değil mi? Koca tüccar seni! Ne güzel bir cüzamlı oldun bak!" dedi Don Valerio acımasızca. Doktor, bu berbat sahnenin şaşkınlığıyla bir köşeye sinmişti.

Schroder, ağır aksak adımlarla merdivenlerden inmeye başladı. Büyük sokaklarda karşılaşılan kimi geri zekâlılar gibi, başını bir o tarafa bir bu tarafa sallayıp duruyordu. İki basamak indikten sonra arkasına dönüp doktoru aradı, sonra da gözlerinin içine uzun uzun, dikkatle baktı.

"Bütün suç bende," diye kekeledi Doktor Lugosi. "Bir talihsizlik oldu, büyük bir talihsizlik!"

Kasaba yöneticisi, o sırada tıpkı bir hayvana söyler gibi, "Kıpırda, kıpırda!" diye bağırdı. "Çal şu çanı, herkes anlasın senin geldiğini!"

Schroder tekrar merdivenlerden inmeye başladı. Az sonra hanın kapısında belirdi ve ardından ağır adımlarla meydana doğru ilerlemeye koyuldu. Yaklaştıkça, onlarca, yüzlerce insan geçmesi için yol açıyordu ona. Meydan büyüktü, geçmek vakit alıyordu. Sert hareketlerle elindeki çanı çalıyordu artık; berrak, coşkulu bir ses çıkıyordu *çın çın* diye.

gece sancısı

Kentin kenar mahallelerinden birinde, köşe başında, bahçeli, küçük bir ev vardı. Giovanni ve Carlo Morro adındaki iki genç kardeş burada yaşarlardı; Giovanni yirmi, Carlo on beş yaşındaydı. Evin etrafını saran küçük bahçe, öndeki caddeden çok araba geçmesine rağmen eve ıssız bir hava katardı.

Kış mevsiminin ilerleyen aylarında kasvetli bir akşam, Carlo yemek yemeden yattı, kendini iyi hissetmiyordu. Odada, Giovanni'nin kardeşine eşlik etmek için oturup kitap okuduğu köşeye yerleştirilmiş küçük bir lamba vardı sadece. Caddeden geçen arabaların ara ara duyulan gürültüsü sessizliği hafifletmeye yetmiyordu. Küçük evde gece çoktan başlamıştı.

Birden üzerindeki uyuşukluktan sıyrılan Carlo, kardeşine "Giovanni, kapı kapatıldı mı?" diye sordu.

"Maria biraz önce kapattı," diye cevap verdi kardeşi, "içeriden de sürgülediğini duydum."

Uzun bir sessizlikten sonra Carlo, "Bana bir iyilik yap, kapı kapatılmış mı gidip bir bak, sanki cereyan yapıyor," diye ısrar etti.

Aslında bahane olsun diye böyle söylemişti, odadaki hava gayet durgundu, cereyan da yoktu. Fakat oğlan, kapının açık kalmış olabileceğine dair garip bir hisse kapılmıştı. "Kapattık

diyorum sana," diye tekrarladı Giovanni, "ama istiyorsan gidip bakarım."

Genç çocuk yerinden kalktı ve odadan çıktı, ışığı açana kadar yan odadan belli belirsiz ayak sesleri duyuldu. Hemen ardından, kapı sürgüsü çekilirken çıkan tipik ses geldi antreden. Carlo huzursuzca yatağında doğrulmuştu.

"Açıkmış, gördün mü?" diye haykırdı, abisi daha odaya girmeden.

"Anlayamıyorum," dedi Giovanni, hiç de etkilenmişe benzemiyordu. "Maria kapıyı yedi buçukta kilitlediğini söylemişti, hâlbuki gidip baktığımda açıktı."

"Sence kilitlememiş mi?"

"Tabii ki kilitlememiş. Hırsızların açık bırakıp gitmesini mi isterdin yoksa? Sütçü geldiğinde kapıyı açık unutmuş demek, şimdi hemen bir bahane bulur. Düşünsene..."

Çocuk tekrar çarşafların arasına uzandı, Giovanni ise yeniden kitap okumaya koyuldu. Evdeki her şey sakin ve huzurlu görünüyordu.

Yatağında sürekli dönüp duran Carlo tekrar, "Giovanni," diye doğruldu. "Sence orada biri olamaz mı?"

"Nerede biri olamaz mı?" diye cevap verdi abisi, dikkati dağılmıştı.

"Kapıda diyorum! Sence biri kapıyı açmış olamaz mı?"

Giovanni'nin sabrı tükenmişti. "Yeter, Carlo! Lütfen sakinleş ve uyumaya çalış. Hem bu saçma sapan hikâyeler de neyin nesi? Durduk yere neden kapıya kafayı taktın sen?"

Gelgelelim, çocuk nasıl cevap vermesi gerektiğini bilemiyordu.

"Orada biri var, sana yemin ederim. Kapıda içeri girmek isteyen biri var!" diye haykırdı yalvarırcasına. "Lütfen bana bir iyilik yap ve gidip bak!"

"Peki ama kim olabilir orada? İçeriye nasıl girebilir? Biri kapıyı zorlasa hemen ses duyulur! Bence senin ateşin var, ben yanındayım, merak etme... Ayak sesi duydun mu?"

"Hayır," dedi çocuk, "ayak sesi duymadım, ama orada biri olduğunu hissediyorum."

"Peki ama nasıl, nasıl, Tanrı aşkına?" Giovanni gerçekten sabrını kaybetmişti.

Çocuk ona cevap vermedi, fakat kocaman gözleri yarı karanlıkta açıktı.

"Nerede biri var, söyle haydi, gidip bakacağım!" diye üsteledi Giovanni, kendi içi de rahat etsin istiyordu.

"Kapının arkasında, orada bekliyor," dedi çocuk boğuk bir sesle. "Kapının arkasında, bundan eminim."

Giovanni elindeki kitabı masaya fırlatıp ayağa kalktı. "O halde," dedi alaycı bir tonla, "gidip bakalım. Sen de bu çocukça korkularından artık vazgeç!"

"Hayır, hayır," diye yalvardı Carlo. "Acı bana, kapıyı sakın açma, sakın; yoksa içeri girer."

Giovanni ona kulak asmadı. Öfkeli adımlarla odadan çıktı, ışığı açmadan salondan geçti, ardından antrenin ışığını da açmadan dış kapıya yöneldi.

Eliyle kapı sürgüsüne dokunduğu an birkaç saniye kararsız kaldı. "Kim var orada?" diye sordu, içgüdüsel olarak. Sesinin tuhaf bir biçimde ne kadar zayıf çıktığını duyunca kendi bile şaşırdı. Kimse sorusuna cevap vermemişti.

"Kim var orada?" diye tekrarladı birkaç saniye sonra. Ancak yine sessizlik...

Sürgünün kilidini açıp iki demir parmaklıktan birini kendine doğru çekti.

Sonra hafif bir ürpertiyle, "Yüce Tanrım," diye fısıldadı. Evin merdiven sahanlığında bir yabancı hareketsiz duruyordu.

Giovanni her ne kadar adamın giysilerine ayrıntılı olarak bakamadıysa da, yabancının her halinden yüksek bir sosyal sınıfa mensup olduğu belliydi. Siyah olmamasına rağmen, palto rengi adamın yasta olduğu izlenimi veriyordu. Hemen hemen elli yaşlarındaydı, yine de bunu söylemek çok zordu, çünkü kırışıksız yüzü zamandan bağımsız gibiydi.

Tek bir sözcük bile etmeden kan donduran bir soğukkanlılıkla içeri adımını attı. Giovanni geri çekilip ışığı yaktı, ona karşı koymanın son derece yararsız olacağını fark etmişti. Bunun nedeni, ziyaretçinin iriyarı ya da silahlı olma ihtimali değildi. Ona karşı gelmemeliydi, bu konuda yapacak bir şey yoktu. Giovanni, onu gördüğü ilk anda anlamıştı: Karşısındaki kişi her halükârda eve girebilirdi.

Adam paltosunu çıkarmadan, elinde şapkasıyla yavaş adımlarla çocuğun odasına yöneldi. Giovanni önden gidip Carlo'ya haber vermeye çalışsa da adam bir işaretle ona bunun gereksiz olduğunu söyledi, Carlo zaten onun geleceğini biliyordu.

Yatağında uzanan Carlo, içeri giren yabancıyı görünce, "Aman Tanrım!" diye haykırdı kabullenmişlikle. Başka da bir şey söylemedi ve başını yastığına gömdü.

Adam şapkasını komodinin üstüne koydu, ardından ses-

sizce yatağın yanındaki bir sandalyeye oturup dikkatle hasta çocuğa bakmaya başladı.

İlk bakışta tebessüm eder gibiydi, sonra yüzünde donuk bir alay belirdi. Gözlerinde şeytani bir güç vardı.

Ah, isyan etmek yararsızdı! Çocuk hareket edemeden acı içinde ona bakıyordu, ağabeyi ise ayakta komodine dayanmış, sessiz ve hüzünlü, karşısındaki sahneyi izliyordu.

Neredeyse içgüdüsel bir hareketle Giovanni bir anda ışığı açtı ve adamın, dizine dayadığı bir dosyayı karıştırdığını gördü; iki kardeş o âna dek dosyayı fark etmemişti.

Yabancı adam uzun elleriyle dosyadan bir resim çıkardı ve özenle, çocuğun görebileceği şekilde yorganın üzerine yerleştirdi. Çocuk resme göz attı, sonra hafifçe sızlanarak başka yöne bakmaya çalıştı. Ancak resme karşı koymak güçtü, birkaç saniye sonra istemsiz olarak tekrar resme bakmaya başladı.

Kâğıtta anlaşılmaz bir çizim vardı, yine de şeytani bir cazibeye sahipti. Çizgiler, kıvrımlar, renk lekeleri, göz figürünün ağırlıkta olduğu saçma imgelerin parçaları büyük bir karmaşayla iç içe geçiyordu ve uzun süre bakıldığında, sonsuz gibi görünen bir devinimle hepsi dönmeye başlıyordu.

Hâlâ komodinin yanında ayakta duran Giovanni, bunu göremiyordu. Fakat Carlo resme dikkatle bakmaya devam ediyordu.

Muhtelemen on beş dakika geçti, sonra yabancı, dosyasından başka bir resim daha çıkardı; ilkinin hemen hemen aynısı olsa da yaydığı yoğun kötülükle ondan tamamen farklıydı.

Artık bu işkenceye dayanamayan çocuk, "Yeter, yeter!" diye yalvardı. "Giovanni, gönder onu buradan!"

Yabancı, yumuşak gülümsemesiyle Giovanni'ye döndü ve onu yalnızca Giovanni anlayabilecekmiş gibi alaycı bir ifadeyle başını salladı. Başını insanlara özgü bir biçimde değil mekanik bir hareketle sallıyordu. Giovanni, kardeşine yardım edemiyor olmanın acısıyla mahvolmuştu, gözünü bile kırpmıyordu.

Yaklaşık iki saat bu şekilde, Carlo'nun inlemeleriyle dağılan sessizlik içinde geçti. Bir süre sonra çocuk uyuklamaya başladı, arada bir huzursuzca kıpırdanıyordu. Yabancı –bu sırada Giovanni ışığı söndürmüştü– resimlerini topladı, yavaş yavaş çıkıp gitmeye hazırlanıyordu sanki.

Gece saat üçte çocuk derin bir uykuya daldı. Yabancı her zamanki soğukkanlılığıyla ayağa kalktı ve odadan dışarı çıkıp karanlıkta gözden kayboldu.

Carlo ertesi gün de yataktan kalkamadı. Sabah birbirlerine günaydın dedikten sonra, iki kardeş önceki gece gerçekleşen kasvetli ziyaretten bahsetmeye cesaret edemedi, böylelikle bu konu hiç açılmadan gün sona erdi. Ancak gece bastırdığında Giovanni şöyle dedi:

"Bu akşam ben kilitlerim, biliyorsun, kapıyı yani. Kimsenin girmeyeceğinden emin oluruz. Böylece sen de güzel bir uyku çekersin."

"Ah, boşuna uğraşırsın!" dedi çocuk kabullenmişlikle. "Kapıyı kapatmak yararsız. Girmek istedikten sonra her halükârda girer."

"Saçmalama!" diye cevap verdi ağabeyi gülmeye çalışarak. Aslında her şeyin aynen kardeşinin dediği gibi olacağını gayet iyi biliyordu.

Buna rağmen, küçük evde gece herhangi yeni bir olay yaşanmadan geçiyordu. Carlo, uyuyacağına umudun taze esintisiyle daha da canlanmıştı. Belki o gece hiç kimse gelmeyecekti ve hatta ertesi gece de, hatta belki de hiçbir zaman. Çocuk bunu düşünüyor, gelecek günleri, okulu, güneşi, ilkbaharı ve mutlu bir dünyayı düşlüyordu. Böylece yavaş yavaş tatlı bir uykuya daldı.

Ancak Giovanni uyumamış, kitap okuyordu ve kendini hiç de huzurlu hissetmiyordu. Panjurların arasındaki boşluklardan, bahçedeki ağaç gölgelerinin sürekli hareket ettiğini görüyordu, oysa rüzgâr esmiyordu. Diğer odalardan, saat tik taklarının yanı sıra alışılmadık çıtırtılar duyuluyordu. Ve iki kez, açıklanamayan bir biçimde, metalik, keskin bir ses gelmişti.

Giovanni bir aşk hikâyesi okuyordu, fakat dikkatini seslerin geldiği odadan bir türlü ayıramıyordu. Caddeden gittikçe daha az otomobil sesi geliyordu, şehrin gürültüsü uykuyla dinmişti, ara sıra yalnızca birkaç adım sesi yankılanıyor ve o zaman, Giovanni'nin kalbi hızla çarpmaya başlıyordu.

Tam kendini uykuya bırakmak üzereydi ki birden, ah aman Tanrım, hiçbir umuda yer bırakmayacak bir kesinlikle odanın kapısının hafifçe açıldığını duydu.

Kabullenmişlikle dönüp arkasına baktı ve onu gördü. Yabancı önceki gece olduğu gibi şapkasını komodinin üstüne koydu ve yatağın başucuna oturdu. Neyse ki, diye düşündü Giovanni, Carlo uyuyordu ve onun geldiğini fark etmeyecekti.

Ancak adam dikkatle çocuğa doğru eğilip dokundu ve hatta eliyle hafifçe başını okşadı. Carlo mırıldandı, gözlerini açtı ve uzunca bir süre inledi.

O sırada yabancı, hecelere bastırarak konuşmaya başladı.

"Herkes uyuyor," dedi yumuşak bir sesle, "şu an herkes uyuyor. Yakındaki evlerde herkes çoktan uykuya daldı bile, hatta şehirdeki herkes... Hatta ağabeyin bile," diye ekledi biraz durakladıktan sonra. Bu doğru olmasa da Carlo sırtını duvara dayamış, ayakta duran ağabeyini yarı karanlıkta tam seçemiyordu. "Herkes uyuyor," diye ısrarla devam etti yabancı, "herkesin dinlenme imkânı var, herkes uyuyor, herkes uyuyor..."

Sonra sustu ve tekrar büyük bir sessizlik başladı. Carlo uykuya dalmıştı.

Yüksek sesle, "Senin dışında..." diye devam etti lanet olası adam, yeniden çocuğa dokunup onu uyandırarak.

Sonra da, "Herkes uyuyor, uyuyor, uyuyor..." diye fısıldayarak devam etti, tıpkı bir ayin gibi. Carlo tam uykuya dalacakken her seferinde uyumasın diye eliyle başını okşuyordu. Ona çok nazikçe dokunuyordu, davranışı matematiksel olarak hesaplanmış gibiydi. Ve "Senin dışında," diye tekrarlıyordu.

Ben hariç herkes uyuyor, diye düşünüyordu çocuk, Aynı şey yarın akşam, ondan sonraki akşam ve sonsuza dek sürecek mi? Kaderine razı olmuş bir hıçkırık sesi odanın her yerinde yankılandı. Giovanni hiçbir şey yapamadan, hareketsiz, susuyordu.

"Bu akşam kaçta gelecek?" diye soruyordu Carlo hasta yatağından, artık korkmuyor, sadece acıyla boyun eğiyordu. Yabancının ilk ziyaretinden bu yana tam on beş gün geçmişti ve her gece, düzenli olarak gelmişti. Bir akşam, Giovanni onu karanlıkta, antredeki kanepeye oturmuş beklerken bulmuştu; başka bir sefer, içeri girmeden önce caddede bir aşağı bir yukarı gidip gelirken ayak seslerini duymuştu, ama yabancı genellikle hiç haber vermeden odaya girerdi.

Bir kez daha, iki kardeş birlikte onun gelişini bekliyordu. Saat çoktan dokuz olmuştu. Köşedeki abajur açıktı, aşk hikâyesi artık bitmiş ve Giovanni savaşlardan bahseden yeni bir kitap okumaya başlamıştı.

Carlo yatağında doğrulup, "Bu akşam kaçta gelecek?" diye sordu acıdan bitkin düşmüş halde.

"Göreceksin bu akşam gelmeyecek," dedi Giovanni, onu teselli etmek için. "Zaten dün çok az kalmıştı. Her şey geçti artık, göreceksin. Yarın daha iyi hissedeceksin."

Bu güzel sözleri kim bilir kaç kez tekrarlamıştı. Kaç kez boşu boşuna aynı şeyi söyleyip durmuştu kardeşine! Kentteki evler adeta uykuya dalmıştı. Pencerelerdeki ışıklar bir bir sönerken, rüyalar yorgun düşmüş insanları avutmak için binlerce eve dağılırken, o zalim kara büyü yavaş yavaş küçük eve giriyordu.

"Hep aynı şeyi söylüyorsun," diyordu Carlo, "Hep böyle söylüyorsun, ama yine de geliyor. Ah, anneciğim!" Sonra hıçkırıklara boğuluyordu.

Ağabeyi o zaman, "Sakin ol," diyerek başka sözcüklerle tekrar deniyordu, "Sakin ol ve artık düşünme. Bir gün o da yorulacak. Düşünmeye gerek bile yok, bunlar hiç yaşanmamış gibi olacak..."

Çocuk huzursuzluğa kapılıp aniden, "Giovanni!" diye bağırıyordu. "Giovanni, şu gölgeye bak! Bahçede biri var! Yine geliyor!"

"Tanrı aşkına sakin ol," diye rica ediyordu ağabeyi. "Sadece rüzgâr, anlamıyor musun? Rüzgârın sesini duymuyor musun? Güzel, serin hava getiren kuzey rüzgârının sesi bu."

"Ah hayır," diyordu, her zamanki bitkinliğiyle yığılıp kalan çocuk. "Rüzgârın sesi başka, onu çok iyi bilirim, rüzgâr bitkileri böyle hareket ettirmez..." Sonra yeniden huzursuzluğa kapılarak devam ediyordu: "Avludan gelen ayak seslerini duymuyor musun?"

"Kafayı takmışsın sen!" diye yanıtlıyordu onu Giovanni. "Ben ayak sesi falan duymuyorum, sana yemin ederim. Olsa olsa fare sesidir. Bahçede ne kadar çok fare olduğunu gayet iyi biliyorsun."

"Eskiden çok fare vardı, ama artık hiç kalmadı. Kedi hepsini neyse... Kesinlikle bir adamın ayak sesleri bu!"

Birkaç saniye sustu, sonra yattığı yerde doğruldu, kulak kesilerek yana doğru hafifçe eğildi. "İşte, işte!" diye haykırdı.

Gerçekten de antreden odaya doğru biri yaklaşıyor, ayak sesleri tahta zeminde yankılanıyordu. Fakat bu adımlar önceki akşamlara kıyasla alışılmadık biçimde hızlıydı. Böylece son umut da kaybolup gitmiş ve kapı yavaşça açılmıştı.

Giovanni, içeri göz atmak için gelen hizmetçi kızı görünce ani bir rahatlama dürtüsüyle, "Maria'ymış!" diye haykırdı. "Çok şükür!"

Böylece, yabancı adamla aralarında bir tür ateşkes ilan edilmiş gibi geliyordu iki kardeşe de. Kâbus bir anlamda erteleniyordu. Ancak ne kadar süreliğine?

Saatlerin yorgun tik takları, kentteki evlerde gecenin ilerlediğini anlatıyordu. Yere fırlatılmış bir yastık, masanın üzerinde duran katlanmış bir gazete, söndürülmüş ışık, rafta sıra sıra dizilmiş kitaplar, her şey çoktan rüyalarda dolaşmaya başla-

mıştı bile. Giovanni, kendisini düşünceli bir şekilde seyreden küçük kardeşine göz atmak için arada bir başını kaldırarak kitap okuyordu. Bakışlarını kapıya çevirme arzusu her seferinde onu kıskıvrak yakalıyor, yabancının tam da kapıyı açmak üzere olduğuna inanıyor, fakat çocuğu telaşlandıracağı korkusuyla kendini kontrol ediyordu.

Saat on biri geçmişti, sonra on bir buçuğu, hâlâ gelen giden yoktu. Uzaklardaki kiliselerden çanların hüzünlü sesi duyuluyordu. Gecenin ilerleyen saatlerinde, o eski umut yavaşça yeniden depreşiyordu. "Saat neredeyse gece yarısı oldu," diyordu Carlo. Kendini kandırma ihtiyacı hissettiği her halinden belliydi. "Hiç bu kadar geç kalmamıştı. Keşke bu gece gelmese bari..."

Giovanni onu sakinleştirmek için, "Göreceksin gelmeyecek. Artık kötü zamanları geride bıraktık," diye tekrarlıyordu. Öyle diyordu, ancak söylediği şeye kendi de inanmıyordu, kendini kandırmayı gerçekten başaramıyordu ve açıklayamadığı bir şekilde yabancının yakınlarda bir yerlerde olduğunu hissediyordu.

Gece yarısı olmuştu, Giovanni kardeşine baktı. Başını yastığa dayamış ve nihayet uykuya dalmıştı, yüzünde belli belirsiz bir tebessüm vardı. Tam da şu an uykunun girdabına kapılmıştı, tam da yabancı içeri girmek üzereyken.

Evet. Giovanni adamın evde bir yerlerde olduğundan artık emindi. Odanın duvarlarının ardındaki varlığını hissedebiliyordu. Ah, umut etmek ne kadar da saçmaydı! Oturduğu koltuktan kalktı ve gürültü yapmamak için tedbirlice odadan çıktı, salonun kapısını yavaşça araladı ve endişeyle baktı.

Her şey tam olarak hissettiği gibiydi. Işık açıktı ve yabancı, bir sandalyede oturmuş, hareketsiz bekliyordu. Giovanni adamın gözlerine dikkatle baktı, ancak yarı açık gözkapaklarının arasından, tek bir noktaya bakan gözlerini göremiyordu.

Kapının eşiğinde bir süre öylece durdu, yabancının birazdan kalkıp çocuğa eziyet etmeye gideceğini düşünüyordu. Ne var ki, o nefret edilesi yaratık yerinden bir milim dahi kıpırdamıyordu. Bu durumda, Giovanni tekrar odasına döndü.

Kapanan kapının ardından çıkan ses Carlo'yu uykusundan uyandırmıştı.

Uykulu bir halde, ağabeyine "Neredeydin?" diye sordu. "Yabancı gelmiş mi diye bakmaya gittin, öyle değil mi? Söyle, gelmiş mi?"

Giovanni, "Hayır," diye cevap verdi, "Bir bardak su almaya gittim içeriye. Adama bakmak aklıma bile gelmedi. Artık bu saatten sonra gelmez."

Carlo'nun yüzünde ani bir mutluluk parıltısı belirmişti. Onu böyle kandırmak ne kadar zalimce, diye düşündü ağabeyi, sonra tek bir kelime dahi etmeden oturup tekrar kitap okumaya koyuldu.

Evdeki eski saatlerden tik tak sesleri geliyor, dakikalar tek sıra halinde geçip gidiyordu, Carlo uykuya dalmıştı, uzaklarda bir kamyonet inliyordu. Peki ama o lanet olası, neden içeri girip girmeyeceğine hâlâ karar veremiyordu? Kapı açılacak mıydı, açılmayacak mıydı? Madem buraya kadar gelmişti öyleyse neden dışarıda bekliyordu? Neden çocuğu son âna dek kandırması gerekiyordu?

Gidip bakması lazımdı, bu artık şart olmuştu. Giovanni

tekrar koltuğundan kalkıp ayaklarının ucuna basarak odadan çıktı, salonun kapısını açtı ve başını uzatıp içeri baktı.

Yabancı hâlâ aynı yerde, aynı pozisyonda, aynı sandalyede, az önceki gibi hareketsiz oturuyordu, ancak bu sefer uyuyordu.

Uyuyordu. Gözkapaklarını tamamen indirmiş, o kan donduran bakışlarını kapatmıştı ve gülümseyişi, o hain gülümseyişi uykuda yok olup gitmişti. Ağzı tıpkı bir mühür gibi, zayıf, sabit ve kapalıydı.

Uyuyordu. Fakat insana özgü, sakin bir uyku değildi bu. Göğsü nefes alıp vermekten dolayı yükselip alçalmıyordu ya da belli belirsiz nefes alıyordu. Söz konusu o uğursuz yaratık olmasa, ölmüş olabileceğini düşünmek bile mümkündü.

Giovanni başını yavaşça geri çekerken, umarım, tüm gece böyle devam eder, diye düşündü. Yine de umut etmeye cesaret edemiyordu. Odanın kapısını sürgüledi ve küçük adımlarla abajurun aydınlattığı yerine dönüp kitabını eline aldı, bir süre hareket etmeden durdu, kulağı en küçük sesi bile duymaya hazırdı.

Gelgelelim, her gece evde duyulan alışıldık sesler bu kez yoktu. Saatlerin tik takları, borulardan akan su sesi, çekilen bir eşya gıcırtısı, rüzgârla birlikte sürekli inleyen panjurlar... O gece hiç bitmeyecek gibiydi. Carlo uyumaya devam ediyordu.

Uyku, Giovanni'nin de başını gittikçe ağırlaştırıp gözkapaklarını sabırla aşağı indirerek, onu etkisi altına alıyordu şimdi. Gözleri kapanmak istiyordu. Sadece kulakları uyanıktı ve hırsla sessizliği dinliyordu. Belki de adam hâlâ uyanmamıştı.

Saatlerin tik takları, suyun kesik kesik gelen şırıltısı, Carlo'nun ıstırap dolu soluk alıp verişi, her şeyin üzerine çöken ağır sessizlik, yavaş yavaş kendi ritmiyle tüm odayı kaplayan hafif, tek bir gürültüye dönüştü. Abajurun ışığı kapanmış gibiydi, aslında kapanan Giovanni'nin gözkapaklarıydı ve genç çocuk yavaşça uykunun derinliklerine doğru sürüklendiğini hissetti.

Belli belirsiz bir endişeyle uyanıp kendine geldiğinde ne olup bittiğini anlayamadı. Carlo'nun yatağına doğru dönüp baktı. Elbette, yabancının kederli silueti orada, o sandalyede olacak ve yine hasta çocuktan uykuyu esirgeyecekti.

Oysa sandalye boştu. Carlo uyuyordu ve odada başka kimse yoktu. İşte o an, Giovanni hayatlarında yeni bir şeyin başladığını hissetti. Bunu hemen anlayamadı, fakat pencereden bakınca panjurların arasında beyaz çizgiler olduğunu fark etti.

Umut! Telaşla pencereyi araladı, panjurun kolunu yakaladı ve kırarcasına açtı.

Şafak sökmek üzereydi. Berrak gökyüzünün derinliklerinde, rüzgârın soyduğu çıplak ağaçların arasından günün ilk ışıkları yükseliyordu.

Arkasını dönüp, "Carlo, Carlo!" diye haykırdı.

Çocuk uyanıp yatağında doğruldu ve etrafına baktı.

Sonra da korkuyla, "Ne var? Ne oldu?" diye sordu.

Giovanni, "Şafak söküyor, diyorum sana!" diye sevinçten çıldırmışcasına bağırdı. "Şafak söktü ve adam gelmedi!"

Gidip bakmaya gerek bile yoktu. Ne kapının arkasında ne salonda ne de başka bir yerde kimsenin olmadığı kesindi. Yeni

bir gün doğmuştu ve yabancı artık gecenin heyecanları tarafından emilmiş, yok olup gitmişti. Kara büyü bozulmuştu ve bir daha asla geri gelmeyecekti.

Kent, ilkbaharın ilk ışıklarının doğduğundan habersiz uyuyordu. Cadde bomboştu, pencereler kapalı, evler hâlâ karanlıktı.

Çocuğun dudaklarında kararsız bir tebessüm belirdi. Yatağından tek başına kalkmış ve dışarıya bakmak için tereddütlü adımlarla pencereye doğru yürümüştü. İki kardeş sevinç içinde yan yana durdular, sessizlerdi: Başlamakta olan yeni hayatı, binlerce aptal mutluluğu düşünüyorlardı. Titreyerek içtiler güneşin ilk ışıklarını.

acı yalan

Savaştan henüz dönmekte olan askeri birlik, bir akşam Antioco yakınlarındaki kenar mahalleye vardı. O günlerde savaş biraz durulmuştu ve işgalci düşman uzaklarda bir yerlerdeydi. Yani, bir mola vermekte sakınca yoktu: Yorgunluktan harap ve bitap düşen birlik, kentin eteklerindeki çayırların üstünde kamp kurdu, yaralılar hastaneye taşındı.

Bulundukları geniş yolun biraz ilerisinde, iki büyük meşe ağacının dibinde kumandan Kont Sergio-Giovanni'nin büyük, beyaz çadırı görünüyordu.

Yardımcısı tereddütle, "Sancağı asalım mı?" diye sordu.

"Neden yapmayalım ki?" diye cevap verdi kumandan, yardımcısının düşüncelerini okuyarak. "Belki de biz..." Fakat cümlesinin devamını getiremedi.

Böylece, Sergio-Giovanni'nin iki siyah kılıç ve bir balta işlemeli, sarı sancağı çadırın tepesine dikildi. Çadırın giriş kısmına küçük bir masayla tabure yerleştirildi, kumandan akşam yemeğini beklerken buraya oturdu. Akşam henüz çökmüştü, bu saatlerde hava epey sıcaktı. Etraftaki çıplak dağlarda şimşekler çakıyor, önlerinde uzanan beyaz yolda bir adam bastonuna dayanarak ilerliyordu. Yaşlıydı, üzerindeki elbiseler başka

bir zamana ait gibiydi, yine de saygı uyandırıyordu; oldukça gururlu, uzun boylu ve kirli sakallıydı.

Dizlerine kadar toz toprak içinde kalmış, bembeyaz olmuştu; uzun zamandır yürüyor olmalıydı. Kampı görünce dikkatle çevresine bakındı, sonra kumandanın çadırına yaklaştı.

Kont Sergio-Giovanni'nin yanına gelince büyük bir saygıyla şapkasını çıkardı: "Ekselansları," diye söze başladı, "izin verirseniz sizinle konuşmak isterim."

Gerçek bir beyefendi olan kumandan aldığı selama karşılık vermek için ayağa kalktı, ancak yorgun ve huzursuz olduğu her halinden belliydi. Sonra bıkkın bir ifadeyle tekrar yerine oturdu.

Meçhul adam parmağını doğuya doğru kaldırdı ve "Şu dağı görüyor musunuz?" diye sordu, kayalıklı, büyük bir dağı göstererek. "İşte ben o dağın ardından geliyorum. İki gündür yoldayım, yine de Tanrı'nın izniyle vaktinde ulaştım." Biraz durakladıktan sonra, "Ekselansları," diye devam etti, "o dağın ardında San Giorgio kasabası var. Ben kasabanın yargıcı Gaspare Nelius'um."

Dikkati biraz dağılan albay, anladığını söylemek istercesine başını salladı.

"Biz orada dünyadan kopuk yaşıyoruz," diye devam etti yaşlı adam, hissettiği tatlı heyecan onu gözle görülür biçimde canlandırmıştı. "Yine de önemli haberler bize er ya da geç ulaşıyor. Geçen gün kasabaya bir tüccar geldi ve 'Savaşın bittiğinden haberiniz var mı?' diye sordu. 'Avcıların birliği çoktan ovaya döndü bile, kendi gözlerimle gördüm,' dedi. 'Savaş bitti mi?' diye sorduk biz de hep bir ağızdan. 'Hem de sonsuza dek,' diye cevap verdi bize. 'O halde askeri birlik şu an nerede?'

dedim. O da, 'Antioco yolunda ilerliyor, bir iki güne kalmaz varırlar,' yanıtını verdi."

Kont Sergio-Giovanni, "Anladım, fakat..." diye adamın sözünü kesecek gibi oldu, ne var ki öbürü kendini fazlasıyla coşkuya kaptırmıştı:

"Bizim için bunun ne kadar önemli bir haber olduğunu düşünsenize. Çünkü Ekselansları, birliğinizdeki ikinci bölüğün tamamı San Giorgio kasabasının delikanlılarından oluşuyor, bunu biliyor musunuz? Artık kötü günler geride kaldı diye düşündük, askerlerimiz maaşları ve madalyalarıyla yakında memleketlerine döner. Bu nedenle, büyük bir kutlama düzenlemek istedik. Ben de askerleri almaya Antioco'ya geldim; nasıl olsa artık savaş bitti, Sayın Kumandan." Yaşlı adam dostça gülümseyip konuşmasına devam etti, "Onlara izin verirsiniz, değil mi? Görevlerini başarıyla yerine getirdiler çünkü. İki kişiyi, Lucchini ve Bonnaz'ı kaybettik, ama en azından diğerlerinin dönmesine izin verirsiniz..."

Albay ayağa kalkıp, "Fakat sevgili beyefendi..." diye söze başlamıştı ki yaşlı adam tekrar sözünü kesti:

"Ne söylemek istediğinizi gayet iyi biliyorum, Ekselansları. Askerlerinizi bu şekilde, ayaküstü göndermek istemiyorsunuz. En başından beri böyle olacağını düşünmüştüm. Olsun, olsun. Birlik birkaç gün Antioco'da kalacakmış. Bize, ikinci bölüğe dört gün izin verirseniz buradan sadece birkaç saat uzaktaki kasabalarına uğrayabilirler. Size şeref sözü veriyorum, dört gün sonra hepsini kendi ellerimle getireceğim..."

Sergio-Giovanni tekrar, "Ama benim söylemek istediğim bu değil..." diye konuşmaya çalıştı. "Başka bir şey var..."

Yaşlı adam, "Lütfen hayır demeyin, Ekselansları," diye yalvardı, karşısındakinin onu reddetmek üzere olduğunu sezmişti. "Tam iki gün boyunca hiç durmadan yürüdüm. Ayrıca, kutlama için San Giorgio'da bütün hazırlıklar tamamlandı bile. Simone, kasabanın girişine zafer takı yaptı. Bu çadırdan bile büyük, üzerine rengârenk bayraklar ve çiçekler yerleştirilecek. En tepesinde de şöyle yazacak... bir saniye... bekleyin... şuraya bir yere yazmıştım... kasaba halkıyla birlikte karar verdik bu yazıya..." Yaşlı adam ceplerini karıştırdıktan sonra buruşmuş bir kâğıt parçası çıkardı, "İşte burada... *Savaştan dönen muzaffer kahramanlara, San Giorgio size minnettar ve sizinle gurur duyuyor*... Sade bir yazı ama bana göre gayet kısa ve öz."

"Lütfen izin verin, önce bir şey söyleyeyim," dedi öfkeyle kumandan. "Sizler çok iyi insanlarsınız, an..."

"Bırakın da sözlerimi bitireyim," dedi yalvarırcasına yaşlı adam, "sonra bana hayır demeye razı olamayacaksınız. O zavallı çocukları bir düşünün, iki yıldır savaştalar, her zaman akıllı ve cesaretli oldular, onlar için ne büyük bir sevinç bu düşünsenize. Tüm hazırlıkları ciddiyetle yaptık. Kutlama günü bando gelecek; büyük bir ziyafet verilecek, ben havai fişekler getireceğim, Gennari evinde bir dans partisi düzenleyecek, konuşmalar yapılacak..."

"Yeter, yeter!" diye öfkeyle haykırdı kumandan. "Boş yere nefesinizi tükettiğinizi anlamıyor musunuz? Size savaşın bittiğini kim söyledi?"

Yaşlı adam dehşete düşmüştü. "Nasıl yani?" diye sordu.

Sergio-Giovanni acı dolu bir tonla, "Hayır," dedi, "savaş henüz bitmedi."

Birkaç saniye sessizce birbirlerine baktılar. Tuhaf şüpheler yaşlı adamın içini kemiriyordu.

"O halde," diye söze girdi tekrar kasabanın yargıcı, "birlik burada, Antioco'da birkaç gün duracak nasıl olsa. Bizim askerlere biraz izin verseniz, iki gün de yeter, size onları zamanında teslim edeceğiz, aynı gün içinde buradan San Giorgio'ya gidip gelmek görülmemiş şey değil."

Kumandan kararlılıkla, "Bu imkânsız. Savaş bitmiş olsaydı da imkânsız olurdu," dedi, yine o derin ve hüzünlü tonla. "İkinci bölük artık benimle birlikte, burada değil."

Bu açıklamanın yeterli olacağına kendini boşu boşuna inandırmıştı. Yaşlı adamın yüzü bembeyazdı:

"İkinci bölük burada değil mi? O zaman ben boş yere mi buraya kadar geldim? Onları göremeyecek miyim? Başka birliğe mi geçtiler? Lütfen bana doğruyu söyleyin, Ekselansları, nerede olduklarını söyleyin, söyleyin ki hemen yanlarına gidebileyim, haydi söyleyin bana: Aralarında torunum da var..."

"Hepsi öldü," diye yanıt verdi en sonunda kumandan, başını öne eğerek.

Büyük bir sessizlik oldu. Kamp alanında da hayat durmuş gibiydi. Yaşlı adam şakaklarının zonkladığını hissediyordu. Dağların ardında şimşek çakmaya devam ediyordu. Birliğin sarı renkli sancağı çadırın üstüne doğru sarkıyordu.

Kont Sergio-Giovanni başını öne eğdi, bitap haldeydi; elleri hareketsiz, masanın üzerinde duruyordu.

"Hepsi öldü demek," diye donuk bir sesle mırıldandı yaşlı adam. Zihninde binlerce düşünce uçuşuyordu. Güçlü olmaya

çalıştı, sonra acı bir tebessüm belirdi dudaklarında, başını kaldırdı gururla, tekdüze bir tonla yeniden konuşmaya başladı:

"Elbette, elbette, zaten böyle olacaktı, çünkü onlar çok cesur askerlerdi. Ben Safron'a demiştim zaten: Şimdiye dek talihsiz hiçbir şey yaşanmadığı için... ona demiştim ben... Şimdi ben bu haberi nasıl götüreceğim kasabaya? San Giorgio'ya dönmeyi nasıl başaracağım?" Sesi yükselmişti, umutsuzluk içindeydi. "Her şey vatan için, demeliyim onlara, bizim için tek teselli işte bu. Onlar savaşırken öldü, hepsi birer kahramandı. Bize kalan da bu. Öyle değil mi, Ekselansları?"

Kumandan cevap vermedi, yüzü taşlaşmıştı adeta.

Yaşlı adam acı içinde, "Zafer takı, bayraklar," diye tekrar söze başladı, "cenazeler için kullanılabilir. Çiçekleri de mezarlarına koyarız, kasabanın en güzel gençlerinin mezarları yan yana olur, başlarına da aynı haçtan koyarız. Girişe de 'Burada San Giorgio'nun kahramanları yatıyor,' yazarız. Savaştan dönen muzaffer kahramanlara," diye acıyla yineledi Gaspare, "San Giorgio size minnettar ve sizinle gurur duyuyor. En azından, Ekselansları, en azından bunu yapmamıza izin verirsiniz değil mi?"

Albay acı dolu bir öfkeyle, "Hayır," dedi. "Yeter! Artık susun! Böyle konuşamazsınız, onlar kahraman olarak ölmedi, kaçarken vuruldular, onların yüzünden birliğimiz yenilgiye uğradı..."

Kont Sergio-Giovanni acımasız bir yükü üzerinden atarcasına haykırmıştı tüm bunları, sonra utancından başını öne, masaya doğru eğdi, belki de hıçkırarak ağlıyordu ama kendi içine dönüp sessizce döküyordu gözyaşlarını.

Yaşlı adamın bütün yaşam sevinci uçup gitmiş gibiydi.

Uzunca bir süre sessiz kaldıktan sonra, "Affedersiniz, Ekselansları," dedi yavaşça, ağlıyordu bir yandan, "görüyorsunuz ki ben de..."

Konuşmaya devam edemedi. Son derece mütevazı bir şekilde geri çekildi, sonra arkasını dönüp ayaklarını sürükleyerek ilerledi, iki yanından sarkan kolları cansızdı, bir eliyle hâlâ şapkasını tutuyor, öbürüyle de ardından sürüklenen bastonunu çekiyordu. Karanlık çökmek üzereydi, yavaş adımlarla çadırdan çıkıp tozlu geniş yol boyunca dağlara doğru yol aldı.

Yargıç ancak üç gün yürüdükten sonra, dağların arasında kaybolmuş kasabasını görebildi. Kasabanın evlerine varmadan yaklaşık iki yüz metre önce, kuzeni Peter'le, yolun iki yanına diktikleri bayrak direkleriyle uğraşan hancı Jeronimo'yu gördü; büyük kutlama için hazırlıklar yapılıyordu. Uzaktan çok da iyi seçilemeyen, rengârenk kumaşlardan yapılmış şeritler bayrak direklerine bağlanmış, o muhteşem günün ışığında pırıl pırıl parlıyordu.

Bir ara yaptığı işten başını kaldıran Jeronimo, yargıcın kasabaya yaklaşmak üzere olduğunu gördü ve avazı çıktığı kadar bağırıp herkese haber verdi. Ancak yakınlarda çok az kişi vardı. Yargıcın geldiğini Jeronimo'yla birlikte sadece kuzeni, iki çiftçi çocuk ve ellili yaşlarında bir kadın fark etmişti.

Oldukça neşeli görünen Jeronimo yaşlı Gaspare'ye dönüp, "Neler oldu? Onları bulabildin mi? Ne zaman gelecekler?" diye sordu.

"Peki, benim Max'ımı da görebildin mi?" diye ekledi kadın da. "İyi mi? Bugün burada olacaklar mı?"

Yargıç yolun kenarına oturdu, bitkin haldeydi. Şapkasını çıkardı, güçlükle soluk alıp vererek birkaç saniye durdu.

Sonra yavaşça, "Olmayacaklar," dedi.

"Ne demek olmayacaklar?" diye sordu Giuseppe. "O halde yarın gelecekler?"

"Yarın da gelmeyecekler," diye cevap verdi yargıç. "Hiçbir zaman gelmeyecekler."

"Ama bu çok saçma!" diye haykırdı Jeronimo. "Savaş bitti, ne diye orada kalmaya devam etsinler ki?"

"Savaş bitmiş olsa bile," dedi Gaspare, "gelmeyecekler."

"Anlat, o halde. Neler oldu?" diye endişeyle sordu kadın. "Sana ne söylediler?"

Yaşlı adam birkaç saniye sessiz kaldı, olanları tekrar tekrar düşünüyordu.

"Başkente gittiler," dedi en sonunda. "Kralın muhafızlığını yapacaklar bundan böyle. Asker kalmak istiyorlar. Buna alışmışlar. Artık tarlalarda çalışamazlar..."

"Ama... ama..." diye itiraz etti kadın, "bize hoşça kal demeye geleceklerdir, değil mi?"

"Gelmeyeceklerini söylediler," dedi Gaspare, "aksi takdirde Kralın sarayına yetişemezlermiş."

O sırada yanlarına başka bir adam daha gelmişti. Adı Simone'ydi, kasabanın marangozuydu.

Yaşlı Gaspare'ye yaklaşıp, "Gördün mü?" diye seslendi, "zafer takını nihayet bitirdik. Ne kadar güzel olduğuna bir baksana!"

Orada bulunan köylülerden biri, "Sessiz ol," diye onu uyardı usulca.

Ancak Simone anlamıyor ve neşeyle konuşmasını sürdürüyordu:

"Haydi gel, gidip bir bakalım Gaspare, zafer takının en tepesine altın yaldızlı bir at yerleştirdim, gece olunca ışıklarını da yakacağız."

"Gereksiz bir iş olmuş," dedi Gaspare, "askerler gelmeyecek. Hepsi başkente gitti, bundan böyle Kralın muhafızlığını yapacaklar."

"Pekâlâ," diye üsteledi kadın, "yine de onlara izin vereceklerdir, onlar da mutlaka bizi görmeye gelecektir!"

"Bana öyle bir şey söylemediler," dedi yargıç, "emin değilim ama sanırım gelmezler."

Marangoz şaşkındı, "Peki ya zafer takı?" diyebildi.

"Zafer takını yıkabilirsin, yapılacak tek şey bu," diye acıyla cevap verdi Gaspare. "Her şeyi anlattım işte, gelmeyecekler."

"Çok sağlam oldu, biliyor musun? Renkler de çok uyumlu. Neden onu yıkmak istiyorsun?" diye sordu marangoz. "Birkaç ay daha durabilir, yani demek istediğim, askerler geldiğinde sadece renklerin üzerinden geçeriz, olur biter."

"Bir daha söylüyorum, boşuna uğraşma," diye tekrarladı Gaspare, "askerler gelmeyecek, hâlâ anlamadın mı?"

"Peki, bir mektup da mı yollamadılar?" diye sordu kadın, olanları bir türlü kabul edemiyordu. "Benim Max'ım, benim için bir mektup da mı vermedi sana? Hiç mi bir şey söylemedi?"

"Hiçbir şey söylemedi," dedi Gaspare. "Hepsi çok küstah ve kibirli görünüyordu, bana selam vermekten bile neredeyse utanıyorlardı. Kasabaları artık umurlarında değil."

Kadın, "Ah, bu imkânsız!" diye haykırdı. "Neler diyorsun! Benim biricik Max'ım kibirli olabilir mi... Başka biri belki, ama o olamaz, çocuk gibidir Max, birliğe katıldığında bana hep yazmıştı..."

"Max da diğerleri gibi," diye acımasızca tekrarladı yaşlı adam. "O da küstah birine dönüşmüş, kendilerini ne sanıyorlarsa artık. İşte bu yüzden gelmeyecekler zaten, asker olunca kendilerini bir şey sanmışlar, başta sizi üzmemek için söylemek istemedim, ama durum bu..."

Marangoz hüzünle başını sallayarak, "Ama," diye söze başladı, "ama düşünsene, meydanı bayraklarla donattık, kilisenin eski çanını yeniledik..."

"Benimle ilgilenmediler bile," dedi Gaspare, kararlılıkla. 'Sizi bekliyoruz,' dedim onlara, 'göreceksiniz, çok eğleneceksiniz.' 'San Giorgio'ya mı?' dedi içlerinden biri, sanırım Filomena'nın oğluydu, göğsünde iki madalya vardı. 'Aklından bile geçirme,' dedi bana, 'derhal gitmemiz lazım, böyle şeylerle uğraşamayız,' dedi, sonra kahkahalara boğuldu."

Sokağın ortasında hareketsiz, öylece kalakalmışlardı. Yerdeki toz toprağın üzerinde, güneşin ilerleyişiyle gitgide uzayan tek bir gölge oluşturuyorlardı.

Yaşlı adam acıyla tekrarladı, "Böyle söyledi bana." Diğerleri susuyordu. "Onları beklemek boşuna, gelmeyecekler," dedi bir daha, ona inanmamalarından korkuyor gibiydi. Bu sırada, o gencecik çocukların ıssız bir vadide toprağın altına gömülmüş, taşların, çalı çırpının arasına boylu boyunca serilmiş olduklarını, savaştan arta kalan yıkıntılarla, her şeyin bir katliamı andırdığını hayal ediyordu.

Güneş, rengârenk kumaşların, yepyeni bayrakların, zafer takının tepesindeki altın yaldızlı atın üzerinde neşeyle parıldıyordu. Kasabanın kızları sevinç içinde hazırlıklarla uğraşıyorlar, askerlere hiçbir zaman veremeyecekleri çiçekleri topluyorlar ve süsleri, şarabı, müziği hazırlıyorlardı.

En sonunda sessizliği bozan Jeronimo, "Hepsi boşu boşuna," dedi hüzünle, "zaten böyle sonlanmalıydı... hepsi çok başarılı çocuklar, Kral tabii ki gitmelerini istemez, böyle askerleri başka nerede bulabilir ki..."

"Haklısın," diye onayladı yaşlı adam, "ama biraz fazla küstahlaşmışlar, öyle olmamalıydılar." Yere boylu boyunca serilmiş hepsi, yüzleri alçakça toprağa dönük, haysiyetin ve onurun olmadığı o dağlarda, kara kargalar uçuşuyor etraflarında, bir tek güneş, hareketsiz bedenlerini ısıtarak onlara merhamet ediyor ve utanç dolu yaralarındaki kanı kurutuyor.

gece bastırdığında

Çalıştığı şirkette finans müdürlüğüne terfi ettiği gün, muhasebeci Sisto Tarra'nın başına çok tuhaf bir olay geldi. Gökyüzünde pırıl pırıl bir güneşin parladığı, ılık bir cumartesi sabahıydı. Sisto, kendini çok huzurlu hissediyordu. Yıllardan beri arzu ettiği kariyer hedefine nihayet ulaşmıştı, aslına bakılırsa, şirketin gerçek yöneticisinin artık kendisi olduğunu söyleyebilirdi pekâlâ. Yine de onu terfi almaktan ve maaşının artmasından daha mutlu eden şey, selefi Doktor Brozzi'nin ayağını kaydırmak için giriştiği ince diplomatik işin böyle zaferle sonuçlandığını görmekti. Yıllardan beri onun en küçük bir hatasını yakalamak ve bunu üstlerinin gözüne sokmak amacıyla hep pusuda beklemişti. Diğer yandan, öyle yetenekliydi ki görünüşte her zaman Brozzi'yi savunmuş, böylece herkeste cömert ve dürüst bir adam izlenimi bırakmıştı.

Tarra şehirden biraz uzak, geniş bir caddede, bahçeli, iki katlı bir villada tek başına yaşıyordu. Kahvaltısını yaptıktan sonra çalışma odasına oturmuş, öğleden sonraki boş zamanını nasıl geçireceğini düşünüyordu, tam o sırada başının üstünde, tavanarasından gelen birtakım sesler duydu, büyük ihtimalle bir insana ait ayak sesleriydi.

Belki de, çok daha eski zamanlarda, henüz daha küçük bir çocukken duyduğu bazı sesler karşısında, ruhları düşünüp gizemli korkulara kapılmayı huy edinmişti. Yorgun olduğu bir başka gün olsa, belki eve hırsızların girmiş olabileceğini düşünecek, hatta bu yüzden kalbi küt küt atacaktı. Ama bugün her şey o kadar sakin, gökyüzü o kadar berraktı ki, Tarra son derece makul davranarak her türlü kötü ihtimali göz ardı edip sesin farelerden geldiğini düşünmeyi tercih etti. Yukarıda, insanın ayak sesine benzer gürültüler yapan kocaman fareler yaşıyor olabilirdi. En iyisi tavanarasına gidip bakmak, diye düşündü.

Merdivenlerden yukarı çıktı, kapıyı açıp köhnemiş tavanarasına girdi. Kiremitlerdeki yarıklardan ve bazı küçük deliklerden içeri güneş ışığı sızıyor ve usulca bütün alanı kaplıyordu. Sisto etrafına bakındı ve bir çocuk gördü, önündeki kutuyu karıştırıyordu. Neyse fare değilmiş, diye düşündü endişeye mahal vermeden. Gürültüyü yapan demek tanımadığım küçük bir hırsızmış, diye ekledi kendi kendine. Tam karşısına çıkmak üzereyken çocuk birden başını çevirdi ve göz göze geldiler.

Sisto olduğu yerde kalakaldı, şaşkınlıktan yere çivilenmiş gibiydi: Bu çocuğu kesinlikle bir yerlerden tanıyordu, ama nereden? Bir gözünün hemen üzerindeki o yara izi bahçede düştüğünde olmuştu, biliyordu. Ah! Üzerindeki o mavi, küçük kıyafeti, o parlak deri kemeri o kadar iyi hatırlıyordu ki! Bütün bunları daha önce nerede görmüş olabileceğini sormak üzereyken, birden her şeyi anladı: Bu meçhul çocuk Sisto'ydu, onun kendi çocukluğuydu. On bir, on iki yaşındaki Sisto Tarra'nın ta kendisiydi.

Önce biraz şüphe etti, gülünecek kadar saçmaydı bu. Sonra, çocuk ona doğru döndü ve Tarra onu eksiksiz hatırladı, artık şüpheye yer yoktu: Karşısındaki kendi çocukluğundan başka bir şey değildi, küçük Sisto oradaydı.

Tarra pek duygulanmazdı. Fakat şimdi, tıpkı terfi için genel müdür tarafından çağırıldığında hissettiği gibi, aniden çok utandı. Bir daha yerinden kıpırdayamayacakmış gibi hissediyor ve şaşkınlıkla otuz beş sene önceki haline bakıyordu.

Çocuk sessizdi; sadece Sisto'nun soluk alıp verişleri, çatıya konan bir serçenin tıpırtısı ve bir arabanın uzaklarda çalan kornası duyuluyordu. Köşelere yığılmış eski kitapları, kırık aynaları, yayı bozulan yatakları, boş çerçeveleri ve bir aileden geriye kalan her şeyi, kiremitlerdeki yarıklardan ve deliklerden sızan sarımtırak bir ışık huzmesi aydınlatıyordu.

Bu sırada muhasebeci Sisto Tarra, genellikle gurur duyduğu o meşhur güvenini yeniden toparlamıştı, aslında içten içe cevabı çok iyi bilmesine rağmen soğuk bir tonla çocuğa sordu:

"Kimsin? İçeri nasıl girdin?"

"Oyuncaklarım!" dedi çocuk kaçamak bir yanıtla. Sesi hasta gibi yorgun ve inceydi. "Oyuncaklarım bu kutudaydı!"

"Oyuncakların mı? Burada oyuncak yok!" dedi Tarra, konuşmanın ilginç bir yanı olması onu gittikçe cesaretlendiriyordu: Birincisi, çocuk onu tanımamıştı ki bu durum Sisto'ya çok büyük bir avantaj sağlıyordu; ikinci olaraksa, Sisto her şeyi açıklayacağı ve çocuğun gelecekteki halinin büyük, zengin ve yetkin biri olduğunu öğrenince şaşırıp kalacağı o anı düşünüp keyifleniyordu.

Ancak çocuk ısrarcıydı:

"Evet, oyuncaklarım buradaydı! Bu evdeydi, 'meccano'[1] oyuncağımı buldum bile!"

"Ah, 'meccano' oyuncak, evet!" diye tekrarladı Tarra. İnsanların genelde toplum içinde çocuklara, "Sevdin mi bakalım 'meccano' oyuncağını?" derken takındıkları yardıma hazır, babacan tavra bürünmüştü.

Bu sırada, tam otuz beş yıl, diye düşünüyordu içinden, ne kadar da yol almışım! Hayatımı gerçekten de çok güzel geçirmişim! Şu aptal ve korkak çocukla benim, yani ayakları yere sağlam basan, herkesin saygı duyup korktuğu, gözünü bile kırpmadan milyonluk işler yapan muhasebeci Tarra'nın arasında artık nasıl da büyük bir uçurum var. Çocuk için ne muhteşem bir hediye olsa gerek bu. Neler başardığını birazdan kendi de öğrenecek!

Ne var ki çocuk, Tarra'ya tereddütlü gözlerle bakmayı sürdürüyordu. Artık hiç de oyuncakları için endişelenir görünmüyordu.

Yine aynı, hasta ses tonuyla, "Peki ya Sisto?" diye sordu. "Sisto nerede şimdi? Hâlâ burada mı oturuyor? Sen onu tanıyor musun?"

"Elbette tanıyorum!" dedi Tarra, kendi yaptığı bu espriye gülümseyerek. "Birlikte yaşıyoruz, hem de yıllardan beri!"

"Nasıl peki? Şimdi ne yapıyor?"

"Ah, Sisto çok önemli biri oldu." Bu sözleri söylerken yüzündeki tebessüm gittikçe artıyordu.

---

1 Metal ve mekanik parçalardan oluşan, lego türünde bir oyuncak. [E.N.]

Çocuk yüzünde aydınlık bir ifadeyle tekrar sordu: "Önemli mi? Peki ne oldu? General mi?"

"General mi? Neden general olsun ki? Yoksa general olmasını mı isterdin?" Ne kadar saçma zevkleri var, diye geçiriyordu içinden bu arada, görünüşe bakılırsa bu çocuk hâlâ aptalın teki.

"Evet, general olmasını isterdim!" diye cevap verdi çocuk.

Sisto soğuk bir ses tonuyla, "Pekâlâ," diyerek, konuşmasını sürdürdü. "General olmadı, ama yine de çok büyük işler başardı."

"Kâşif mi oldu, o halde?"

Ne aptalca şeyler bunlar, diye düşündü tekrar Sisto, öte yandan, acaba konuşmayı burada kesmek daha mı iyi olur, diye geçiriyordu içinden, ancak çocuğu kendine hayran bırakma arzusu buna engel oldu.

"Hayır, kâşif olmadı," dedi. "Günümüzde artık kâşif yok, onlar sadece kitaplarda mevcut. Bu dünyada, çok daha önemli şeyler var artık."

"Ne oldu Sisto, o zaman? Bakan mı?"

Çocuğun daha makul fikirlere yöneldiğini gören Sisto, neyse ki konuşmanın gidişatı biraz düzeldi, diye düşündü.

"Tam olarak bakan sayılmaz. Fakat oldukça önemli bir konuma yükseldi. Onunla gurur duyacağından eminim."

Çocuk güven dolu gözlerle baktı ona, bir açıklama bekliyordu. Çatıya konup duran serçelerin cıvıltısı, sokaktaki bir kadının konuşmaları ve kim bilir nerede çalan bir kilise çanının sesi geliyordu.

"Sisto finans müdürü oldu," dedi Tarra en sonunda, sözcüklere basa basa. "Troll adındaki sevkiyat şirketinin finans müdürü."

Çocuk hiç anlamışa benzemiyordu. "Finans müdürü" ona hiçbir şey ifade etmiyordu. Soran gözlerle Tarra'ya bakmaya devam ediyordu, ancak bu kez gözleri, hayal kırıklığının ince perdesinin ardında çok daha az parlıyordu.

Ne anlama geliyor bu? diye sordu kendi kendine. Hesap mı yapıyor?

Evet hesap yapıyor, diye kabul etti Tarra. Çocuğun kendisini anlamadığını görmekten sıkılmıştı. "İşin aslı, şirketin patronlarından biri oldu."

"O zaman zengin oldu, öyle mi?" Konunun bu kısmı çocuğun hoşuna gitmişe benziyordu.

"Durumu hiç fena değil, gerçekten hiç fena değil," diye cevapladı Sisto, baştaki tebessümü yeniden canlanmıştı. "Hiç de şikâyet edilebilecek bir durumu yok, kısacası."

"Kim bilir ne kadar güzel atları vardır, o halde!"

"Atları mı?"

"Diyorum ki, kim bilir ne kadar güzel atları vardır, o halde, öyle değil mi?"

Muhasebeci, çocuğun aptallığı cesaretini kırmışçasına başını öne eğdi. Sonra da ona karşı çok sert olmamak için şöyle dedi: "Ah, hayır, artık kimse bir yere gitmek için ata binmiyor."

Gelgelelim, bu sırada çocuğun aklına başka bir şey gelmişti, atlar umurunda bile değildi:

"Söylesene, Sisto şu an neye benziyor? Görünüşü nasıl?"

"Ha, uzun boylu biri," diye yanıt verdi Tarra. "Aşağı yukarı benim gibi uzun boylu."

"Peki, yakışıklı mı? Söylesene, yakışıklı mı?"

"Yakışıklı mı bilmiyorum. Erkeklerde yakışıklılık önemli değildir. Yine de bazıları onun yakışıklı olduğunu söylüyor."

"Sakalı var mı?"

"Hayır, sakalı yok, ama bıyığı var, benim gibi. Bazılarının söylediğine göre, tipik bir İngiliz'e benziyor."

Kiremitlerdeki çatlaklardan ve deliklerden sızan sarımtırak güneş ışığı birdenbire griye dönüşmüştü. Büyük bir bulut, ışığı engelleyecek şekilde güneşin önünü kapatmış olmalıydı.

"Peki ya dua?" diye sordu aniden çocuk yine Sisto'yu kastederek. "Her akşam dua ediyor, öyle değil mi?"

Bu aptalca sözler Sisto'nun canını yine sıkmıştı: Otuz beş yıl önce olsa da bu çocuğun kendisi olması mümkün müydü? Şimdikinden bu kadar farklı olabilir miydi o zamanlar? Bu çocuktan bugünlere gelmek ona saçma, hatta neredeyse utanç verici geliyordu.

"Artık dua etmiyor, canım," diye cevap verdi, öfkeli bir meydan okumayla. "Neden dua etmesini istiyorsun? Belli bir yaşa gelince kimse dua etmez. Sadece kadınlar..."

"Ama hâlâ dua etmeyi biliyor, yine de onları hatırlıyor değil mi?"

"Buna tam olarak cevap vermek güç... Kendisine sormak lazım, ama bildiğini pek sanmıyorum."

"Peki, ya dua etmeye ihtiyaç duyarsa? Bir gün dua etmek isterse, o zaman ne yapacak?"

"Dua etmeye ihtiyaç duyarsa mı? Neden dua etmeye ihtiyaç duysun ki?"

Küçük çocuk, haksız yere kendisine bağırılmış gibi allak bullak olmuş halde dikkatle ona baktı.

"Çocukları var mı peki," diye sordu, "burada onunla yaşayan çocukları?

Muhasebeci donuk bir ifadeyle, "Sisto'nun çocuğu yok," diye cevap verdi. "Çocukları olduğunu da nereden çıkardın?"

"Hiç çocuğu yok mu yani? Bir tane bile mi?"

"Hayır, yok tabii ki, Sisto evli bile değil."

Sızlanmayı andıran yeni bir ses geliyordu şimdi, kiremitlerde, orada burada yankılanan rüzgârın sesi. Birden tavanarası hızla karanlığa gömüldü. Güneşi kapatan bulut, artık bu durumu açıklamaya yetmiyordu. Her taraf öyle ağır bir karanlığa bürünmüştü ki, saatlerin normal ritminin beklenmedik biçimde hızlanmasıyla akşamın çökmek üzere olduğunu ve gecenin yaklaştığını artık kabul etmek gerekiyordu. Daha önce hiç böyle bir şey yaşanmamıştı.

Çocuk o an, utangaç bir tavırla bir adım öne geldi ve işaretparmağıyla adamı göstererek gittikçe daha da solan bir tonla endişe içinde sordu:

"O sensin, değil mi? Gerçeği söyle, Sisto sensin, değil mi?"

Çocuk nihayet anlamıştı: Ellili yaşlarına gelmiş bu adamın herhangi biri olmadığını, tam aksine kendisi olduğunu, yılların onu ne kadar değiştirdiğini sonunda fark etmişti. Kendine özgü bazı sebeplerden dolayı küçük çocuğun sesi titriyordu.

Küçük çocuğun sesi titrerken, muhasebeci Tarra kollarını kaldırarak gülümsedi.

"Ta kendisiyim. Yoksa anlamamış mıydın?"

Çocuk, yankılanır gibi mekanik bir sesle "...yoksa anlamamış mıydın?" diye tekrar etti. Gözbebekleri yarı karanlıkta kocaman olmuştu.

"Mutlu oldun, öyle değil mi? Haydi, söyle. Başarılı hayatından memnunsun, değil mi?"

Peki, ama aptal çocuk şimdi neden gülümsemiyordu? Neden coşkuyla koşup kollarıma atılmıyordu? Acaba hâlâ iyice anlayamamış mıydı? Ya da bunun şaka olduğundan şüpheleniyor ve hayal kırıklığına uğramamak için temkinli davranıyor olabilir miydi?

Hayır, çocuk her şeyi çok iyi anlamıştı, yoğun ve acı bir ifadeyle Sisto'ya bakıyordu, sanki ondan büyük bir hediye beklemiş fakat açtığı pakette güzel bir şey bulamamıştı. Karanlık tavanarasında, belki de hiç tanımamış olmak isteyeceği o adama doğru tedirgin adımlarla ilerliyor, o zayıf yüze, balık gibi donuk gözlerine, ince ve gergin dudaklarına dikkatle bakıyor ve kolalı dik yakasını, üzerinde aslan başından bir figür olan kravat iğnesini, jilet gibi koyu takım elbisesini inceliyordu. Yanına yaklaşıp bir eliyle Sisto'nun giysisine dokundu.

Sisto Tarra, çocuğun kendisine biraz güvenmesini sağlamak için cebinden çıkardığı saati ona uzattı ve "Bak ne güzel bir saat," dedi. "İsviçre'den almıştım, alarmı da var."

Sonra saatin düğmesine bastı ve tavanarasının ağır sessizliğinde saatin metalik alarmı duyuldu. Bir, iki, üç, dört, beş, altı.

Saat akşamın altısı olmuştu, bu mümkün müydü? Bulanık bir zevk dalgası oluştu Tarra'nın göğsünde. Çocukla diyaloğu on dakikadan fazla sürmemiş gibi geliyordu ona, ancak saat ve gittikçe kararan hava gecenin yaklaştığını haber veriyordu. Güneş ondan, Sisto'dan nefret edercesine çocuğun yürüyüşünü bir çırpıda yutmuştu. Alarmın zayıf sesi kesildikten sonra dışarıda, duvarların yakınında uğuldayan rüzgârın sesi duyuldu.

Çocuk saate bakarken pek de ikna olmadan, "Ne güzel," diye mırıldandı. "Bana ellerini göstersene."

Muhasebeci Tarra'nın sağ elini aldı ve ona daha yakından bakmak için kendisine doğru çekti, yavaş yavaş inceledi. Çıkıntılı eklemleri, kocaman, sararmış tırnaklarıyla, kırışıklarla dolu, o büyük, tüylü elin bir zamanlar, sanki başka birinin eli gibi böyle küçük, narin ve beyaz oluşu gerçekten de inanılmaz ve hüzünlü bir şeydi.

Çocuk başını kaldırıp Tarra'ya bakınca, "Peki, gözüne ne oldu?" diye sordu. Aslına bakılırsa, geçirdiği hafif bir romatizmal felcin sonrasında Sisto'nun sağ gözkapağı birkaç yıldan bu yana düşmüştü ve bu durum ona şüphe uyandıran bir ifade veriyordu.

Karşısındakinin cevap vermediğini gören çocuk, "Haydi söyle, o gözün neden kapalı?" diye ısrar etti.

"Yok bir şey, gayet iyi görüyorum," diye cevap verdi Tarra, içinde hüzünlü bir öfkenin kabardığını hissediyordu. Tavanarası ne kadar da karanlık olmuştu! Dışarıdan da hiç ses gelmiyordu. Çatının zeminle birleştiği o eğimli köşelere bir sürü gölge üşüşmüştü.

"Buraya çıktığıma lanet olsun," dedi Tarra. Neden bu nefret dolu çocuk bana böyle bakıyor? Sonuç olarak, onunla nasıl bir ortak noktam olabilir ki? Çocuk, Sisto'ya nefretle bakıyordu, bu durum açıkça anlaşılıyordu.

Tavanarasının gittikçe artan loşluğunda Sisto, "Beni daha farklı hayal etmiştin, öyle değil mi?" diye sordu boğuk ve şeytani bir tonla.

Çocuk korkuyla geri çekilerek, "Bilmiyorum, bilmiyorum,"

diye kekeledi. Başka da bir şey söylemedi, gelgelelim hissettiği hayal kırıklığı suratından okunuyordu.

"Sen ne düşünmüştün? Büyüyünce ne olacağını hayal etmiştin? Beni general üniformasıyla görmek ister miydin? Ya da piskoposluk tacıyla?" diye çıkıştı Sisto, her zamanki gibi çocuğun üzerinde üstünlük kurmaya çalışarak. "Neden surat asıyorsun anlamıyorum! Bana kalırsa, Tanrı'ya şükretmelisin. Yoksa memnun olmadın mı? Ellerimi beğenmedin mi?"

Sisto şimdi de korku saçmaktan, o küstah çocuğu dehşete düşmüş görmekten büyük zevk alıyordu. Ne var ki, çocuk hızla geri çekilmişti ve tavanarası çok karanlık olduğundan artık görünmüyordu.

Muhasebeci ilk kez kendi adını telaffuz ederek, "Sisto!" diye bağırdı, sevimsiz ve uğursuz sesi tavanarasında yankılandı. "Sisto, neredesin? Sana gösterecek harika bir pul koleksiyonum var," diye ekledi. Çocuk kaçmaya çalışmasın diye usul usul konuşuyordu.

Ayağının kirişlere takılmamasına dikkat ederek tavanarasında biraz ilerledi. Odanın sonuna vardığında, karanlık köşeleri kontrol etmek için eğildi ve etrafına bakındı. Çocuk sanki kaybolmuştu.

"Sisto, Sisto!" dedi tekrar fısıldayarak, çünkü kendi sesinden rahatsız olmaya başlamıştı. Ancak cevap yoktu. O eski yıllara ait siluet karanlıkta çözülüp gitmişti sanki. Şimdiyse, huzursuz düşüncelerin hışmına uğramış kırk yedi yaşındaki muhasebeci Sisto Tarra'dan başka kimse kalmamıştı orada.

Karanlık tavanarasında yapayalnızdı. Şimdiye kadar hiç ihtimal vermediği bir şekilde, gece onu şaşırtmayı başarmıştı.

Kariyerini, aldığı terfiyi, yeni görevini aklına getirmeye çalıştı, fakat bunlar artık hiçbir şey ifade etmiyordu. Bir zamanlar duyduğu memnuniyeti duyumsamak için boşu boşuna çırpınıp duruyordu. "Kim bilir ne kadar güzel atları vardır... bir tane bile mi yok..." diye fısıldayan çocuğun sesi, tavanarasındaki karanlık köşelerde yankılanıyordu. Birden, dışarıda çoktan akşam olduğu geldi aklına, dışarıda hâlâ insanlar vardı, kendini hayata adamış, Sisto Tarra'nın kim olduğundan habersiz binlerce insan, yeryüzüne dağılmış kadınlar ve erkekler... Kentlerdeki kalabalıklara karışmış, birlikte çalışan ve acı çeken, ne iyi ne de kötü, belki de aşağılık ama asla yalnız olmayan insanlar. Şimdiye dek hep küçümsediği ve her şeyi tek başına halledebilecekmiş gibi, yavaş yavaş yabancılaştığı hayatta onun gibi yalnız olmayan insanlar. Ve birden tamamen yanlış yaptığına, dünyada işyerindeki kariyerinden, mevkilerden, maaşlardan ve Troll Anonim Şirketi'nden başka şeyler de olabileceğine dair bir kuşku, küçücük bir ışık doğmaya başladı içinde. Çok zaman sonra farkına varmıştı tüm bunların, bu aptallıkların, anlamsız hayallerin ve insanı yiyip bitiren günlük koşuşturmalar arasında boş verilen her şeyin.

İlk başta çok uzak bir şüpheydi içini kemiren, sonra tıpkı susuzluk gibi şiddetli bir arzu sardı her yanını: tekrar geriye dönebilmek, yine çocuk olmak, her şeye yeniden başlamak, her şeyi eskisinden farklı yapmak, mesleğini, arkadaşlarını, evini, giysilerini ve hatta yüzünü, her şeyi değiştirmek. Artık her şey için çok geç olması, bastıran gecenin onu şaşırtması ve bu duruma asla bir çare bulunamaması öyle korkunçtu ki. Gecenin örtüsü yavaş yavaş inerken, günbatımının o en son ışığında

muhasebeci Sisto Tarra, ayağı kirişlere takılmasın diye el yordamıyla ilerleyerek çıkış kapısını aradı. Hayatın sağlam ve hoş gerçeğini hatırlamak için bütün gücüyle, "Aptallık, hepsi aptallık," diye mırıldanıyordu; ne var ki artık bu ona yetmiyordu. Kiremitlerin üzerinde tıpırtılar duydu, ses gittikçe hızlanıyordu, hafif bir gürültüydü: Bulutlar gökyüzünü kaplamış olmalıydı, yağmur yağıyordu.

yaşlı yabandomuzu

Yaşlı yabandomuzunun psikolojisini düşünmek gerekir. Bu Afrika domuzu belirli bir yaşa geldiğinde, genellikle küçümsenir ve dert gibi görülür. Ailedeki sevinçler azalır, sürekli ayak altında dolaşan telaşlı ve açgözlü yavru domuzlar için gittikçe daha büyük bir dert haline gelir. Dünyanın ve tüm dişilerin kendileri için var olduğuna inanan genç domuzların sırnaşık küstahlığından dilerseniz hiç bahsetmeyelim.

Yaşlı yabandomuzu tamamen içten gelen bir dürtüyle, tek başına yaşamaya karar verir, artık haşmetinin doruk noktasına ulaşmıştır ve kendini mutlu etmek ister. Yine de anızların arasında ne kadar telaşlı ve tedirgin dolaşıyor, bir anda aklına gelen anıların şaşkınlığıyla nasıl da ara sıra havayı kokluyor; bütün hayatları çift çift düzenleyen doğal yaşamın orta yerinde nasıl da eğreti duruyor, baksanıza. Oysa gerçek şu ki, muhterem ailen seni def etti yaşlı yabandomuzu, çünkü artık huysuzlaşmış ve haddini aşmaya başlamıştın; gençler artık kendilerini zor tutuyorlardı, bir tarafa itmek için sana uzun, sivri dişleriyle vuruyorlardı ve dişiler seni çoktan unutmuşlardı, bu onların da senden bıktıklarının işaretiydi. Günler bu şekilde birbirini kovaladı, ta ki sen onları kaderlerine terk edinceye dek.

İşte şimdi buradasın, Ibad Çölü'nün ortasında, akşam yaklaşırken sazlıklardaki anızlardan birkaç ısırık almak niyetindesin. Orada burada yer alan çorak termit yuvaları ve siyaha çalan birkaç gizemli tepeciğin bulunduğu ıssız, dümdüz bir çöl dışında etrafında hiçbir şey yok. Yine de güneye doğru bakıldığında, gerçekten çok uzaklarda birkaç dağ görmek mümkün; ancak buna inanmanızı pek tavsiye etmeyiz, çünkü gözünüze ilişen şey muhtemelen yalnızca arzudan doğan boş bir benzetme, o kadar. Diğer şeyleri o görmüyor, çünkü yabandomuzlarının gözleri bizimkilerden farklıdır. Onun yerine, güneş yavaş yavaş alçaldığından, yabandomuzu kendinden memnun bir halde, her geçen dakikayla birlikte gittikçe uzayan gölgesine bakıyor; çok zayıf bir hafızası olduğu için her akşam olduğu gibi, ne kadar muhteşem ve devasa olduğu yanılsamasına kapılarak kendiyle gurur duyuyor.

Diğer genç arkadaşlarına kıyasla özel sayılabilecek bir büyüklüğü yok, fakat dünyanın en çirkin hayvanlarından biri olduğundan bir bakıma muhteşem sayılabilir. Çünkü içinde bulunduğu yaş, öndeki iki sivri dişini cömertçe uzatmış; ona sarı renkli, kalın, sert kıldan heybetli bir yele bahşetmiş, burnunun etrafındaki dört siğili iyice kabartmış ve dinozorların savunmasız atası gibi, onu masallara özgü bedeni olan bir canavara dönüştürmüş. Ormanın ruhu, çok eski zamanlara ait lanetlerin koruduğu gecenin büyüsü artık onda vücut buluyor. Ancak o pis kafasında ışıktan bir parıltı olmalı, kaba saba kürkünün altında mutlaka bir kalbi var.

Çölün ortasında daha önce hiç görmediği, siyah renkli bir canavar belirdiğinde hızla çarpmaya başlayan bir kalp; belli

belirsiz kükreyen ve daha önce hiç görmediği biçimde, koşarak ya da sürünerek değil, tuhafça kendisine yaklaşan bir canavar bu. Çok büyük bir canavar, hatta belki de kocaman bir dağ ceylanından bile daha büyük. Fakat yabandomuzu olduğu yerde kıpırdamadan bekliyor ve ona şeytani niyetlerle bakıyor. Etrafında kimse olmamasına rağmen içinde bir karşı koyma dürtüsü doğuyor.

Bu sırada arabamız da duruyor.

"Nereye bakıyorsun?" diye soruyorum arkadaşıma. "Neden durdun? Bir öküz işte, görmüyor musun?"

"Bana da öyle geldi," diye cevap veriyor. "Yok, yok, bu bir yabandomuzu. Bekle de ateş edeyim."

Kükreyen tuhaf canavar şimdi sessiz, hiç hayat belirtisi yokmuşçasına öylece duruyor. Buna rağmen yabandomuzu birdenbire korkunç bir darbe hissediyor; sonra da devrilen yaşlı ağaçlara ya da dallara benzeyen tok ve şeytani bir gürültü duyuluyor. "Vay canına, bravo, tam isabet!" diye haykırıyorum. "Bak nasıl yere düştü, havaya kalkan toz bulutuna bak!"

Tam olarak bu şekilde gerçekleşti her şey: Dev hayvan bir nevi takla attı ve öfkeyle yuvarlandı. "Hay aksi," diyor arkadaşım. "Kaçıyor, görmüyor musun?"

Gerçekten de, yabandomuzu kırık sağ arka ayağıyla kaçmaya çalışıyor. Batmakta olan güneşten uzaklaşarak, bu parlak imgeden neredeyse ürkmüşçesine doğuya doğru, küçük adımlarla inatla yol alıyor. Bu sırada, metalik canavar az önceki kükremesiyle yeniden harekete geçiyor ve yürümeyi engelleyen çalıları aşıp yabandomuzunun arkasından koşuyor.

Şimdi kaybolmuş ve tek başına. Ne bomboş göklerden ne

sımsıkı kapalı termit tepeciklerinden ne de yeryüzündeki herhangi bir yerden biri gelebilir yardıma. Kısa adımlarla yürümeyi sürdüren ve gittikçe daha devasa, belirsiz görünen kendi gölgesi önünden gidiyor ama iri cüssesi artık hiçbir işe yaramıyor, az önce duyumsadığı o gurur, yarasından akan kanla dışarı damlıyor ve tohum misali yol boyunca toprağa ekiliyor.

Günün son ışıkları yavaş yavaş azalır, gökyüzünün yeryüzüyle birleştiği yerde koyu bir çizgi belirirken, dikenli akasyalar ve ırmak ne kadar da uzak görünüyor. Diğerleri orada, yaşlı yabandomuzu bunu çok iyi biliyor; eşleri, ailenin acımasız gençleri, sevimsiz yabandomuzları, tüm ailesi orada. Ah, inkâr etmek faydasız; geçenlerde, belki kendi bile farkında olmadan, gizlice onları uzaktan takip etmeyi sürdürmüştü. Ve evet, gülünç gelebilir ama diğerlerinin bıraktığı dışkıları koklayıp kimin izleri olduğunu tahmin ederek bundan keyif duymaya bile çalışmıştı; onlarsa orada birbirleriyle oyunlar oynamış, kendilerine bitki köklerinden ziyafet çekmiş ve yaşlı yabandomuzuna tek bir kök bile bırakmamışlardı. Oysa topluluktan dışlanan o kibirli ihtiyar, onlardan kopamamış, tek başına yaşamayı becerememişti ve şimdi, hayatta kalmaya dair son umudu yine onlara bağlıydı.

O sırada atılan ikinci kurşun tam kalçasının ortasına isabet etti; güneş birazdan toprağa gömülecek, çok uzaklardaki ırmaktan dipsiz karaltılar akıyor. Domuzun artık yaşama arzusu kalmasa da içgüdüleri onu hâlâ kaçmaya itiyor gibi; arabamızın içinden, kısa adımlarla kaçışının ağırlaştığını ve canlılığını kaybettiğini görüyoruz. En sonunda çöl, ırmağın yeşiline yaklaşmak yerine uzaklaşarak, gitgide daha ıssız, daha uçsuz bucaksız bir yere dönüşüyor.

Arkadaşıma dönüp, "Bak!" diyorum, "Sonunda durdu, yorgun. Işığı gördüğü son saniyeleri yaşıyor." Arabayla biraz daha ilerliyoruz, kimse bize aniden mavzerle ateş etmediği için oraya iyice yaklaşabiliyoruz: Yabandomuzu daha da kocaman geliyor gözümüze, nihayet o pis yüzünü, kalın, sert kıllarla kaplı kulaklarını ve o pek ünlü yelesini görüyoruz. Ayakta, hareketsiz durmuş, yuvarlak ve parlak gözleriyle bize bakıyor. Artık yorgunluktan bitap düşmüş olmalı, belki de kaçma korkaklığı gösterdiği için onu azarlayıp durduran Etiyopyalı bir Tanrısı vardır.

Tüfeğin namlusu nişan almak için çoktan doğrultuldu bile; bu mesafeden hedefi ıskalaması neredeyse imkânsız, işaretparmağı tetikte. Tam o an (gecenin ejderhaları, geç kalma korkusuyla, doğunun ıssız mağaralarından alelacele çıkıp gelirken) yabandomuzunun burnunu yavaşça güneşe doğru çevirdiğini görüyoruz. Issız çölde güneşten geriye artık sadece küçük mor renkli bir parça var. Her yerde sonsuz bir huzur hâkim ve bu huzur, 1800'lerden kalma bir villayı anımsatıyor. Villanın şımarık köpekleri bahçenin demir parmaklıklarının arkasında aristokrat meseleler ve av hikâyeleri hakkında gevezelik ederken, belli belirsiz bir kadın silueti sanki pencereye çıkmış şarkılar mırıldanarak iç geçiriyor.

Motorun kükremesi durdu ve belki de o an, rüzgârın merhametli esintisi sayesinde, ırmağın kenarında yaşayan özgür ve mutlu arkadaşlarının sesi yabandomuzuna ulaştı. Ne var ki artık çok geçti. Etrafındaki tiyatro perdesi kapanmak üzereydi. Güneşten artakalan şeye son bir kez daha bakmaktan başka yapacak bir şeyi kalmamıştı, o da öyle yaptı; duygusal pişman-

lıklarla ya da gözleriyle güneşin son ışıklarını içmek için değil, onu yaşanan bu korkunç adaletsizliğe şahit olmaya çağırmak için başını güneşe çevirmişti.

Tüfek son atışını yaptığında, yabandomuzu sol yanına düşmüş, çoktan kapanmış gözleri ve cansız bedeniyle yerde yatıyordu. Gözlerimizin önünde –bu sırada tepemizde ilk yıldızlar görünmeye başlamıştı– son nefesini verdi. Akan kanlara karışmış, yaşlılara özgü derinlerden gelen iki seferlik bir homurdanmaydı bu. Sonra hiçbir şey olmadı: Ne ölmüş canavardan yukarı doğru süzülüp göklerde uçan incecik bir ruh görüldü ne de en ufak bir hava kabarcığı. Bu yüzden, böyle şeyler hakkında son derece bilgili olan Geronimo, başka bir canlıyı, aslanı, fili ya da en seçkin etoburlardan birini vurduğumuzu düşünmeye hazır. Hatta çok iyimser olduğu günlerde, vurduğumuz hayvanın bir pelikan olduğunu bile söyleyebilir. Ama asla bir yabandomuzu vurduğunu söylemez, kesinlikle; ne kadar ısrar edersek edelim, ona öldükten sonra anılma şansı vermeyi bile kabul etmiyor.

ölümcül günah

Zengin bir fabrikatörün on iki yaşındaki oğlu Domenico Molo, kilisede oturmuş günah çıkarmak için sırasını bekliyordu. Ilık bir bahar gününün öğle saatleriydi ve kilise neredeyse boş görünüyordu.

Bir sonraki gün Domenico için çok önemliydi, çünkü tam bir Hristiyan olduğunu gösteren Komünyon[1] ayinine ilk kez katılacaktı. Yaşı henüz küçük olduğundan olayın dini sevincini belli belirsiz hissetmesinin yanı sıra, Komünyon'dan sonra bir sürü hediye alacak ve evde kendisi için küçük bir kutlama düzenlenecekti. Bu yüzden o gün, okulu ya da ödevlerini düşünmeyeceği mutluluk dolu bir gün olacaktı. Birazdan katılacağı günah çıkarma ayini de, ilk seferkilerin aksine, sınav işkencesi gibi gelmiyordu artık ona. Zaten günahları iki yıldır hep aynıydı ve Peder Don Paolo artık hepsini ezbere biliyordu. Domenico bu düşüncelerle kilisede oturmuş, her seferinde olduğu gibi, bir bakıma günahlarından arınmanın gizemli hafifliğinin önceden tadını çıkarıyor ve akrabalarından birinin hediye ettiği ayin kitabının sayfalarını karıştırıyordu. Peder Don Paolo hâlâ perdenin diğer tarafında, Domenico'nun uzun boylu, di-

1 Hristiyanlıkta şarap ve ekmek yeme ayinidir. Şarap, İsa'nın kanını, ekmek ise etini temsil eder. [Ç.N.]

siplinli ve oldukça dindar öğretmeni Bayan Rop'un günahlarını dinlemekle meşguldü.

Bayan Rop'un günah çıkarma ritüeli her zaman çok uzun sürerdi. Domenico onu beklerken hiç bitmeyen bir huzursuzluğa kapılır ve özellikle kadının günah çıkarma töreninin son dakikalarında, içindeki kötülük yapma eğilimi birdenbire depreşirdi. Ve böylesi bir durum, günah çıkarmayı daha zor ve küçük düşürücü hale sokardı. Ne var ki Domenico bu kez gayet sakindi; elinde tuttuğu küçük dua kitabındaki dini sözler, içinde hiç şüphe barındırmayan bir tatlılığın kapılarını aralıyor, kilise orgunun büyük tuşlarından birine çarpan gün ışığı, yaşlı bir azizin yüzünü aydınlatıyordu. Kilise neflerinin arasına yayılan o belli belirsiz mum kokusu huzur vericiydi.

Çocuk, elindeki dua kitabını karıştırırken gözü ansızın günah çıkarmayla ilgili bir soru listesine takıldı; bu soruları daha önce hiçbir yerde görmemişti. Bir gencin işleyebileceği günahlardan burada dini öğretilerle söz ediliyordu.

Örneğin, "Hiç yalan söyledin mi?" diye soruyordu dua kitabında. "Kime söyledin? Ailene yalan söyledin mi? Öğretmenlerine yalan söyledin mi? Başka bir günahını gizlemek için yalan söyledin mi? Hak etmediğin bir mükâfatı alabilmek için yalan söyledin mi?" diye devam ediyordu.

Listenin böylesine detaylı ve öz oluşu çocuğa huzursuz bir his vermişti. Kitabı okudukça, daha önce hiç şüphe duymadığı günahları işlemiş olmaktan korkmaya başladı. En iyisi hiç okumamak, diye düşündü kendi kendine, belki bir dahaki sefere okurum. Fakat hemen ardından böyle bir düşüncenin Hristiyanlığa hiç yakışmadığı hissine kapıldı. Günah çıkarma

ayininin geçerliliğini bu şekilde tehlikeye atmak korkaklık olacaktı.

Böylelikle, içgüdüsel isteksizliğini bir kenara koyup soru listesini en baştan okumaya başladı. İlk sorular içini rahatlatmıştı. Okuduklarının hepsi, daha önce bilinç denetiminde tek tek incelediği günahlardı, bunların bir kısmını hiç işlememişti, diğer kısmınıysa açıklığa kavuşturmak gerekiyordu. Domenico bütün cesaretini topladıktan sonra dikkatle okumaya koyuldu, ta ki "Batıl inançların var mı? Rüyalar senin için önemli midir, onlara inanır mısın?" sorularıyla karşılaşana dek.

Acaba ben batıl inançlı mıyım? diye düşündü ve vücudunun aniden tepeden tırnağa ürperdiğini hissetti. Aslına bakılırsa Domenico, herhangi bir çocuktan daha batıl inançlı sayılmazdı; ama elbette onun da bazı takıntıları yok değildi. Örneğin hep şöyle derdi: "Buradan kaldırımın sonuna kadar çift sayıda insana rastlarsam her şey yolunda gidecek, tek sayıda insana rastlarsam hiçbir şey iyi gitmeyecek." Ya da: "Yoldaki çizgilere basmadan yürümeyi başarırsam iyiye, tam tersi olursa kötüye işaret." Diğer yandan Domenico, gördüğü rüyaların fazlasıyla etkisinde kalırdı, özellikle de ailesi ya da arkadaşlarıyla ilgili felaket rüyalarının.

Böylesi zayıflıkların günah olabileceği şimdiye dek hiç aklına gelmemişti. Oysa şimdi ansızın karşısına çıkan bu net soruyla bu durumun, bilhassa küçük bir çocuk için, ciddi bir suç sayıldığını anlamıştı. Bir süre boyunca, düşüncelerinin aslında batıl inanç olmadığı, rüyalara da asla inanmadığı konusunda boş yere kendini ikna etmeye çalıştı; fakat ne kadar uğraşırsa uğraşsın, işlediği günah gözünde gittikçe daha da büyüyordu.

Bu şüpheden bir çırpıda kurtulmayı başaramadı. Bayan Rop ellerini çenesinin altında birleştirerek günah çıkarmayı tamamlamış, dizlerinin üzerine çöküp dua etmek üzere Domenico'nun yanına gelmişti. Başıyla sıranın onda olduğunu işaret etti. Domenico, mekanik hareketlerle perdenin arkasına geçti, çıplak dizini basamağa dayayarak diz çöktü, ellerini çenesinin altında birleştirdi. Kalbi, neredeyse nefes almasını engelleyecek kadar hızlı çarpıyordu.

Ağzından her zamanki kelimeler dökülmeye başladı, alışıldık günahlarını yine tek tek sıralıyordu. Ne var ki, kendi sesi Domenico'ya başkasının sesi gibi geliyordu, aklı tamamen batıl inançlı oluşundan kaynaklanan günahlarındaydı, bu durum öyle utanç vericiydi ki, pedere açıklayacak cesareti bir türlü bulamıyordu. Neyse ki Don Paolo, çocuğun suratının allak bullak olduğunu fark etmemişti; vakur bir ifadeyle Domenico'nun söylediklerini onaylıyordu, ayin sonunda yapacağı uyarılar için bilgi topluyor gibiydi.

Domenico günahlarını sıralamayı nihayet bitirmiş ve o can alıcı an gelip çatmıştı. İçini yakan utanç duygusunun üstesinden gelmek için iyice gerildi, sonra o korkunç cümleyi söylemeye, "Ben batıl inançlıyım," demeye çalıştı. Ancak tek bir söz bile söylemeyi başaramadı. Don Paolo çoktan dini öğütlerini vermeye başlamıştı bile.

Pederin kelimeleri sanki uzaklardan bir yerlerden geliyordu, cümleleri anlamsız ve tekdüzeydi. Çocuğun benzi sapsarı kesilmişti, gözleri çakmak çakmak, günah çıkardığı yerse yarı karanlıktı. Sonunda peder, işlediği günahların affedilmesi için ona uygun gördüğü duaları sıraladı: Üç kere

Pater, üç kere *Ave*, üç kere de *Gloria* dualarını okuyacaktı. Birlikte usulca tövbe ettiler. Sonra Don Paolo gülümseyerek onu selamladı ve üzerindeki dini sembolü artık çıkarabileceğini işaret etti.

Domenico'nun, Bayan Rop'un yanına gelir gelmez hissettiği suçluluk duygusu bulanık ruhunu iyice kararttı: Utandığı için günahını itiraf etmemiş, sessiz kalmıştı. Bir yardım ya da teselli ararcasına etrafına bakındı. Azizlerin heykelleri, yüksek kolonlar, kilise kemerinin ortasındaki çarmıha gerilmiş Hz. İsa artık ona hiç de dost değildi, bilakis hepsi Domenico'ya aşılmaz bir tiksintiyle bakıyordu sanki. Domenico tam o sırada, Bayan Rop'un Don Paolo'yla konuştuğunu duydu. Hissettiği suçluluk duygusundan bir an önce kurtulmalıydı, bu ağırlık onu boğuyordu.

Öğretmeninin koluna dokunup, "Bayan Rop, bakar mısınız," dedi, "bir şey söylemeyi unuttum."

Bayan Rop hafif sert bir ses tonuyla, "Kime bir şey söylemeyi unuttun?" diye sordu.

"Günah çıkarırken bir şey söylemeyi unuttum. Don Paolo'ya söyler misiniz lütfen?"

Neyse ki Bayan Rop gülümsedi ve pedere dönüp kısık sesle bir şeyler söyledi. Bunun üzerine, Don Paolo da nazikçe gülümsedi ve çocuğa bakıp, "Haydi gel bakalım," dedi, "biz bunun için buradayız."

Domenico, tıpkı susuzluğunu giderecek çeşmenin başına varır gibi, günah çıkaracağı yere gidip diz çöktü, haç çıkardı. İçini dökecek olmanın heyecanıyla kelimelerin anlamına tam olarak dikkat etmeksizin, "Saygıdeğer Peder," diyerek söze baş-

ladı, "az önce size bir şey söylemeyi unuttum: Sanırım ben batıl inançlıyım."

Din adamı biraz şaşkın bir ifadeyle, "Batıl inançlı mı?" diye sordu.

Çocuk birdenbire hafiflemişti sanki. Artık yapabileceği her şeyi yapmış, o günahkâr eğilimi alt etmeyi sonunda başarmıştı. Küçük, anlamsız olayların üstünde durmanın artık ne önemi vardı ki?

"Zaman zaman rüyalara inandığım da oluyor," diye ekledi. "Bazen bir şeyi yapmazsam her şeyin kötü gideceğine inanıyorum, bazen de tam tersi."

"Anladım," dedi sert bir tonla peder. "Batıl inançlı olmak kötü bir şeydir. Bu cehalet emaresidir, çünkü Tanrı dışındaki gizli güçlere inanmakla eşdeğerdir. Bırakalım da batıl inançlara yalnızca ilkel toplumlar inansın," diye ekledi, ardından çocuğa bu günahın zararlarından bahsetti.

Güneş, kilisenin verandasında pırıl pırıl parıldıyordu, ağaçlarda yemyeşil yapraklar boy vermişti, kilisenin önünden gelip geçenler her zamankinden çok daha neşeli görünüyorlardı. Domenico huzur içinde öğretmeniyle sohbet ediyordu, hafiflemişti. Ne kadar da aptalım, diye düşünüyordu kendi kendine, batıl inançlı olmam demek o kadar da büyük bir günah değilmiş. Don Paolo söylediklerimi umursamadı bile! Herkesin, hatta büyük bir olasılıkla Bayan Rop'un bile üç aşağı beş yukarı batıl inançları olabileceğini yeni yeni anlıyordu. Dahası, son derece iyimser olan babası bile cuma günleri asla seyahat etmediğini söylerdi hep, hem de o gün trenlerin neredeyse tamamı boş olmasına rağmen. Üstelik okul arkadaşları da bazı küçük

olaylardan yola çıkarak, kaç kez bu konuda sorguya çekileceklerini düşünmüşler ve ona göre davranma yolunu seçmişlerdi. Batıl inançlı olmaktan bu kadar korkmak ne kadar da aptalcaydı!

Ne var ki akşama doğru, Domenico'nun ruhen hissettiği huzur açıklanamayan bir şekilde yok olmaya başladı. İki kez günah çıkarmasına rağmen sanki bir şeyler alttan alta çözümsüz kalmıştı, ancak bunun nedenini bir türlü anlayamıyordu. Babası, kardeşleri ve eski bir arkadaşıyla neşeyle yediği akşam yemeğinden sonra, saat dokuzda odasına çekilen Domenico ayin kitabındaki günahların listesini tekrar gözden geçirmeye karar verdi. Neyse ki, diye düşündü, aklıma gelen her günahı pedere anlattım, bilmediğim başka günahlarım varsa bile onları Don Paolo'ya söylememiş olmak suç değil.

Komodinin üstünde duran dua kitabını tam eline almıştı ki, acı gerçek birden tüm çıplaklığıyla gözlerinin önünde belirdi. Tamam, batıl inançlı olduğunu söylemişti, bunu açıklama utancının üstesinden gelmişti fakat pedere asıl büyük günahını söylemeyi unutmuştu: Günah çıkardığı ilk sefer, batıl inançlı olduğunu unuttuğundan değil, sırf utandığı için pedere itiraf edememişti, ki bu en önemli günahtı.

O andan itibaren, Don Paolo'ya söylediği her şey kelime kelime zihninde yankılanmaya başladı. Evet, şimdi her şeyi hatırlıyordu, ona aynen şunları söylemişti: "Saygıdeğer Peder, az önce size bir şey söylemeyi unuttum: Sanırım ben batıl inançlıyım."

Az önce size bir şey söylemeyi unuttum. Oysa tam olarak şöyle demeliydi: "Saygıdeğer Peder, az önce size itirafta bulunacak

cesareti gösterememiştim." Böyle söylese içi rahatlayacaktı. Fakat o, "Size bir şey söylemeyi unuttum," gibi son derece anlaşılmaz ve üstü kapalı bir şey söylemiş, *o şeyi* neden söylemediğini açıklamamıştı. Elbette, Don Paolo da bunu basit bir unutkanlık olarak görmüş ve durumu Tanrı katında ona göre çözmüştü.

Batıl inançlı olmak, sofrada tuzun dökülmesinden korkmak, rüyaların gerçek olacağına inanmak Domenico'ya artık son derece önemsiz, hatta gülünç geliyordu. Bundan böyle o, bambaşka bir günahla lekelenmişti.

Paniğe kapılan çocuk, kendini haklı çıkarmak için yaptıklarına şöyle bir açıklama getirmeye çalıştı: "Pederin söylediğine göre, batıl inançlı olmam affedilebilir bir günahsa, sırf utandığım için bunu itiraf edememem de önemsiz bir şey olmalı."

Hayır, olmuyordu. Bu mantık işe yaramıyordu: Domenico ikinci kez günah çıkarırken, batıl inançlı olmanın kendisine çok ağır bir suç gibi geldiğini ve bundan bir an önce kurtulma ihtiyacı hissettiğini gayet iyi hatırlıyordu. Burada iyi niyetten bahsedilemezdi.

Bu durumda ikinci bir bahaneye sığınmayı denedi: Günah çıkarmaya gittiğimde, diye düşündü ya da daha doğrusu kendini buna inandırmaya çalıştı, batıl inançlı olduğumu söylemenin yeterli olacağına inanmıştım. Dolayısıyla, ilk günah çıkarışında utandığından, bunu söylememiş olduğunu ekleme ihtiyacı hissetmemişti; o an böyle düşünerek tamamen rahatladığı doğruydu. Zor olan, hissettiği utanç duygusunu yenmekti, onu da başarmıştı. "Az önce size bir şey söylemeyi unuttum," cümlesi hiç de kötü niyetle söylenmemişti. Belki

talihsiz bir cümleydi –bunu kabul edebilirdi– ama sonuçta kötü niyetle söylenmemişti. Eğer o an aklına daha açık, anlaşılır ifadeler gelseydi, hiç kuşku yok aynı rahatlıkla onları da söylerdi. Gelgelelim, şimdi de aklına başka bir şey takıldı: Ortada bir kötülük olmadığından emin miydi? Bu üstü kapalı, anlaşılmaz ifadeleri, hiç farkında olmadan kendisine ustaca söyleten şeytanın ta kendisi olamaz mıydı?

Çocuk, hiçbir şekilde kaçış yolu bulmayı başaramıyordu. Ruhu, korkunç bir ölümcül günahın pençesindeydi ve ertesi sabah, ilk Komünyon ayinine katılması gerekiyordu. Peki, bu düşüncelerden nasıl kurtulacaktı? Acaba Bayan Rop'a yeniden günah çıkarmak istediğini mi söylemeliydi? O zaman, bu tuhaf durumun gerekçesini ona nasıl açıklayacaktı? Don Paolo'ya bazı şeyleri açıklayabilirdi. Ama sadece ona, öğretmenine değil.

İçini rahatlatacak bir şeyler bulma umuduyla, soluk soluğa tekrar dua kitabını açtı. Kendisini ilgilendiren kısmı arayarak, günah çıkarmayla ilgili bölümü bir çırpıda okudu. İşte, sonunda bulmuştu: "Her kim günah çıkarırken bazı önemli günahları ve söylenmesi gereken şeyleri unutkanlıktan dolayı itiraf etmezse, günah işlemiş sayılmaz. Ancak her kim ki sırf utançtan ya da başka bir sebepten dolayı ölümcül günahını kendine saklarsa, işte o zaman günah işlemiş olur ve Tanrı'ya, kutsal değerlere karşı ağır bir saygısızlık etmiş sayılır."

"Kutsal değerlere saygısızlık." Bu sözcükler ansızın çocuğun kalbinde yankılandı. Kutsal değerlere saygısızlık, o âna dek Domenico'nun hayatıyla hiçbir şekilde bağdaşmayan, belirsiz ve teorik bir ifadeydi: Bu, Ortaçağ'dan kalma saçma ve

korkunç bir suçtu, cinayet işlemekten bile beterdi, insan hayatında oldukça nadir yaşanması gereken bir durumdu, modern zamanlarda belki de hiç söylenmemeliydi. Bu, Tanrı'nın affetmeye alışkın olmadığı türden, korkunç bir suçtu.

Cümleyi tekrar okudu, nihayet kurtuluş yolunu bulmuş gibiydi. "Her kim sırf utançtan ya da başka bir sebepten dolayı ölümcül günahını kendine saklarsa..." diyordu kitapta. Batıl inançlı olmak ölümcül günah kategorisine girmiyordu ki. O halde, bu günahı saklamak kutsal değerlere saygısızlık etmiş olmak anlamına gelmiyordu.

Ne var ki, bu teselli kısa sürdü. Üzerinde tekrar tekrar düşününce, yürüttüğü bu mantığın hatalı olduğu kanısına vardı. Kitapta, sırf utançtan dolayı söylenmemiş bir günahın affedilebilir olduğuna dair en ufak bir ibare bile yoktu; belli ki, kimsenin affedilebilir bir günahtan dolayı utanacağına ihtimal vermemişlerdi. Bu durumda, günahın ağırlığı gerçek olsun ya da olmasın utanç duymuş olmaktan ileri geliyordu; diğer yandan bu günahın gerçekten ölümcül olmasının ya da olmamasının Tanrı katında hiçbir önemi yoktu. Buradaki sorun, günah çıkarırken söylenmeyen o günahın aslında ne olduğu değil, sırf utanç duyulduğu için söylenmemiş olmasıydı.

Gerçek şu ki, Domenico pedere günahını açıklamıştı fakat burada aslında iki farklı günah söz konusuydu: Örneğin, iki yıl sonra batıl inançlı olmakla suçlanıp pederin karşısına çıkarılsa ve batıl inançlı olduğunu söylemeye utandığını yine gizlese, elbette aynı şey olacak ve bu durumdan galibiyetle çıkacaktı; ancak suçunu yine tamamen aklayamayacağından, bu tam olarak bir galibiyet de olmayacaktı.

Gecenin ilerlemesiyle birlikte, kutsal değerlere saygısızlık ettiği düşüncesi Domenico'nun zihnine gittikçe yerleşiyor ve yavaş yavaş çaresi olmayan bir esarete dönüşüyordu. Çocuğun ruhu ilk defa hayatın hüzünlü duvarları arasında sıkışıp kalmıştı. Domenico, bu kadar utancın bir çocuk için fazla olduğunu boş yere kendi kendine söyleyip duruyordu; belki de ancak bir yetişkin böyle bir utanca dayanabilirdi, yaşananlarda derin bir haksızlık var gibiydi. Kendi kendine faydasız yere sorup duruyordu: Tanrı'nın laneti, bir anlık bir karmaşa, bir anlık bir korku muydu?

Küçük çocuk adeta kaybolmuştu. Asla ve asla kutsal değerlere saygısızlık ettiğini itiraf edemeyecek gibiydi. Böyle bir suça çok sert cezalar verilirdi; Don Paolo kendisine itiraf edilen günahları başkasına anlatmazdı, buna hiç şüphe yoktu, fakat böyle ciddi bir durumda babasına haber verme gereği hissederdi kesin. Oysa Domenico koleje gönderilecekti. Sınıfını başarıyla geçerse, kendisine hediye edilecek motorlu gemiyi düşünmek bile istemiyordu.

Böyle çile dolu bir gecede motorlu gemi zaten kimin umurundaydı ki? Komünyon başlamadan önce günah çıkarmam gerek, aksi takdirde işlediğim günah ikiye katlanacak, diye düşünüyordu. Gelgelelim, Domenico'nun pek inanarak söylemediği, teorik bir plandı bu. İşlediği günahı ailesine de anlatması gerekeceğini ve bu durumun aile içinde skandal yaratacağını gayet iyi biliyordu.

Dünyada bir başına kalmış, yatağının içinde huzursuzca kıpırdanıyordu; Tanrı dışında kimse ama hiç kimse onun işlediği bu suçu bilmiyordu. Ertesi sabah herkes onunla yine her

zamanki şefkat dolu sözcüklerle konuşacak, babası ünlü kol saatini ona gönderecek ve akrabalarından başka hediyeler daha gelecekti. Oysa her şey faydasızdı, her şey faydasızdı, artık yaşamın ona sunabileceği hiçbir güzellik kalmamıştı.

Ta ki her şeyi unutup yatağında hareketsiz kalana ve en sonunda yorgunluğa yenik düşüp kendini merhametli uykunun kollarına bırakana dek.

Ah keşke, ertesi sabah evin uşağı Pasquale, Domenico'yu uyandırmaya hiç gitmeseydi. Evin yaşlı çalışanlarından Pasquale, Domenico'ya adeta tapıyordu ve o gün, özellikle ilk ona selam vermek istemişti. "Haydi uyanın, küçük beyim!" diye neşeyle haykırdı, kapalı panjurları açarken. "Geç bile kaldınız, üzerinizi giymek için ancak vaktiniz olacak. Bayan Rop aşağıda hazır bekliyor."

Domenico yerinden sıçrayıp yatağında doğruldu, hayatındaki hayli önemli bir şeyin kötü yönde değiştiğini hissediyordu. Birkaç saniye bunun ne olduğunu hatırlayamadı. Sonra, korkulu gece düşlerinden sıyrılmasına rağmen, kutsal değerlere saygısızlık ettiği düşüncesi ölümcül bir güçle ruhunda belirdi. Kalkıp yatağına oturdu ve özenle katlanıp sandalyeye konmuş yeni elbisesini gördü; sol kolunda renkli ipekten bir şeritle yaldızlı bir püskül vardı, bunlar onun sözde saflığının sembolüydü.

Önceki akşama kıyasla, sabah serinliği yaşadığı felakete karşı durabilmesi için yepyeni bir kuvvet vermişti ona. Mutlu bir şaşkınlık içinde, tekrar günah çıkarmayı talep etmekte son derece kararlı buldu kendini. Herkesin katılacağı törenden önce,

iki ya da üç dakika ona yeterdi. Öğretmenine haber vermeden doğruca Don Paolo'ya gidecekti. Evet, bu kahramanca çözümü ne pahasına olursa olsun gerçekleştirecekti. Şimdi tekrar düşünüyor ve söyleyeceği sırrı, Don Paolo'nun büyük olasılıkla kimseye anlatmayacağından kuşku duymuyordu; hatta söylediklerini belki ciddiye bile almayacaktı.

O halde neden ani bir cesaretle Pasquale'ye güvenmek istemişti? Hangi sinsi arzu onu konuşmaya itmişti?

"Pasquale," diye söze başladı. Sesinde şakacı bir ton vardı: "Sen hiç günah çıkarmaya gittin mi?"

"Her hafta gidiyorum, küçük bey."

"O zaman söyle bana. Sırf utandığın için itiraf etmediğin bir günahın oldu mu hiç?"

"Ah, bilmiyorum, küçük bey. Umarım olmamıştır."

"Peki, bir günahın utanç duyulduğu için dile getirilmemesi çok kötü bir şey mi?" diye sordu Domenico. Sesi yine endişeli bir hal almıştı.

"Tabii ki, küçük bey, bu ölümcül bir günah."

Çocuk birden, "Pasquale!" diye haykırdı. Domenico, annesini doğduktan birkaç gün sonra kaybetmişti ve evin uşağı, dünyada gerçekten güvenebileceği tek insandı. "Dün utandığım için pedere bir günahımı söylemedim!"

"Ah, küçük bey, bu çok büyük bir günah olmasa gerek."

"Evet, zaten sonra Don Paolo'ya gidip tekrar günah çıkardım."

"O zaman bunda kötü bir şey yok. Bu durumda, herhangi bir sorun kalmıyor ortada."

"Ona işlediğim günahın ne olduğunu söyledim sadece,"

diye belirtti çocuk, "ama ondan utandığım için gizlediğimi söylemedim."

Pasquale gülerek, "Ne kadar karışık!" dedi, artık hiçbir şey anlamamaya başlamıştı. "Bunlar, kimseye faydası olmayacak karışıklıklar. Günahınızı söylediyseniz artık üzerinde durmamanız gerekir, küçük bey. Haydi, şimdi banyoya."

"Peki, bunun ölümcül bir günah sayılmayacağından emin misin?"

İnsan ruhunun nasıl bir şey olabileceğinden bihaber olan Pasquale "Ölümcül günah da neyin nesi!" diye haykırdı. "Düşünmenize bile gerek yok. Bu tür şeylere safsata karıştıranların vay haline. İşte, asıl o zaman günah işlemiş sayılırlar!"

Ah, Domenico böylesi basit bir iyimserlikle ikna olabilmeyi ne kadar da çok isterdi. Elbette Pasquale, küçük efendisinin ağır bir günahla lekelenebileceğini aklına dahi getirmiyordu; o yaştaki bütün çocuklar kendi çaplarında masumdur, diye düşünüyordu; ne yaparlarsa yapsınlar, gerçek suçlu, özünde çocuklar değildi asla, bu yüzden Tanrı onları affetmezlik etmezdi.

Komünyon'dan önce günah çıkarma kararı, böylece Domenico'nun zihninden bir anda silinip gitti. Bu sorunu büyük bir iyimserlik ve bilgelikle çözen Pasquale'yi içinden kutsadı. Abartılı bir neşeyle üstünü giydi. Bayan Rop'u selamlamaya gitti ve birkaç haftadır yapmadığı şeyi yaparak onu yanaklarından öptü.

"Demek ki, tekrar nazik bir çocuk olman için ilk Komünyon ayini gerekliymiş," dedi öğretmeni sert ama memnun bir ifadeyle.

Camlardan süzülen güneş ışıkları, mumlardan yayılan kokular ve orgdan gelen görkemli ezgilerle, kilisedeki tören oldukça hızlı geçiyordu. Domenico, ayini olabildiğince dikkatle takip etti, önceki akşam hissettiği endişelerden kurtulmasını sağladığı için Tanrı'ya şükretme cesareti gösterdi, kutsal yemini etmek üzere özenle mihraba yürüdü, kısacası örnek bir çocuk oldu. Ne var ki, Tanrı'nın ve insanların onayını alabilmek için, ne kadar uğraşırsa uğraşsın, o umduğu saf mutluluğu hissetmeyi boş yere bekliyordu. Arkadaşlarına bakarken, onları kendine eş görmeyi artık bir türlü başaramıyordu; en sonunda hepsine imrendiğini fark etti. Onların tasasız hallerine, içten tebessümlerine, hediyelerine ve kutlamalarına imrenerek bakıyordu. Hediyeler, onuruna verilecek ziyafet, arkadaşlarıyla geçireceği oyunlarla dolu o gün, kısacası onun için artık her şey zehirlenmişti.

Bayan Rop'un elinden tutmuş kiliseden çıkarken, Pasquale'nin haklı olup olmadığı konusunda şüphelenmeye başlamıştı. Onun gibi biri böyle şeyleri nereden bilebilirdi ki? Dahası, konuyu tam anlamıyla ona açıklamış sayılmazdı. Pasquale muhtemelen olan biteni anlamamıştı. Evet, evet bundan emindi: Ona iyilik olsun diye konuyu nazikçe geçiştirmişti, Domenico da kuzu gibi ona inanmıştı.

Etrafını saran dünya bir sis bulutuna batmış gibi eve döndü. Korkunç bir sırdı bu! Bilincinde tuttuğu son derece ciddi bir günahla Komünyon ayinine katılmıştı; kutsal değerlere ettiği saygısızlık böylece ikiye katlanmıştı. Ailesinin tebriklerine mekanik bir biçimde cevap verip gülümsemiş, gözüne artık mide bulandırıcı görünen yemekleri ve dondurmaları midesi-

ne indirmişti. Okuduğu polisiye romanı anımsadı: Hikâyedeki katil, kitabın sonuna kadar polis rolü oynuyordu. Şimdi kendi de öyle yapıyordu sanki, hatta durum bundan da kötüydü. Selamlara karşılık vererek, yemekleri yiyerek, hediyeleri kabul ederek babasını, Bayan Rop'u, onun mükemmel bir çocuk olduğuna inanan arkadaşlarını kandırmaktan başka bir şey yapmıyordu. Ah, bir bilselerdi gerçeği!

Böylece o günü, uyuşuk, duygusuz bir rüyada gibi geçirdi. Akşam olduğunda, çektiği acıdan ve sürekli rol yapmaktan bitap düşmüştü. Uyumaya gittiği sırada Bayan Rop, Bay Molo'ya dönüp "Bu çocuk hiç iyi değil," dedi. "Galiba çok yemek yedi."

"Hayır, hayır, gayet iyiyim ben," diye karşılık verdi Domenico onlara. Oysa her geçen saat benzi daha da sararıyordu.

Günler geçti, okulda dersler birbirini izledi, teneffüslerde arkadaşlarla oyunlar oynandı, ancak Domenico'nun çektiği eziyet bir nebze olsun hafiflemedi. Artık dua kitabını açıp bakacak cesaretini dahi kaybetmişti, çünkü orada kesinlikle onu ebedi bir cezaya mahkûm eden yeni sözcükler bulacaktı. Sınıftaki öğretmenler, oyuncaklar, macera kitapları, arkadaşlarıyla parkta buluşmalar, babasıyla yaptığı araba gezintileri, kısaca artık hiçbir şey azıcık olsun ilgisini çekmiyordu. Domenico kendini hayatın akışına kaptırmış gidiyordu, tek endişesi sırrının açığa çıkmasıydı. Aslına bakılırsa, kimse bu endişesinin farkında değildi.

Bir gün, Bayan Rop'un odasına girdiğinde masada bir kitap gördü. *Din Üzerine Kısa Bilgiler* yazıyordu üzerinde. Başta içgüdüsel olarak kitabı okumayı reddetti, sanki kitabın sayfaları arasında kendisini bekleyen bir tuzak vardı. Öbür yandan,

kitap inanılmaz derecede aklını çeliyordu. Farkında bile olmadan eline alıp sayfalarını karıştırmaya, hatta o korkunç konuyu aramaya başlamıştı.

Gizemli bir güç gözlerine yol göstererek onu 190. sayfaya getirmişti. Sonra o can alıcı bölümü gördü. Şöyle yazıyordu: "Her kim ölümcül bir günah işlediğini fark ederse derhal günah çıkarmalıdır. Eğer bu kimse, Tanrı'nın merhametine layık olmadığını bilerek Komünyon ayinine katılırsa Efendimiz İsa tarafından kendisine katiyen bağış ihsan edilmez, bu kimse korkunç *bir ölümcül günah* işlemiş sayılır ve her türlü cehennem azabına layık görülür."

Daha önce başına hiç böyle bir şey gelmeyen Domenico'nun tüyleri diken diken olmuştu, elindeki kitabı fırlatıp odadan çıktı ve o saatte bomboş olan evde huzursuzca dolandı. En sevdiği şeyler, en çok istediği öteberiler, en maceralı yolculuk ya da başarı planları, şimdi bunların hepsi ona tiksindirici geliyordu. Ruhunun tek istediği sadece birazcık huzurdu.

Ama nasıl? Korkunç günahını pedere itiraf etme düşüncesi bile Domenico'nun ruhunu isyan ettirmeye yetiyordu. Çok sert cezalarla karşılaşma ihtimaline karşın, ne pahasına olursa olsun bir bahane uydurup önümüzdeki ay günah çıkarmaya gitmeyecekti. Bir sonraki ay da aynı şeyi yapacak ve sırrını açıklamaya asla cesaret edemeyecekti.

Hal böyle olunca şöyle düşünmeye başladı: Günah çıkarmayı her ay, her mevsim ertelerim, kiliseye de gitmem (zaten babam da gitmiyor), böylece yıllar geçer, yine de bir gün, elbet günah çıkarmam gereken an gelip çatar. Diğer türlüsü cehennem ve ebedi lanetlenme zaten. Birden Domenico kendini bir kazan do-

lusu katranın içinde, insanı çıldırtacak denli korkunç acılar çekerken hayal etti. Hatta bilincini kaybedip bir türlü kendinden geçemediğini, gece gündüz o vahşi işkenceye maruz kaldığını, ertesi gün, bir sonraki gün, hatta ve hatta sürekli böyle devam ettiğini, bir an bile çektiği azabın azalmadığını, yıllarca, yüzyıllarca, milyonlarca yıl bu şekilde umutsuzca ölümü beklediğini, ancak sonsuza dek bu işkenceyi çektiğini düşündü. Küçük çocuğun alnından ter damlıyordu, gözleri çakmak çakmaktı.

Ve işte tam da ölüm anının gelip çattığı o an, nihayet günahımı itiraf edebilecek cesareti gösterebilirim, diye tamamladı düşüncelerini. Sonra böyle yapacağına dair kendi kendine yemin etti, çok önemli bir şeydi bu, hayatta kalması için tek kurtuluş yoluydu.

Üzerinde büyük bir kararlılıkla durduğu bu plan, az da olsa onu sakinleştirmişti. Zamanla bu fikir kafasına iyice yerleşti, en çok acı çektiği zamanlarda tutunacak tek dalı oldu, hatta ruhundaki en derin ve en kuvvetli arzu haline geldi. Küçük çocuklar için hiç de uygun olmayan ölüm düşüncesi böylece onun için zamanla bir çare halini aldı. Oysa o zamana dek Domenico, tıpkı diğer yaşıtları gibi, ölümü tuhaf ve kendisi için çok uzak bir olgu olarak görüyordu. Böylelikle uzun süreli bir ateşkes sağlanmış, bu ateşkes en azından yaşamına devam etmesine olanak tanımıştı.

İlk Komünyon'dan yaklaşık bir ay sonra hastalandığında, Domenico ciddi ciddi ölümü düşündü. Korkunç karın ağrıları ve yüksek ateşle yatağa düşmüştü, doktor bunun basit bir karın ağrısı olduğunu söylemiş, sadece müshil ilacı ve dinlenmenin yeterli olacağını belirtmişti. Fakat ertesi sabah çocuğun ateşi

daha da artmıştı. Ağrıları geçmesine geçmişti ama kol ve bacaklarında tuhaf bir bitkinlik vardı.

Bayan Rop ellerini göğsünde kavuşturmuş, yarı karanlıktaki odada Domenico'nun yatağının yanı başında dikiliyordu, hareketsiz ve sessizdi. "Bayan Rop," diye seslendi çocuk ona, "Bayan Rop, sizce ben ölecek miyim?"

"Ölmek mi?" dedi Bayan Rop. "Bunlar senin yaşında edilecek laflar mı? Yoksa ölmekten korkuyor musun?"

Çocuk bütün cesaretini toplayıp, "Hayır, korkmuyorum," diye cevap verdi. "Ama ölmeden önce günah çıkarmak isterim." Sonra da biraz yalan ekledi: "Din derslerinde öğrendiğime göre, sadece Tanrı tarafından bağışlanmayı hak eden kimseler öldüklerinde cennete gidebiliyormuş."

"Bu saçma sapan konular hakkında konuşma artık," diye karşılık verdi öğretmeni, "bunları düşüneceğine uyumaya çalışsan iyi edersin."

Domenico'nun ateşi, aynı gün öğleden sonra da yükselmeye devam etti. Kafasının içinde sanki derinlerden gelen bir uğultu duyuyordu, etrafındaki eşyalar, yaz güneşinin altındaki evler gibi tir tir titriyordu. Odasının açık kapısından, yemek yiyen ailesinin çatal kaşık seslerini duyuyor, onlara biraz olsun imrenmiyordu. Akşamın ilerleyen saatlerinde eve gelen doktor, onu muayene ederken Domenico artık kendini bırakmıştı. O gün, genellikle öğle yemeklerinden sonra dışarı çıkan babasının bu sefer evde, bir köşede oturduğunu fark etmişti. Sanki birini bekliyordu. Dahası bu kez iki doktor gelmişti, kendi aralarında konuşurlarken Domenico tuhaf bir sözcük duymuştu: Karınzarı iltihabı.

Dudakları adeta uyuşmuş olduğundan tüm gücünü toplayıp babasına seslendi: "Baba, sence ben ölecek miyim?"

"Ne ölmesi!" diye cevap verdi babası. "Nereden geliyor aklına bunlar? Yarın daha iyi olacaksın."

Domenico, derin bir uykuya daldığından babasının son söylediklerini duymamıştı bile.

Saat on bire doğru –doktorların her ikisi de üçüncü bir doktorla salonda kısık sesle bir konu üzerinde tartışıyorlardı– o âna dek iyimserliğini korumuş olan babası Molo şöyle dedi:

"Bayan Rop, siz de bir gürültü duymuyor musunuz?"

"Gürültü mü? Ne gürültüsü?"

"Sanki bir kuş kanatlarını çırpıyor."

"Hayır, Mühendis Bey," diye cevap verdi Bayan Rop öfkeyle, "ben hiçbir şey duymuyorum." Söylediği şeye bak! diye homurdandı kendi kendine. Çocuk bu durumdayken, hâlâ böyle şeylerden bahsetmesi olacak şey mi?

"Bir şey mi söylediniz Bayan Rop?"

"Yok, hayır, bir şey söylemedim," diye yalan söyledi öğretmen.

Mühendis Molo, odanın bir köşesinde hazır bekleyen uşağa dönüp şöyle dedi:

"Pasquale, doktorlar onu kliniğe yatırıp yatırmamayı tartışırken, sen de gidip balkona bakabilir misin? Sanırım orada bir kuş var, sesi duymaya devam ediyorum. Birkaç güvercindir belki; yine de rahatsız edici."

Pasquale balkona çıkıp baktı. Gördüğü tek şey gecenin karanlığı, sokak lambaları ve yoldan gelip geçen birkaç kişiydi, her şey olağan seyrindeydi. Dikkatle etrafı dinledi: Arka planda

hiç bitmeyen bir uğultunun duyulduğu, şehrin alışılageldik sessizliği dışında başka bir ses yoktu.

İçeri girip, "Hiçbir şey yok, Mühendis Bey, ben de bir şey duymadım," dedi.

Mühendis endişelenmişti, "Nasıl olur? Hatta ses şimdi daha da güçlendi. Kesinlikle, kuşun biri kanat çırpıyor. Öyle bir şey olmalı."

Oysa gerçekten bir şey vardı. Doktorlar XV. Louis tarzında döşenmiş salonda, çocuğu ameliyat edip etmemeyi tartışırken, Bayan Rop komodinin üzerine dizilmiş ilaç şişeleri ve iğne kutularının –gereksiz yere– ne olduklarını anlamaya çalışıp ciddi bir ifadeyle incelerken, Bay Molo kanat çırpışını andıran o tuhaf sesin nasıl korkunç bir anlama geldiğini nihayet anladı. Bir yığın yastığın arasında kalan Domenico'nun küçük başı hafifçe yana düşmüş, hareketsiz duruyordu.

Küçük çocuk, işte şimdi nehir kenarında uçsuz bucaksız bir şehirdeydi, bu şehir öyle uçsuz bucaksızdı ki, göz alabildiğine evleri, geniş yolları ve etraftaki dağların eteklerine dek uzanan düzenli bahçeleriyle sanki sınırsızdı. Domenico tuhaf bir şekilde nerede olduğunu bilmediği bir merdivenin tam ortasındaydı, yukarı mı çıksa aşağı mı inse hiç bilemiyordu. Yine de bunu doğal karşılıyordu, çünkü öldüğünün farkındaydı, artık başka hiçbir macera onu şaşırtamayacaktı. Önce ellerine baktı, sonra camlı bir kapıda yansımasını gördü ve kendini tanıdı: İlk Komünyon'da giydiği kıyafetler vardı üzerinde, sadece sol kolunda o günkü renkli ipek kurdelesi yoktu.

Makyajlı, genç ve güzel bir kadın merdivenlerden inerken ona yaklaştı:

"Yeni mi geldin?" diye sordu. "Ah zavallı çocuk, hem de bu kadar erken?"

Yeni yeni kendine gelen Domenico, "Evet," diye cevap verdi, "burası neresi?"

Genç kadın nazikçe, "Bu şehrin adı yok," dedi. "İnsanlar buraya yalnızca hesap günü için gelir. Sonra da herkes ait olduğu asıl yere gider."

"Hesap günü" ifadesi, Domenico'nun aklına birdenbire işlediği o ölümcül günahı, yaşadığı acıları, hastalığını, beklenmedik ölümünü ve aniden gerçekleşen ölümünden dolayı zamanında günah çıkarmayı başaramadığını getirdi. Çocuk yine kendini boşlukta bir yerlerde kaybolmuş gibi hissediyordu.

Çocuğun cevap vermediğini gören genç kadın, "Ben de bugün geldim," dedi. "Suratını asmana gerek yok. En kötü kısım geride kaldı artık. Sen neden korkuyor olabilirsin ki bu küçük yaşta? Tanrı, elbette seni bağışlayacak."

Endişesine hâkim olamayan Domenico, "Ah, Tanrım!" diye haykırarak hıçkırıklara boğuldu ve yardım umuduyla hiç tanımadığı kadına sarıldı.

Genç kadın merdiven basamağına oturup çocuğu kucağına aldı, teselli etti ve böyle acı çekmesinin sebebini öğrenmeye çalıştı, ama bu hiç kolay olmadı, çünkü Domenico ölümcül günahını anlatırken hıçkırıklardan sarsılıyordu. Kadın en sonunda sustu, düşünceliydi, ne diyeceğini bilemiyordu.

Birkaç dakika sonra, "Haydi, gidelim," diyerek Domenico'nun elinden tuttu ve onu merdivenlerden aşağıya indirdi.

İnsanlarla dolu, güneşli mi güneşli, hayli geniş bir caddeye gelmişlerdi. Çoğunluk yaşlılardan oluşuyordu, aralarında çok az çocuk vardı. Domenico bazılarının ona merakla baktığını fark etti, kendi aralarında onun hakkında konuşuyorlardı, içlerinden biri acısını paylaşırcasına başını sallıyordu.

Maria adındaki genç kadın, geleli daha birkaç saat olmasına rağmen, oradaki ortamı çok iyi öğrenmişti, böylelikle çocuğa nasıl bir yerde olduklarını anlatmaya koyuldu. Bu şehirdekilerin tamamı ölmüş insanlardı, daha doğrusu onların ruhlarıydı ve sorgulanmayı bekliyorlardı. Uçsuz bucaksız şehrin dört bir yanına kurulan sayısız mahkeme –diğer tüm yapılardan yüksek olan mahkeme kürsüleri hemen dikkat çekiyordu– gün doğumundan günbatımına değin hiç durmadan çalışıyordu.

Cennet ya da cehennemde ebedi hayata başlayacakları o an gelinceye dek, ölüler hâlâ insana özgü bedenlerini koruyor ve yeryüzünde bıraktıklarına benzer evlerde normal insanlar gibi yaşıyordu, tek fark burada her şeyin çok düzenli olmasıydı ve hiçbir şey kullandıkça tükenmiyordu.

Kimileri buraya gelir gelmez hemen sorguya çekilirken, kimileri beklemek zorunda kalıyordu. Hatta bazı kimseler binlerce yıldan bu yana bekliyorlardı, en azından Maria öyle söylemişti ve bunu anlatırken sesi epey gizemliydi. Bu kişilerin ebedi cezaya çarptırılan, ne zaman sorguya çekilecekleri belli olmayan kötü kimseler olduğu söyleniyordu. Gelir gelmez cehenneme gönderilenler de yok değildi; ancak elbette ilk olarak kutsal ruhlara öncelik tanınıyordu, daha sonra sıra cezalarını çektikten sonra cennete layık görülecek olanlara geliyordu; son

olaraksa kuşkulu kişilere yer veriliyordu, kötülük yapanlarsa kuyruğun en sonunda bekliyordu.

Ne var ki, sorgu zamanı daha erkene alınamadığından bu konu hakkında tam bir ayrım söz konusu değildi: Bu kuralın istisnaları hemen hemen her gün yaşanıyordu. Beklemede olan ruhlar sürekli bir şüphe ve belirsizlik içinde kıvranıyorlardı: Acaba bir an önce sorguya çekilmek mi daha iyiydi yoksa ölümcül hükmü ertelemek mi?

Şehrin görüntüsü, yeryüzündeki hiçbir sefil insanın hayal dahi edemeyeceği kadar güzeldi. Mimarisi, uçsuz bucaksız yerlere uzanan ağaçları, sonsuz çiçekleri, daha önce hiç görülmemiş mavilikteki denizi, berrak gökyüzü, güneşi asla engellemeyen farklı şekillerdeki bulutlarıyla muhteşem bir şehirdi burası. Buna rağmen Domenico, çektiği vicdan azabı yüzünden hiçbir şeyin keyfini çıkaramıyordu, onun gibi etraftaki her şeye kayıtsız kalan başkaları da vardı, hepsi banklara oturmuş, çimlere uzanmış ya da pencerede düşüncelere dalmıştı, her biri sonsuz bir sıkıntı ve umutsuzluğun resmiydi adeta: Belki de hesap günleri asla gerçekleşmeyecek olan kötü kimseler, onlardı.

Domenico ve Maria, bir sürü çeşmenin olduğu, kuşlarla dolu, olağanüstü güzellikte bir bahçeye geldiler. Gölgedeki uzun bir bankı işaret eden Maria, "Buraya oturalım," dedi, "sıramız gelirse bizi buradan çağırırlar."

Tam oturmuşlardı ki bankın diğer ucunda, herkesten iyi giyimli, ellilerinde bir adam Maria'yı uzun uzun süzdü, sonra küçümser bir ifadeyle yerinden kalkıp iki yaşlı kadının yanındaki başka bir banka geçti.

"Neden öyle yaptı?" diye sordu Domenico kendisini koruyan kadına. "Onu tanıyor musun?"

"Daha önce hiç görmedim," diye cevap verdi genç kadın, yüzünde gölgeler vardı. "Böyle yaptı çünkü ben..." Ardından, "Bundan utanmalı," diye mırıldandı kendi kendine, "sanki kendi de ölü değilmiş gibi!"

Domenico, iyi giyimli o adamın neden kalkıp gittiğini anlamamıştı, yine de bir şey söylemedi, aklına kendi yaşadığı felaketler gelmişti. Maria şimdi ona büyük bir merhametle bakıyordu, onu nasıl teselli edeceğini bilmiyordu, çünkü Domenico'nun işlediği kabahat, anlattığı kadarıyla gerçekten ağır bir günah gibi görünüyordu.

Maria havayı değiştirmek için, "Ben hayattayken," diye söze başladı, "ben hayattayken bana Méri derlerdi. Ama şimdi bu ismi kullanmak ciddiyetsiz kaçabilir..." Sonra utangaç bir şekilde gülümsedi.

Gelgelelim, Domenico onu duymuyor gibiydi. Hareketsiz oturuyor, canlılığını kaybetmiş ifadesiz gözlerle önüne bakıyordu.

"Aslında bu ruju çıkarırdım," diye devam etti Maria, sessizliğe meydan vermemek için. Bir yandan da şarap rengindeki dudağını gösteriyordu. "Bu ruju çıkarırdım ama nasıl oldu bilmiyorum, öldüğümden beri bir türlü çıkaramıyorum, iyice ovaladım ama sanki derinin altına geçmiş."

Sonra tekrar güldü, bu kez kahkahası öncekinden daha canlıydı. Ancak Domenico gözünü bile kırpmamıştı. Son derece üzgün halde önüne bakmaya devam ediyordu, en ufak bir hayat belirtisi bile göstermiyordu.

O sırada, iriyarı iki işçi kendi aralarında hararetli bir şeyler konuşarak gelip yanlarına oturdu. Maria neşelenmişti, belki de bu iki adam çocuğun dikkatini biraz olsun dağıtabilirdi.

"Aynen dediğim gibi," diye iddia ediyordu içlerinden biri. "Acaba sorguya çağırılacak mıyım şüphesiyle sonsuza dek beklemek. İşte ceza bu."

"Keşke!" diye haykırdı öteki. Aklından oldukça ağır cezalar geçiyordu besbelli. "Keşke! Ama bu hafif kalmaz mı? Sen buna ceza mı diyorsun?"

Diğeri, sesinde tarif edilemez bir ifadeyle, "Öyle düşünüyorsun, çünkü kısa süredir buradasın," dedi. "Beklemekten daha kötü ne olabilir ki? Burada lanet olası bir hayat var ama sakin geçen tek bir saat bile yok, herkes çağırılma korkusu içinde. Benim şu anda olduğum gibi, senin de kırk yıl sonraki halini görmek isterim. Her gün birileri, binlercesi cennete giderken hiçbir şey yapmadan buraya çivilenip kalmak, çalışamamak ve her geçen dakika çağırılma korkusuyla yaşamak nedir bilir misin sen?" Adam konuşurken kontrol edilemez bir öfkeyle sarsılıyordu. "Ve çağrılsan da kayıp olduğunu bilmek, kimse arayıp sormuyor bile, bizi kimse hatırlamıyor, şu koca evrende hiç kimse, hatta Tanrı bile bizi hatırlamıyor. Burada köpek gibi yalnızız, anladın mı?"

"Yeter artık!" diye öfkeyle sözünü kesti arkadaşı. "Artık yeter! Anladım. Bana işkence etmene ne gerek var?"

"Ne gerek var... Ne gerek var... Ne gerek var..." diye tekrarladı öteki. Sonra da yavaşça kasvetli bir sessizliğe büründü.

İki adam böylece susmuştu, Domenico önceki gibi hareketsiz ve sessizdi. Kendi günahları için endişelenmeyi bir tarafa

bırakıp acıyan gözlerle ona bakan Maria bile susuyordu: Bu saf bir bilinçsizlik miydi yoksa Tanrı'nın merhametine duyulan kontrolsüz bir güven mi?

Birkaç dakika, özel bir çaba sarfetmeden hareketsiz ve sessiz oturdular, zaman durmuştu sanki; burada eksik olan şey, yeryüzünde akıp giden zamandı, akıp giden ve yakalanamayan zaman.

En sonunda adamlardan biri konuştu. Kırk yıldır burada olan adamdı bu.

"Haydi söyle," dedi birdenbire yanındakine dönüp, "bir sigara daha içmek istemez miydin?"

Diğer adam asık suratını hiç bozmadan cebinden bir paket sigara çıkarıp arkadaşına uzattı. İkisi de sigaralarını yakıp içmeye koyuldular. Kendisine yöneltilen sorudan ansızın şüphelenen adam gücenerek sordu: "Bana sigaram olup olmadığını sordun, öyle değil mi?"

"Evet," diye cevap verdi öteki.

"Yani hâlâ sigaram olup olmadığını? Peki, neden öyle dedin?"

"Ah! Çünkü burada sigara yok. Seninkilerin de bittiğini düşünmüştüm."

Asık suratlı adam birden arkadaşına döndü, sinirlenmişti:

"Nasıl? Yani burada sigara..."

Cümlesini tamamlayamadı. Yanındaki arkadaşı ona dirsek atmış, bağırıp çağırmanın hiç sırası olmadığını söylemek ister gibi başıyla işaret etmişti. Çünkü o sırada asker görünümlü iki genç, oturdukları banka doğru geliyorlardı, ikisi de üniformalıydı.

Kırk yıldan bu yana bekleyen adam ötekine dönüp, "İkimizden birini çağırmaya geliyorlar," dedi kısık bir sesle. "Sorguya çekmek için geliyorlar."

İki adamın da benzi korkunç bir şekilde sararmıştı. Bu durumda, aralarından biri için ölümcül vakit gelip çatmıştı. Adamlar, üniformalıların aynı bankta yanlarında oturan genç kadın ya da çocuk için gelebileceklerini akıllarının ucuna dahi getirmiyorlardı. Oysa gerçek tamamen böyleydi:

İki tuhaf asker, "Maria Ferri! Domenico Molo!" diye seslendi neredeyse aynı anda. "Haydi, çabuk olun! Şimdi sıra sizde!" Çok neşeli bir haber verir gibi, oldukça kibar konuşuyorlardı.

Maria ve Domenico ayağa kalktı.

"Birlikte mi sorguya çekileceğiz?" diye sordu kadın, şaşırtıcı bir serinkanlılıkla. Sanki sıradan bir garsonla konuşuyordu.

"Hayır, üzgünüm," dedi haber getiren asker. "İki farklı mahkemede sorguya çekileceksiniz."

Böylece Domenico ve Maria ayrılmak zorunda kaldı. Çocuk, Maria'nın boynuna sarılıp gözyaşlarına boğuldu, ondan ayrılmak istemiyordu.

"Kısa süre sonra birbirimizi tekrar göreceğiz," dedi genç kadın sevgiyle. "Birlikte yola çıkacağız, göreceksin. Burada bekleyeceğim seni. Sakın korkma."

Çocuk ağlamaya devam ediyordu, ama hıçkırıkları gittikçe zayıflamıştı, üniformalı askerlerden birinin elinden tutup yürüdüğünü fark etti. Parktan çıkmış ve devasa mahkemelerden birine doğru yol almaya başlamışlardı. Burası inanılmaz genişlikte, çatısı olmayan, üstü açık bir tür kuleydi.

Kulenin yakınlarında, içeri girebilmek için kapılara akın eden olağanüstü bir kalabalık vardı. Ne söyledikleri duyulmuyordu, normal hayattaki gibi anlaşılmaz bağırış çağırışlar ve protestolar havada uçuşuyordu muhtemelen; oldukları yerden gürültüler ve patırtılar geliyor, konuşma uğultuları duyuluyordu.

Üniformalı haberci, Domenico'yu kalabalığın görmediği kilitli bir kapıya yönlendirdi, anahtarla kapıyı açtı ve çocukla içeri girip kapıyı kapattı. Birlikte elektrikli lambaların aydınlattığı dar bir merdivenden yukarı doğru çıkmaya başladılar.

Devasa mahkemenin en üst tepesine, açık havaya çıktıklarında Domenico soluk soluğa kalmıştı. Çocuk, büyük boks karşılaşmalarının düzenlendiği Amerikan stadyumlarının bazı fotoğraflarını anımsadı; fakat burası çok daha devasa bir yerdi; gökyüzüne doğru dik bir şekilde uzanan merdivenleri dolduran kalabalıkta milyonlarca insan olmalıydı. Yine de etrafta büyük bir sessizlik hâkimdi.

Domenico, ortadaki kürsüye benzeyen yerde koyu giysiler içinde yapayalnız oturan yaşlı bir adam gördü. Kürsünün tam karşısındaysa bir taht yükseliyordu –krallara yaraşır ihtişamına bakıldığında, taht dışında başka bir adı olmazdı– burası yargıcın tahtıydı. Yargıç çok güzel yüzlü, genç biriydi. Kırmızı bir pelerin giymişti; yeryüzünde kimsenin bilmediği bu muhteşem renk, uçsuz bucaksız meydanda ışıl ışıl parlıyor ve güneşten daha çok ışık saçıyor gibi görünüyordu. Biri siyah, diğeri beyaz pelerin giymiş iki kişi de yargıcın yanında, ama ondan biraz daha aşağıda oturuyordu.

Mahkemenin uçsuz bucaksız boyutlarına rağmen, seslerin

en uzak köşelerden dahi net bir şekilde duyulması çok tuhaftı. O sırada, kürsüdeki bay ayağa kalkıp konuşmaya başladı.

Domenico ve üniformalı genç, kendilerine ayrılan yere iniyordu. Oğlan muhtemelen birazdan yargılanacaktı, o an kürsüde konuşan adamı büyük bir şaşkınlıkla tanıdı. Bu adam, Maria'yla yanına oturduklarında küçümseyen gözlerle onlara baktıktan sonra kalkıp giden yaşlı adamın ta kendisiydi. Domenico şimdi onun söylediklerini gayet iyi duyuyordu.

Adam konferans verircesine, "2300 işçiye iş imkânı sağlıyordum," dedi gururlu ve kendinden emin bir ses tonuyla. "Aslında tüm hayatımı onlar için harcadım. Ben olmasaydım açlıktan ölürlerdi; kadınları kötü yola düşerdi, çocukları hapishaneleri boylardı. Oysa benim ödediğim maaşla gayet iyi geçinip gidiyorlardı. Hatta korkarım, daha fazlasını bile yapıyorlardı..." Sonra imalı imalı güldü, "tabii, onların da ara sıra eğlenmek istemelerine karşı değilim!"

Kendinden emin bir tebessümle söylemişti tüm bunları, etrafına bakındı, önce yargıca daha sonra da çoğunluğun desteğini kazandığından kesinlikle emin olduğu geniş kalabalığa göz gezdirdi. Ancak yargıç gözünü bile kırpmadan, dikkatle ona bakmayı sürdürüyordu, salonu dolduranlarsa hiç de dost canlısı görünmüyordu. Kalabalığın arasında içten bir tebessüm aramak boşunaydı.

Fakat iyi giyimli adam tüm bunların farkında bile değildi; yargılamanın lehinde sonuçlanacağından şüphe duymadığı, halinden açıkça anlaşılabiliyordu.

"Ayrıca fazladan bağışlarda bulundum," diye ekledi, *fazladan* sözcüğünü iyice vurgulayarak. "Prestijli olanları değil,

daha çok meşakkatli görevleri üstlendim," dedi ve yine mekanikleşmiş küçük bir kahkaha attı. "Yıllarca birçok hayır kurumuna 20.000 liret bağışladım. Elbette, hiçbir zaman ahlaksızlığı finanse etmeyi istemedim!" diye ekledi, takdir toplamak için özel bir sebepmiş gibi. Sonra tekrar etrafına bakındı. Yargıç hâlâ gözünü bile kırpmıyor, kalabalıksa donuk gözlerle dik dik bakmayı sürdürüyordu.

Adam birkaç dakika daha konuşmayı sürdürdü ta ki durakladığı bir an, insanüstü bir tonda, kararlı ve sakin bir ses duyulana kadar. İyi giyimli adamın bariton sesi, "Yeter!" diyen bu ses karşısında aşağılık ve değersiz bir şeye dönüşmüştü.

O sırada fabrikatörün yanında Domenico'yu almaya gelen üniformalılara benzer iki asker belirdi ve adam konuşmasını bitirmediğini anlatmaya çalışmasına rağmen onu kürsüden indirdi. Adamın hızla açıp kapattığı ağzından artık insana özgü bir ses çıkmıyordu.

Domenico şaşkındı, yanındaki üniformalı haberciye dönüp, "Peki ya şimdi ne olacak? Cehenneme mi gidiyor?" diye sordu.

"Sanırım evet," diye cevap verdi öteki. "Böyle bitmesi genellikle kötüye işarettir. Haydi gidelim, şimdi sıra sende."

Etrafı kalabalık bir güruhla çevrelenmiş kürsünün en tepesine çıkan Domenico, kendisinden önceki iriyarı adama kıyasla mini minicik, çok zayıf ve savunmasız, adeta bir hiç gibi görünüyordu. Saygı gereği ayakta durmak istedi, ama yanında artık askerler olmadığından oturmak zorunda kaldı. Saçlarında güneşin yansımaları ışıldıyordu. Onu izleyen halk canlanmıştı; çoğu nazikçe gülümsüyordu, bazılarıysa ona selam vermek için

el sallıyordu. Naif bir çocuk, diye düşünüyorlardı, küçük, tertemiz bir ruh ve elbette cennete gidecek.

Bir görevlinin getirdiği kalın dosyayı eline alan yargıç da Domenico'ya bakıp tatlı tatlı gülümsemişti ya da en azından Domenico'ya öyle gelmişti. Sonra dosyanın sayfalarını çevirmeye başladı, ancak birdenbire kapattı ve ciddi bir tonla şöyle dedi:

"Bu onun dosyası değil. Yanlış getirmişsiniz. Bu dosya bir çocuğun olamaz."

"Hayır, bu onun dosyası," diye cevap verdi görevli. "Domenico Molo, on iki yaşında. Bu isme ait başka dosya yok."

Salonda büyük bir sessizlik oldu. Domenico bu kuşkunun nedenini gayet iyi anlayabiliyordu, içindeki son umut da böylece kalbinden uçup gitti.

Yargıç başını kaldırıp çocuğa bakarak, "Burada kutsal değerlere hakaret ettiğin yazıyor," dedi.

O sırada, siyahlar içindeki savcı ayağa kalkarak, "Evet, kutsal değerlere saygısızlık etti," diye doğruladı. "Hatta çifte saygısızlık: Birincisi, ilk günah çıkarışında tüm günahlarını utandığı için söylemediğini itiraf etmeyerek, kutsal Komünyon ayinini kirletti ki bu ölümcül bir günahtır; ikinci olarak ise kutsal değerlere saygısızlık ettiğini bilerek Komünyon ayinine katıldı ve Tanrı'nın gücüne karşı geldi."

"Kutsal değerlere saygısızlık değil bu," dedi nazikçe, beyazlar içindeki diğer kişi. "Kendine sakladığı günahın hiçbir önemi yok."

"Evet, belki önemi yok," dedi savcı, "ama çocuk bunun çok önemli bir günah olduğuna ciddiyetle inanıyordu, hatta öyle

ki ilk günah çıkarışında bunu söyleme cesareti bile gösteremedi. Dolayısıyla ölümcül bir günahı kendine sakladığının bilincindeydi, suçun ağırlığı işte buradan ileri geliyor."

Beyazlar içindeki kişi, "Evet," dedi, "sonra bunu kabul ederek ortadaki kötülüğü düzeltmek istedi ve utancını yener yenmez gidip bu günahı pedere itiraf etti."

"Fakat bu yeterli değildi," dedi diğeri, "günahını itiraf etmişti evet, ancak daha önce bu günahı utandığı için söyleyemediği gerçeğini kendine saklamıştı."

"O an, bunu belirtmek gerektiğinin farkında değildi. Gayet iyi niyetli bir biçimde yaptığı şeyin yeterli olacağına inanıyordu."

"Bu doğru değil! Günah çıkardıktan hemen sonra büyük bir vicdan azabına kapılması da bunun en büyük kanıtı."

Domenico, bu tartışmayı takip etmekte zorlanıyordu. Korku dolu gözlerle kalabalığa bakıyor, gülümseyen, şefkat dolu bakışlar yerine artık tiksinti ve şaşkınlık dolu ifadelerle karşılaşıyordu. Bu sürgündeki çocuğun, Tanrı'yı böyle ağır bir şekilde gücendirmeyi başarmış olması herkese korkunç geliyordu. Büyümüş de küçülmüş dehşet bir şey, diye düşünüyordu kalabalıktaki herkes, sonsuza dek kirlenmiş bir çocuk bu. Kimse konuşmaya cesaret edemiyor, derin bir huzursuzluk, bir an önce oradan kaçıp gitme arzusu herkesi için için kemiriyordu, sanki yargılamayı sonuna kadar izlemek fazlasıyla acımasızca olacaktı. Gökyüzü günbatımına yaklaşmak için daha da mavileşiyordu.

O sırada beyazlar içindeki adam tekrar söz aldı: "Ertesi gün, Komünyon ayininden önce, her şeyi itiraf edecekti. Kesin

kararlıydı," dedi "ama iyi bir tavsiye almadı. O yaşta, her şeyin bilincinde olunamaz."

"Nedense o tavsiyeye hemen itaat etti," diye cevap verdi siyahlar içindeki savcı. "Oysa ruhunun derinliklerinde o bahanenin yetersiz olduğunu gayet iyi biliyordu. Tanrı'yla dalga geçebileceğini düşündü."

"Ama sonra pişman oldu. Vicdanının sesi gece gündüz onu rahat bırakmadı. Sonra da günahını itiraf etmeyi ölüm anına ertelemek gibi bir çözüm buldu, hatta bunu, her şeyi bir bir anlattığı defterine de yazdı."

"Oldukça belirsiz bir çözümdü bu. Ölüm döşeğine düşünceye dek günah çıkarmayı erteledi, çünkü epey ileri bir yaşta öleceğini düşünüyordu. Nasıl da rahat! O kadar yıl geçtikten sonra, kutsal değerlere saygısızlık etmek gibi bir günahı itiraf etmenin kendini zorlamayacağını gayet iyi biliyordu."

"Ama küçük bir çocuk tüm bunları nasıl düşünebilir?" diye sordu beyazlı adam. "Küçük bir çocuk şeytan kadar kurnaz olabilir mi? Günah çıkarmayı erteledi, çünkü hayli ciddi olduğunu düşündüğü o günahın ağırlığı artık bütün gücünü tüketmişti. Umutsuzluğa kapıldığı geceler boyunca cezasını yeterince çekti."

"Korktuğu için acı çekmiyordu," dedi savcı, "Tanrı'yı gücendirmekten dolayı vicdan azabı çektiğinden değil. Cehenneme gitmekten korkuyordu, huzurunu bozan da buydu. İnsanların söylediği gibi, günahların bağışlanması için sadece vicdan azabı çekmek yeterli değil. Korkunç bir acı, tövbe etme düşüncesi, Tanrı'yı gücendirmiş olma üzüntüsü onu bir an bile endişelendirmedi. Asıl olay..."

Savcının cümlesi, o sırada salonda gerçekleşen bir şeyi fark edince yarım kaldı. Savcının tam karşısında, salonun en uç tarafında bir adam kalabalığı zorla yararak kürsüye doğru ilerlemeye çalışıyor, elindeki beyaz kâğıtları sallayarak anlaşılmaz bir şeyler haykırıyordu. Kalabalıklar arasında aceleyle yürürken, tıpkı durgun suda ilerleyen bir kano gibi belirgin bir zikzak çiziyordu.

Savcının susmasıyla birlikte meçhul adamın konuşmaları daha net anlaşılıyordu: "Yavaş olun, yavaş olun!" diye haykırıyordu. "Bekleyin, bir dakika bekleyin!" Oturan insanların tepesinden aşıp ilgisiz ilgisiz ona bakanları dirsekleriyle bir kenara iterek, gittikçe mahkeme salonunun ortasına doğru yaklaşıyordu.

Domenico da herkes gibi dönmüş ona bakıyordu. Adam kürsünün dibine gelip merdivenlerden yukarı doğru tırmanmaya başladığında, çocuk nihayet onun kim olduğunu anlamış ve çığlık çığlığa haykırmıştı.

Pasquale'ydi bu, yaşlı Pasquale'nin ta kendisi. Her zamanki sevimli ve iyi yürekli yüzü, içten tebessümüyle Pasquale, çocuğu kaldırdı ve yargıcın orada olmasını kesinlikle görmezden gelerek onu kucakladı.

Domenico, ancak birkaç saniye sonra Pasquale'ye oraya nasıl gelebildiğini sordu. Yoksa o da mı ölmüştü? Tam bunu sorduğunda, Pasquale'nin boynunun etrafında daha önce hiç görmediği, mor ve siyah arası bir iz olduğunu fark etti.

Domenico korkmuştu "Aman Tanrım, Pasquale," dedi korkunç bir kuşkuyla. "Pasquale, ne yaptın sen?"

"Bir şey yapmadım küçük bey, sadece bir kazaydı," dedi ve

neşeyle güldü. "Mahzende feci şekilde düştüm, o sırada boynuma da bir ip dolandı. Aptalca bir kaza işte."

"Neden, neden Pasquale? Ne oldu?"

Pasquale etrafına bakındı, kalabalığın bakışlarının üzerinde olduğunu görünce bir an utandı, çocuğu yere bıraktı, üstünü başını düzeltti, kâğıtları aldı ve yargıca dönerek şöyle dedi:

"Ben buraya bilerek geldim, Sayın Yargıç. Çünkü gelmezsem onu suçlu bulacaklarını düşündüm; onlar ne olup bittiğini bilmiyorlar. Günahın itiraf edildiği kâğıtlar işte burada."

"Ne itirafı?" diye sordu siyahlı savcı. Yargıç sessizce olanları izliyordu.

"Küçük bey günahını pedere itiraf edemedi," dedi Pasquale. "Ama bu küçük deftere her şeyi yazmış. Çekmecesinde buldum. Kanıt olması için de buraya getirdim. Okumamı ister misiniz?"

Siyah pelerinli adam alayla dudak büktü: "Bunu zaten biliyorduk, boşuna getirmişsin," dedi, "bir önemi yok. Değeri olmayan bir itiraf o."

"Ama suç benimdi!" diye haykırdı Pasquale. "Bunun aptalca olduğunu ona söyleyen bendim! Söylediklerini ciddiye almamıştım. Ama küçük bey ölünce her şeyi anladım."

Savcı, "Sen de kendi açından suçlusun," dedi, "fakat bu durum onu aklamak için yeterli değil. Kutsal değerlere iki kez saygısızlık etti. Cehennemin alevleri onu bekliyor!"

"Hayır, hayır bayım," diye itiraz etti Pasquale, "bu imkânsız! O daha on iki yaşında bir çocuk! Yüreğiniz yok mu hiç sizin? On iki yaşında bir çocuk daha o! On iki yaşında bir çocuğa

ebedi ceza!" Pasquale avazı çıktığı kadar bağırıyordu, yargıcın ayağa kalktığını görünce sustu.

Yargıç o ihtişamlı sesiyle, "Artık akşam oldu," dedi, "hükmü yarına erteliyorum."

Gerçekten de akşam olmak üzereydi. Güneş, büyüleyici meydanın en uzağındaki sıraları artık aydınlatmıyordu; ince, beyaz bulutlar karanlığın çökmek üzere olduğunu haber verircesine gökyüzünü kaplıyordu. Havada büyük bir huzur vardı. Ancak Domenico bu huzuru hiç hissedemiyordu.

Pasquale elinden tutup onu merdivenden aşağı indirdi. İkisi birlikte sessizce, sanki cüzamlıymışçasına yanlarına yaklaşıp onlara bakan insanlara aldırış etmeden çıkışlardan birine doğru ilerledi.

Pasquale başını sallıyordu. Her şey boşunaydı, öyle mi? Küçük beyin çektiği acılara dayanamayıp öldüğü gece kendini onun odasına kapatmış, bir daha asla işe yaramayacak kitap ve defterlerini karıştırmaya koyulmuştu. Yaklaşık iki yıl önce, bir gün çocuğun ona gizli bir çekmeceden bahsettiğini hatırlamış ve eski çalışma masasındaki bu çekmeceyi hemen bulmuştu. Gizli ifadesi lafın gelişiydi, çünkü çekmeceyi bulmak için masadaki ahşap kapağı kaldırmak yeterliydi.

Küçük bey orada kim bilir neleri saklıyordu. Kim bilir hangi masum sırlar vardı orada. Pasquale işte böyle bulmuştu günahın itiraf edildiği o defteri.

Pasquale oldukça katı bir dindardı, her pazar kiliseye gider, ayda iki kez günah çıkarırdı. Tanrı'nın sonsuz gücü ve bilgeliği üzerine en ufak bir kuşkusu bile yoktu. Onun inancı saf ve derindi ama Tanrı'nın, çalışma masasının çekmecesine saklanmış

o küçük defterin varlığından haberdar olması ona kesinlikle imkânsız görünmüştü. Elbette Tanrı her yere girebilir, istediği insanın ve hatta düşünebilselerdi istediği hayvanın düşüncelerini okuyabilirdi. Bu bir inanç meselesi değildi. Ama Tanrı ne diye o ufacık depoya da bir göz atsındı ki? Ya Domenico eskisi gibi utangaçsa ve bu konu hakkında konuşmazsa? Ya ruhu o kötü günahın lekesiyle öteki dünyaya varmışsa? O halde onu kurtarmak, zaman kaybetmeden ona ulaşmak gerekiyordu. İşte bu yüzden, Pasquale kendi canına kıymıştı.

Her şeyin nasıl da boşa gittiğini ancak şimdi anlayabiliyordu. İntiharın Tanrı'ya karşı gelmek olduğunu, buradaki varlığının küçük beyi kurtarmaya yaramadığını, ona yardım etmekten çok kendini mahvettiğini düşünüyor ve huzursuz oluyordu.

Bu düşüncelerle allak bullak olan Pasquale hiç konuşmuyor ve elinden tuttuğu çocuğu sürükleyerek başı önde ilerliyordu. Mahkeme salonunun çıkışlarından birine geldiklerinde, arkasına dönüp o devasa sarmal merdivenlere, yargıcın tahtına, Domenico'yu bulduğu kürsüye baktı: Her yer tamamen boşalmıştı. Sadece ikisi kalmıştı ve etraflarında onları teselli edebilecek tek bir canlı bile yoktu. İnsanlar Domenico'ya, kutsal değerlere saygısızlık eden o çocuğa yaklaşmaktan dahi kaçınıyorlardı. Hakkında verilecek kararın ne olduğunu öğrenmek için, diye düşünüyorlardı, ertesi günü beklemeye gerek bile yoktu.

Günbatımının kızıl yansımaları yavaş yavaş azalırken, amaçsızca salınarak dolaştılar caddeler boyunca, ne zaman ki deniz kıyısına gelip özgürlüğün ve tuzun kokusunu

hissettiler, önceki hayatlarıyla ilgili karmaşık bir pişmanlığa kapıldılar.

Parmaklıklı duvara oturup etrafı seyre daldılar ve çok güzel bir gemi gördüler: İnsanların yaptığından çok daha büyüktü, ama şekli hemen hemen aynıydı. Bembeyazdı, kenarlarında sadece iki uzun, mavi çizgisi vardı, adı yazmıyordu ve günün son ışıkları, insana özgü mutluluğun canlı bir yansıması olarak, denizin karanlığına karşı onu ışıl ışıl aydınlatıyordu.

Ruhlarla dolu kar beyaz gemi, uçsuz bucaksız okyanusun öte tarafındaki Tanrı'nın gizemli krallığına doğru demir alıyordu. Güvertelerden koro halinde söylenen neşeli şarkılar duyuluyordu, mutlu yaratıklar hayata ebediyen veda ediyordu. O sırada sular dalgalanmaya başladı, gemi hiç gürültü yapmadan yavaşça hareket etti. Dört tane kocaman bacası vardı, süs amacıyla konulduğu belliydi.

Kıyıda, en uçtaki rıhtımda bir grup insan el sallıyordu. Bazıları, "Hoşça kal," diye bağırma cüreti gösteriyor, bazılarıysa ağlamaktan çatallaşmış sesleriyle sadece, "Elveda," diye haykırıyordu. Gemi tam önlerinden geçti ve ufuktaki son çizgiye doğru ilerleyerek, mavi dalgaların arasında hızla küçülüp gözden kayboldu.

Bu sırada Pasquale ve Domenico kâh korkuluklara oturmuş kâh yere uzanmış, tıpkı oradaki yüzlerce erkek ve kadın gibi sessiz, hüzünlü, kıyı boyunca olup bitenleri seyrediyordu. Orada bekleyenler, yola çıkanları ne selamlamışlar ne de "Elveda," diyerek mendil sallamışlardı. Ebedi mutluluk krallığına doğru giden gemiyi kederle izliyorlar, onu her akşam görmek için tekrar limana geliyorlardı, uzun yıllardan beri sessizce otu-

ruyorlardı. Geminin kalkışına kadar geçen her dakika ruhları acı ve kıskançlıkla dolup taşıyordu: Gemi okyanusta gecenin gölgelerine karışıp gözden kaybolduğunda, yalnızlık ve acı içinde geçecek başka bir geceyi daha kabullenerek yavaş adımlarla tekrar şehre dönüyorlardı.

Gemi gözden kaybolunca, Pasquale ve Domenico yarı karanlıkta birbirlerine baktı. "Ne yazık!" dedi Pasquale ve ardından çocuğun elinden tutup yürümeye koyuldu.

Deniz kıyısındaki ağaçlı, geniş cadde boyunca ilerlediler, tesadüfen şehrin bahçelerinden birine geldiklerinde müzik sesi duydular. Çalılıkların arasına yaklaştılar. Büyük aydınlatmaların ve direklere asılmış renkli, şirin lambaların ışığında çimlere yayılmış yüzlerce insan kutlama yapıyordu. Tam ortada genç kadınlardan oluşan bir grup, gitar ve kemanın ezgilerine ayak uydurarak dans ediyordu. Ancak bu müzik ve dans yeryüzündekinden tamamen farklıydı. Her şeyde inanılmaz bir hafiflik, nezaket ve samimiyet vardı ve bunlar yeryüzündeki insanlara çoğunlukla yabancı olan değerlerdi.

Domenico, dans eden kadınlar arasında Maria'yı görünce hemen tanıdı, yüzü mutlulukla ışıldıyordu, onun bağışlandığını anladı. Bütün gücünü toplayıp seslendi: "Maria, Maria!" Hemen sonra bunu yaptığına pişman oldu, hâlâ utanç içindeydi.

Maria arkadaşlarının yanından ayrılıp etrafına bakındı, Domenico'yu görünce neşe içinde ona doğru koştu. "Yarın yola çıkıyoruz! Ah, bir düşünsene sonsuza dek mutlu olacağız!" Gelgelelim, çocuğun umutsuz bakışlarını görünce sustu.

Domenico, "Senin adına çok sevindim," diyebildi. "Benim için karar yarın verilecek."

Maria, kararın daha sonraya ertelenebileceğini önceden de duymuştu ama bu durum genelde kötüye işaret ederdi; yine de çocuğa bunu söylememeye özen gösterdi. Hatta aksine, Domenico'yu biraz olsun canlandırmak için kararın ertelenmesinin lehine bir şey olduğunu söyledi. Pasquale de onu teselli etmek için araya girdi, fakat başaramadı. Domenico artık bilincini kısmen kaybetmiş, kederle ebedi cezasını bekliyordu.

Zavallı Maria onun acısını paylaşmaya çalışıyor, omuzlarındaki o korkunç yükü biraz olsun hafifletmek istiyor, ama başaramıyordu, çünkü ruhu bundan böyle sonsuz bir mutluluk içinde olmaya mecburdu. Ama kutsal değerlere saygısızlık ederek kirlenmiş gibi görünen o çocuğun önünde en ufak bir hoşnutsuzluk göstermemişti. Eh, Tanrı'nın lütfuna layık görülmüş bir ruh için en doğru ve mantıklı olan da buydu.

Gitar ve keman ezgileri devam ederken kadınlar yaklaşık bir saat daha dans etti. Artık kuşkusuz cennete gidecek o insanlarda hâlâ dünyevi şeylere karşı belirsiz bir özlem olması ve son âna dek erdemlice bunun tadını çıkarmaya çalışmaları –böyle düşünmek saygısızlık değilse– epey tuhaf görünüyordu. Dans biter bitmez, sanki artık ihtiyaçları varmış gibi, herkesin uyumaya gitmesi de bir o kadar tuhaftı.

Hayır, uykuları olduğundan, yorulduklarından ya da kendilerini kötü hissettiklerinden gitmemişlerdi uyumaya; bu gibi perişanlıklar yoktu artık onların hayatlarında. Sadece son bir kez daha yatakta uyumak, insana özgü şekilde uykuya dalmak

her şeyi unutup rüya görmek için gidiyorlardı, hepsi bu. Bu onların son uykuları olacak, ebedi sonsuzlukta onlara yetecekti. Hayattayken üzerinde uyudukları, sevdikleri, acı çektikleri ya da yaşama veda ettikleri, onlara hep dost kalan, bedenlerini yavaşça sarmaya alışkın, bildikleri yatakları değildi bu; yine de altında bir şilte, üstünde bir yün yorgan ve beyaz çarşafların olduğu, tıpkı yaşayan insanların sahip olduğu türden bir yataktı işte. Artık böyle şeyleri bir daha göremeyecekler, yataklarına yatıp yorgunluktan gözlerini kapatamayacaklar, rüyaların o gizemli ve zaman zaman tatlı dünyasına giremeyeceklerdi. Son kez olduğunu bilerek yataklarına uzanmak ve huzurla uykuya dalmak işte bu yüzden tatlıydı.

Gecenin ilerleyen saatlerinde Maria ve Domenico, Pasquale'nin eşliğinde geçici evlerine geldi. Akşam boyunca hiç kimse o iyi hizmetkârdan bahsetmemişti. Pasquale küçük efendisi için kendisini feda etmişti ve şimdi ebedi cezaya çarptırılabilirdi. Ancak mütevazılığından dolayı, her zamanki gibi yine diğerlerini rahatsız etmeden, acısını içinde yaşıyordu. Sanki hiç tuhaf bir şey olmamış, yine mühendis Molo'nun evinde hizmet etmeye devam ediyormuş gibi Domenico'nun yatak örtüsünü kaldırdı, çocuğun üstünü giymesine ve haç çıkarmasına yardım etti, ışıkları kapattı ve sonra en üst katta, küçük bir koridordan oluşan kendi odasına çekildi. Ve üstünü bile değiştirmeden yatağına uzanıp çok geçmeden derin bir uykuya daldı. Ama her zamanki saatinde, şafak sökmeden önce uyandığında derin bir pişmanlığa kapıldı: Ebedi ceza tehdidi altındayken nasıl bu kadar iyi uyuyabilmişti? Ruhunda Tanrı'ya ilişkin eksik bir şeyler

var gibiydi, sanki meydan okuyordu onun cezalarına. O an, ilk defa gerçek anlamda korkuya kapıldı. Duvarlarda boşu boşuna kutsal bir imge aradıktan sonra yere diz çöktü ve dua etmeye koyuldu.

Kapı açılıp Maria telaşla girdiğinde, Pasquale ellerini göğsünde henüz birleştirmişti: "Boşuna dua etme," dedi, "artık bir işe yaramaz. Ölmeden önce düşünmeliydin."

Pasquale şaşkınlıkla ona döndü.

"Aşağı gelsen iyi edersin, Domenico ortadan kayboldu."

Birlikte çocuğun odasına indiler, yatağı gerçekten boştu.

Giysisi, çorapları, çamaşırları sandalyenin üzerindeydi, ayakkabılarıysa Pasquale'nin bir gece önceden hazır ettiği gibi, düzgünce yerde duruyordu.

Koridora çıkıp merdiven boşluğundan aşağıya doğru, "Domenico! Domenico!" diye bağırdılar, fakat cevap veren kimse olmadı.

Pasquale Maria'ya dönüp, "Sence bu kötüye işaret mi, lütfen söyle. Bu şekilde birdenbire ortadan kaybolmak kötü bir şey mi?" diye sordu.

"Bilmiyorum, bilmiyorum," diye cevap verdi genç kadın. "Genellikle kötü bir şey olduğu söylenir. Ama ben inanmıyorum. Cezası verilmiş olamaz. Dahası, o küçücük yüzünde hiçbir karartı yoktu."

"Karartı mı? Ne karartısı?"

"Evet, karartı," dedi kadın. "Cehenneme gidecek herkesin yüzünde, kiminde daha az kiminde daha fazla, bir tür karartı görülür. Önceleri bunun boş bir inanış olduğunu düşünürdüm, ancak daha sonra ikna olmak zorunda kaldım."

"Ama onda böyle bir şey yoktu, değil mi?"

"Hayır, kesinlikle yoktu."

Evden çıkıp çevredeki sokakları ve caddeleri aramaya koyuldular, o saatte her yer bomboştu. Pasquale durmadan, "Domenico! Domenico!" diye bağırıyordu.

"Domenico! Domenico!" Sesi sokaklarda tuhafça yankılanıyor, sanki hiç bitmeyecek bir izlenim bırakıyordu. Gece veda ederken, evler tıpkı o uzak diyarlardaki gibi kurşuni bir renge bürünürken, ikisi de her yerde soluk soluğa çocuğu arıyordu.

Maria bir an durakladı: "Bekle," dedi, "sanki bir ses duydum."

Gerçekten de çok uzaklardan, gittikçe yaklaşan zayıf bir ses duyuluyordu. Yürekleri ağızlarında, oldukları yerde durup beklediler. "Pasquale! Pasquale!" diye çağıran ses artık daha anlaşılır geliyordu, çünkü seslenen kişi köşeden dönmüş olmalıydı.

Ne yazık ki, bu Domenico'nun sesi değildi. İkisi de hemen fark etmişti. Sabah enerjisiyle dolup taşan tiz bir erkek sesiydi gelen.

Adam nihayet görünmüştü. Mahkemeden haber getiren üniformalı bir gençti. "Pasquale, sıra sende, gidiyoruz!" diye haber verdi.

"Geliyorum, geliyorum," dedi Pasquale, "ama önce küçük efendimi bulmalıyım. Odasından kaçmış!"

Haberci genç gülümsedi. "Pasquale sıra sende, kesinlikle gelmek zorundasın." Bunları kibarca söylemişti ancak Pasquale adamın ses tonundan artık yapacak bir şey olmadığını anlamıştı.

Söyleyebileceği başka bir şey kalmamıştı, "Maria, onu sen ara. Onu bul, sana yalvarıyorum, yola çıkman gerekse bile onu bul."

"Sen git, sakin ol," diye cevap verdi kadın. Bunun üzerine hizmetkâr, yanında haberciyle bomboş sokaklarda uzaklaştı.

Mahkeme salonu bir önceki günün aynısıydı, sadece sabah saat çok erken olduğundan neredeyse boştu. Çok az sayıdaki uykulu insan beyaz basamakları doldurmuştu. Bununla birlikte, gün doğumunun maviliğinde yargıcın kırmızı pelerini kendi ışığından çok daha fazla parlıyor, herkesi insanüstü bir saygıya teşvik ediyordu.

Hizmetkâr kürsünün en tepesine çıktığında yargıç ona, "Bu senin dosyan Pasquale," dedi. "Hayatına son vermeseydin, çok önemli bir günahın yoktu."

Siyah pelerinli savcı ayağa fırlayarak, "Evet, bu bir intihardı!" diye haykırdı açgözlüce. "İntihar etti ve bu yüzden de..."

Yargıç, sert ve hatta öfkeli bir işaretle savcının söyleyeceklerini ağzına tıkadı. Bunun üzerine savcı yerine oturdu, öksürüyor gibi yaparak hiçbir şey olmamış gibi davrandı.

"Sormama izin verin, Sayın Yargıç," diye her zamanki sesiyle yalvardı Pasquale. "Eminim siz biliyorsunuzdur, dün buradaki küçük efendimin nereye gittiğini lütfen bana söyleyin..."

Yargıç bunları hiç duymamış gibi, "Sen intihar ettin," dedi güçlü ve harika bir aksanla. "Ancak..."

"Sayın Yargıç," diye ısrar etti Pasquale, "bana ne isterseniz onu yapın, ama biraz bekleyin, beni hapse gönderin..."

"Sen intihar ettin," diye tekrarladı yargıç. Sesindeki ciddiyet Pasquale'yi susturmuştu. "Ancak sonsuza dek kutsandın, saf ruhlu, Tanrı dostu birisin sen."

Pasquale kaybolmuş gibi etrafına bakındı, tuhaf bir şey olduğunu hissediyordu. Az sayıdaki seyirciler ayağa kalkmış, dikkatle ona bakıyorlardı. Şafak sökmeden önceki yarı karanlıkta, hizmetkârın başının üstünde birden ışıklı, ince bir hare belirdi.

Pasquale diz çöktü, ellerini göğsünde birleştirdi, başını öne eğdi ve henüz uykudaki şehrin göğünden geçen muhteşem bir rüzgâr sesi duydu.

Bağışlanmaktan dolayı utanmış, birkaç saniye öylece kalakalmıştı, ta ki bakışlarını kaldırıp yargıca bir şey sormaya cesaret edene dek:

"Sayın Yargıç, Tanrı aşkına: Domenico nerede?"

"Bir yanlışlık oldu," diye cevap verdi yargıç. "Domenico dönmek zorunda kaldı."

"Dönmek mi?"

"Önceki hayatına dönmek zorunda kaldı."

O an Pasquale, Domenico'nun kendisini bıraktığını ve şu an muhtemelen her zamanki yatağına yatmış iyileşmekte olduğunu, Bayan Rop'un onun başında beklediğini anladı. Kutsal değerlere saygısızlık etmiş olmanın lekesini silmek için, diye düşündü, zamanında günah çıkarmış olmalı, günün birinde o da muhteşem geminin güvertesinde ebedi mutluluk krallığına gelecekti. Diğer yandan, küçük efendisi büyüyünce çok fazla günah işlerse onu yıllarca, yüzyıllarca belki de bir daha hiç göremeyeceğini düşündü. Her ne kadar üzüntü verici olsa da düşündüğü şeylerin ona acı vermediğinin bilincindeydi; artık kurtulmuştu, ebediyen üzüntü duymayacaktı.

Kutsal değerlere saygısızlık eden çocuk bu sırada kendine ait olmayan bir yatakta, bembeyaz bir odada uyandı, hareket etmeye çalıştıkça karnının içinde korkunç bir ağrı hissediyordu. Olan biteni anlayamıyordu, belli belirsiz hatırladığı tek şey, önceki akşam ruhların gizemli şehrindeki yatağında korkuyla kıvranırken, odasından içeri mahkemedeki yargıca çok benzeyen, gururlu, aristokrat yüzlü bir adamın girdiği ve ona bir yanlışlık olduğuyla ilgili şeyler söylediğiydi. Domenico hiçbir şey anlamamıştı.

Şimdi etrafına bakınıyor, bacağını kendine doğru çekmek istediğinde karnında keskin bir acı duyuyor, hareketsiz kaldığında bir şey hissetmiyordu. Yatağın ayakucunda Bayan Rop'un oturduğunu gördü. Dikkatle ona bakıyordu, her zamanki gibi pusuya yatmış bir gözcüyü anımsatıyordu.

Odanın diğer tarafından gelen bir ses, "Gözlerini açıyor," dedi. Başı yastığa çivilenmiş gibi olduğundan ancak gözkapaklarını hareket ettirebildi ve yanında mavi beyaz giysili, beyaz başlıklı bir kız gördü; hemşire olmalıydı.

"Gözlerini açıyor," diye doğruladı Bayan Rop. Ne şekilde olursa olsun, azarlamak için en ufak fırsatı bile kaçırmak istemeyerek ekledi, "ama bizi korkudan öldürdü!"

Yarı yarıya kendine gelen Domenico bir an için cehennemde olduğunu sandı. Ama bu kısa sürdü. Hâlâ yaşadığını anladı. Ameliyat olduğunu ve şu an bir hastanede olduğunu fark etti. Birileriyle konuşacak ne isteği ne de dermanı vardı.

Uzun uğraşlardan sonra, nihayet başını yavaşça pencereyi görebilecek kadar yan tarafa çevirmeyi başardı. Dışarıdaki mavi gökyüzünü, yeşil ağaçları ve onları ışıl ışıl aydınlatan neşeli güneşi gördü.

Hayatta olduğunun bilinciyle, içinde yeni ve derin bir his doğuyordu. Yargılandığı şehri hatırlayınca özel bir rahatlama hissetmemesi onu şaşırttı. Ebedi cezadan en azından şimdilik kurtulmuştu; belki de gördükleri sadece kötü bir rüyaydı, hastalığın en kötü evresini belli ki atlatmıştı, şimdi yavaş yavaş iyileşmeye başlayacak ve ölüm yine uzak, saçma bir ihtimal olmaya devam edecekti. Bunları düşündü; fakat yine de, tıpkı uzun ve zor ödevler verildiğinde hissettiği ısrarcı bir ağırlık vardı üzerinde. Peki ya Pasquale? Bu düşünce keskin bir acı gibi belirmişti aniden. Ya gerçekten kendini öldürdüyse?

Çocuk, ateşten ve anestezi ilaçlarının etkisinden güçlükle ağzını açtı ve "Bayan Rop, Pasquale nerede?" demeyi başardı.

"Sen şimdi Pasquale'yi düşünme, bir an önce iyileşmeyi düşün. Konuşma, dinlenmen gerek," diye cevap verdi öğretmeni. Ancak Domenico odadaki hemşirenin, söylediklerinin duyulmayacağını düşünerek Bayan Rop'a, "Gördünüz mü? İmkânsız gibi ama söylediklerimizin hepsini duymuş olmalı!" diye fısıldadığını işitti.

"Söylediklerimizin hepsini duymuş olmalı!" O zaman doğruydu: Pasquale artık yoktu, öteki dünyada acilen ona yardım etmek için canına kıymıştı. Hem de boş yere, boş yere. Kendi hayata dönebilmişti, oysa Pasquale gerçekten ölmüştü, bir daha onu hiç göremeyeceklerdi, sabahları onu uyandırmaya bir daha hiç gelemeyecekti. Yalnızca ruhlardan oluşan ölüler şehrine sürgün edilmiş, şimdi Tanrı'nın kararını bekliyordu. Zavallı Pasquale, ne kadar da iyi ve şaşkındı!

Henüz küçük bir çocuk olmasına rağmen, Domenico o an insan varoluşunun ne anlama geldiğini aşağı yukarı ilk kez

sezdi. Okul arkadaşlarından ve dünkü halinden farklı olarak, yaşamın korkunç sınırlarını tanımaya başladı. Şimdi Pasquale gitmişti, sonra da Bayan Rop gidecekti (sıkıcı bir insan olmasına rağmen, o üzücü ölüm günü elbet bir gün gelip çatacaktı), sonra sıra babasına gelecek, ardından bütün iyi arkadaşları tek başına kalıncaya dek onu terk edeceklerdi. Kutsal değerlere saygısızlık ettiği korkusu, çocuğun kalbinden tamamen uçup gitmişti. Onun yerine, uzun bir yorgunluğun önsezisi gibi, yeniden başlamakta olan hayatın o buruk tadı kalmıştı.

her gece

Akşam çökmek üzereyken, trene binmiş uzaklaşıyordum büyük şehirden. Uzaklardaki bir sahile gidiyordum, orada savaş beni bekliyordu, aynı anda hem gidiyor hem de dönüyordum. Gece yüzünden devasa ve gizemli görünen evlerin mor renkli perdelerinde yüzlerce lamba parlıyor, pencerelerde ve verandalarda ışıklar yanıyordu. Çünkü sıkıyönetim kurallarının geçerli olacağı gerçek gece henüz başlamamıştı ve maalesef herkesin bildiği gibi, bu kurallar ağustos ayının birinde, akşam saat dokuzda başlayacaktı. Bu yüzden, hüzünle bakıyordum gördüğüm bütün o ışıklara. Onların yüreğime fısıldadığı şeyleri düşünüyordum. Tren kenar mahallelerdeki toplu konutların arasından geçerken ışıkları yanan evler görüyordum: Bir kadın bulaşıkları yıkıyor, bir adam gazete okuyor, iki yaşlı kendi aralarında konuşuyor, bir çocuk masa başında uyukluyor ve birkaç adam iskambil oynuyordu; birbirinden habersiz binlerce yaşam! Kapkaranlık sokaklarda neredeyse hareketsiz duran ve muhtemelen mutlu olan çiftlerin gölgelerini de görüyordum; uşakların gümüş panjurları kapatmak için önceden belirlenen saati beklediği sarayların ışıklarını da görüyordum. Şehir böylece benden habersiz yaşamaya devam ediyor, beni tamamıyla göz ardı ediyor, adımı bile bilmiyordu. Zaten

umut, hastalık, tantana, gizemli düşler ve gençlerle yeterince doluydu. Karaağaçların altına yayılmış güzel kadınlarla, bana daima yabancı kalarak arkamdan koşan aşkla doluydu bu şehir. Hiç pişmanlık duymaksızın gitmeme göz yumuyordu şimdi; orada kalmamı sağlamak için ne bir tebessüm göstermiş ne bir davette bulunmuştu, hatta selam bile vermemişti. Yine de onu bırakıp gitmek beni üzüyordu. Ayrılmak her zaman hüzün verir, geride kalan güzel anıları düşünmek insanın hep canını acıtır. Hüzünle, güzel günleri, önemli, romantik akşamları, ilk hayalleri, onunla karşılaşmaya alıştığım sokakları ve belki de beni bekleyen, henüz açmadığım masalsı dev kapıları düşünüyordum; son âna kadar tutkuyla arzulayıp sonra da boş verdiğim, hiç girişimde bulunmadan hayatın içinde hızla akıp geçen saatlerin, günlerin, yılların ardından, korkaklık ya da gurur yüzünden bir kenara attığım fırsatları düşünmek beni üzüyordu. Böylesi ayrılıkların hüznüyle geçen hayatımı düşünüyordum uzun uzun. İnsanı hem büyüleyen hem de korkutan meçhul bir vadi gibi, gelecek önümde belli belirsiz uzanıyordu. Orada, o ışıkların arasında, sona ermekte olan gençliğimin hayallerini, huzurlu ve düşüncelerden arınmış akşamları, derin uykuları ve en nihayetinde söylenemeyecek birçok şeyi bırakıyordum.

Bu sırada evlerin ışıkları gitgide azalıyor, genç kadınların gölgelerini ya da benim gibi hayatı tüketme niyetinde olan yüzleri daha nadir görüyordum. Trenim, o uçsuz bucaksız şehirden gittikçe uzaklaşıyordu.

Uzaklardaki son ışık da kaybolana dek tren raylarının gürültüsü bir ezgiye dönüşmüş, kasvetli yeryüzünde, uykuya da-

lan kırlarda ve yalnız kulelerde yıldızların ışığı dışında başka hiçbir şey kalmamıştı. Ne var ki, bu ışık şehrin ışıklarından çok daha az mutluluk veriyordu, çünkü hayatın güzelliklerinden, müzikten, aşktan, ailevi mutluluklardan ve kadim sırlardan bahsetmiyordu bana. Yıldızların donuk, soğuk bir sesi vardı ve insanın zayıflıklarına karşılık vermiyordu.

Yine de bir süre öylece yıldızları seyrettim, onlardan gelen belli belirsiz bir çağrıya boyun eğiyor gibiydim. Yıldızlar o gece benim için astronomik bir şey değildi; bizden binlerce, milyonlarca ışık yılı uzakta durmuyorlardı; canavarları ya da Tanrıları veyahut da ayıları, akrepleri, yunus balıklarını, lirleri temsil etmiyorlar, evrenin boşluklarında matematiksel kurallara göre gezinmiyorlardı; onları çevreleyen boşluk da dört boyutlu değildi, daha ziyade antik büyücüler tarafından keşfedilmemiş bir boşluktu bu. Yeniden gökyüzünde parıldayan saf ve basit bir yıldız olabilmek için yerçekiminin gücünü unutmuşlar, diye düşündüm. Bu nedenle, insanların kafa yorup hayatlarını tükettikleri fizik problemleri bu yıldızlardan türememişti; onlardan gelen şey yalnızca cılız ve kişisel bir çağrıydı.

Gelgelelim çok cılız bir çağrıydı bu: Israrla o grup mu şu grup mu diye düşünürken, bazen gerçekten içimde yeni bir umut belirir gibi olurdu, bazen de olmazdı. Elbette, doğan güneşten ya da görkemli dolunaydan farklı olarak cömert ve dokunaklı yıldızlar, insanı dünyanın mutluluklarını değil, tam aksine daha nadir görülen şeylerini sevmeye teşvik ediyorlar ve aslında ihtiyaçlarımıza daha çok karşılık veriyor gibi görünüyorlardı. Acaba yanılıyor muyum, diye kendi kendime soruyordum ki –belki de bizden gerçekten çok uzaktalardı ve

benimle ilgilenebilecekleri hayaline fazlasıyla kapılmıştım– onların çocukluğumdaki yıldızların aynısı olduğunu fark ettim, parıldayan aynı efsaneydi; yıldızlar çocukluğumdan sonraki gecelerde de gökyüzünde ışık saçmaya devam etmişlerdi ve şimdi, beni bekleyen uzaklardaki denizin üzerinde ışıldıyorlardı. Oraya vardığımda, akşam olur olmaz onları, onların durağanlıklarını tekrar görebilecektim. Sonra ertesi gece, sonra bir sonraki gece ve sonsuza dek hep böyle sürecekti, ta ki gözlerimin ışığı azalana ve en nihayetinde hikâyemin mezarımın üzerindeki mermerde sona ereceği o âna dek. Benim yorgunluk nedir bilmez, sadık kız kardeşlerim! Onlar beni asla yalnız bırakmıyorlar, treninin hızına rağmen bu gece beni asla terk etmiyorlar, sonradan beni hayal kırıklığına uğratacak gülünç tekliflerle kandırmıyorlardı. Her biri, en ufağı bile, beni hiçbir zaman kendisinden mahrum bırakmayacak ebedi bir iyilik deniziydi.

Yıldızlardan birine bilhassa dikkatle bakıyordum, adını bilmiyordum; açık mavi renkte, kocaman ve çok güzeldi, sanki bana gülümsüyordu. Onun karşısında şehrin ışıkları ne kadar zavallıydı! O, diye düşünüyordum, beni asla aldatmayacak, yeter ki ona sadık kalayım. Annelere özgü bir ihtiyatla, sessizce, yeryüzündeki o son ânıma kadar hiç konuşmadan her gece bana eşlik edecek. Ve bundan asla bıkıp usanmayacak, o son büyük yolculuğumda bile. Bedenimden ayrılan ruhumla yavaş yavaş gök kubbeye yükselirken, o kutsal ışık parlamaya devam edecek yukarıda, ışıl ışıl.

KRONOLOJİ

1906

Dino Buzzati Traverso, 16 Ekim'de, Belluno'da, San Pellegrino dolaylarında bir villada dünyaya gelir. Ancak Buzzati ailesi yılın büyük bir bölümünü, Milano'da, San Marco meydanı 12 numarada bulunan evlerinde geçirir. Babası Giulio Cesare Buzzati, Pavia Üniversitesi ve Milano Bocconi Üniversitesi'ndeki, Uluslararası Hukuk bölümünde profesördür. Aristokrat bir aileden gelen annesi Alba Mantovani ise edebiyatçı ve yazar Dino Mantovani'nin kız kardeşidir. Buzzati ailesinin Augusto (1903), Angelina (1904), Dino ve Adriano (1913) adında dört çocukları vardır.

Çocukluk yıllarında Dino, doğduğu topraklara ve şehir hayatına karşı büyük bir bağlılık göstermeye başlar. "Çocukken edindiğim en güçlü izlenimler doğduğum topraklara, Belluno Vadisi'ne, onu çepeçevre saran vahşi dağlara ve çok yakınlardaki Dolomit Dağları'na ait. Tamamen kuzeye özgü bu dünyaya, gençlik anılarımdaki mekânlar ve ailemin daima kış aylarını geçirdiği Milano şehri de eklendi," ("L'uomo libero di Buzzati cerca un'uniforme per vincere la paura") başlıklı yazı, *Il Giorno*, 26 Mayıs 1959). Böylece Garibaldi bulvarı, Castello meydanı, San Marco caddesi ile Ponticchio'ya uzanan yol

boyunca hayatının henüz ilk yıllarında keşfettiği Milano, Buzzati'nin ömür boyu sadık kalacağı şehir olmuştur.

1916

Buzzati, o yıllarda Lulli caddesinde yer alan Milano Parini Ortaokulu'na kaydoldu. Burada Giovanni Mira ve Arturo Brambilla ile tanıştı. Mira sınıfın en iyi öğrencisi, birincisiydi. "Brambilla sınıf ikincisiydi. Üçüncü de doğal olarak bendim. Ancak Mira'nın bizden üstünlüğü gerçekten korkutucu bir boyuttaydı, hatta rahatsız edici bile sayılabilirdi..." (Y. Panafieu, *Dino Buzzati: un autoritratto*, Mondadori, Milano 1973, 62-63). Yazar, özellikle Arturo ile ömür boyu sürecek bir arkadaşlık kurdu: İleride Beccaria Lisesi'nde Latince ve Yunanca dersleri verecek olan sadık "Illa", Dino'nun daima en iyi arkadaşı olarak kalacaktı.

1919

Buzzati, lise öğrenimine başladı. Ailesi, Castello meydanı 28 numarada yeni bir eve taşındı. Zengin kütüphanesi olan bu ev, entelektüel burjuva sınıfına hitap etmekteydi. Dino, ailesi ve erkek kardeşleri Augusto ve Adriano, kız kardeşi Nina ile burada yaşadı. O yıllarda arkadaşı Arturo'yla birlikte eski Mısır bilimine karşı büyük bir tutku beslemeye başladı. Gaston Maspéro'nun *La storia dell'arte egiziana* adlı kitabı, her ikisinin de hayal dünyasını harekete geçirmişti. "On üç yaşındaydık. Bu gerçekten delilikti. Osiris, İsis, Anubis, Horus, Ramses ya da Sesostris isimlerinden birini görmemiz yetiyordu, neredeyse fiziksel bir heyecan duyuyorduk. Arturo, Horus'la ilgili bir şiir yazıyordu, ben Anubis'le ilgili..." (*Dino Buzzati: un autoritratto*, 27). Dino, aynı zamanda, büyük İngiliz çizer Arthur Rackham'dan da çok etkileniyordu. On üç-on dört yaşlarında, Poe ve Hoffmann gibi yazarları ise çoktan okumaya başlamıştı.

1920

Babası pankreas tümörü nedeniyle hayata gözlerini yumdu. Yıllar sonra haftalık bir dergideki söyleşisinde aile albümündeki fotoğraflardan bahsederken, babasıyla ilgili anılarını "oldukça silik" olarak tanımlayacaktı: "Onunla ilgili anılarım bir hayli silik. Muhtemelen henüz çocuk olduğumdan, sakalı yüzünden onun hep yaşlı biri olduğunu düşünürdüm. Onunla ilgili en net söyleyebileceğim şey, son derece şık bir adam olduğu. Doğuştan gelen bir şıklığı, seçkinliği vardı, asla kontrolünü kaybetmezdi. (...) Ondan bir şeyler öğrendiysem, bu kesinlikle giyim zevkimdir" (G. Grieco, Hayatım, Arkadaşlarım, *Gente* dergisi, 9 Temmuz 1969). O dönem Buzzati dağlara karşı, ömrünün sonuna dek sürecek büyük bir tutku beslemeye başladı. Dolomit Dağları'ndaki ilk gezilerini önce kardeşi Augusto ile, daha sonra arkadaşları Alessandro Bartoli, Arturo Brambilla ve Emilio Zacchi ile gerçekleştirdi. Bartoli'nin dağcılık tutkusu Dino'nun daima hafızasında kalacaktı: "Benden çok daha başarılıydı; yeteneği, tutkusu ve fiziksel özellikleriyle dünyanın en iyi dağcılarından biri olacaktı. Ne yazık ki, 1928'de dağa tırmanırken saçma sapan bir kazada hayata veda etti" (*Dino Buzzati: un autoritratto,* 60). Buzzati bu dönem yazmaya ve resim yapmaya başladı. Dostoyevski'nin romanlarıyla tanıştı. Aralık ayında "La canzone alle montagne" (Dağlara Şarkılar) adında bir şiir kaleme aldı. Aynı dönem günlük tutmaya başladı ve 1966-1970 yılları arasındaki ara haricinde, izlenimlerini, yargılarını ve düşüncelerini her zaman bu günlüklerde dile getirdi.

1924

Lise bitirme sınavlarını başarıyla geçti. Arkadaşı Arturo Brambilla'ya bu konu hakkında şöyle yazacaktı: "Sınavları geçtiğim için mutlu-

yum. Yüksek ya da düşük notlar umurumda bile değil. O berbat okuldan çıkmak bana yeter de artar bile" (10 Ağustos 1924 tarihli mektup, *Lettere a Brambilla*, der.: L. Simonelli, De Agostini, Novara 1985, 154). Buzzati'nin lise yıllarında minnettarlık duyduğu tek kişi, ünlü, sevilen, otoriter Latince öğretmeni Luigi Castiglioni'ydi. Yazar, yıllar sonra kaleme aldığı bir makalesinde bu öğretmenini "olağanüstü öğretmenlik erdemleri" ile yâd edecekti (D. Buzzati, *Corriere della Sera*, 7 Mayıs 1961).

Kısa süren bir tereddütün ardından Buzzati, hukuk fakültesine kaydını yaptırdı.

1926-1927

Askerlik hizmetine çağırılmasının ardından, acemiliğini Milano'daki Teulié Kışlası'nda tamamladı. 8 Eylül 1926'daki mektubunda şöyle yazdı: "Şu an, sabahtan akşama kadar hiç dinlenmeden çalışmam gereken bir hapishanedeyim sanki. Mahkûmlar gibi korkunç bir yükün altındayım, sürekli cezalandırma tehdidi de cabası. Çocuklar, dağlar, müzik, özgürlük artık bana o kadar olağanüstü güzellikte şeyler gibi geliyor ki, sanki bir daha onlara hiç kavuşamayacakmış gibi hissediyorum" (*Lettere a Brambilla*, 182).

30 Eylül 1927'de teğmen rütbesiyle askerlikten terhis oldu ve çalışmak için *Corriere della Sera*'ya başvurdu.

1928

Corriere'de haber muhabiri olarak işe başladı. 10 Temmuz'da günlüğüne şöyle yazdı: "Bugün *Corriere*'de çalışmaya başladım, kim bilir burayı ne zaman bırakırım? Cevabı ben vereyim: Çok yakında, bir köpek gibi kapı dışarı edileceğim kesin." O dönem polisiye haberler topladı ve yerel bülten için kısa haberler kaleme aldı.

30 Ekim'de "La natura giuridica del Concordato" (Anlaşmaların hukuki doğası) başlıklı bitirme teziyle, 110 üzerinden 95 ortalamayla Hukuk Fakültesi'nden mezun oldu. 15 Şubat 1930'daki bir mektubunda mezuniyetini şu sözlerle değerlendirecekti: "Küçükken okul sıralarında, şimdiyse üniversitede beni kamçılayan küçük, sahte zaferler yaşadım: Bu sahte zaferler beni ortalamanın üzerinde olduğuma inandırdı. Mezuniyet fiyaskosu ise tembelliğimin ilk işareti oldu" (*Lettere a Brambilla* 197). Beatrice Giacometti'ye ("Bibi") âşık oldu ve Aralık ayında günlüğüne şöyle yazdı: "Pazar günü Bibi'yle Camparino'ya dans etmeye gittik. Annemin bu aşktan korkması ne acı."

1929

Buzzati, Kasım ayında "adli vakaların peşinde koşmaktan" kurtuldu ve iç haberler editörlüğüne terfi etti. Aynı zamanda, Gaetano Cesari müzik eleştirmenliği yardımcılığına getirildi. La Scala'da gerçekleşen konserleri ve diğer küçük programları takip etmekle yükümlüydü. Dino müziğe yabancı değildi, çocuk yaşta keman ve piyano çalmayı öğrenmişti. Ne var ki, pek heves etmediği bu işi ancak 1930 yılının Ağustos ayına kadar sürdürebildi. Brambilla'ya yazdığı mektuplarda Bibi'den bahsediyordu. 25 Temmuz 1929 tarihli mektubunda şöyle diyordu: "O enfes kızı seviyorum. Gazetedeki işim gayet iyi gidiyor" (*Lettere a Brambilla*). "Bibi'yi gün geçtikçe daha çok seviyorum, 10 gündür Alleghe'de, benimle tatildeydi" (a.g.e., 192).

Buzzati ailesi, Donizetti caddesi 20 numaradaki eve taşındı.

1930

13 Ocak tarihli mektubunda Buzzati, içinde bulunduğu durumu şöyle özetliyordu: "Hayatım her zamanki gibi konserlerle, gazetede

yanlış bir şeyler yapma korkusuyla, huzursuzlukları, B. ile buluşmalarımı, yalnızlığımı ve Nina'nın şu anda kocası ve çocuğuyla yaşadığı, dorukları kar kaplı dağları düşünmekle geçip gidiyor. Bazen farklı bir şeyler yapmak istiyorum; ders çalışmak, piyano çalmak ya da bir sanat eseri kaleme almak gibi; ama sonra öyle korkunç bir uyuşukluk geliyor ki üstüme, beynimin gündelik hayat içinde sanki ezildiğini hissediyorum" (*Lettere a Brambilla*, 195).

İki yıllık eğitim sürecinin ardından Buzzati, profesyonel olarak (14 Şubat) gazeteciler sendikasına (o dönem Lombardiyalı Faşist Gazeteciler Sendikası olarak anılıyordu) kaydını yaptırdı.

San Pellegrino seyahatinde, Haziran ve Eylül aylarında Alpler'e tırmandı. Lavaredo doruklarına tırmanırken Misurinalı Giuseppe Quinz ona rehberlik ediyordu.

Yaptığı geziler ve tırmanışlar sırasında ilk romanı üzerine fikirler üretti. Günlüğünde bu durumu şöyle anlatıyordu: "Yazılmayı bekleyen *Dağların Adamı Bàrnabo*'nun hikâyesini düşünüyorum. İşte vadiye doğru uzanan ilk yol, akşam vakti ve genç Bàrnabo'nun yorgunluğu; en iyisi uzaktaki ateş ve mızıka melodileriyle geceyi orada geçirmek. Doruklarda bulunan o evdeki yaşam, av, tutsak karga, fırtına ve olup bitenlerin hikâyesi. Cephane bekçiliği, gri öğleden sonraları ve ruhlar, dağların son yaşlı ruhları."

Buzzati, *Il popolo di Lombardio* (Lombardia Halkı) ve haftalık dergi *Politico-sindacale della Federazione provinciale fascista Milanese*'de (Milano Faşist Bölge Federasyonu Siyasi Sendikası) çalışmaya başladı. Burada makaleler, hikâyeler kaleme aldı, çizimler yaptı.

1932

Beatrice Giacometti, karınzarı iltihabı nedeniyle 13 Nisan'da aniden hayatını kaybetti.

Buzzati, *Corriere*'nin başyazarı Ciro Poggiali'ye Bàrnabo'nun ilk taslağını okuttu. Poggiali, Buzzati'nin hikâyesine bir editör bulmak için derhal işe koyuldu.

Buzzati ailesinin yeni ikametgâhı Majno bulvarı 18 numaraydı.

1933

Emilio Radius'la birlikte, "kasabadan" haberlerin redaksiyonuna başladı. 1939 yılına kadar sürdüreceği bu görevi, çok sonraları kaleme aldığı bir yazısında şöyle anımsayacaktı: "Pazar akşamları, redaksiyon için ofise girdiğimizde bizi kaygı verici bir manzara karşılardı: dağ gibi yığılmış kâğıtlar, daktilo yazıları, el yazmaları ve İtalya'nın dört bir tarafından gelen telgraflar. Bunların yüzde doksan beşi tören mesajlarıydı: toplantılar, kutlamalar, açılışlar, ayinler, önemli ziyaretler... Akıl almaz övgülerle bitirilen bu mesajların istisnasız hepsi "Lider"e (...) yazılmış mesajlardı. Biz editörler, çoğunlukla fazlasıyla uzun, anlamsız ve iç bayıcı bu mesajları biraz insaniyet ve incelik barındıracak hale getirmekle yükümlüydük. Bu, öyle meşakkatli bir işti ki, ancak sabahın beşinde kafamız kazana dönmüş halde, yorgun argın eve gidiyorduk..." (D. Buzzati, "Quello strano umore che si chiamò fascismo" (Faşizm Denen O Tuhaf Hâl), *Corriere della Sera*, 21 Kasım 1964). Buzzati, Radius'la kardeş gibiydi. "Yaptığım işte deneyimsizdim, içinde bulunduğum yeni ortamdan dolayı da içime kapanıktım. Saçma sapan şeyler yapabiliyordum. O zamanlar Radius, neredeyse ben bile farkına varmadan, bana yardım ediyordu. Orada iyi bir izlenim bırakmamı o sağladı ki gerçek hayatta daima tam tersi olmuştur!" (*Dino Buzzati: un autoritratto*, 61). Yazar, *Corriere*'de yer alan hikâyesinde ilk kahramanını okura sundu: "Vita e amori del cavalier rospo. Il Falstaff della fauna" (Şövalye Kurbağanın Hayatı ve Aşkları. Ormanın Falstaff'ı, 27 Mart).

Dağların Adamı Bàrnabo adlı romanı Treves-Treccani-Tumminelli tarafından yayımlandı.

Buzzati, gazetedeki görevi gereği önce Filistin'e, ardından Yunanistan, Suriye ve Lübnan'a gitti. Bu yolculuklar sırasında motorlu deniz aracı Augustus'tan ve gezdiği şehirlerden esinlendiği yazılar kaleme aldı.

1934

Buzzati, Kafka'nın yapıtlarıyla ilk kez bu dönemde tanıştı. Artura Brambilla'ya yazdığı 3 Nisan 1934 tarihli mektupta bu durumdan şöyle bahsetmekteydi: "Geçici fiziksel nedenlerden ötürü Kafka'nın kitabında fazla ilerleyemedim" (*Lettere a Brambilla*, 219). 2 Haziran 1935 tarihli mektup ise şöyleydi: "*Şato* hakkında ne düşünüyorsun? Bence o kitap, Kafka'nın tarzını *Dava* romanından çok daha iyi yansıtıyor" (a.g.e., 231).

Buzzati, *Yaşlı Ormanın Gizemi* adlı eserinin yazım aşamasını bu dönemde tamamladı. 28 Eylül'de Brambilla'ya şöyle yazacaktı: "İki yıldan beri üzerinde uzun uzun düşündüğüm hikâyemi iki dakika önce bitirdim. Benim hoşuma gitti, fakat bu bana yetmez" (a.g.e., 222).

1935

Buzzati oldukça ağrılı bir mastoid iltihabına yakalandı ve ameliyat olmak zorunda kaldı. Hastalığın getirdiği sancılar, yazarda karamsar düşüncelerin doğmasına zemin hazırladı. Bu düşüncelerden "Yedi Kat" adlı hikâye ortaya çıktı ve 1 Mart 1937'de, *La Lettura*'da yayımlandı. 29 Mart'ta Brambilla'ya yazdığı mektupta şöyle diyordu: "Nekahet dönemi denen, ancak yorgunluktan ve üzüntüden başka bir şey olamayan on iki günün ardından, nihayet hastaneden eve dönüyorum. Epey ciddi bir ameliyat geçirdiğimi, çünkü beyin zarına temas ettiği için iltihabı temizlemek zorunda kaldıklarını söylediler" (*Lettere a Brambilla*, 226).

Corriere'deki işlerine devam ederken, aylık çıkarılan edebiyat eki *La Lettura*'yla ilgilenmesi istendi. "Yedi Kat" (Mart 1937), "C ile Başlayan Bir Şey" (Ocak 1939), "Yedi Ulak" (Haziran 1939), "Yine de Kapıyı Çalıyorlar" (Eylül 1940) gibi en iyi hikâyelerinden bazılarını bu dergide yayımladı. *Yaşlı Ormanın Gizemi* ise yine Treves-Treccani-Tumminelli Yayınevi aracılığıyla okura ulaştı.

Bu dönem, kız kardeşinin kocası Eppe Ramazzotti ile *Il libro delle pipe*'yi (Pipoların Kitabı) kaleme aldı. Bu eser, yazarın çok değerli çizimleriyle on yıl sonra basıldı.

1936

Buzzati, bu dönem *La Lettura*'da çalışmayı bırakıp tekrar *Corriere*'deki redaksiyon görevine döndü.

1939

Buzzati, 12 Nisan tarihinde, özel davetli sıfatıyla Napoli'den Addis Abeba'ya hareket etti. Yaklaşık bir yıl, redaksiyon işindeki rutininden farklı bir görevle Etiyopya'da kaldı. "Afrika" yazıları serisinin ilki olan "Gibuti in letargo" (Kış Uykusundaki Cibuti) adlı makalesi 7 Mayıs 1939'da, *Corriere della Sera*'da yayımlandı.

Buradan ayrılmadan önce, Leo Longanesi'ye *La Fortezza*'nın (Kale) ilk taslağını verdi. Eser, Rizzoli Yayınevi'nin "İlham Perilerinin Yeri" adlı yazı dizisinde yer aldı. Longanesi, daha sonra başlığın değişmesini istedi ve roman böylece nihai adını almış oldu: *Tatar Çölü*.

1940

Tifüs tehlikesini atlatmasının ardından, Nisan ayında Addis Abeba'dan ayrılarak kısa süreliğine İtalya'ya geldi. 6 Haziran'da, Napoli'den tekrar Etiyopya'ya dönecekti. Ne var ki, Afrika'ya giden tüm gemi seferleri iptal edilmişti: Fransa ve Birleşik Krallık'la savaşın eşiğine gelinmişti.

Buzzati, 10 Haziran'da, Roma'da Mussolini'nin konuşmasını dinledi. Mussolini savaş ilan etmişti. Tekrar birliğe çağırılan Buzzati, 30 Haziran'da Napoli'den yola çıktı ve Akdeniz'de operasyonların düzenleneceği bölgeye ulaştı. 27 Kasım'da, Trieste Limanı'nda Capo Teulada muharebesine katıldı. O günlerin bir de tanığı vardı: Giorgio Dissera Bragadin. "Dino Buzzati, bizden biri olmadığı için, başka bir deyişle silah atışı ya da manevra eğitimi gibi özel bir donanımı olmadığı için (...) hep kendi yerinde dururdu, daima sakin ve cesaretliydi" (*Dino Buzzati*, der. A. Fontanella, Olschki, Firenze, 1982, 350).

Buzzati, Addis Abeba'da yeni romanının yazımına ve baskı hazırlıklarına devam etti. 16 Şubat'ta mektup yazdığı arkadaşı Arturo'dan kitabın taslağını kontrol etmesini, korktuğu olası hataları belirlemesini istedi: Diyaloglardaki "siz" ifadesi, içinde bulundukları rejimin direktifleri doğrultusunda bundan böyle 3. tekil şahısla (Lei) değil, 2. çoğul şahısla (Voi) ifade edilmeliydi (*Lettere a Brambilla*, 249). *Tatar Çölü* nihayet haziran ayında, Rizzoli tarafından yayımlandı. "Kapağın rengi sarıydı, başlık ise antik Mısır yazı karakterleriyle yazılmıştı, kapakta yazarın çok romantik bir de fotoğrafı vardı" (G. Afeltra, "Üçüncü Tekilden İkinci Çoğul Şahsa Teğmen Drogo", *Corriere della Sera*, 20 Eylül 1990). *Tatar Çölü* büyük bir başarı yakaladı ve kitabın ilk baskısı hızla tükendi.

Pietro Pancrazi, 2 Ağustos'ta *Corriere della Sera*'da kaleme aldığı yazısında, *Tatar Çölü*'nü "son yıllardaki en özgün yapıt" olarak değerlendirdi. 3 Ağustos'ta, Buzzati Napoli'den Brambilla'ya şöyle yazacaktı: "Pancrazi'nin yazısını gördün mü? Gerçekten çok onur verici. Hakkımda çok güzel şeyler söylemiş" (*Lettere a Brambilla*, 252).

Rizzoli ile çalışmayı sonlandıran Buzzati, 25 Kasım'da Mondadori Yayınevi'yle yeni bir anlaşma imzaladı, bu anlaşma yazarın ileride

yazacağı eserleri de kapsamaktaydı (söz konusu anlaşmada sonraki romanın ilk taslağı için beş yıllık bir süre öngörülmekteydi).

1941

28-29 Mart'ta, Matapan Savaşı'na katıldı ve ölümü göze alarak Pola kruvazörünün batırılmasında rol oynadı. 17 Aralık'ta ise Sirte Muharebesi'ne katıldı.

1942

Yılın ilk zamanlarını, deniz kuvvetlerinin verdiği görev gereği Messina'da geçirdi ve burada "günümüz deniz savaşları üzerine" adlı bir kitabın hazırlanmasıyla ilgili çalışmalar yaptı. Ne var ki, söz konusu kitap hiç tamamlanmayacaktı. Buzzati Mart ayında tekrar yola çıktı. İkinci Sirte Muharebesi'ne (22 Mart) katılacaktı. Operasyonlar başladığında görev yeri Gorizia Limanı'ydı. Buzzati tüm bu savaş anılarına daha sonraları kaleme aldığı, "La tempesta salvò gli Inglesi nella seconda battaglia della Sirte" (İkinci Sirte Muharebesi'nde fırtına İngilizleri korudu), *Corriere della Sera*, (6 Nisan 1947) başlıklı makalesinde oldukça geniş yer verdi. Hemen ardından yazdığı, "Fecero di giorno notte gli Inglesi alla seconda Sirte" (İkinci Sirte Muharebesi'nde İngilizler) (4 Nisan 1953) adlı makalesinde ise olayların ilk ağızdan tanığı olarak Amiral Angelo Iachino'nun görüş ve düşüncelerini paylaştığını vurguladı. Ağustos ayında tekrar Milano'ya çağırıldı. Messina'da C.M. adında bir kadınla tanıştı. Buzzati, bu kadınla zorluklarla dolu, uzun bir ilişki yaşayacaktı. 29 Ağustos 1942'de San Pellegrino'dan Brambilla'ya şöyle yazdı: "İçler acısı bir haldeyim: Gerçekten inandığım, beni çok seven bir kadını seviyorum, fakat aynı zamanda gelecekte bu ilişkiye dair acıdan, uzaklıktan, şüpheden başka bir şey göremiyorum; bu ilişkiden ne umut edebilirim ki?" (*Lettere a Brambilla*, 268-69). Savaşın sona ermesinin ardından, Buz-

zati C.M.'nin izini tekrar buldu ve arkadaşları Indro Montanelli ve Silvio Negro'nun yardımlarıyla onun Milano'ya gelmesini ve buraya yerleşmesini sağladı.

Yedi Ulak (Mondadori, Milano) adlı derleme basıldı. Bu, Dino Buzzati'nin yeni anlaşma yaptığı yayınevinden çıkan ilk kitabıydı.

Tatar Çölü adlı roman Almancaya çevrildi: *Im vergessenen Fort* (çev. R. Hoffman-Zsolnay Verlag-K.H.Bischoff, Viyana 1942). Bu çeviri, söz konusu romanın yabancı dildeki ilk baskısıydı.

1943-1944

İtalya'daki faşist rejimin yıkılması *Corriere*'de adeta deprem etkisi yarattı. Buzzati bu sıralarda her zamanki işleriyle uğraşmaktaydı. 25 Temmuz'da, gazetenin yönetimine Aldo Borelli yerine Ettore Janni getirildi. Bu ismi Ermanno Amicucci takip etti. Ağustos ayının sonunda, Dino görevini tamamlayarak savaş muhabirliğinden ayrıldı: "Da una base navale" (Denizlerdeki duruma ilişkin) dizisinin son makalesi "Il cappellano porta fortuna" (Papaz Şans Getirir) ise 8 Ağustos 1943'te yayımlandı. Napoli'de bulunduğu sırada, *Corriere*'nin yönetimi tarafından tekrar çağırıldı. Milano'ya dönüp yeniden eski görevinin başına geçti. "8 Eylül'de *Corriere* yönetimi Buzzati'ye gazetede kalıp görevine devam etmesi emrini verdi. Buzzati söylenilenleri yerine getirdi" (I. Montanelli, *Tali e Quali*, Longanesi, Milano 1951, 197). Arkadaşlarının büyük bir kısmı *Corriere*'yi bırakmışken, Buzzati birçok zorlukla mücadele ederek bu görevde kalmayı sürdürdü. Gittikçe azalan bir sıklıkla yayın yapmaya devam etti. İleride tekrar yayımlanacak olan bu makaleler ve öyküler şöyleydi: "La questione della porta murata" (Duvarlarla Örülmüş Kapı) 26 Eylül 1943, "Progetto sfumato" (Suya Düşen Proje) 29 Eylül 1943, "L'uomo nero" (Kara Adam) 2 Nisan 1944, "Patrocinatore

dei giovani" (Gençlerin İlahı) 20 Nisan 1944, "Cuore intrepido" (Cesur Yürek) 27 Nisan 1944, "Miniera stanca" (Tükenmiş Hazine) 6 Mayıs 1944, "Mercato nero" (Kara Borsa) 20 Mayıs 1944, "L'esattore" (Tahsildar) 3 Haziran 1944, "Scherzo" (Şaka) 23 Haziran 1944, "Dopo tanto tempo" (Uzun Zaman Sonra) 25 Haziran 1944, "La fine del mondo" (Dünyanın Sonu) 7 Ekim 1944, "Pranzo di guerra" (Savaş Yemeği) 15 Aralık 1944, "Una goccia" (Bir Damla) 25 Ocak 1945.

1945

7 Ocak ve 29 Nisan tarihleri arasında *Ayıların Meşhur Sicilya Baskını*, Buzzati'nin kendi çizimleriyle Corriere'nin çocuk ekinde bölümler halinde yayımlandı. Basımı yarıda kalan bu seri, yazar tarafından tekrar elden geçirilerek *Ayıların Meşhur Sicilya Baskını* (Rizzoli, Milano 1945) adıyla tekrar yayımlandı.

Buzzati bu dönemde *Corriere* ile ilişkilerini askıya aldı. Ancak gazete yönetimine Mario Borsa'nın geçmesinin ardından, 25 Nisan'da redaksiyon için tekrar gazeteye çağırıldı. Gaetano Afeltra bu olayı şöyle hatırlamaktaydı: "Hiçbir şey olmamış gibi evdeydi, annesiyle akşam yemeğini yiyordu. Ona gelmesini söyledim. Ne sakinliğinden ödün verdi, ne de diğer tüm meslektaşlarının kapı dışarı edilmesine neden olan o şiddetin nedenini sordu. Bisikletine atladı ve geldi" ("Buzzati e il Corriere," *Corriere della Sera* eki, 12 Haziran 1986). Vurmalı bir müzik aleti çalarcasına kullandığı daktilosuyla, savaştan kurtulan şehirdeki hikâyeleri yazdı. "Cronaca di ore memorabili" (Hafızalardan Silinmeyen Saatler) ertesi gün gazetenin ilk sayfasındaydı (*Il Nuovo Corriere*, 26 Nisan 1945).

Buzzati, gazetedeki siyasi-editoryal değişimlere daima uzak kalmayı tercih etti. *Il Corriere Lombardo* adında yeni bir dergi projesiyle meş-

guldü. Gaetano Afeltra, Bruno Fallaci ve Benso Fini ile gerçekleştirdikleri bu projenin ilk sayısı 30 Temmuz 1945'te yayımlandı.

"Haziran 1945" tarihli bir yazısında, savaşın bitişine dair izlenimlerine Buzzati şu sözlerle yer vermişti: "Şehirler gece vakti tekrar ışıklara kavuştu, pencereler açıldı, bir zamanlar yitip gitmiş gibi görünen şeyler tekrar ruh buldu, güneş yine mutlu kumsallarda, kemerlerin altlarında bayram havası, masalsı krallıklara uzanan yolculuklar, uzak gecelerdeki maceralar, umutlar, hayaller (Ay artık korku saçmıyor). Ancak yine de her an, bugün ya da yarın, yarın ya da bir sonraki gün, Tanrı'nın merhameti üzerimizde olsun. Tüm bunların yaşanması için ne yaptık biz? Artık geceleri sessizlik hâkim; aşklar, gitar melodileri, iç çekişler, şarkılar, tren düdükleri, hareket etmek üzere olan buharlı gemilerin kasvetli sirenleri. Tüm bunlar yoksa bir oyun, bir aldatmaca mı? Bir zamanlar esiri olduğumuz o makûs talih artık değişmiş olabilir mi?" (Buzzati, *In quel preciso momento* (Tam O An), Mondadori, Milano, 2006, 21-22). *Tatar Çölü*'nün ikinci baskısı bu sıra yapıldı. Kitabın yeni baskısı, Rizzoli Yayınevi'nden romanın telif haklarını uzun uğraşlar sonucu alan Mondadori tarafından gerçekleştirildi.

1946

Lombardo dergisindeki deneyiminin ardından Buzzati, kasım ayında, Mario Borsa yönetimindeki *Nuovo Corriere della Sera*'daki görevine döndü.

1947

Milano'da kamp yapmakta olan kırk dört çocuk, 16 Temmuz'da Albenga'da bir deniz motoru kazasında boğularak can verdi. Buzzati'nin bu talihsiz kazayla ilgili yazısı büyük yankı uyandırdı: "Tutto il dolore del mondo in quarantaquattro cuori di mamma"

(Kırk Dört Anne Kalbinde Dünyanın Tüm Acıları), *Corriere della Sera*, 18 Temmuz 1947).

1948

Buzzati, Togliatti'ye düzenlenen suikastın ardından, Milano'nun kentsoylu sınıfına baskı yapan "kızılların" korkusunu genişçe dile getirdiği hikâyesi "Paura alla Scala"yı (Scala'da Korku) kaleme aldı. Bu konu ona, *L'Europeo* adlı haftalık derginin başındaki isim Arrigo Benedetti tarafından önerilmişti. Söz konusu hikâye, "kısa roman" olarak Ekim ve Kasım ayları arasında *L'Europeo*'da dört bölüm halinde yayımlandı.

1949

Buzzati *Corriere*'de kendisine verilen görevle, Bartali ve Coppi arasında geçen olayları ve atışmaları kaleme aldı, cüretkâr yorumlarda bulundu. Buzzati'nin 18 Mayıs-14 Haziran arasında yazdığı bu makaleler, daha sonradan *Dino Buzzati al Giro d'Italia* adı altında bir araya getirildi (der. C. Marabini, Mondadori, Milano, 1981).

Hikâyelerden oluşan yeni kitabı *Paura alla scala* (Merdiven Korkusu) yine Mondadori tarafından yayımlandı.

Tatar Çölü Fransızca'ya çevrildi: *Le Désert des Tartares* (çev. M. Arnaud, Laffont, Paris 1949). Buzzati'nin yapıtı Fransız okurlar arasında dikkate değer bir başarı elde etti ve öncü bir konuma sahip oldu. Fransız yayınevi Laffont, Buzzati'ye tam anlamıyla hayrandı ve İtalyan yazarın burada tanınması ve desteklenmesinde çok önemli bir rol oynadı.

1950

Buzzati, resmi olarak Eligio Possenti'nin yönetiminde olan *Domenica del Corriere*'de müdür yardımcılığı görevine getirildi ve bu görevi 1963 yılına kadar sürdürdü. Burada redaksiyon bölümünde değil,

ünlü haftalık derginin çıkarılmasında yönetim bazında görev alıyordu (N. Giannetto, "Uno scambio di lettere fra Calvino e Buzzati," *Studi buzzatiani*, I, 1996, 103). Buzzati'nin adı birinci sayının ardından, 1964 yılında gündeme gelecekti. Gazetedeki görevini bırakan Possenti, meslektaşlarına teşekkür ederken Buzzati ismini gündeme getirecek ve "1950'den bu güne kadar yürüttüğü görevde daima yanımda olan çalışkan ve dahi müdür yardımcısı Dino Buzzati'ye" teşekkürlerini sunacaktı. Aslına bakılırsa, Buzzati orada adeta gizli müdür görevindeydi; çok az yazı yazıyor, çalışanlar arasında makale dağılımı yapıyor, makalelerin başlıkları ve manşet yazılarıyla ilgileniyordu. Mesleğine duyduğu tutku ve keskin fantastik-popüler eğilimleri, ülkenin dört bir yanında okunan o haftalık derginin gerekleriyle birebir örtüşüyordu: Buzzati yönetimindeki *Domenica,* "Yazarı anlayabilmek için henüz keşfedilmeyi bekleyen, onun gerçeklik ve hayal gücüyle ilişkisidir, aslen (sıkça söylendiği gibi) Kafka'ya değil, İtalyan peri masallarına yakın duran fantastik dünyayla ilişkisidir." (A. Cavallari, *Buzzati journaliste*, 272).

Ünlü edebiyatçı ve deneme yazarı Marcel Brion, *Revue de Deux Mondes*'de yer verdiği yazısıyla bakışların tekrar *Tatar Çölü*'nün yazarına çevrilmesini sağladı. Romanın Fransızca çevirisi bu yazıdan bir yıl önce yapılmıştı (M. Brion, *Trois écrivains italiens nouveaux*, "Revue de Deux Mondes", 19, 1950, 530-39).

Buzzati'nin düz yazılarından ve anılarından oluşan derleme kitabı *In quel preciso momento* (Tam O An), Venedik Neri Pozza Yayınevi aracılığıyla bu dönem okurla buluştu.

1953

Un caso clinico (Klinik bir Vaka) 14 Mayıs'ta, Giorgio Strehler yönetmenliğinde, Milano Küçük Tiyatro'da sahnelendi. Her ne kadar çok

fazla tekrarlanmasa da gayet iyi yorumlar aldı. O dönemin en etkin eleştirmenlerinden Silvio D'Amico, 22 Mayıs 1953'te *Tempo* dergisine yazdığı yazıda Buzzati'den şöyle bahsetti: "Kendine özgü bir tarzı olan yazar Dino Buzzati'nin eserlerine burun kıvıranlar olduğu söylendi. Gerçek şu ki, bu yazarın erdemlerinden biri de yaratıcılık. Paolo Grassi ve Giorgio Strehler'in burunları gerçekten iyi koku almış. Şüphelerin ve olumsuz düşüncelerin esiri olmayıp romancı Dino Buzzati'ye yönelmişler."

1954

Il crollo della Baliverna (Baliverna'nın Çöküşü) adlı hikâye derlemesinin yeni cildi Mondadori'den çıktı. Buzzati bu kitapla, 23 Ekim'de Napoli Ödülü'ne layık görüldü. Vincenzo Cardarelli de *Viaggio di un poeta in Russia* (Bir Şairin Rusya Seyahati) adlı kitabıyla aynı ödülü aldı.

1955

Un caso clinico'dan (Klinik Bir Vaka) esinlenilen *Un cas intéressant* Paris'te sahnelendi. Sahneye uyarlayan Albert Camus idi. Eser, 9 Mart'ta Théâtre La Bruyère'de, Georges Vitaly'nin yönetmenliğinde seyirciyle buluştu. Buzzati de izleyiciler arasındaydı. Halkın ve eleştirmenlerin ilgisi büyüktü; bu durum Camus'nün etkili sunumunun bir sonucuydu. Camus, Buzzati'yle sıkı bir arkadaşlık bağı kurdu: "İtalyanlar, Kafka'nın ya da Dostoyevski'nin onlara gösterdiği dar kapıdan geçse bile bedenlerinin ağırlığını kendileriyle birlikte sürüklerler. (Fare deliğe sığmamış, bir de kuyruğuna kabak bağlamış.) Ve karanlıklarıyla ışıldamayı sürdürürler. Buzzati'nin eserlerinde hem trajik hem de samimi bu basit yaklaşımı keşfettim ve uyarlayıcı olarak ona hizmet etmeye çalıştım." (D. Buzzati, Œuvres, Laffont, Paris 1995, 697).

Altı bölümlük bir müzikal olan *Ferrovia soprelevata* (Yüce Demiryolu) librettosunu yazmasıyla birlikte Buzzati, müzisyen Luciano Chailly ile çalışmaya başladı. Opera, 1 Ekim'de Bergamo'da, Donizetti Tiyatrosu'nda sahnelendi.

1957

Brera caddesindeki Apollinaire Galerisi'nde Yves Klein ile tanıştı. 9-10 Ocak tarihli, *Corriere d'informazione*'deki yazısını ("Blu, blu, blu") ona ithaf etti.

1958

Yazarın kendi antolojisinden oluşturduğu ve derlemesini bizzat üstlendiği *Sessanta racconti* (Altmış Hikâye) Mondadori tarafından yayımlandı. Buzzati bu eseriyle Strega Edebiyat Ödülü'ne layık görüldü. Carlo Cassola'nın *Il soldato* (Asker) adlı yapıtına verilen 118 oya karşılık, kendi 135 oy almıştı. Yazarın bu ödülü kazanmasında Debenedetti'nin önemli katkıları olduğu söylendi. (*Dino Buzzati, Strega Edebiyat Ödülü*, "Edebiyat Fuarı", 20 Temmuz 1958, (daha sonra *Mola*, Mondadori, Milano 1963, 181-89).

Scapigliatura edebiyat akımının egemen olduğu dönemleri anımsatan Milano'da, 1 Aralık'ta, Büyücü Krallar Galerisi'nde, "kemer biçiminde dar bir geçitten oluşan girişiyle Milano'ya özgü sade ve gösterişsiz bir binanın zemin katında ressam Dino Buzzati'nin ilk kişisel resim sergisinin açılışı yapıldı" (A. Sala, "Dino Buzzati pittore: la frontiera perenne," *Dino Buzzati*, 307).

1959

Mart ayında Milano Scala Tiyatrosu'nda, Igor' Stravinsky'nin *Jeu de Cartes* eseri sahnelendi. Eserin senaryo yazarlığı ve kostüm tasarımı Buzzati'ye aitti.

Nisan ayında S.C. adlı genç bir kadınla tanıştı. Bu kadın daha sonradan *Bir Aşk*[1] eserinin başrolünü oynayacaktı.

30 Eylül'de Como'daki Villa Olmo Tiyatrosu'nda, *Prodecura penale* (Ceza Duruşması) isimli opera sahnelendi. Operanın müziklerini Luciano Chailly üstlendi.

1960

5-6 Ocak tarihinde *Corriere d'informazione*'de, birkaç yıl önce Paris'te tanıştığı Albert Camus ile ilgili "Era un uomo semplice" (Sade bir İnsandı) bir anı dizisine yer verdi.

Haftalık *Oggi* dergisinde bölümler halinde yayımlanan bu yazı dizisi, daha sonra Mondadori tarafından *Il grande ritratto* (Büyük Portre) adıyla derlenerek yayımlandı.

Kendisine acı veren, daha sonraları *Bir Aşk* adlı yapıtında dile getireceği, yasak aşkını ima ederek bu dönemki anılarına şöyle yazmıştı: "Beni kurtaran tek şey yazmak. Her şeyi anlatmak, yaşlılığın eşiğindeki bir adamın son isteğini herkese anlatmak. Aynı zamanda onu anlatmak, kıyısından her zaman aşağılama ve karanlık bir arzuyla geçtiği, yasak, gerçekdışı, romanlara ve masallara özgü bir dünyanın vücut bulmuş halini anlatmak".

Buzzati, yaz aylarında *La Domenica del Corriere* için fotoğraf işleriyle uğraştığı sırada Almerina Antoniazzi ile tanıştı.

1961

Şubat 1961'de, Paolo Minelli ile bir konuşmasında Buzzati, özel hayatına dair bazı noktalara değindi: "Geç olgunlaşan bireyler vardır, olgunlaşmaları için yıllar gerekir. Ben bu insanlardan biri olmalıyım. Çoğu şeyi hâlâ anlamıyorum, birçok şeyi ise ancak artık bir işime yaramadıklarında anlayabildim. Bir kadına duyulan sevgiden, aşktan

1 *Bir Aşk*, çev. Eren Cendey, Can Yayınları, 2016.

söz ediyorum, sevişmekten değil. Kıskançlıklar, tutkudan doğan gözyaşları, ölme hatta öldürme arzusu, bir nankör, bir sadakatsiz uğruna umutsuzca acı çekmenin verdiği zevk, tüm bunları ancak şu sıralar keşfettim. Yine de artık olgunlaştım diyemem, yirmili yaşlarıma ancak şimdi geldim sanki" (P. Monelli, *Ombre cinesi: Scrittori al girarrosto*, Mondadori, Milano 1965, 111).

Buzzati, 18 Haziran'da annesi Alba Mantovani'yi kaybetti. "Annem, bir şeyler yaptığımda, küçücük bir başarı yakaladığımda, buna gerçekten sevinen tek insandı. Aynı şekilde, duyumsadığım en ufak acı yüzünden gerçekten üzülen tek kişiydi. Bu –benim bildiklerim arasında– sonsuza dek süren (bir başka ifadeyle, gelgitlerin olmadığı) tek aşktı (*Dino Buzzati: un autoritratto*, 20). Annesinin ölümü ve cenazesi Dino'da keskin bir vicdan azabı bıraktı: Yazarın kendine yönelttiği nankörlük ve bencillik suçlamaları, *I due autisti* (İki Şoför) adlı yapıtında gün yüzüne çıkacaktı (*Corriere della Sera*, 21 Nisan 1963).

1962

Dino, Vittorio Veneto bulvarı üzerinde, 24 numaralı daireye taşındı. Erkek kardeşi Augusto ile kız kardeşi Nina ve kocası Eppe Ramazzotti de burada yaşamaktaydı.

1963

Bir Aşk adlı roman, Nisan ayında Mondadori Yayınevi tarafından yayımlandı ve tartışmalarla polemikleri de beraberinde getirdi. 18 Nisan'da, Brera caddesindeki Mulino Galerisi "Dino Buzzati'nin davası" başlığı altında, romanla ilgili hararetli bir tartışmaya ev sahipliği yaptı.

16 Mayıs'ta Arturo Brambilla yaşama veda etti. Bu kayıp üzerine Buzzati, Panafieu'ya duygularını şöyle açıkladı: "(...) ben onun ölümünden sonra, bir anlamda hayatta felaketzede olarak yaşamaya

devam ettim. Bir başka ifadeyle, aniden yaşlandım... Bir kasım akşamı, mezarlığa giden zavallı bir insana dönüştüm..." (*Dino Buzzati: un autoritratto*, 63).

Hayatının bu kısmında, özel görevli olarak katıldığı yoğun bir seyahat dönemi başladı. 19 Ekim ile 19 Kasım arasında Japonya'da bulundu. Tokyo'dan gazeteye birçok haber yolladı. Döndüğünde, *Domenica del Corriere*'deki müdür yardımcılığı görevinden alındığını öğrendi.

1964

Yazar, ocak ayında *Corriere* tarafından, VI. Paulus'un seyahatini takip etme göreviyle Kudüs'e gönderildi. Papa, Buzzati'ye saygı ve nezaketle karşılık verdi. Şubat ayında New York ve Washington'a gitti. Bu yolculuğu sırasında, "Una folle camera da letto" (Meczup bir Yatak Odası) adlı makalesini kaleme aldı (*Corriere della Sera*, 23 Şubat 1964).

Aralık ayında, Papa'nın Bombay seyahatini izlemek için Hindistan'a gitti.

1965

Buzzati, ilkbaharda Prag'ı ziyaret etti. "Prag her ne kadar insana hüzün ve sefalet hissi veren bir nüfusa sahip olsa da çok güzel, fantastik bir şehir" (*Dino Buzzati: un autoritratto*, 39). Yazarın bu dönem gönderdiği makalelerden biri olan "Le case di Kafka" (Kafka'nın Evleri) büyük beğeni topladı (*Corriere della Sera*, 31 Mart 1965).

Aralık ayında Buzzati, New York'a, yaklaşık on gün sürecek ikinci seyahatini gerçekleştirdi. Burada, çalışmalarını yakından gözlemlediği Pop Art sanatçılarıyla ilgili bilgi edindi. Bu seyahatindeki ayrıntılara ve çeşitli anekdotlara, *Corriere della Sera*'da yayımladığı üç makalede, mizahi bir dille yer verdi (2, 9, 13 Ocak 1966).

Neri Pozza Yayınevi tarafından, *Il capitano Pic e altre poesie* (Kaptan Pic ve Diğer Şiirler) isimli ilk şiir kitabı yayımlandı. *Caffè* dergisinin 5. sayısında "Tre colpi alla porta" (Kapıyı Üç Kez Tıklatmak) adlı şiiri yayımlandı (5 Mart).

1966

Buzzati bu dönem, Federico Fellini'nin çekeceği *Il viaggio di G. Mastorna* (G. Mastorna'nın Seyahati) adlı filmin senaryosu üzerinde çalıştı. Federico Fellini eskiden beri Dino'nun hayranı olduğunu açıklamıştı, özellikle lisedeyken okuduğu "Lo strano viaggio di Domenico Molo" (Domenico Molo'nun Tuhaf Yolculuğu) isimli hikâyeyi hâlâ anımsıyordu. Buzzati 1966-67 yılları arasında senaryonun yazım aşamasını tamamladı, ancak film bir türlü çekilemeyecekti.

Mondadori, *Il colombre e altri cinquanta racconti* (Colombre)[2] adıyla, yazarın 1960 yılından bu yana basılan hikâyelerinin de yer aldığı yeni bir kitabını yayımladı.

Mayıs ayında, Milano'da, Gian Ferrari Galerisi'nde resimlerini sergiledi. 8 Aralık'ta San Gottardo Kilisesi'nde Almerina Antoniazzi ile evlendi. Düğünden sonra, Almerina'nın günümüzde de yaşadığı Vittorio Veneto caddesindeki eve taşındı.

1967

Buzzati bu dönem Leonardo Borgese'nin yerine, *Corriere della Sera*'nın sanat eleştirmenliği görevini yürütmeye başladı. Bu göreve resmi olarak, "È arrivata l'arte Funk" (Funk Sanata Kavuştuk) isimli makalesiyle başladı (*Corriere della Sera*, 13 Ekim 1967).

1969

Sanat Dünyası adlı haftalık köşesini hayatının son aylarına dek sürdürdü. İlk yazısı "E se fosse ancora viva" (Ya Hâlâ Yaşıyorsa), gazetede

2 *Colombre*, çev. Eren Cendey, Can Yayınları, 2007.

"d.b." imzasını taşıyan kısa bir notla yayımlandı (*Corriere della Sera*, 26 Ocak 1969).

Poema a fumetti (Resimli Şiirler) Mondadori tarafından yayımlandı.

1970

1969 yılında, aya ilk ayak basan astronotlarla ilgili *Corriere*'de yayımladığı makalelerden dolayı, Mario Massai Gazetecilik Ödülü'ne layık görüldü.

I miracoli di Val Morel (Val Morel'in Mucizeleri) serisinin çizimlerini tamamladı. Buzzati'nin çizimlerinden oluşan resim sergisi Eylül ayında, Venedik Il Naviglio Galerisi'nde gerçekleştirildi.

1971

Buzzati şubat ayında, ilk kez hastalık belirtileriyle karşılaştı, bu bir pankreas tümörüydü. Yaz aylarında Yves Panafieu ile uzun bir söyleşi dizisi gerçekleştirdi. Bu söyleşiler daha sonra *Dino Buzzati: un autoritratto* adıyla yayımlanacaktı (Mondadori, Milano 1973).

Son hikâye derlemesi *Le notti difficili* (Zor Geceler), Mondadori tarafından yayımlandı. Kitap eleştirmenler tarafından pek ilgiyle karşılanmadı. Giorgio Bocca da yazarın yetenekli olduğunu bilmesine rağmen, o dönemki ideolojik tutumuna ilişkin itirazlarını dile getirdi. Bocca, "Yeni tarza düşman, eski masallara sadık Buzzati, ayrıcalıklarından birini bile kaybetmemek için her şeyin olduğu gibi kalmasını isteyenlerin tarafını tutarak risk alıyor," diye belirtiyordu (G. Bocca, "I rischi e i timori di un reazionario", *Il Giorno*, 27 Ekim 1971).

İlerleyen zamanlarda yazarın sağlık durumu gittikçe ağırlaştı. "Tıpkı hikâyelerinde yer verdiği zaman ve mekânın dışındaki bir kahraman gibi, onun günden güne bizden uzaklaştığını gördük. Gittikçe daha yalnızdı, gittikçe bir gölge, bir uğultu ya da bir fısıltı gibiydi.

Doktorlar ne olduğunu tespit etmeden bile, o her şeyi biliyordu. O andan itibaren, dışarıya kapalı sahiline çekildi. Ona ulaşma çabalarımıza acınası yalanlarla karşılık veriyordu" (I. Montanelli, "Lo stile una vita", *Corriere della Sera*, 29 Ocak 1972).

Günlüğündeki 1 Aralık tarihli yazısı şöyleydi: "(...) oysa artık bu hikâye bitti. Benim için tek bir kuruş bile ödememiş olan halkın keskin kayıtsızlığı ile her şey bitmek üzere, hava soğuk, aralığın ilk günleri, acaba Noel'i görebilecek miyim?"

Corriere della Sera'nın 8 Aralık tarihli sayısında, "Alberi" (Ağaçlar) isimli son makalesi yayımlandı. Aynı gün Milano'daki La Madonnina Kliniği'ne yatırıldı.

1972

Dino Buzzati, 28 Ocak, öğleden sonra saat dördü yirmi geçe hayata veda etti.

Giulio Carnazzi'nin katkılarıyla.

KAYNAKÇA

Dino Buzzati'nin Eserleri

Romanlar ve öyküler

Dağların Adamı Bàrnabo (Bàrnabo delle montagne), Treves-Treccani-Tumminelli, Milano-Roma 1933 (sonraki basımı Garzanti, Milano 1949).

Yaşlı Ormanın Gizemi, (Il segreto del Bosco Vecchio) Treves-Treccani-Tumminelli, Milano-Roma 1935 (sonraki basımı Garzanti, Milano 1957).

Tatar Çölü (Il deserto dei Tartari), Rizzoli, Milano-Roma 1940 (sonraki basımı Mondadori, Milano 1945).

Yedi Ulak (I sette messaggeri), Mondadori, Milano 1942.

Ayıların Meşhur Sicilya Baskını (La famosa invasione degli orsi in Sicilia), Rizzoli, Milano 1945 (sonraki basımı Martello, Milano 1958).

Il libro delle pipe (Pipoların Kitabı), G. Ramazzotti'nin işbirliği ve her iki yazarın çizimleriyle, Antonioli, Milano 1945 (sonraki basımı Martello, Milano 1966).

Paura alla Scala (Merdiven Korkusu), Mondadori, Milano 1949.

In quel preciso momento (Tam O An), Neri Pozza, Vicenza 1950 (İkinci basımı 1955; üçüncü basımı Mondadori, Milano 1963).

Il crollo della Baliverna (Baliverna'nın Çöküşü), Mondadori, Milano 1954.

Büyücü (Esperimento di magia), 18 hikâye, Rebellato, Padova 1958.

Sessanta racconti (Altmış Hikâye), Mondadori, Milano 1958.

Egregio signore, siamo spiacenti di... (Saygıdeğer Beyefendi, ... ile ilgili üzgünüz), Siné'nin çizimleriyle, Elmo, Milano 1960, (sonrasında *Siamo spiacenti di* (Üzgünüz) adıyla, D. Porzio'nun önsözüyle basıldı, Mondadori, Milano 1975).

Il grande ritratto (Büyük Portre), Mondadori, Milano 1960.

Bir Aşk (Un amore), Mondadori, Milano 1963.

Colombre (Il colombre e altri cinquanta racconti), Mondadori, Milano 1966.

Büyülü Öyküler (La boutique del mistero), Mondadori, Milano 1968.

Poema a fumetti (Resimli Şiirler), Mondadori, Milano 1969.

Le notti difficili (Zor Geceler), Mondadori, Milano 1971.

I miracoli di Val Morel (Val Morel'in Mucizeleri), Garzanti, Milano 1971 (Katalogdaki 1. basım *Miracoli inediti di una santa* (Bir Azizenin bilinmeyen mucizeleri), Naviglio, Milano 1970; sonraki basım GEI, Milano 1983).

Romanzi e racconti (Romanlar ve Hikâyeler), der. di G. Gramigna, Mondadori, Milano 1975 ("I Meridiani").

180 racconti (180 Hikâye), C. Della Corte'nin önsözüyle, Mondadori, Milano 1982.

Il reggimento parte all'alba (Birlik Şafakta Yola Çıkar), I. Montanelli'nin önsözü ve G. Piovene'nin makalesiyle, Frassinelli, Milano 1985.

Il meglio dei racconti (Hikâyelerin En İyisi), der. di F. Roncoroni, Mondadori, Milano 1990.

Lo strano Natale di Mr. Scrooge e altre storie (Mr. Scrooge'un Tuhaf Noel Akşamı ve Diğer Hikâyeler), der. D. Porzio, Mondadori, Milano 1990.

Bestiario (Yaratıklar), der. C. Marabini, Mondadori, Milano 1991.

Opere scelte (Seçme Eserler), der. G. Carnazzi, Mondadori, Milano 1998 ("I Meridiani").

Şiirler

Il capitano Pic e altre poesie (Kaptan Pic ve Diğer Şiirler), Neri Pozza, Vicenza 1965, (sonraki basımı Le poesie, Neri Pozza, Vicenza 1982).

Scusi, da che parte per Piazza del Duomo? (Affedersiniz, Duomo Meydanı Ne Tarafta?), G. Pirelli – C. Orsi, Milano, Alfieri, Milano 1965 (sonraki basımı *Due poemetti*, Neri Pozza, Vicenza 1967).

"Tre colpi alla porta (Kapıya Vurulan Üç Tık)," *Il Caffè*, n. 5, 1965 (sonraki basımı *Due poemetti*).

Tiyatro

La rivolta contro i poveri (Yoksullara Karşı İsyan), *I quaderni di "Film,"* 1946.

Un caso clinico (Klinik Bir Vaka) Mondadori, Milano 1953.

Drammatica fine di un noto musicista (Ünlü Bir Müzisyenin Hazin Sonu), *Corriere d'informazione*, 3-4 Kasım 1955.

Sola in casa (Evde Tek Başına), *L'Illustrazione Italiana*, Mayıs 1958, 75-80.

Le finestre (Pencereler), *Corriere d'informazione*, 13-14 Haziran 1959.

Un verme al Ministero (Bakanlıkta Bir Solucan), *Il dramma*, Nisan 1960, 15-48.

Pelerin (Il mantello), *Il dramma*, Haziran 1960, 37-47.

I suggeritori (Azmettiriciler), *Documento Moda*, Milano 1960.

L'uomo che andrà in America (Amerika Yolcusu), *Il dramma*, Haziran 1962, 5-37, (daha sonraki basımı *L'uomo che andrà in America. Una ragazza arrivò* (Amerika Yolcusu. Bir kız geldi), Bietti, Milano 1968).

La colonna infame (Kötü Şöhretli), *Il dramma*, Aralık 1962, 33-61.

La fine del borghese (Burjuvanın Sonu), Bietti, Milano 1968.

L'aumento (Artış), *Carte segrete*, VI, n. 19, Haziran-Eylül 1972, 73-85 (1961 tarihindeki oyun L. Pascutti'nin bir notuyla sahnelenmiştir).

Un caso clinico e altre commedie in un atto (Klinik Bir Vaka ve Diğer Komediler), der. G. Davico Bonino, Mondadori, Milano 1985 ("Oscar Teatro e Cinema").

Teatro (Tiyatro), der. G. Davico Bonino, Mondadori, Milano 2006 (tüm tiyatro metinlerinin antolojisi).

Müzikaller

Ferrovia soprelevata (Viyadüklü Demiryolu), Edizioni della Rotonda, Bergamo 1955 (daha sonra Ferriani, Milano 1960).

Procedura penale (Ceza Prosedürü), Ricordi, Milano 1959.

Il mantello (Pelerin), Ricordi, Milano 1960.

Battono alla porta (Kapı Çalınıyor), Suvini-Zerboni, Milano 1963.

Era proibito (Yasaklı), Ricordi, Milano 1963.

Gazetelerdeki köşe yazıları

Cronache terrestri (Dünyadan Haberler), der. D. Porzio, Mondadori, Milano 1972.

I misteri d'Italia (İtalya'nın Sırları), Mondadori, Milano 1978.

Dino Buzzati al Giro d'Italia (Dino Buzzati İtalya Turunda), der. C. Marabini, Mondadori, Milano 1981.

Cronache nere (Üçüncü Sayfa Haberleri), der. O. Del Buono, Theoria, Roma-Napoli 1984.

Le montagne di vetro (Camdan Dağlar), der. E. Camanni, Vivalda, Torino 1989.

Il buttafuoco. Cronache di guerra sul mare (Buttafuoco. Denizdeki Savaş Haberleri), Mondadori, Milano 1992.

La "nera" di Dino Buzzati (Dino Buzzati'nin "Kara"sı), 2 cilt, der. L. Viganò, Mondadori, Milano 2002.

Le cronache fantastiche (Fantastik Haberler), 2 cilt, der. L. Viganò, Mondadori, Milano 2003.

Il panettone non bastò (Panettone Yetmedi), der. L. Viganò, Mondadori, Milano 2004.

Sulle Dolomiti, Scritti dal 1932 al 1970 (Dolomit Dağlarında, 1932-1970 yılları arasındaki yazılar), der. M.A. Ferrari, Editoriale Domus, Rozzano 2005.

I fuorilegge della montagna (Dağdaki Yasadışı Faaliyetler), 2 cilt, der. L. Viganò, Mondadori, Milano 2010.

Önsözler ve diğer yazılar

Ritratto con battaglia, AA.VV., *Prime storie di guerra* (Savaşta Portre, İlk Savaş Hikâyeleri), der. A. Cappellini, Rizzoli, Milano-Roma 1942, 39-50.

Difficoltà di Verdi, AA.VV., *Giuseppe Verdi* (Verdi'nin Güçlükleri, Giuseppe Verdi), der. F. Abbiati, Milano [1951], 79-81 (Giuseppe Verdi'nin ölümünün ellinci yılı onuruna, Scala Tiyatrosu basımı).

Prefazione a G. Supino, La vera storia di Galatea (G. Supino'ya Önsöz, "Galatea'nın Gerçek Hikâyesi"), Ceschina, Varese-Milano 1962.

Milano, AA.VV., *Lo stivale allo spiedo. Viaggio attraverso la cucina italiana* (Çizmedeki Izgara. İtalyan Mutfağında Yolculuk), der. P. Accolti ve G.A. Cibotto, Canesi, Roma [1964], 75-81.

Come fece Erostrato, AA.VV., *Quando l'Italia tollerava* (Herostratus Nasıl Başardı, İtalya Göz Yumarsa), der. G. Fusco, Canesi, Roma 1965, 101-106.

Il maestro del Giudizio universale (Son Yargı), Bosch'un eserinde M. Cinotti'nin eleştirel ve filolojik katkılarıyla, Rizzoli, Milano 1966 ("Classici dell'arte").

Prefazione ad A. Pigna, Miliardari in borghese (Kentteki Milyarderler), Mursia, Milano 1966.

Week-End, F.S. Borri, *Il Cimitero Monumentale di Milano*, Arti Grafiche (Milano Anıtsal Mezarlığı), E. Marazzi, Milano 1966, 71-75.

Prefazione ad A. Giannini, Il brevetto (Lisans), D. Buzzati'nin on üç çizimiyle, Longanesi, Milano 1967.

Prefazione a M.R. James, Cuori strappati (Parçalanmış Kalpler), Bompiani, Milano 1967 ("Il pesanervi").

Testimonianza di due amici, A. Brambilla, Diario (İki Dostun Tanıklıkları, A. Brambilla, Günlük), der. F. Brambilla Ageno ve A. Brambilla, Mondadori, Milano 1967.

Disegno e fotografia, Trieste e il Carso nelle tavole di Achille Beltrame (Çizim ve Fotoğraf, Achille Beltrame ile Trieste ve Carso) della "Domenica del Corriere" (1915-1918), *All'insegna del pesce d'oro* (Altın Balığın Alameti), Milano 1968, 10-16.

Prefazione a D. Manzella, L'incontro giusto (Doğru Karşılaşma), Bietti, Milano 1968.

Prefazione a W. Disney, Vita e dollari di Paperon de' Paperoni (W. Disney'in Hayatı ve Dolarları), Mondadori, Milano 1968.

Introduzione ad A. Sala, Il giusto verso (Uygun Dize), Rusconi, Milano 1970.

Un nobile addio (Asil Bir Elveda), giriş yazısı W. Bonatti, *I giorni grandi* (Büyük Günler), Mondadori, Milano 1971.

Prefazione a E.R. Burroughs, Tarzan delle scimmie (Maymunların Tarzanı), Giunti, Floransa 1971.

Prefazione ad A. Pasetti, L'ora delle lucertole (Kertenkeleler Zamanı), Bietti, Milano 1971.

Il giornale segreto (Gizli Gazete), G. Schiavi'nin önsözüyle, *Fondazione Corriere della Sera*, Rizzoli, Milano 2006.

Mektuplar

D. Buzzati, *Lettere a Brambilla* (Brambilla'ya Mektuplar), der. L. Simonelli, De Agostini, Novara 1985 (cfr. M. Depaoli, Il "Fondo Buzzati", "Autografo", Cilt VII, n. 19, Şubat 1990, 101-108).

—. *Il figlio della notte. Lettere inedite di Dino Buzzati ad Arturo Brambilla* (Gecenin Oğlu. Dino Buzzati'den Arturo Brambilla'ya Mektuplar), der. M. Depaoli, in "Autografo", Cilt. VIII, n. 23, Haziran 1991, 50-67.

N. Giannetto, *Uno scambio di lettere fra Calvino e Buzzati* (Calvino ve Buzzati Arasında Mektuplaşmalar), "Studi buzzatiani", I, 1996, 99-112.

—. "Di solito ciò che si scrive su di me mi annoia terribilmente..." (Hakkımda yazılanlar genellikle korkunç bir şekilde canımı sıkıyor...): Gianfranceschi tarafından kendisine ithaf edilen kitapta yer alan, Buzzati'ye ait bir mektup, *Studi buzzatiani*, II, 1997, 164-72.

—. "Sono arrivato all'ultimo capitolo..." (Son Başlığa Geldim...), Dino Buzzati'nin *Bir Aşk*'a ilişkin Franco Mandelli'ye yazdığı çok değerli mektubu, *Studi buzzatiani*, VI, 2001, 95-98.

Eleştirel Yazın Kaynakçası

Kaynakçalar ve inceleme çalışmaları

A. Marasco, *Buzzati nella critica dal 1967 ad oggi* (bibliyografik notlarla), "Annali della Facoltà di Magistero dell'Università degli Studi di Lecce", II, 1972-1973, 3-46.

N. Giannetto, *Bibliografia della critica buzzatiana*, *Il coraggio della fantasia. Studi e ricerche intorno a Dino Buzzati,* Arcipelago, Milano 1989, 106-51.

G. Fanelli, *Dino Buzzati. Bibliografia della critica* (1933-1989), Quattro-venti, Urbino 1990.

C. Bianchini, *Bibliografia della critica buzzatiana 1989-1994*, *Studi buzzatiani,* I, 1996, 173-203.

N. Giannetto, *Il caso Buzzati, in Il sudario delle caligini. Significati e fortune dell'opera buzzatiana*, Olschki, Floransa 1996, 225-52.

Buzzati'ye ilişkin eleştirel yazılar, ilerleyen yıllarda (1995 ve sonrası) Pisa ve Roma Uluslararası Yayıncılar Kurumu tarafından yayımlanan *Studi buzzatiani* dergisinde her yıl düzenli olarak basılmıştır.

Biyografi yazıları ve tanıklıklar

E. Montale, "L'artista dal cuore buono", *Corriere della Sera*, 29 Ocak 1972 (sonraki basımı *Il secondo mestiere. Prose* 1920-1979, der. G. Zampa, Mondadori, Milano 1996, 2991).

I. Montanelli, "*Lo stile di una vita*," *Corriere della Sera*, 29 Ocak 1972.

D. Porzio, "Buzzati nel grande deserto ", *Epoca*, 6 Şubat 1972.

Y. Panafieu, *Dino Buzzati: un autoritratto*, Mondadori, Milano 1973.

AA.VV., *Il mistero in Dino Buzzati*, der. R. Battaglia, Rusconi, Milano 1974.

A. Buzzati – G. Le Noci, *Il pianeta Buzzati*, Apollinaire, Milano 1974.

G. Piovene, "Avvisi di partenza", *Il Giornale*, 30 Ekim 1974 (sonraki basımı *D. Buzzati, Il reggimento parte all'alba*, VII-X).

G. Grieco, "Mio marito Dino Buzzati", *Gente*, 17 Ekim 1980 (söz konusu biyografi daha sonra derginin şu sayılarında devam etti: 24, 31 Ekim, 7, 14, 21, 28 Kasım, 5, 12, 19 Aralık).

A. Montenovesi, *Dino Buzzati*, Veyrier, Paris 1984.

AA.VV., *Dino Buzzati. Vita & colori, Mostra antologica: dipinti, acquarelli, disegni, manoscritti* (Cencenighe sergisinin kataloğu, Belluno, 28 Haziran-14 Eylül 1986), küratör R. Marchi, Overseas, Milano 1986.

G. Afeltra, *Famosi a modo loro*, Rizzoli, Milano 1988, 47-49.

M. Carlino, "Buzzati Traverso, Dino", *Dizionario biografico degli Italiani*, Cilt XXXIV, *Istituto della Enciclopedia Italiana*, Roma 1988, 567-71.

G. Ioli, *Nota biografica in Dino Buzzati*, Mursia, Milano 1988, 203-15.

Y. Panafieu, *Les miroirs éclatés*, Panafieu, Paris 1988.

G. Afeltra, "Lungo viaggio di Dino verso la notte", *Corriere della Sera*, 27 Ocak 1992.

G. Soavi, "Buzzati, narratore di quadri," *Il Giornale*, 18 Mayıs 1995.

L. Viganò (der.), *Album Buzzati*, Mondadori, Milano 2006.

Monografileri ve Genel Çalışmaları

E. Bigi, "Romanzi e racconti di Dino Buzzati", *Saggi di Umanesimo Cristiano*, V, sayı 3, Eylül 1950, 26-31.

R. Bertacchini, "Dino Buzzati, AA.VV., Letteratura italiana." *I contemporanei*, Cilt II, Marzorati, Milano 1963, 1397-1411 (sonraki basımı AA.VV., *Novecento. I contemporanei*, der. G. Grana, Cilt VI, Marzorati, Milano 1979, 5633-59).

W. Pedullà, "Buzzati scivola nel buonsenso," *Avanti!*, 28 Haziran 1966 (sonraki basımı *La letteratura del benessere*, Edizioni Scientifiche Italiane, 1968, 200-203; İkinci basımı Bulzoni, Roma 1973).

F. Gianfranceschi, *Dino Buzzati*, Borla, Torino 1967.

C. Marabini, "Dino Buzzati," *Nuova Antologia*, CII, fasikül 1999, Temmuz 1967, 357-77 (sonraki basımında *Gli Anni Sessanta: narrativa e storia*, Rizzoli, Milano 1969, 113-33).

E. Kanduth, *Wesenzüge der modernen Italienischen. Erzählliteratur. Gehälte und Gestaltung bei Buzzati*, Piovene und Moravia, Winter, Heidelberg 1968.

AA.VV., *Dino Buzzati. Un caso a parte*, Delta, Roma 1971.

C. Garboli, "Dino delle montagne," *Il Mondo*, 21 Ocak 1972.

C. Bo, "Buzzati e il tarlo delle verità," *Nuova Antologia*, CVII, Cilt 514, fasikül 2054, Şubat 1972, 147-50.

A. Veronese Arslan, *Invito alla lettura di Buzzati*, Mursia, Milano 1974 (güncellenmiş basımı 1993).

G. Gramigna, "Introduzione a D. Buzzati, Romanzi e racconti," AA.VV., *Omaggio a Dino Buzzati scrittore pittore alpinista* (Atti del Convegno, Cortina d'Ampezzo, 18-24 Ağustos 1975), der. Circolo Stampa Cortina, Mondadori, Milano 1977.

I. Crotti, *Dino Buzzati*, La Nuova Italia, Floransa 1977.

A. Lagoni Danstrup, "Dino Buzzati et le rapport dialectique de la littérature fantastique avec l'individu et la société", *Cahiers Dino Buzzati*, n. 3, 1979, 71-116.

B. Baumann, *Dino Buzzati. Untersuchungen zur Thematik in seinem Erzählwerk*, Winter, Heidelberg 1980.

E. Gioanola, "Dino Buzzati," AA.VV., *Letteratura italiana contemporanea*, Cilt II, Lucarini, Roma 1980, 819-28.

M.B. Mignone, *Anormalità e angoscia nella narrativa di Dino Buzzati*, Longo, Ravenna 1981.

AA.VV., *Dino Buzzati* (Convegno di Venezia, Fondazione Cini, 3-4 Kasım 1980), der. A. Fontanella, Olschki, Floransa 1982.

A. Zanzotto, "Per Dino Buzzati," AA.VV., *Dino Buzzati*, 77-82 (sonraki basımı *Aure e disincanti del Novecento letterario*, Mondadori, Milano 1994, 242-47).

A. Laganà Gion, *Dino Buzzati. Un autore da rileggere*, Corbo e Fiore, Venedik-Belluno 1983.

S. Jacomuzzi, "'Questa quiete assoluta': la montagna di Buzzati e la letteratura alpinistica," AA.VV., *Montagna e letteratura*, der. A. Audisio ve R. Rinaldi, Museo nazionale della Montagna, Torino 1983, 217-28.

M. Carlino, "Autour de quelques constantes du style narratif dc Dino Buzzati," *Cahiers Dino Buzzati*, n. 6, 1985, 249-66.

A. Veronese Arslan, "Buzzati, Dino", AA.VV., *Dizionario critico della letteratura italiana*, V. Branca direktörlüğünde, Cilt I, Utet, Torino 1986 (İkinci basımı), 445-49.

G. Bàrberi Squarotti, "Invenzione e allegoria: il 'fantastico' degli anni Trenta", *La forma e la vita: il romanzo del Novecento, Mursia, Milano* 1987, 208-41.

C. Toscani, *Guida alla lettura di Buzzati*, Mondadori, Milano 1987.

G. Ioli, *Dino Buzzati*, Mursia, Milano 1988.

N. Giannetto, *Il coraggio della fantasia*.

V. Anglard, *Technique de la nouvelle chez Buzzati*, Pierre Bordas et fils, Paris 1990.

M.-H. Caspar, *Fantastique et mythe personnel dans l'oeuvre de Dino Buzzati*, Editions Européennes Erasme, La Garenne-Colombes 1990.

M. Suffran – Y. Panafieu, *Buzzati. Suivi des entretiens Dino Buzzati - Yves Panafieu*, La Manifacture, Besançon 1991.

AA.VV., *Il pianeta Buzzati* (Atti del Convegno internazionale, Feltre e Bellu- no, 12-15 Ekim 1989), der. N. Giannetto, Mondadori, Milano 1992.

A. Biondi, "Metafora e sogno: la narrativa di Buzzati fra 'Italia magica' e 'surrealismo italiano'", AA.VV., *Il pianeta Buzzati*, 15-59.

I. Crotti, *Tre voci sospette: Buzzati, Piovene, Parise*, Mursia, Milano 1994.

S. Lazzarin, "Immagini del mondo e memoria letteraria nella narrativa buzzatiana", *Narrativa*, n. 6, Haziran 1994, 139-54.

C. Lardo, L'universo tangente. Una lettura della narrativa di Dino Buzzati, *Nuova Cultura*, Roma 1994 (2a ed. 1996).

Y. Panafieu, *Le mystère Buzzati. Dédales et labyrinthes. Masques et contradictions*, Y.P. Éditions, Liancourt-St Pierre 1995.

N. Giannetto, *Il sudario delle caligini.*

G. Cavallini, *Buzzati. Il limite dell'ombra*, Studium, Roma 1997.

S. Lazzarin, "Preliminari a uno studio dell'intertestualità buzzatiana," *Italianistica*, XXVI, n. 2, Mayıs-Ağustos 1997, 303-11.

AA.VV., "Dino Buzzati," der. F. Siddell, Melbourne Üniversitesi *Spunti e ricerche* adlı İtalyan Filolojisi bölümü dergisi monografi sayısı, n. 13, 1998.

AA.VV., "Buzzati giornalista," Congresso internazionale, der. N. Giannetto, Mondadori, Milano 2000.

P. Biaggi, *Buzzati. I luoghi del mistero*, Edizioni Messaggero, Padova 2001.

AA.VV., "Dino Buzzati trent'anni dopo," der. M.-H. Caspar, Paris X Üniversitesi *Narrativa* adlı İtalyan Filolojisi bölümü dergisi monografi sayısı, n. 23, Mayıs 2002.

P. Dalla Rosa, "Dove qualcosa sfugge: lingua e luoghi di Buzzati," Istituti editoriali e poligrafici internazionali, Pisa-Roma 2004.

AA.VV., *La saggezza del mistero. Saggi su Dino Buzzati*, Ibiskos Editrice Risolo, Empoli 2006.

L. Bellaspiga, *Dio che non esisti ti prego. Dino Buzzati, la fatica di credere*, Ancora Editrice, Milano 2006.

M. Trevisan, *Dino Buzzati, l'alpinista*, Istituti editoriali e poligrafici internazionali, Pisa-Roma 2006.

L. Cremonesi, "Il nemico invincibile. Diari e reportage di Dino Buzzati," Fondazione *Corriere della Sera*, Rizzoli, Milano 2008.

S. Lazzarin, *Fantasmi antichi e moderni. Tecnologia e perturbante in Buzzati e nella letteratura fantastica otto-novecentesca*, Fabrizio Serra Editore, Pisa-Roma 2008.

C. Posenato, *Il "Bestiario" di Dino Buzzati*, Gli inchiostri Associati, Bolonya 2010.

1977 yılından itibaren, "Association Internationale des Amis de Dino Buzzati" *Cahiers Dino Buzzati* adında bir dizi yayımladı. 1977-94 yılları arasında çıkan dokuz ciltlik bu dizide önemli tanıklıklara, belgelere ve eleştirel yorumlara yer verildi. Dizinin 2, 4, 5, 6, 7 ve 9. sayıları aynı derneğin düzenlediği "meslektaşlar" bildirilerine ithaf edildi. Bu miras, *Studi buzzatiani* dergisi tarafından bir araya getirildi.

İlk Eserleri Üzerine

M. Brion, *Préface a Bàrnabo des montagnes – Le secret du Bosco Vecchio*, Laffont, Paris 1959.

S. Jacomuzzi, *I primi racconti di Buzzati: il tempo dei messaggi*, AA.VV., Dino Buzzati, 99-119.

F. Spera, *Modelli narrativi del primo Buzzati*, AA.VV., *Dino Buzzati*, 87-98.

M.-H. Caspar, "Récit iniziatique et discours sur la violence du pouvoir" *Il segreto del Bosco Vecchio*, Université de Paris X, Nanterre 1982.

F. Livi, "Bàrnabo des montagnes": genèse d'une mithologie ", *Cahiers Dino Buzzati*, n. 5, 1982, 63-73.

F. Schettino, "Le pouvoir de l'écriture dans "Bàrnabo delle montagne", *Cahiers Dino Buzzati*, n. 6, 1985, 229-48.

A. Colombo, "Un linguaggio universalmente comprensibile". Correzioni e varianti nei primi racconti di Buzzati, DBS, Seren del Grappa 1996.

***Tatar Çölü* üzerine**

P. Pancrazi, "Su il deserto dei Tartari", *Corriere della Sera*, 2 Ağustos 1940 (sonraki basımı Ragguagli di Parnaso, cilt III, Ricciardi, Milano-Napoli 1967, 137-40).

E. De Michelis, "Letteratura narrativa", La Nuova Italia, XII, 1, Ocak 1941, 28-31 (sonraki basımı Narratori al quadrato, Nistri-Lischi, Pisa 1962, 159-64).

M. Brion, "Trois écrivains italiens nouveaux", *La Revue des Deux Mondes*, 1 Ekim 1950, n. 19, 530-39.

F. Livi, *Le désert des Tartares. Analyse critique*, Hatier, Paris 1973.

M. Carlino, *Come leggere "Il deserto dei Tartari" di Dino Buzzati*, Mursia, Milano 1976.

M. Suffran, "Bastiani ou le For intérieur. Racines et prolongements mythiques de l'oeuvre de Dino Buzzati", *Cahiers Dino Buzzati*, n. 3, 1979, 119-37.

Calvino, "*Quel deserto che ho attraversato anch'io*", *La Repubblica*, 1 Kasım 1980 (Saggi 1945-1985, der. M. Barenghi, Mondadori, Milano 1995, 1012-15).

AA.VV., *Analyses et réfléctions sur "Le Désert des Tartares" de Dino Buzzati. La fuite du temps*, Marketing, Paris 1981.

AA.VV., *Lectures de "Le Désert des Tartares" de Dino Buzzati*, Belin, Paris, 1981.

G. Amoroso, "Una 'rientrata avventura': Il deserto dei Tartari", *Humanitas*, XXXVI, 2, Nisan 1981, 270-74.

A. Biondi, "Il Tempo e l'Evento (tre momenti della narrativa buzzatiana)", *Il Contesto*, n. 4-6, 1981, 307-20.

S. Jacomuzzi, "1939: L'armata del Nord davanti al Deserto dei Tartari. Per una rilettura del romanzo di Dino Buzzati," *Sigma*, 1 Ocak 1981, 56-68 (sonraki basımı *Sipari ottocenteschi e altri studi*, Tirrenia, Torino 1987, 255-68).

G. Nascimbeni, *Buzzati: i Tartari in mezzo a noi*, *Il calcolo dei dadi. Storie di uomini e di libri*, Bompiani, Milano 1984, 233-36.

G. Bàrberi Squarotti, "La fortezza e la forma: 'Il deserto dei Tartari'", AA.VV., Dino Buzzati, *La forma e la vita: il romanzo del Novecento*, Mursia, Milano 1987, 133-48).

J.L. Borges, *Prólogo, D. Buzzati, El desierto de los tártaros*, Hyspamérica Ediciones, Buenos Aires 1985, 9.

D. Unfer, "Il deserto del tempo e le frontiere del desiderio. Una lettura del 'Deserto dei Tartari'", *Inventario*, XXIII, n. 15, Eylül-Aralık 1985, 97-116.

G. Fanelli, "Le tre edizioni del 'Deserto dei Tartari'", *Il lettore di provincia*, XIX, n. 71, 1988, 22-31.

G. Afeltra, "Il tenente Drogo dal 'lei' al 'voi'", *Corriere della Sera*, 20 Eylül 1990.

A. Mariani, "Il deserto dei Tartari di Dino Buzzati ed Aspettando i Barbari di J.M. Coetzee: il tema dell'attesa," AA.VV., *Lingua e letteratura italiana nel mondo oggi* (XIII Congresso, Perugia, 30 Mayıs-3 Haziran 1988), der. I. Baldelli ve B.M. Da Rif, cilt. II, Olschki, Floransa 1991, 481-88.

Sessanta Racconti (Altmış Hikâye) üzerine

A. Bocelli, "Racconti di Buzzati", *Il Mondo*, 1 Temmuz 1958.

E. Cecchi, *Sessanta racconti, Corriere della Sera*, 10 Temmuz 1958 (sonraki basımı *Letteratura italiana del Novecento*, cilt. II, Mondadori, Milano 1972, 1006-11).

G. Debenedetti, "Dino Buzzati, premio Strega", *La Fiera letteraria*, 20 Temmuz 1958 (daha sonra Buzzati e gli sguardi del "Di qua" başlığıyla), Intermezzo, Mondadori, Milano 1963, 181-89).

P. Milano, "Dino Buzzati o il brivido Borghese," *L'Espresso*, 20 Temmuz 1958 (daha sonra *Il lettore di professione* adlı dergide, Feltrinelli, Milano 1960, 321-24). C. Varese, "Scrittori d'oggi," *Nuova Antologia*, XCIV, fask. 1897, Ocak-Nisan 1959, 119-23.

L. Bianciardi, "Prefazione a D. Buzzati, *Sessanta racconti*," Club degli Editori, Milano 1969.

N. Bonifazi, *Dino Buzzati e la "catastrofe", Teoria del fantastico e il racconto "fantastico" in Italia: Tarchetti-Pirandello-Buzzati*, Longo, Ravenna 1982, 141-70.

P.L. Cerisola, "I 'Sessanta racconti' di Dino Buzzati," *Testo*, n. 6-7 Ocak-Haziran 1984, 56-69.

E. Esposito, "'Il cane che ha visto Dio' di Dino Buzzati," *Narrativa*, n. 6, Haziran 1994, 5-14.

N. Giannetto, "Sessanta racconti e una lingua da scoprire," *Il sudario delle caligini*, 167-223.

***Bir Aşk* üzerine**

G. Piovene, "Il nuovo sorprendente romanzo di Dino Buzzati, poeta bambino," *La Stampa*, 10 Nisan 1963.

E. Montale, "Un amore", Corriere della Sera, 18 Nisan 1963 (güncel basımı *Il secondo mestiere. Prose* 1920-1979, 2567).

A. Bonsanti, "Un amore di Buzzati", *La Nazione*, 23 Nisan 1963.

G. Vigorelli, "Un atto di coraggio", *Il Tempo*, 4 Mayıs 1963.

P. Citati, "I gentili automi di Buzzati", *Il Giorno*, 15 Mayıs 1963.

G. Pullini, "Buzzati, Un amore", *Comunità*, XVII, 106, Mayıs 1963 (sonraki basımı *Volti e risvolti del romanzo italiano contemporaneo*, Mursia, Milano 1971, 152-54).

—, "'Il deserto dei Tartari' e 'Un amore': due romanzi in rapporto speculare fra metafora e realtà," AA.VV., *Dino Buzzati*, 169-93.

V. Volpini, "Un compiacimento decadente", *Il Popolo*, 12 Haziran 1963.

D. Fernandez, "La call-girl", *L'Express*, 19 Mart 1964.

M. Brion, "Un roman d'amour de Dino Buzzati", *Le Monde*, 4 Nisan 1964.

A. Biondi, *Il Tempo e l'Evento*, 320-28.

G. Bàrberi Squarotti, "L'ora dell'alba e la città", AA.VV., *Il pianeta Buzzati*, 151-74.

In Quel Preciso Momento (Tam O An) üzerine

Tarihsel kaynakça için G. Fanelli'nin *Dino Buzzati* adlı eserine, eleştirel kaynakça için *Bibliografia della critica: 1933-1989*, Quattroventi, Urbino 1990 künyesine ve *Studi buzzatiani* tarafından basılan güncellenmiş yazılara başvurulabilir.

F. Linari, "Dalla narrativa al diario: strutture diaristiche nella raccolta buzzatiana 'In quel preciso momento,'" *Studi buzzatiani*, V, 2000.

L. Viganò, "Introduzione a D. Buzzati, *In quel preciso momento*," Mondadori, Milano 2006.

Tiyatro üzerine

S. D'Amico, "'Un caso clinico' al Piccolo Teatro di Milano," *Il Tempo*, 22 Mayıs 1953 (sonraki basımı *Cronache del Teatro*, der. E.F. Palmieri ve S. D'Amico, cilt. II, Laterza, Bari 1964, 785-88).

R. De Monticelli, "'Un caso clinico' di Dino Buzzati," *L'Illustrazione italiana*, Haziran 1953, n. 6, 49.

A. Camus, "Le Cheval Dino Buzzati," *Combat*, 10 Mart 1955.

G. Marcel, "Le théâtre. Un cas intéressant", *Les Nouvelles Littéraires*, 24 Mart 1955.

M. Esslin, *The Theatre of the Absurd*, Anchor Books, London 1961 (İtalyanca aslı: *Il teatro dell'assurdo*, Abete, Roma 1975, 240-41).

F. Grisi, "Ferrovia soprelevata", *Incontri in libreria*, Ceschina, Milano 1961, 71-78.

Y. Panafieu, "Thanatopraxis," *Cahiers Dino Buzzati*, n. 1, 1977, 85-134 (sonraki basımı *Les miroirs éclatés*, 458-66).

R. Bertacchini, "'L'assurdo' teatrale di Buzzati", AA.VV., *Novecento*, der. G. Grana, cilt X, Marzorati, Milano 1980, 9954-65.

P.L. Cerisola, "Il teatro dell'assurdo: Dino Buzzati," *Testo*, n. 12, Temmuz-Aralık 1986, 99-112.

L. Chailly, *Buzzati in musica*, EDA, Torino 1987.

N. Giannetto, "Buzzati a teatro. Rassegna," *Quaderni Veneti*, n. 14, Aralık 1991, 117-46.

P. Puppa, "Il teatro di Buzzati: modelli vecchi e stimoli nuovi," AA.VV., *Il pianeta Buzzati*, 307-18.

—. *Buzzati: la lingua in scena*, AA.VV., *Dino Buzzati: la lingua, le lingue* (Convegno internazionale, Feltre e Belluno, 26-29 Eylül 1991), der. N. Giannetto, P. Dalla Rosa ve I. Pilo'nun işbirliğiyle, Mondadori, Milano 1994, 55-64.

M. Marcone, "Su Buzzati librettista e la sua collaborazione con Luciano Chailly: l'esperienza di 'Procedura penale,'" *Studi buzzatiani*, I, 1996, 27-43.

Şiirleri üzerine

C. Marabini, "Buzzati poeta," *Il Resto del Carlino*, 10 Mart 1965.

G. Gramigna, "Il capitano trova la rima" (Buzzati şiirinin bazı yönleri üzerine), AA.VV., *Dino Buzzati*, 321-30.

B. Pento, "Prosa in versi di Buzzati," *Letteratura*, n. 91-92, Ocak-Nisan 1968, 147-49.

F. Bandini, "Scheda bibliografica D. Buzzati", *Le poesie*, Neri Pozza, Vicenza 1982.

A. Sala, "Quando Buzzati scriveva versi", *Corriere della Sera*, 11 Temmuz 1982.

P. Corbo, "Buzzati poeta," *Margo*, IV, 7, Aralık 1991, 54-65.

***Poema a Fumetti* (Resimli Şiirler) ve son dönemlerdeki Buzzati üzerine**

G. Nascimbeni, "Buzzati a fumetti," *Epoca*, 19 Ekim 1969.

V. Lisiani, "L'Aldilà di Dino Buzzati," *La Notte*, 13 Kasım 1969.

E. Falqui, "I fumetti di Buzzati," *Il Tempo*, 14 Kasım 1969.

I. Montanelli, "L'ultimo Buzzati," *Corriere della Sera*, 15 Kasım 1969.

C. Della Corte, "Orfeo a fumetti nella Milano-pop dell'ultimo Buzzati," *Il Gazzettino*, 16 Kasım 1969.

F. Giannessi, "Orfeo ed Euridice oggi, a fumetti," *La Stampa*, 16 Kasım 1969.

C. Marabini, "È uscito il volume di Dino Buzzati 'Poema a fumetti,'" *Ti-Sette*, 23 Kasım 1969.

A. Sala, "Orfeo con chitarra," *Corriere d'informazione*, 26-27 Kasım 1969.

C. Garboli, "Tutta la vita in venti minuti", *Il Mondo*, 4 Aralık 1969.

A. De Lorenzi, "Orfeo cantautore a Milano," *Il Messaggero veneto*, 7 Aralık 1969.

C. Quarantotto, "Orfeo a fumetti," *Roma*, 11 Aralık 1969.

L. Gigli, "Quando i fumetti diventano poesia," *Gazzetta del Popolo*, 16 Ocak 1970.

D. Borioni, "Poema a fumetti di Dino Buzzati," *Gazzetta di Parma*, 27 Ocak 1970.

D. Buzzati, "L'autore giudica i suoi critici," *Corriere della Sera*, 8 Şubat 1970.

S. Castelli, "Fumetti di Buzzati," *Avanti!*, 22 Şubat 1970.

G. Casolari, "Poema a fumetti," *Letture*, Nisan 1970, 289-92.

D. Porzio, "Introduzione a D. Buzzati," *Le notti difficili*, Mondadori, Milano 1971, V-XI.

D. Del Giudice, "Gli incubi di Buzzati," *Paese Sera*, 29 Ekim 1971.

G. Pampaloni, "Buzzati uno e due," *Corriere della Sera*, 19 Aralık 1971 (*Le notti difficili* ve *I miracoli di Val Morel* üzerine).

A. Veronese Arslan, "Poema a fumetti", *Invito alla lettura di Buzzati*, 106-107.

L. Pozzoli, "Dino Buzzati tra limpidità e lucidità," *Letture*, Haziran-Temmuz 1975, 442.

A. Laganà Gion, "Caratteri unitari nell'opera di Buzzati: i rapporti tra letteratura e pittura," *Dino Buzzati*, Congresso di Venezia, 3-4 Kasım 1980, 290-304.

A. Sala, "Dino Buzzati pittore: la frontiera perenne," AA.VV., *Dino Buzzati*, 305-11.

A. Laganà Gion, "Una pittura esistenziale su uno sfondo naïf e Rapporti fra letteratura e pittura," *Dino Buzzati. Un autore da rileggere*, 89-109.

G. Zampa, "Una partenza senza perché", *Il Giornale*, 27 Ocak 1985.

C. Marabini, "Buzzati guida un reggimento carico di pena" *Tuttolibri*, supplemento de "La Stampa", 2 Mart 1985.

G. Gargiulo, "Il lettore degli anni Sessanta nel "Cut-up" di 'Poema a fumetti,'" AA.VV., *Il pianeta Buzzati*, 293-306.

A.P. Zugni Tauro, " L'affabulazione fantastica ne 'I miracoli di Val Morel,'" AA.VV., *Il pianeta Buzzati*, 341-71.

C. Donati, "Scrittura-immagine nel 'Poema a fumetti' di Dino Buzzati," *Letteratura italiana e arti figurative*, Olschki, Floransa 1988, 1139-47.

M. Ferrari, "L'immaginario dipinto," *Dino Buzzati. La donna, la città, l'inferno*, M. Ferrari editörlüğünde, Canova, Treviso 1997, 15-18.

—. *Buzzati 1969: il laboratorio di "Poema a fumetti,"* Mazzotta, Milano 2002.

AA.VV., *Poema a fumetti di Dino Buzzati nella cultura degli anni '60 tra fumetto, fotografia e arti visive* (Convegno internazionale), der. N. Giannetto, Mondadori, Milano 2005.

L. Viganò, "Introduzione a D. Buzzati," *Poema a fumetti*, 7a ed. Mondadori, Milano 2009.

Çevirileri ve Avrupa serüveni üzerine

N. Giannetto, "Bibliografia delle traduzioni delle opere di Buzzati," *Il coraggio della fantasia*, 93-101.

C. Bec–J.-M. Gardair–F. Livi, "Cinquant'anni di letteratura italiana nei paesi europei di lingua francese (1937-1986)," AA.VV., *Lingua e letteratura italiana nel mondo oggi*, cilt I, 193-201.

AA.VV., "Dino Buzzati: un écrivain européen. Problèmes de traduction et d'analyse textuelle (Actes du colloque international organisé les 10, 11 ve 12 Nisan 1992)," der. M. Bastiaensen ve E. Hoppe, *Idioma*, 5, 1993.

Y. Frontenac, "Réflexions sur Dino Buzzati écrivain européen," *Cahiers Dino Buzzati*, n. 9, 1994, 355-60.

AA.VV., "Dino Buzzati: la lingua, le lingue," N. Giannetto'ya ait önceki kaynakçayla bütünlük gösteren M. Formenti ve I. Pilo'nun ilave bölümleriyle, *Buzzati all'estero,* 267-76.

Lorenzo Viganò'nun katkılarıyla.